2

DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA

IOANNIS BAPTISTAE PORTÆ NEAPOLITANI

LIBRI IV.

QVI ab extimis, quæ in hominum corporibus conſpiciuntur ſignis, ita eorum naturas, mores & conſilia (egregiis ad viuum expreſſis ICONIBVS) demonſtrant, vt intimos animi receſſus penetrare videantur.

Omnibus omnium ordinum ſtudioſis lectu vtiles, maximeque iucundi.

Editio poſtrema priori correctior.

Cum duplici Rerum & Verborum INDICE *longe locupletiſſimo.*

ROTHOMAGI,

Sumptibus IOANNIS BERTHELIN, Bibliopolæ.

M. DC. L.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTORI S.

HÆc ſcientia coniecturalis eſt, nec ſemper optatum aſſequitur finem: cuius ſigna naturales tantum propenſiones indicare poſſunt; non autem actiones noſtræ liberæ voluntatis, vel quæ ex vitioſo, vel ſtudioſo habitu dependent: nam in bonis, maliſque actionibus, quæ in noſtra poteſtate ſunt, virtus, & vitium conſiſtunt, non autem in propenſionibus, quæ in noſtra voluntate non ſunt.

PROOEMIVM.

INSIGNIVM *eſt nonnullorum in Philoſophia procerum vulgata ſententia :* Nullum eſſe homine ſocialius animal. *Iure quidem, ſi eorum mores, quibus ipſe familiariter vſurus fuerit, cognoſcere velit; aut dum ſenſim pertractando intimos eorum mores perſcrutari contendit, cum vitam abſumere, aut pluries in vita falli oportere, nemo eſt, opinor, qui ambigat : cum in tam numeroſo hominum cætu quamplurimi ſint, quorum familiaritas pernicioſior, quam multorum, etiam potentum inimicitia ſit.* Mens enim humana, *vt M. Tullius ſcribit*, multis ſimulationum inuolucris tegitur; & quaſi velis quibuſdam obtẽditur vniuſcuiuſque natura : frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur, oratio vero ſæpiſſime. Sub hominum effigie, *inquit Seneca*, latet ferinus animus, imo feris ſæuior, & immanior. *Ob id Socrates feneſtratum hominum pectus cõcupiuit, ne occultiores deliteſcerent ſenſus; ſed eo penitus recluſo & patenti omnibus perſpicuum fieri poſſit, quid ſibi vellet, aut meditaretur; vera ne promeret, an ſecus. Huic malo opem tulit diuina prope ſcientia Phyſiognomonia, à ſummis vndiquaque viris ſummo ſtudio, ſummaque inquiſitione pertractata. Hæc namque ab extimis, quæ in hominum corporibus conſpiciuntur, ſignis, ita eorum naturas, mores, & conſilia demonſtrat, vt intimos animi receſſus, ac vt ita dicam, penitiſſima cordis loca penetrare videatur. Effecit itaque clementiſſimi Dei benignitas, vt reconditi mores, ac arcanæ hominum affectiones ſignis expreſſæ ſint, ac in propatulo conſtitutæ, quo propriæ ſaluti quilibet conſulendo, fidelibus, probiſq́; moribus inſignitis adhæreret; ſceleſtos, prauoſq; declinaret. Itemque ſapientiæ præceptor nos docuit, dicens :* Cum iracundo homine non cohabites, neq; cũ inuido comedas; neque abeas in conſilium impiorum atque vanitates, nec in cathedra peſtilẽtiæ ſedeas. Si vocauerint te, veni nobiſcum, cum ipſis ne proficiſcaris. *Polemon inquit :* Si quid eſt, quod homines iuuare poſſit, hoc præſtat Phyſiognomonia. Nec enim depoſitum quiſquam, aut theſaurum, aut vxorem cuiquam credere, neque amicitiam cum illo inire, aut vicinum exoptare debet, quem petulantiæ, infidelitatis,

aut alterius cuiuſdã improbitatis notas præ ſe ferre animad-
uerterit. *Nam nobis hæc ſcientia tum mores, tum vitæ propoſitũ, velu-
ti quædam augurandi ars, aut Deorum oracula, vt ociſsimum vatici-
nandi genus, abſque vllo experimento demonſtrat, vt proborum propoſito
inhærere, ſceleſtorum improbitates, & flagitia deuitare poſsimus. Itaq;
omni prorſus ſtudio futuram perdiſcere fortunam quemlibet, neceſſariũ
indicauit.* Ex fronte & vultu, *Adamantius ait*, etiam in ipſo
oris ſilentio, natura loquitur. *Dicebat Cleantes philoſophus, ſecun-
dum Zenonem*, ex ſpecie mores dignoſci poſſe. *Pythagoreis mo-
rem fuiſſe, narrat Iamblichus, venientes ad ipſos diſcendi gratia, non
prius admittere, quam figuram, inceſſum, & totius corporis motũ dili-
gentiſsime perſpexiſſent; vt plane è naturæ ſignis, num ad diſciplinas
apti forent, nec ne, cognoſcerent. Quoniam natura ipſa, quæ animis con-
format corpora, inſtrumenta eis congrua ſubminiſtrat, imagineſque ani-
morum in corporibus indicat, per quas eorum ingenia deprehẽdi poſsint.
Socrates item, eos qui honeſta indole præditi videbãtur, ad philoſophiæ
ſtudia rapiebat, vt ex Platone habemus; & ex ſpecie, & optima corporis
modulatiõe Alcibiadem ad ſupremum Reip. gradum peruenturũ præ-
dixit, Plutarcho referẽte. Ipſe idem etiam refert, Spartanis morem fuiſ-
ſe nutriendi partum genitori ius non eſſe, ſed eum quendam in locum de-
portaſſe vbi ſedentes, qui ex tribulibus maximi natu eſſent, ſi quidem
infantem animaduerterent pulchre effictum, & robuſtum, educari iube-
bant; ſin autem ignauum ac deformem, ad locum exponendum demitte-
bant ſecus Taygetum pręcipitem, ac proruptum; perinde quaſi eius vita,
qui minus pulchra ſtatim ab initio, & ad bonam corporis compoſitionẽ,
& ad robuſtitatem natura productus non eſſet, neq; ſibi, neq; Reip. vtilis
foret.* Naturam *animantibus corpus animi moribus & actionibus ac-
commodatum dediſſe, & ſcripſit Plato, & ab eo Ariſtoteles. Quoniam
inſtrumentum omne alicuius cauſa ſit, partes autem ſingulæ corporis ali-
cuius cauſa factæ ſint, illudque cuius cauſa aliquid ſit, actio quædã ſit;
perſpicuum eſt totum corpus maioris alicuius actionis gratia conſtitu-
tum fuiſſe: neq; enim ſectio ſerræ, ſed ſerra ſectionis gratia inuenta eſt.
Quare corpus animi cauſa conditum eſt, & partes operum & munerum
cauſa, ad quæ ſingulæ natura conditę ſunt. Galenus item libro De partiũ
vſu, particulas omnes corporis animæ vtiles eſſe demonſtrauit; quippe
cuius inſtrumentum ſit corpus: ob eamq; cauſam multum à ſe diuerſorum*

Digitized by Google

animalium partes differre, quia ipſius animi maxime differunt. Quod Lactantius Firmianus Theologus & philoſophus, libro De opificio Dei vſurpauit. Neſtor vultus ſimilitudinem Telemachi conſpicatus, apud Homerum, ita de animo conijcit:

—ſi vera viri, puer optime, talis
Es ſobole ſtupor altus habet me clara tuentem,
Lumina, & ora patrem referentia, quid, quod & illi
Aßimilis fandi tibi copia? quis queat alter
Iſta loqui puer ingenti niſi cretus Vlyſſe?

Alexander, cui cognomentum Magni inditum eſt, id præclarum edixit, quod imaginem ſuam noluit à multis artificibus vulgi contaminari, ſed, vt Horatius ait,

Edicto cauit, ne quis ſe, præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum ſimulantia, &c.

vt ſtatuis, tabellis, & toreumati idem vigor animi bellatoris, idem ingenium maximi honoris, eadem forma viridis iuuentæ, eadem gratia relicinæ frontis videretur. Poterit etiam huiuſmodi ſcientia non ſolum ex aliorum ſed etiam noſtri inſpectione maximi eſſe adiumenti, vt noſmetipſi noſtri phyſiognomones euadamus. Nam recte antiquitus memoratum legimus, Socratem philoſophum ſpeculo ad morum diſciplinam vſum eſſe: quod Seneca item tradit adinuentum, vt homo ſeipſum noſceret: nam ex hoc conſequimur noſtri notitiam, mox conſilium quoddam. Nam ſi quis ſemet in ſpeculo contemplabitur, corporis optimam conſtitutionem conſpicatus, procuret, ne corporis dignitatem morum dehoneſtamento polluat; qui vero ex ſignis formæ animam minime commendabilem animaduerterit, nauiter conſurgat, vt virtutis exercitio corporis mala ſigna repẽdat. Sunt enim eiuſmodi animi propenſiones & affectus, vt miſericordia, iracundia, & inuidia, vt qui conſtituti ſunt, quaſi mala animi valetudine, ſanabiles tamen: vt de Socrate refert Cicero in Tuſculanis, quum multa in conuentu vitia collegiſſet in eũ Zopyrus, qui ſe naturas cuiuſque ex forma perſpicere profitebatur, deriſus eſt à cæteris, qui illa in Socrate vitia non agnoſcerent; ab ipſo tamẽ Socrate ſubleuatus eſt, qui ſibi vitia illa ineſſe, ſed ratione à ſe eiecta diceret. Similem hiſtoriam Ariſtoteles Alexandro Magno recitat de Hippocrate, cuius figurã cum eius diſcipuli depingere curarent, picta & optime expreſſa

delata fuit Philemoni, qui cum eam adſpexiſſet, & membrum membri comparaſſet, pronunciauit ipſum eſſe virum luxurioſum, coitus appetentem; & deceptorem: ob quam cauſam diſcipulis eius indignatis, & culpantibus, & flagellis fere Philemonem tundentibus, quod de vire eximio talia iudicaſſet, ab eis tamen hoc iudicium ad Hippocratem delatũ eſt, qui confeſſus eſt Philemonem verum omnino de ipſo protuliſſe, ſed amore philoſophiæ, & honeſtatis ſui cordis concupiſcentias omnes eiciſſe, & ſtudio & abſtinentia conquiſiſſe, quod prius eius naturæ negatum fuerat. Hanc ſcientiam in Pythagoricæ, & Socraticæ philoſophiæ arcanis ſanctiſſime cuſtoditam legimus; hanc Ariſtoteles Alexandro vtilem, ac neceſſariam perdiſcendam proponit, & ex vultus inſpectione ad ſui regni miniſteria ſeruos eligendos monet; hanc Auicenna Medicis vtiliſſimam monſtrat, vt ex vultu, & oculis de eius ægritudinibus poſſint iudicare. Hanc ergo ſcientiam blande excipiamus, hilariterque amplectamur, vt vere noſtram, & de nobiſmetipſis tractantem, quam qui non amplectitur, nec philoſophiam amat, neque ſuæ vita diſcrimina curat.

Digitized by Google

IN IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA Phyſiognomon. Lib. IV. Index Cap.

CAPVT I.

DE mutua animi & corporis conſequutione fol. 1
2 Ex corporeis notis etiam brutorum diſpoſitiones dignoſci poſſe 3
3 Antiquorum opiniones de phyſiognomonica ſcientia 6
4 Quibus modis maiores noſtri phyſiognomonicam ſcientiam ſpeculati fuerint, & tradiderint 7
5 Quomodo per totius corporis temperaturam de moribus ſit coniectandum 10
6 De cordis temperaturæ ſignis 11
7 Cerebri temperaturæ deprehenſiones 12
8 De noſtri corporis humoribus, ex quibus mores coniici poterunt 15
9 Contra Platonem, & quomodo per animalium partes ſit iudicandum 18
10 Contra Trogum, & quomodo è diuerſis cæli locis hominum mores ſint coniectandi 21
11 Contra Philonem, & quomodo ex apparentibus è facie moribus ſit iudicandum 25
12 Quod etiam per ſigna à contrario ſumpta mores diiudicare poſſimus 26
13 Quod ex diſtinctione habituum, & paſſionum maſculini & fœminini generis de moribus multa coniectentur 27
14 Quomodo per plures paſſiones etiam aliæ indagandæ 37
15 Quod à nutricibus etiam in morum cognitionem deuenire poſſumus 38

16 De iudicandi methodo, & quæ ſigna præferenda veniant 39
17 Quid ſit Phyſiognomonia 41
18 De ſyllogiſmo phyſiognomonico 42

LIBRI II.

1 De capite 47
2 De capillis 62
3 De coloribus capillorum 74
4 De fronte 83
5 De ſuperciliis 98
6 De ciliis 101
7 De temporibus 102
8 De auribus 104
9 De naſo 110
10 De vultu 127
11 De facie 132
12 De genis 143
13 De facie pulchris deformibuſque 146
14 De faciei & corporis colore 151
15 De labiis 159
16 De ore 166
17 De dentibus 171
18 De lingua 173
19 De anhelitu 175
20 De ſuſpiriis 177
21 De riſu 178
22 De voce 182
23 De loquela 192
24 De maxillis & mento 195
25 De collo 200
26 De gutture 209
27 De clauiculis 210
28 De ceruice 212

Digitized by Google

29 De ſpatulis 214
30 De dorſo 215
31 De metaphreno 216
32 De Gibbis 220
33 De coſtis 221
34 De lumbis (∴) 223
35 De humeris 224
36 De pectore 227
37 De mamillis 231
38 De ventre 232
39 De vmbilico 233
40 De pudendis 235
41 De vlnis 236
42 De manibus (∴) 239
43 De digitis 245
44 De coxendicibus 247
45 De natibus 247
46 De femoribus 249
47 De genu 250
48 De tibiis 251
49 De ſuris (∴) 255
50 De talis pedum 256
51 De pedibus 257
52 De digitis pedum 260
53 De vnguibus 262
54 De inceſſu 264
55 De magnitudine & paruitate corporum. 272

Libri III.

1 De oculorum quantitate 282
2 De angulis oculcrum 286
3 De genis oculorum 287
4 De pupillis oculorum 289
5 De oculorum ſitu 299

6, 7 De coloribus oculorum	299
7 De variis oculis, & primo de granitis	309
8 De oculis cum verſicoloribus circulis	
9, 10 De oculis obſcuris vel claris	315
11 De oculis ſplendentibus	318
12 De motu oculorum; & primo de ſtantibus	320
13 De oculis ſe mouentibus	323
14. 15 De vibrantibus oculis	325
16 De oculis ſe claudentibus	326
17 De oculis frequenter ſe aperientibus	327
18 De claudentibus ſeſe & aperientibus ocul.	329
19 De oculis nictantibus	329
20 De non conniuentibus oculis	331
21 De mobilitate oculorum	332
22 De oculis ridentibus	334
De oculis triſtibus	336
23 De ſurſum deorſumque oculis directis	337
24 De limis oculis	338

LIBRI IV.

1 De iuſti & iniuſti figura	342
2 De probi viri fig.	344
3 De improbi viri fig.	344
4 De fidelis & infidelis viri figura	345
5 De prudentis & imprudentis viri fig.	346
6 De ingenioſi viri fig.	349
7 De hebetis viri fig.	350
8 De memoris & obliuioſi viri figura	353
9 De audacis viri figura	354
10 De timidi viri figura	355
11 De cinædi viri fig.	359
12 De fortis viri fig.	361
13 De inflati viri fig.	367
14 De puſillanimi viri figura	368

15 De magnanimi viri figura 369
16 De auari viri fig. 370
17 De liberalis v. fig. 371
18 De iracundi v. fig. (.) 372
19 De ſtolidi viri fig. 374
20 De manſueti v. fig. 375
21 De intemperantis viri figura 376
22 De ſtupidi v. fig. 381
23 De temperantis v. fig. (.) 381
24 De impudentis v. fig. 383
25 De verecundi v. fig. 384
26 De triſtis viri fig. 384
27 De auari viri fig. 385
28 De iucundi viri fig. 386
29 De arrogantis v. fig. (.) 387
30 De ſimulatoris v. fig. 388
31 De mendacis v. fig. ibid.
32 De veracis viri fig. 389
33 De adulatoris v. fig. ibid.
De moleſti v. fig. ibid.
34 De inuidi viri fig. (.) 390
35 De impij viri fig. 391
36 De miſericordis v. fig. ibid.
37.38.39 De iniurioſi viri figura 392
40 De talorum amatoris viri figura 393
41 De loquacis v. fig. ibid,
42 De inefficacis & efficacis viri figura 394
43 De fatui improbi viri fig. 395
44 De heroici viri fig. 398
45 Næui, vel ſigna in facie apparentia, in qua corporis parte reperiantur, præſagiri 400

Finis Capitum.

IOAN-

IOAN· BAPTISTÆ
PORTÆ NEAPOLITANI
DE HVMANA
Phyſiognomia.
LIBER I.

De mutua animi & corporis conſequutione.

Capvt I.

TESTATVR experientia, quod animi à corporis motibus non ſint impaſſibiles, & animæ paſſionibus corpus corrumpatur, inito quodam fœdere, inter ſe confligant, & reſanentur, & tandem ſibi mutuo compatiantur. In corporis morbis animum cum corpore pati & vnà perturbari, facile videbit quiſpiam rationis compos, vt in ebrietatibus à rectis, conſtitutiſque operationibus feriari, & in acutis ægritudinibus prorſus delirum effici, nec ſuo officio fungi; vt alienus homo videatur. Non minus corpus animi affectionibus fluctuat: hic enim amoris igniculis accenſus, & maxime ſæuiens, corpus commutat, vt facile contabeſcat. Virgilius de Didone:

Sæuit inops animi, totamque incenſa per vrbem
Bacchatur, qualis commotis excita ſacris,
Thyas, vbi audito ſtimulant Trieterica Baccho
Orgia, &c.

Apuleij nouerca priuigni ſui amore æſtuans, ita deſcribitur: *Pallor deformis, marcentes oculi, laſſa genua, quies*

turbida, & ſpiritus cruciatus tarditate vehementior. Idem etiam in brutis videre licet, amore tabeſcentibus. Virgilius:

Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Femina, nec nemorum patitur meminiſſe, nec herbæ,

Sic etiam animus inuidiæ ſtimulis expunctus, corpus extrema induit macie. Ouidius ex inuidorum figura inuidiam deſcribens, ait:

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nec fruitur ſomno, vigilantibus excita curis.

Nimia mœſtitia multi, & ſapientes belluis ſimiles facti ſunt. Hecuba amiſſis viro & filiis, & demum Polydori morte nunciata, inſtar canis latraſſe dicitur. Nec defuerunt, qui immodica lætitia ad mortem deuenerunt. Diagoras Rhodius, vt ex Gellio habetur, cum tres filios omnes victores eodem die Olympiæ coronari videret, eúmque adoleſcentes amplexati eſſent, in manibus filiorum animam efflauit præ lætitia. Et apud Cannas, cum Romanus exercitus cæſus eſſet, anus mater, nuncio de morte filij allato, ſummo mœrore affecta fuit; ſed cum id nuncium falſum fuiſſet, atque adoleſcens non diu poſt ex pugna rediiſſet, anus repente viſo filio, copia inopinati gaudij exanimata eſt. Imo in Phyſiognomonicis probat Ariſtoteles, quod anima mutet habitum, corpus immutet formam, id eſt, complexionem, & mores; & *corpus mutatum, formam, anima commutat habitum.* Cum anima triſtis eſt, corpus lugubrem faciem; cum hilaris, hilarem oſtentat; & diſſoluta corporis forma, ſoluitur & anima. Salomon, *Spiritus triſtis exſiccat oſſa, anima hilaris, hilarem facit,* Mania eſt animæ paſſio. Medici corpus curantes, animam à mania liberant: ſic corporis curatione, forma ſoluitur, & anima liberatur, ita quod corporeæ diſpoſitiones animæ potentiis & virtutibus correſpondent; imo anima, & corpus ita ſibi mutuo correſpondent, vt plurimarum ad inuicem paſſionum cauſſæ fiant; neque vnquam animal tale à natura

factum eſt, vt formam alterius animalis, animam vero alterius habeat: nunquam viſus eſt lupus, vel ouis, qui canis animam, vel leonis haberet, ſed ſemper lupus & ouis corpus, eorundem animalium animam habebunt, vt neceſſarium ſit, tale corpus talem animam ipſius ſpeciei conuenientem ſequi.

Ex corporeis notis etiam brutorum diſpoſitiones dignoſci poſſe.
CAP. 2.

POSSVNT & nobis quoque innoteſcere diſpoſitiones, ſeu mauis, brutorum mores, ex corporeis ſignis: & venatores, & aucupes, quique eorum miniſterio præſunt, quæ ad venandum, quæque ad progeniem idonea cognoſcuntur, eligunt canes, vt Xenophon refert, corpore magnos, probant leuia capita habentes, ſimos, muſculoſos, ſub fronte venoſos, oculos, elatos, nigros, præfulgidos, magnas frontes, lataſque, caua diſcrimina, breues aures & tenues, poſteriora gracialia, ceruices, molles, longas, & teretes habentes. Plato, Oppianus, & Pollux equi ſtatum corporis rectum & articulatum probant, caput oſſeum, maxillas paruas, oculos extantes, quia vigilantiores putant, quam profundos, igneos, quaſi ſubferuentes, corpus nigrum, auriculas breues & minutas, verticem grandiorem, nares patulas multo, quam conniuentes, vt apertiores meatus habeant animæ, roſtrum aduncum: ſic de pectore non oriatur ceruix, tanquam porci, prona, ſed eminens pertineat ad verticem, vt gallinacei, circa ſummam vertebram gracilior ſit, vt caput in eo flectatur; ita collum fuerit ante equitem, oculi autem ſpectabunt ante pedes. Virgilius etiam equorum præſtantiam poſſe præſagiri, meminit his verſibus:

Continuo pecoris generoſi pullus in aruis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit,
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces

Audet, & ignoto ſeſe committere Ponto.
Nec vanos horret ſtrepitus; illi ardua ceruix,
Argutumq; caput, breuis aluus, obeſaque terga.

Et bubulcos quibus ſignis, quave forma boues eligere debeant, docet:

optima torua
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ ſub cornibus aures.
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo,
Aut iuga detrectans; interdumque aſpera cornu,
Et faciem tauro propior, quæque ardua tota,
Et gradiens ima verrit veſtigia caudâ.

Varro, oues qua forma ad fœturam eligere oportet, docet: Eas eſſe oportet amplo corpore, quæ lana multa ſit, & molli, villis altis, & denſis toto corpore, maxime circum ceruicem, & collum; ventrem quoque vt habeat piloſum, eſſe oportet cruribus humilibus, caudis, vt ſunt in Italia, prolixis, in Syria breuibus. Et arietes fronte ſint lana bene veſtiti, intortis cornibus, pronis ad roſtrum, rauis oculis, lana opertis, auribus amplis, pectore, & ſcapulis, & clunibus latis, cauda lata, & longa. Idemque etiam ex progenie eligere docet. Monſtrat etiam in ſuillo pecore ſubulcos præſtantiores eligere, vt ſcrofæ ſint amplis membris, præterquam pedibus, & capite vnius coloris potius, quam varij: hæc eadem habeant verres, tum vtique ſint ceruicibus amplis, & boni ſeminis, ita etiam à progenie, & cæli regione cognoſcendos. Sic etiam Demetrius Conſtantinopolitanus auceps ſuos accipitres ad aucupium idoneos eligit, vt caput inſtar ſerpentis paruum, & planum habeant, rotundi, & quadrati oblongis præponantur; lingua nigrà, pennas in cauda treſdecem gerant, ſint paruis digitis, maculas in naſo nigras, in vnguibus velutiſquamas, circa radicem vnguis ſciſſuram, & lineam habeant. Aſtures ſint capite mo-

dico, facie longa, & anguſta, vt in vulture, & ſimilitudine aquilam referant, faucibus & gula amplis, oculis magnis, cauis, & paruo orbe in eis nigro, collo longo, pectore craſſo, carne dura, longis carnoſiſque coxis, ſed crurum, genuumque oſſibus breuibus: vnguibus craſſis, longiſque. Falcones ſint capite craſſo, non tamen enormi, & oblongiori, maxillarum partibus bene rotundis, & breuibus, mobilibus, ſpecie humidi cholerici (quorum proprium eſt cito moueri in prædam, & non diſcurrere; ſed plus audent, quam poſſint) collo breui, ſed non adeo, vt enorme ſit, quod phlegmaticam, frigidam, aut melancholicam ſiccitatem ſignificat, noctuarum inſtar: caudæ longitudo tanta ſit, vt compoſitæ alæ ſuper caudam attingant; longa enim cauda ſpinæ dorſi medullam nimis humidam indicat, & obeſa timiditatem: pectus amplum, neruoſum, & validis oſſibus munitum, quo freti ad feriendum promptiores ſint; femora craſſa, crura breuia: ſic grues & aues magnas capient. Fœcundas gallinas ita villicus parabit. Probi coloris, id eſt nigri, aut flaui, robuſti corporis, quadratas, pectoroſas, magnis capitibus, recta rutilaque criſtula, & interdum gemina, albis auribus, imparibus vngulis, ſed non cruribus emineant tranſuerſa calcaria: nam quæ hoc virile gerunt inſigne, contumaces ad concubitum dedignantur admittere mares. Agricolæ etiam apes operi habiles, & ineptas ſignis cognoſcunt. Virgilius.

hic melior inſignis & ore,
Et rutilis clarus ſquamis, ille horridus alter
Deſidia: latamq; trahens inglorius aluum.

Plinius ait: *Leonum animi index cauda, ſicut equorum aures:* nam & has notas natura generoſiſſimo cuique tribuit immota ergo placidum, clementem, blandienti ſimilem arguit; crebrior enim iracundia eius. In piſcibus, herbis, plantiſque etiam adſunt notæ, ex quibus earum mores, virtutes, vt pote medicæ facultates, & vitia, ſcilicet venena cognoſci poſſunt, quas propemodum in vere ſtudio.

ſorum gratiam publicabimus, vt vnuſquiſque varias, & pene infinitas ſuo marte plantarum facultates venari poſſit. Et ſic certis ſignorum proprietatibus reliquorum animalium operationes cognoſcuntur. Vnde ſi hæc vera ſunt, vt vera eſſe manifeſte videntur; erit & vera phyſiognomonica ſcientia.

Antiquorum opiniones de Phyſiognomonica ſcientia.
CAP. 3.

SED videamus nunc, phyſiognomonicam ſcientiam & qui penitus tollere conati ſint, & qui eam admiſerint, & admiſſam quibus modis ſpeculati fuerint, nobiſque tradiderint. Stoici, vt altius exordiamur, inter quos Chryſippus, à veritate admodum aberrantes, cum extraneis corporibus mortuorum animas accedere autumarent, eiſque nouos mores afferre, penitus huius ſcientiæ ſubiectum eliminarunt. Pythagorei non ſolum in humana corpora, ſed in ferina quoque tranſire exiſtimabant. Dicebatque Pythagoras, quod fuiſſet aliquando Æthalites & aliquanto poſt Euphorbus, atque à Menelao fuiſſe vulneratum ac poſtremo Pyrrhus, & poſt Pyrrhum factum fuiſſe Pythagoram, & dum Æthalites fuerit Mercurij filius putatus, ab eo pro munere accepiſſe, vt illius anima perpetuo vagaretur in quas vellet arbores, vel animalia. Vnde Ouidius:

Morte carent animæ, ſemperque priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt, habitantque receptæ,
Omnia mutantur, nihil interit, errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, è que feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter, nec tempore deperit vllo.

Phrænitius autem, & Poſſidonius cæleſtium rerum ſtudioſi, animas è ſtellis mores ducere tradiderunt. Horum poſtremo Plinius opinionibus adſtipulari videtur:

'Ariſtotelem enim, & Trogum, alioqui ſeueriſſimos viros deridens, quæ ſcripſerunt, vana retur, & ſine cunctatione proferenda. Sed hi cum à veritate admodum aberrent, nec aliter, quam verbis & vanis opinionibus innitantur, ſuperuacaneum duxi eorum opiniones redarguere.

Quibus modis maiores noſtri phyſiognomonicam ſcientiam ſpeculati fuerint, & tradiderint.

CAP. 4.

NVNC autem ſpeculamur, maiores noſtri, qui hanc ſcientiam receperint, quibus modis eam ſpeculati fuerint, nobiſque tradiderint. Primi enim ex corporis temperatione mores innoteſcere poſſe ſcripſerunt. Conſtans enim fuit antiquorum Philologorum opinio. Animi mores corporis temperaturam ſequi, neque ſolum in iis id euenire, qui ſecum temperies ex matris aluo traxerunt, ſed ſi tempore, alimento, aliiſue rationibus mutantur, mutari putant & mores, &, vt iidem referunt, educatione, ſtudio, & diligentia huiuſmodi improbitates reiiciuntur. Empedocles Agrigentinus, dixit mores non ſolum elementarias conſtitutiones ſequi; ſed noſtros animos eſſe elementares harmonias; argumento eſſe, quod in omnem effectuum definitionem ingrediantur complexiones. Vt, ira eſt accenſio ſanguinis circa cor; manſuetudo eiuſdem tepeſcentia, audacia ſanguinis ad extima diffuſio; timor eiuſdem ad interna reuocatio. Plato in Timæo ex vniuerſo corporis habitu lædi animam putat, acres pituitas, felleoſque humores per corpus oberrantes, quoquo ſinguli appulerint vaporem ſuum, animæ penetralibus influere, vnde animo languores inducant pro loci natura (ſic audacia, timiditas, obliuio, & hebetudo oboritur, & ex corporis contagione inſipientia & animi ruditas na-

citur) tantoque homines prudentiores eſſe, quanto corpora minus humiditate participantia fuerint. Ariſtoteles ex corporis temperie animi facultates affici, ſecundo De partibus animalium tradidit. Eſt roboris efficacior ſanguis, qui craſſior, calidiorque ſit; ſed qui tenuior, frigidiorque vim, ſentiendi intelligendique obtinet pleniorem; & in iis quoque videtur, quæ ſanguini proportione correſpondent. Quamobrem apes, & huiuſmodi animalia ingenioſiora ſunt multis ſanguine præditis, nec non inter ea, quæ ſanguinem frigidiorem tenacioremque habent.

Sed optime conſtat, quæ calidum, tenuem, & ſincerum habent; imo ex ſanguinis natura, mores in animalibus differre: Sic taurum, & aprum fortes eſſe, quod eorum ſanguis ſit feruentiſſimus. Galenus in libro De mutua animi, morum, & corporis conſtructionis conſequutione, cum videret tantam eſſe animi cum corpore copulam; animam non ſolum ſui corporis temperiem ſequi, ſed animum ipſum nil aliud eſſe putauit, quam æquabilem humorum omnium in corpore temperationem, ſcilicet humiditatis, ariditatis, caliditatis, & frigiditatis, vt bonum temperamentum boni animi mores ſequantur, malum vero mali: cuius ſententia ab omnibus exploſa eſt, & vno ore ſtabilitum, mores non ſolum ex prauo corporaturæ habitu mutari, ſed alimentorum, & loci ratione, vtpote ex ſuperabundanti phlegmate in cerebro, in deſipientiam, ex nigra bile in melancholiam, & ex phlegmate in lethargum trahi. Alij vero non ex qualitatum temperie, ſed ex proprietatum ſignis rectius diiudicari poſſe opinati ſunt. Hermes enim, qui & inter Phyſiognomones voluit annumerari, non nulla eſſe ſigna morum dixit, quæ non ex elementorum qualitatibus proueniunt, neque ad cauſam vllam referri poſſunt, ſed ex occulta proprietate manant. Videmus enim cholericos, qui mœroribus æſtuare deberent, ſæpiſſime faceto animo, & ridibundos eſſe; ſanguineos,

Digitized by Google

qui ex caloris exuperantia liberales eſſe deberent, tamen parcos, & auaros extitiſſe, idque non ex temperamenti, ſed ex proprietatum ſignis euenire. Præterea ambulantes, qui caput ad dextram inclinatum ferunt, cinædi ſunt, quod non ex caliditate, frigiditateque, ſed ex ſigni proprietate cognoſci tradiderunt. Alij tres hominum mores perſcrutandi modos tradidere, vt Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis tradidit, qui omnes ad vnum tendunt ſyllogiſmum. Primum modum bifariam diuidunt: nam ſecundum vnumquodque animalium genus propriam quandam figuram deſcribunt, & huic figuræ proprietatem vel paſſionem præfigurant conuenientem. Vni leonum generi, robuſtiſſimum eſſe & animoſiſſimum, largiuntur; aiuntque neceſſe eſſe aliquod ſignum ineſſe ei, quo animoſitas, & fortitudo ea pernoſcatur, idque eſſe latum pectus, amplos humeros, & magnas extremitates habere, & ex his ſyllogiſmum deſumunt: Omne habens latum pectus humeroſque, ad magnas extremitates: forte eſt, & animoſum. Alij vero tali animali corpus & propriam animam adſcribebant, putabantque tales mores in totum, vel ſecundum partes ei ineſſe, qui huiuſmodi corpus, vel corporis partes poſſideret, idque in cæteris animalibus faciunt; vt cani contumelioſum, & impudentem; oui vero manſuetam eſſe. Vterque modus Platoni adſcribitur, cum dixerit, animam dari corporibus ſecundum merita materiei: ac ſi diceret; Leo talem habet animam, quia eius materiei tale erat meritum, ſiue miſtio. Non admodum à primo differens eſt ſecundus modus, quem Trogus tradere conatus eſt: nam non tantum omnibus animalibus, ſed & ipſi hominum generi, non vniuerſo, ſed diſtinguens ſecundum gentes, mores aſſignabat ſecundum corpus; nam ſignatæ regioni proprium corpus ſtatuebat, & proprias paſſiones, vt cui tale corpus ineſſet, & talem animam poſſidere neceſſe foret, & ſecundum regionum climatumque diuerſitates, hominum mores variari. Alij, vt Phi-

lon Lacedæmonius, per apparentes in corpore mores ſcientiam exercebant: nam quibus moribus quiſque ſe exercendo præfigurat, natura tales ei ineſſe iudicabant, vt ſi viderent quempiam oculos ſurſum natura adducere, eum ſalacem iudicabant, quia concumbentes oculos attollunt. Sic palleſcentes, meticuloſos dicebant, quia, qui metuunt, expallent; & ſi quis vultum natura præfert, quemadmodum qui irati ſolent, eum iracundum pronunciabant, & ſic de cæteris moribus.

Quomodo per totius corporis temperaturam de moribus ſit coniectandum. CAP. 5.

SED non importunum videtur, quomodo animi mores ex corporis temperaturis deprehendi poſſint, referre, præcipue quæ ex Medicorum fontibus hauſimus. Cum calidum temperamentum ex imperio eſt, dignoſcendi ſigna hæc recenſet Galenus. Caro eſt tangentibus calida, hirſuta, minus pinguedinis habens, color ruber, capilli nigri. Alij addunt: cito creſcentes, venæ apparentes, anhelitus manifeſtus, vox firma, fortis, & agreſtis; cito ſudant, comedunt, & digerunt bene; pili craſſi, & natura luxurioſi. Frigidæ autem temperaturæ ſigna ſunt: Pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat, color vnà cum capillis ruffior, & vbi multa frigiditas adfuerit, liuidus, quem nonnulli luridum appellant. Alij: tarde creſcentes, anhelitu tardo & immanifeſto, voce ſubtili & acuta ſunt, in coitum debiles, parum comedunt, & minime digerunt, capillos extenſos, longos & ſubtiles habent; colore albi, raro ſudant, timidi ſunt, & imbecilles. Humidæ temperaturæ ſigna: Carnoſum corpus, & molle, leue, iuncturæ occultæ, vigilantes, conſuetæ partes pilis nudæ, oculi illachrymantes, capilli colore flaui, imbecilles, boni ingenij, pauidi, & luxurioſi. Siccæ temperaturæ, Corpore gracili, & duro,

Addunt alij; Caro tactu aſpera, iuncturæ manifeſtæ, capilli & pili craſſi & aſperi, colore rubei, moderate comedunt & digerunt, in laboribus durantes. Diximus de ſimplicibus, nunc de compoſitis temperaturis. Signa calidæ, & ſiccæ temperaturæ: Caro calidior & ſiccior, & hirſutior, & durior, pinguedine carens. Gracilis eſt, & capillos nigros habet. Calidæ vero & humidæ: Caro mollior eſt, calidior, & carnoſior. Si calidior erit, hirſutior, & tangentibus non parum calidior, capilli nigri, & caro pinguedine carens. Si multo humidior, mollis caro & multa, color ex albo & rubro commiſtus, & tangentibus paulo calidior. Frigidæ vero, & humidæ: Capillis nuda caro, alba, & mollis, & craſſa & pinguis, color vnà cum capillis ruffus. Frigidæ vero, & ſiccæ temperaturæ: Corpus natura durum, & gracile, & glabrum, tangentibus frigidum, pinguedo, ſi graciles ſint, per carnes diſperſa. Sed moderatæ temperaturæ ſigna: Color ex rubro & albo commiſtus, capilli flaui, giluique, mediocriter criſpi, carnoſitatis mediocritas in qualitate & quantitate. Ad ſummum, corpus tangentibus neque molle, neque frigidum, neque glabrum, neque craſſum, neque tenue apparebit.

De cordis temperaturæ ſignis. CAP. 6.

CVM hactenus de vniuerſali corporis temperatura tradiderimus, iam nos commonet ordo, vt de principibus eius partibus, & primum de corde dicamus ex Galeno. Calidioris cordis deprehenſiones & ſigna ſunt, magnitudo reſpirationis, & pulſatilis venæ celeritas, frequentia, audacia, & ad obeunda negotia impigra euigilantia; ſi autem plus acceſſerit caliditatis, tunc iræ præcipitatio, & furibunda temeritas adſunt: erit hiſpidus his thorax, præſertum pectus, & quæ ad hypochondria thoraci proxima. Thoracis latitudo, caliditatis deprehenſio eſt, niſi cerebrum aduerſetur. Alij addunt:

In dando tenax, obſtinatus, probus, & luxurioſus. Frigidæ vero complexionis cordis ſigna: Pulſus minores, reſpiratio pulſibus proportionata, pectus tenuibus pilis veſtitum. Hi namque natura meticuloſi ſunt, inertes minimeque audentes. Aridioris vero cordis ſigna: Pulſus aſperi, animus in iram promptus, agreſtis, & impacatus. Humidioris vero ſigna cordis: Pulſus molles, mos mobilis, facile in iram proruens, & placabilis. Addunt alij, animo timidi, hebetes & laboribus in habiles. Calidi vero, & aridi cordis ſigna: Pulſus aſperi, magni, celeres, & frequentes, reſpirationes magnæ, celeres, & frequentes. Hi autem omnium in pectore piloſiſſimi, nec non in hypochondriis, in tractandis negotiis prompti, furioſi, celeres, & impudentes; Moribus tyrannici, in iram ſuccenſi, & implacabiles. Calidi vero & humidi cordis deprehenſiones: minus hi, quam qui dicti ſunt, hiſpidi; nihilominus autem expediti actionibus, niſi quod non ita ipſis barbarus eſt animus, ſed in iram dumtaxat proni. At pulſus molles, magni, celeres, & frequentes, & reſpiratio pulſibus reſpondens. Frigidi vero ſigna, & humidi cordis: Pulſus molles, mos vtique minime audens, timidi, & inertes, tenues in pectore habent pilos, neutiquam furioſi, neque in iram proni: hi minus omnibus iracundi ſunt; impulſi irritatique in iram, eam cohibent & compeſcunt; nullos prorſus in pectore pilos habent.

Cerebri temperaturæ deprehenſiones. CAP. 7.

NVNC ad aliam principem corporis partem veniendum, ſcilicet cerebrum, ſignaque ex Galeno accipiemus. Si calidius fuerit cerebrum, cuncta circa caput rubra, & calidiora erunt, & in oculis venæ percipiuntur. Capilli his genitis repente in capite exoriuntur, qui ſi

ſi multo temperatis calidiores erunt; primo quidem rutili ſunt, inde nigreſcunt, procedente autem tempore calueſcunt, ſuperfluitates in palato, naribus, oculis, & auribus paucæ & concoctæ. Ceterum etiam humidi cerebri huiuſmodi temperamenta breui ſomno nec profundo, ſunt contenta. Addunt alij: Capilli multi, criſpi, & duri, oculi longe cernentes,& diſcernentes,pulchrarum rerum cupidi, corde tendentes ad nobilia. Frigidi cerebri ſigna: Redundantias plures hi in ſuis habent effluxibus, capilli ipſis ſunt recti, & rufi, & ſtantes,& duri; poſtquam geniti, euadunt tenues, & ſine nutrimento, facileque à refrigerantibus cauſis offenduntur, à deſtillationibus & obſtipationibus narium capiuntur; tactæ corporis partes non admodum calidæ, neque vſquam rubor apparet, in oculis venæ non videntur, magiſque ſomniculoſi ſunt.

Aridioris cerebri ſigna ſunt, ſine ſuperfluitatibus,in effluxibus, in ſenſib. maxima perſpicacitas, vigilantiſſimi, capillos habent validos, & cito geniti euadunt criſpi potius, quam recti, celeriterque calueſcunt, Addunt alij: Duri ingenij hominem, & vacui, cui caput ſæpe dolet, temperati inceſſus, & motus. Si capiti vero affuerit humiditas, capilli ſimplices, neque prorſus calueſcunt,ſenſus caliginoſi ſunt, ſuperfluitatum multitudo, multi ſomni, & profundi. Addunt alij: Luxurioſos eſſe, & temperati ingenij, pios, miſericordes, & ſimplices, vanique propoſiti. Hæ quidem ſunt ſimplices cerebri diſtemperantiæ. Compoſitæ vero, calidi, & humidi cerebri; Color bonus adeſt, in oculis venæ magnæ, ſuperfluitates plures, mediocriter flaccidæ, capilli recti, & ſubflaui, nec facile calueſcunt, facile humectantibus & calefacientibus obnoxij, læduntur Auſtro, iuuantur Aquilone, multum vigilare non queunt, ſomno ſeſe verſant, imaginum in ſomniis ſunt multarum, ſenſus non habent ſatis integros. Si caliditati accedit ariditas, ſuperfluitates minime redundant, ſenſibus integri ſunt, minime ſom-

niculoſi, citoque caluefcunt. Primus itaque capillorum ortus celerrimus, & pene coaleſcunt, capilli nigri & criſpi ſunt, caput tangentibus calidius ſentitur, capilli rufi, etiam ad tempora vſque pubertatis. Frigidi & aridi cerebri ſigna. In oculis prominentes non habent venas, à frigidis cauſis haudquaquam difficulter læduntur; ac ſenſus quidem ipſis in iuuentute integri ſunt & illæſi prorſus, at ætate progreſſis, cito defloreſcunt; ideo etiam cito caneſcunt capilli, parumque procedunt ſine nutrimento, & flaui ſunt. Frigidi vero & humidi temperamentum efficit ſomnolentos & graui ſomno ſopitos, & hebetes ſenſibus, & ſuperfluente frigore effœtos, caput deſtillationibus & obſtipationibus narium obnoxium; hi neutiquam calueſcunt. Qui cerebrum igitur temperatum mediocriter habent, in actionibus animalibus & redundantijs, quæcumque per palatum vel aures, vel nares purgantur, non offenduntur ab extrorſum aduenientibus. Talibus capitis pili infantibus ſubrufi, pueris autem ſubflaui, viris flaui, inde criſpeſcunt, nec facile calueſcunt. Subdunt alij: Ex complexione prouenit operatio virtutum cerebri imaginatiua, cogitatiua & memoratiua. Si cerebri complexio calida, ſunt imaginationes & cogitationes corruptæ. Si accedit melancholia, eſt timor ſine cauſa, cum malis cogitationibus. Mœſtitia eſt timor rerum impoſſibilium, & quando melancholia vtitur, conuertitur homo ad ferinos mores, & omnes ipſius motus ſunt praui & timoroſi: hæc impreſſio fit animæ propter complexionem obſcuram melancholiæ; quia habitus animæ corporalis ſequitur complexionem, & anima terretur propter humorem melancholicum nigrum, ſicut terretur homo in obſcuro. Ex cerebri enim caliditate humiditateque accidit homini meminiſſe & obliuiſci. Cum eius temperatura medio modo ſe habet in vtroque calido & frigido, fit memoria, ex frigido vero obliuio gignitur; ſic animo frigido in cerebro fit lethargus, & ex adurentibus febribus

ſit delirium. Lucretius tertio libro de his ita cecinit.

Eſt etiam calor ille animo, quem ſumit in ira
Cum feruescit, & ex oculis micat acrius ardor.
Eſt & frigida multa comes formidinis aura,
Quæ ciet horrorem membris, & concitat artus.
Eſt etiam quoque pacati ſtatus aeris ille,
Pectore tranquillo qui fit, vultuque ſereno.
Sed calidi plus eſt illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facile efferueſcit in ira:
Quo genere in primis vis eſt violenta leonum,
Pectora, qui fremitu rumpunt plerumque gementes.
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.
At ventoſa magis ceruorum frigida mens eſt,
Et gelidas citius per viſcera concitat auras;
Quæ tremulum faciunt membris exiſtere motum,
At natura boum placido magis aere viuit.
Nec minus irati fax vnquam ſubdita parcit,
Fumida ſuffundens cæcæ caliginis vmbras.
Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris:
Inter vtroſque ſita eſt ceruos, ſæuoſque leones, &c.

De noſtri corpôris humoribus, ex quibus mores coniici poterunt.

CAP. 8.

QVATVOR ſunt humani corporis humores; ſanguis, pituita, & vtraque flaua & atra bilis. Sanguinei viri ſigna ſunt: Craſſa corporis habitudo, color albus rubedine miſtus; corpore viſuque floridi, & colore venuſti ſunt, hilares, læti, & rubicundi. Ob id Hippocrates, quod alij triſtes, alij hilares ſint, cauſſam eſſe in elementis ait: nam qui defecati ſanguinis ſunt, læti ſunt. Homerus quoque dixit, ob caloris copiam. Plinius ait: Sanguis quibus multus & pinguis, iracunda animalium, fortiora

quibus craſſus, ſapientiora quibus tenuior, timidiora quibus minimus; at quibus nullus, hebetia; pinguiſſimus aſinis, homini tenuiſſimus. In homine vis eius ad ſingula momenta mutatur, ad ſingulos animi habitus, pudore, ira, metu palloris pluribus modis, item ruboris; alius enim iræ, alius verecundiæ. Nam & in metu refugere & nuſquam eſſe, certum eſt. Pituita reſidet in cerebro. Signa ſunt, albedo in carne, color obſcurus croceus: agiles hi, mente leues, ingenij celeris, & iracundi. Qui autem bile abundant, quæ in ſplene reſidet, his color carnis obſcurus, fuſcus; inertes ſunt, puſillamini, & timidi. Plato in libro De ſcientia, ingenio eos pollere ſcripſit, qui furore corripi & excitari ſolent. Et in Phædro ait, *Poeticæ fores fruſtra abſque furore pulſari.* Democritus quoque dixit, ingenioſiſſimos maxime furore quati. Loxius melancholicos triſtes vocat & mæſtos, propter ſpirituum obſcuritatem & modicum calorem; cumque vapores in cerebrum aſcendunt, terribilia phantaſmata & apparentias demonſtrant. Sic ſanguineos hilares vocat, propter ſpirituum claritatem; ſic phlegmaticos ſegnes, & ſuperuenientibus periculis nullatenus ad iram prouocari, cum humor ebullitioni aptus non ſit. Atra vel flaua bile affectos ad iram concitatiores & propenſiores. Sed atra bilis duplex eſt, quarum altera naturalis dicitur, altera vero aduſtione contingit: naturalis eſt denſior ſicciorque ſanguinis pars; aduſta vero in quatuor ſpecies diuiditur: aut enim naturalis melancholiæ, aut ſanguinis purioris, aut bilis, aut pituitæ falſioris combuſtione concipitur. Ex quatuor his iudicio nocumenta inferuntur, vt pote furor, concitatio, inſania, ſtupiditas, & ſtoliditas; ſola vero atra bilis naturalis iudicium confouet. Sed non ita ſimpliciter cenſendum eſt; nam ſi ſola ſit, nigra & denſa, hebetudinem impertitur; ſi pituitæ commiſceatur, torporem; ſi pauca ſit vt ſanguis, & pilis & ſpiritus deficiant, inconſtantiam ingenij, & memoriæ fluxum largitur; ſi exuberet, vix marcore excitabitur

bitur. Sed neceſſe eſt eſſe prætenuem, copioſam & in æquilibrio bilis; nec deterioris pituitæ deſit humor, vt ex tribus vnum conſurgat corpus; vt octo ſanguinis partes, duæ bilis, duæ item bilis atræ portiones exiſtant. Accendatur bilis atra, & à duabus illis non aduratur, ſed accenſa fulgeat. Et ob id Heraclitus: Lux ſicca; anima ſapientior. In Problematis Ariſtoteles ait, Omnes homines, qui ingenio claruerunt, vel in philoſophiæ ſtudiis, vel in republica adminiſtranda, in carmine pangendo, vel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuiſſe; & multis horum vitiis atræ bilis infeſtari, vt Hercules, qui etiam ſacro morbo obnoxius fuit. Lyſandro Lacedæmonio ante mortem genus vlceris emerſit, quod ex atra bile cōſtitit. Adde Aiacem, & Bellerophontem, quorum alter ad inſaniam prorupit, alter loca ſolitaria & vaſta perſequebatur. Vnde illud Homeri:

Aſt hic, quando etiam grauior Diis omnibus, errat,
In campos ſolus latos inque auia rura,
Ipſe ſuum coredens, hominum veſtigia vitans.

Quin pleroſque alios ex Herōum ordine morbo eodem laboraſſe compertum eſt. Annis poſterioribus Empedoclem, Socratem, Platonem, & alios complures viros inſignes hoc fuiſſe habitu nouimus, & quam plurimos poetarum. Fuit & Eurilochus acerrimo quidem iudicio, cuiuſmodi fere omnes, qui atra bile affecti ſunt: & Phauorinus hanc affectionem *heroicam* vocat. Natura calido & frigido temperamento conſtat. Atra bilis & calidiſſima & frigidiſſima reddi poteſt, quæ ſi modum excedit; hominem fatuum, attonitum, aut obtorpentem, aut anxium & formidoloſum reddit. Sed ſi admodum incaleſcit, ſecuritatem animi, cantilenas, & mentis alienationes, & vlcerum eruptionem parit. Nam quibus multa & frigida bilis atra, ſtolidi & ignaui ſunt, in quibus permulta & calida, ij perciti, ingenioſi, amaſij, propenſi ad excandeſcentiam cupiditatemque & loquelam, multi ad inſaniam, aut ad lymphaticam triſtitiam deueniunt, ex quo Sibyllæ, & Bacchæ, & omnes, qui diuino ſpiraculo inſtigari creduntur, quod non niſi naturali intemperie accidit.

Marcus ciuis Syracuſanus prꝑſtantior poëta erat, dum mente alienaretur. At quibus ille calor remiſſus mediocriter, longè prudentiores, præſtantioreſque aliis in litterarum ſtudiis, & artibus, & in Republica. Affertque hæc temperies ad ſubeunda pericula magnum diſcrimen; alij maiorem in modum ſibi confidunt, vt etiam Archelao Regi Macedoniæ euenit. Summa igitur eſt, quod melancholici varij & inæquales ſunt; nam & calida, & frigida reddi bilis poteſt; & quoniam maxime vim morum inſtituendorum retinet (nam mores maxime omnium, quæ in noſtro corpore habentur, caliditas & frigiditas gignunt) ideo variis moribus informat: & cum portio temperata ſit frigidior calidiorque, facit vt melancholici omnes non per morbum, ſed per naturam ingenio ſint ſingulari. Galenus item tertio De locis affectis, Macri, inquit, nigri, & hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ, aptiſſimi cenſentur, vt huiuſmodi atræ bilis humor cumuletur, fitque interdum, vt rufo colore homines in melancholicam temperaturam recidant, poſt hos flaui, idque ſi vigiliis multiſque fuerint laboribus nutriti, ſolicitudine & victu tenui additis.

Contra Platonem; & quomodo per animalium partes ſit iudicandum.

CAP. IX.

SENTIEBAT igitur Plato, quod, ſi homo vniuerſum corpus alicui prorſus animali conſimile habuerit, iiſdem etiam moribus & affectibus, quibus illud, afficeretur: id quod nos neutiquam verum eſſe non reticebimus. Nam nullus vnquam homo, alterius animalis corpori ſi conferatur, in vniuerſum aſſimilabitur, ſed ſi quadam tenus conſimilis fuerit, in partibus id continget. Partes, vel ſigna, quæ animalium affectus decernunt, vel affectus, ipſi, alij proprij ſunt, alij communes: proprij ſunt, qui vni tantum animalium generi competunt, vt canibus eſſe contumelioſum, aſinis vero inſolens. Communes alij omnibus, alij pluribus inſunt: communes omnibus, vſque ad formicas, ſunt contumeliæ affe-

ctus; communes pluribus ſunt ipſius Veneris affectus, qui et i cunctis, nullis tamen certius, quam aſinis & ſuibus competunt, vnde propriis animi affectibus propriæ reſpondent corporis diſpoſitiones; ſic communibus communes. Sed communia ſigna perparum, aut nil Phyſiognomoni conducunt, quia communes affectiones oſtendunt, quæ leoni, ceruo, & apro eædem ſunt, & ſi quis in communibus ſignis aſſimilabitur, cur potius leoni, quam ceruo, vel apro aſſimiletur? Propria ergo ſigna eligenda veniunt. Sed neque hæc quoque ad rem faciunt, nam propria ſigna nulli propria, niſi cui propria ſunt, nullique competunt, propriamque paſſionem oſtendunt, & ſi alteri competerent, propria ſigna non eſſent, & cum affectus nullus proprius ſit animalium, ex quibus phyſiognomoniam exercemus, nullum etiam ſignum peculiare erit. Nam non ſolum leo fortis eſt, ſed etiam taurus, & aper, nec ceruus timidus tantum, ſed lepus & felis, vnde ſi quis communibus vel propriis ſignis vti velit, fruſtra teret operam, nec voti compos fiet: ſed oportet ea animalia conſiderare, quæ communi aliqua affectione notantur &, ex iis ea ſigna notanda veniant, quæ ſolis illis, & non aliis communia ſint, ſignumque illud cum affectu mutuo conuertatur, vt cui ſignum competit, eidem pariter & affectio, & cui affectio, eidem pariter & ſignum competat; & animalia, quæ huiuſmodi affectionibus vacant, iiſdem etiam quibus præmonſtrantur, ſignis vacent. Sed ne clariorem monſtrandi viam intercipiamus, exemplum apponere rationi non valde inconſentaneum videtur. Si quis ex leone fortitudinis notas accipiet, ſcilicet extrema magna, ea etiam reliquis fortibus contingere videbit, vt pote tauro, equo, & apro, quæ etiam extrema magna habent, & robuſta ſunt. Vnde argumenti ſedes conſtituitur Phyſiognomoni, *Qui extrema habuerit magna, fortis erit*. Sed ne in ſignorum electione nos falli contingat, cum vniuerſum genus duplices affectiones geminaque ſigna habuerit, cui affectioni quod ſignum conueniat, vel vtrique vel neutri conſiderandum eſt. Contingit enim leonum generi duplex affectio, ſcilicet libertas, & fortitudo; duoque alia ſigna mira præſe

ſeret, elatam frontem, & magna extrema: ne igitur hæreat anceps animus, vtrum elata frons munificentiæ vel roboris nota ſit, hac vtendum eſt methodo. Nos ſedulo taurum, equum, & aprum, aliaque robuſta animalia intuebimur: & ſi hæc ingentes extremitates habere conſpiciemus, & liberalia non ſint, neque elatæ frontis ſigna præ ſe ferant, id ſignum liberalitatis potius, quam roboris pronunciabimus. Inſpicienda quoque veniunt alia animalia, quæ munificentiſſima ſunt, & elata fronte incedere videbuntur: ob id, qui huic ſtudio nauant operam, omni prorſus diligentia animalium hiſtoriis inuigilent, vt eorum affectiones. mores, deſcriptiones, & partes magnopere calleant & conſiderent: hinc enim totum negotium pendere videtur. Nec flocci faciendum reniur id notarum diſcrimen, quod aliquæ cognatæ ſunt, aliæ aſcititiæ: cognatæ quæ nobiſcum ingenitæ, ab ortu vſque ad mortem manent, vitæ coæuæ, vt frontis latitudo, naſi ſimitas, & ſimilia: aſcititiæ vero, quæ caſu contingunt, vt orbitas, & faciei color. Cognatæ notæ animæ paſſiones notant internas, & naturales ſunt, vt gaudium, & metus; accidentales autem, animæ paſſiones ſunt, Arithmetica, Medicina, Theologia, quas ex ſignis cognoſcere non poſſumus. Huc afferre lubitum eſt, vt non à re alienum, quod Ariſtoteles Alexandro ſcribit; Quod non creauit Deus creaturam homine nobiliorem, nec collegit in alio animali, quod in eo poſuit, cum non ſit in aliquo animalium conſuetudo, vel mos, quem non reperias in homine. *eſt enim audax vt leo, formidoloſus vt lepus, largus vt gallus, amarus vt canis, durus & auſterus vt coruus, pius vt turtur, malitioſus vt leæna, domeſticus vt columba, verſipellis vt vulpes, mitis vt agnus, velox vt capreolus, humilis vt pardus, piger vt vrſus, carus vt elephas, vilis & ſtolidus vt aſinus; obediens vt pauo, garrulus vt paſſer, vtilis vt apis, vagus vt caper, indomitus vt taurus, recalcitrãs vt mulus, mutus vt piſcis, rationalis vt angelus, ſalax, vt porcus, malitioſus vt bubo, vtilis vt equus, noxius vt mus*; & tandem nec vegetale, nec minerale eſt, nec aliqua ſubſtãtia alia, quæ cum homine aliquod propriũ non habeat. Adamantius: Vniuſcuiuſq; animalis mores omnes manifeſti ſunt ex effigie, quæ moribus illis conue-

nit, vt leonis mos iraſcibilis & fortis, & effigies talis. Pardi facies delicata; ſed iracundus, inſidioſus, doloſus, timidus ſimul & audax eſt, quæ figura etiam his moribus congruit. Vrſa crudelis, doloſa, ferox, & ſæua. Apro eſt iracundia inconſiderata, boui ſeueritas & ſimplicitas, equo iactantia & honoris cupiditas, vulpi doli & inſidiæ, ſimiæ ſcurrilitas & diſſimulatio, oui ſtoliditas, hirco ignauia, ſui immunditics atque guloſitas; ſimiliter cæterorum volatilium & reptilium effigies moribus conueniunt. Si igitur homo partem aut membrum aliquod feræ vel aui ſimile habet, ab his neceſſe eſt ipſum phyſiognomonizari. Si namque oculos charopos, & mediocriter concauos videas, leonis te admonebunt; ſi valde concauos, maligni moris ſunt, & ſimiam referunt, ſi plani fuerint, bouinos oculos tales dicito, ſi eminentes, ſtupidi, & iniurij, ſicut aſini.

Contra Trogum, & quomodo è diuerſis Cæli locis hominum mores ſint coniectandi, CAP. X.

AT Trogus, qui ex variis cæli habitibus diuerſas morum contemperationes coniectabat, iiſdem argumentis vtitur quibus & ij, qui ex digniorum animalium partibus & effectibus animi, facultates hominum obſeruabant: nos ne faſtidium potius, quam nouam doctrinam diſcentium animis pariamus, à præſenti orationis nexu diſſitam hanc pragmatiam mittemus. Sed de morum temperatura corporumque formis ad varios cœli aſpectus, ecquid maiores noſtri in medicina philoſophiaque digniſſimi proceres ſcripſerint, futurum operæ pretium arbitror, ſi in medium exhibuero. Hippocrates libro De aëre, aquis & locis, ad regionis habitũ qualitatemque hominum mores reſponſum habere demonſtrat. Aſianos pacatiores, & cultiores, idque ex anni temperatura euenire ait, ſi quidem à medio ſolis exortu ad auroram Aſita ſita eſt. Sic qui Phaſin accolunt ab hiberno ſole ad Mæotidem paludem, agreſtes ſunt & ad laborem ſegnes,

propter varias anni temperaturas: ſunt enim ibi montes altiſſimi, ardua regio, & æqualis eſt Scytharum gens circa paludem Mæotidem habitans, qui & Sauromatæ appellantur, craſſa forma, iuncturis humectis, & inefficaces; vnde neque arcus intendere, neque tela torquere poſſunt præ impotentia humerorum. Europæi inter ſe valde difformes ſunt, ob temporū variationes; vnde audaces, & integri natura naſcuntur, & magnanimi magis ſunt quam Aſiani, & difficultates omnes aggrediuntur. Inter Platonis placita illud obſeruauimus ſcienter dictū. *Ex variis cæli locis, varias ingenerari morum κράσεις* Quo argumento in Græciæ tractu in adipiſcendis diſciplinis aptiores videri homines multo, quam alicubi, & qui in Phœnicem vergunt, in cumulanda pecunia mire ſagaces. Nunc Polemonis, & Adamantij opiniones afferemus. Arcto quicumque ſubiacent, corpore ſunt procero, colore albo (ſed rectius, vt Adamantius, capillis colore flauo albicantibus & mollibus, oculis glaucis) ſimi, craſſis cruribus, prægrandibus, carne laxa, & ventricoſi, ſed ingenio ſimplices, animoſi, leuiſſimi conſilij, animo præcipites, ac ſtolidi. Hic Polemoni fluidi temporis iniuria vulnus inflixit; nos medelam ex Adamantio afferemus. Contra qui Meridiei ſubiacent, nigris, criſpiſque capillis, nigris oculis, gracilibus cruribus ſunt, & diſciplinis parum apti. Subiungit Polemon: Multimodæ ſententiæ, mente leues, mendaces, doloſi, furaces, ac magis minuſque alij aliis, quo magis minuſque contiguas regiones his incolunt, vel locorum intercapedine ſeiunguntur. Mediæ vero regionis incolæ mediam habent quoque figuram, ſigna, & ingenia, Orientales, & Occidentales, quo magis ad Meridiem vel Aquilonem accedunt, eò magis ipſi inter ſe differunt. Qui extremis Libyæ oris inſident, vt Nomades, & Hiberi, & Libes, Æthiopibus ſimiles ſunt, & tandem, vt cuncta complectar, Auſtrinis quidem omnibus ſiccum dominantur & calidum; Arctois contra, humidum & frigidum; aliæ vero regiones, quæ ad vtraſque harum accedunt, temperamento, effigie, & moribus ſimiles ipſis producunt. Sed cur in pluribus locis hæc euarient, cauſa eſt, quod

alij alio transferant ſedes, & confunduntur nationes, vt ſi Thraces nauigarent in Italiam, & Itali in Thraciam, Perſæ in Aſſyriam, Aſſyrij in Perſiam. Ptolemæus doctiſſimus, etſi è ſiderum configurationibus hominum mores prouenire ſcripſerit, eius tamen etiam ſententia noſtro propoſito quadrabit. Tradit itaque Septemtrionales populos feroces, peruicaces, & agreſtis eſſe truculentiæ; Italos Græcoſque præſtantes, benignos, amicitiæ ſtudentes, animis & corporibus temperatos, fortes, nobilium rerum percupidos, regni oſores, libertatis amatores, populorum imperio gaudentes, bellaces, & legiſlatores; Arabas furaces, ſubdolique ingenij, ſeruiles, inſtabiles, lucri cupidos; Armenios, mobiles, improbos; Sauromatas feritate immanes; Phryges leues, morigerulos mulieribus; Afros in Venerem procliues, periuros, temerarioſque. A quo Maternus: Scythæ crudeles, Itali nobilitate præfulgidi, Galli ſtolidi inconſultique; Græci leues, Afri ſubdoli, Syri auari, Aſiani Venerei, Siculi acuti, Hiſpani elatæ iactantiæ animoſitate excellentes, Ægyptij ſapientes, Babylonij prudentes. Nec Vitruuij ſententia ab his abhorret. Inquit enim: Qui rigentia mundi ac gelu torpentia loca inhabitant, immanibus corporibus ſunt, candentibus corporum extimis, directo capillo & rufo, oculis cæſiis, ſanguine multo ex humoris plenitate, cælique refrigerationibus ſunt conformati. At qui exuſtas à ſole mundi plagas incolunt, breuioribus corporibus ſunt, colore fuſco, vibrato capillo, oculis nigris, cruribus inualidis, ſanguine exiguo, propter ſolaris ardoris vehementiam, itaque etiam propter ſanguinis exiguitatem timidiores ſunt ferro reſiſtere. Vnde meridianæ nationes ex acuto feruore mentis, expeditius celeriuſque mouentur ad conſiliorum agitationes. Ad Arctum verſi, ex infuſi cæli craſſitudine, ac ob aëris obſtantiam refrigerati, ſtupidis fere naſcuntur mentibus; quod ex ſerpentibus brumali frigore torpentibus perſpicuum fit, quæ per calorem, cum exhauſtam habeant humoris refrigerationem, acerrime mouentur, per brumalia autem refrigeratæ, immotæ ſunt ſtupore. Cum autem meridianæ nationes ni-

mis ſint acutiſſimis, infinitaque ſolertia conſiliorum; ſimul ad fortitudinem magno impetu feruntur, etiam vbi ſuccumbunt, quia habent exuſtas à ſole virtutes animarum; qui vero in frigidis naſcuntur regionibus, ad arma paratiores ſunt, magniſque viribus ruunt ſine timore; ſed animi tarditate, & ſine ſolertia irruentes, ſuis conſiliis refringuntur. Cæterum mediæ regiones, hinc calore, hinc frigore contemperatæ, & corporum membris animorumque vigoribus conformes habent incolas, vt ſunt in Italia gentes; populuſque Romanus inuictas habet laudes, qui conſiliis Barbarorum refringit vires, & forti manu, Meridianorum cogitationes. Ita diuina mens in temperata regione vrbem Romam collocauit, vt omni terrarum imperio potiretur. Plinius etiam ad hęc: Contexenda ſunt his cœleſtibus nexa cauſſis. Namque Æthiopas vicini ſideris vapore torreri, aduſtiſque ſimiles gigni, barba & capillo vibrato, non eſt dubium. Et aduerſa mundi plaga atque glaciali, candida cute eſſe gentes, flauis crinibus, truces vero, ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes; ipſoque crurum argumento, illis in ſupera ſuccum reuocari, natura vaporis, his in inferas partes depelli, humore deciduo. Corporum autem proceritatem vtrobique, illis ignium niſu, his humoris alimento euenire. Mediæ vero terræ ſalubris vtriuſque mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, ſenſus liquidus, ingenia fœcunda totiuſque naturæ capacia, Iiſdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint. Vegetius eligendos tirones Septemtrionales iubet, nam qui vicini ſunt nimio ſoli, calore ſiccati amplius ſapiunt, ſed minus habent ſanguinis, & cum ſe exiguum ſanguinem habere nouerint, metuunt vulnera. Septentrionales vero largo ſanguine redundantes ad bellum promptiſſimi ſunt, & quia remoti à ſolis ardoribus, inconſultiores. Ad id Lucanus:

Quicquid ad Eoos tractus, mundiq; teporem
Labitur, emollit gentes clementia cæli,
Omnis in Arctois populus quicumq; pruinis

Naſcitur, indomitus belli eſt, & mortis amator,

Thraces in Venerem procliuiores Ouidius teſtatur, de Tereo agens:

Digna quidem facies, ſed hunc innata libido
Exſtimulat, pronunque genus regionibus illis
In Venerem, & flagrat vitio gentiſque ſuoq;.

Sed quæcunque ex his ſcriptoribus huc retulimus, ne putetis quod velim vera ſemper contingere, ſed in pluribus: *nam*, vt Apuleius inquit, *apud ſocordiſſimos Scythas Anacharſis ſapiens natus eſt, & apud Athenienſes catos Melecides fatuus.* Sed quæ de hominibus diximus, etiam in cæteris animalibus videre licet: nam accipitres, & falcones, & aquilæ maiores ſunt fortioreſque in regionibus Aquilonem verſus. In frigidis enim terris magna corpora naſcuntur, quæ copioſo ſanguine, & ſpiritu abundant, vnde audacia, & feritas prouenit. In aliis vero regionibus, ſecundum proportionem vigor & audacia in eis ſpectatur.

Contra Philonem; & quomodo ex apparentibus è facie moribus ſit indicandum. CAP. II.

PHILONEM Lacedæmonium, qui ſolum ex facie in paſſione illa hominum morum ſigna venabatur, ita coarguit Ariſtoteles: Fortis, & impudens haud diſpari ſe habent vultu, hic enim omni à ſe verecundia abiecta, ille omni abdicato timore, obfixo vultu, loquuntur; ſi vnus igitur apparet in facie mos, vnde moris duas animæ affectiones, & inter ſe oppidò quam differentes? neutiquam enim parum abeſt fortitudo ab impudentia. Præterea ſi ea ſigna accipienda ſunt, ex quibus humana natura veſtigatur, quæ ſemper & omni tempore vera ſint, qui fieri poteſt, vt natura hilaris ridenti ſemper fronte permaneat, vt ei nunquam contingat odioſum & mœſtum diem ducere? ſic quoque mœſtus animo, natura, nonne fieri poteſt, vt gaudio & tripudiis vitam ducat? Perpauci igitur ſunt affectus, qui ex apparentibus in facie

moribus conjici poterunt, vt iuſti, miſericordes, & ingenioſi, qui ex huiuſmodi in facie configurationibus in paſſione illa non dignoſcuntur. Sic Philonis regula, vti non ſemper exploratæ vtilitatis, vera habenda eſt. Nec ſane ſatis vulgarem operam præſtat, verum ſedula veſtigatione perquirendum, ſi alia comitentur ſigna ne ſimplici fallamur nota, vt ſuperius à nobis recenſitum eſt. Polemon ad hæc: Accidit nonnullis formæ mutatio, cum lætitia præter morem exhilaratur, vel dolore, ira, vel formidine afficitur, vel ieiuniis, aut repletione, vel ſi rei alicuius cupidine tenetur, vel ſi quid animo conſiderant, aut oculis contemplantur, vel auditus ſenſu tenentur, & quidem in eiuſmodi re haud tota forma immutatur, ſed immobilis manet, ſigna autem mutantur, quæcumque autem ex ipſis permutantur, non æque in omnibus permutationem ſentiunt, ſed quantum ad cuiuſque naturam proxime accedit. Hoc autem conſiderare oportet, quod quæcumquæ ſigna in quouis exortu prouenientia conſpiciuntur, illum ipſum indicant magis iiſdem affectionibus ſubiici, quas illa denotant. Exemplum erit: ſi quis ſigna conſiderantis habuerit; prudentem, bonique conſilij dixeris; ſi vero ſigna fraudis, doliq;, etſi illa in præſentia minime agat, cum arte quadam celet, doloſum & fraudulentum facile exiſtimabis, ſi quis idem iracundi notis ſignetur, etſi tunc minime iratus ſit, iræ tamen obnoxium cenſebis. Idem & in aliis iudicabis.

Quod etiam per ſigna à contrario ſumpta mores diiudicare poſſumus, CAP. XII.

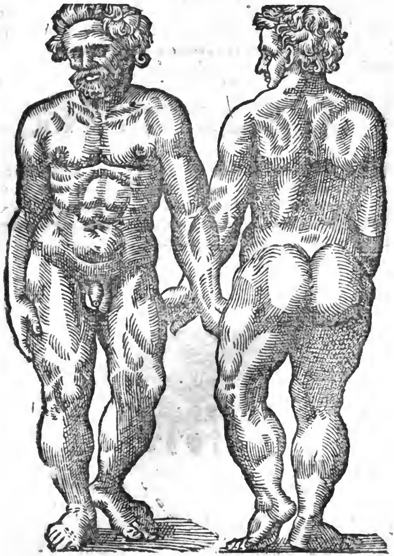
ARISTOTELES in ſuis Phyſiognomonicis inter alios modos, quibus Phyſiognomonicam ſcientiam exerceri poſſe ſcripſit, electionem ſignorum etiam diſſimiliter fieri, hoc eſt loco à contrario, auctor eſt, Exemplo omnia clariora reddemus. Vt ſi pilorum duritiem toruitudinem denunciare cognoſcimus; pilorum mollitiem imbecillitatem, per

ſignum à contrario, iudicare poterimus. Item eorundem in pectore denſitatem, iræ excandeſcentiam ſignificare, pro certo habemus, cum ſpirituum, & cordis caliditatem arguat, quæ iræ cauſſa exiſtit; ſic eorum carentia in eodem loco, manſuetudinem monſtrabit. Et, ſi extrema magna fortitudinem arguent, contra exilitas timorem, & animi quaſi exilitatem oſtendet. Et ſic de multis erit idem iudicium faciendum.

Quod ex diſtinctione habituum, & paſſionum maſculini & fœminini generis, de moribus multa coniectentur, CAP. XIII.

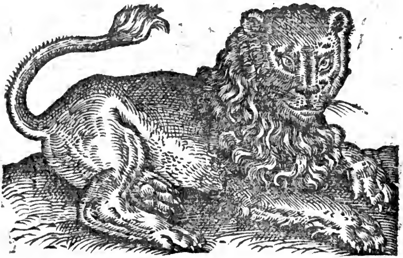
NVNC ex Ariſtotele animalium genus in duas formas diuidemus, *maſculinam* ſcilicet & *fœmininam*, & qua in re altera ab altera differat, & quid cuique conueniat, dicemus: addemus & corporis formæ mores, ſcilicet quæ animoſa, vel timida, iuſta, vel iniuſta fuerint.

Tabulam hanc obuiam hic præfigendam duximus, quæ anteriorem & poſteriorem corporis virilis faciem exprimat, vt ſingulæ partes, quarum toto opere meminerimus, liquido conſpiciantur.

Vir igitur magno corpore præditus, eſt vultu lato, ſupercilio incuruo, oculo magno, mento quadrato, collo craſſo neruoſoque, humeris robuſtis, pectore amplo, coſtis validis, ventre concauo, coxendicibus oſſoſis, apparentibus, coxis & brachiis neruoſis, articulatis & fortibus, genu duro, tibiis neruoſis, ſuris deorſum contractis, talis neruoſis, articulatis pedibus, & manibus magnis, bene formatis, & neruoſis, omoplatis fortibus, magnis & diſtantibus, metaphreno articulato, carnoſo, dorſo magno, robuſto, & bene coſtato, lumbis oſſeis, validis, natibus gracilib. & carne duriori, ſicciorique, greſſu tardo, voce magna, & graui. Moribus vero generoſus, intrepidus, iuſtus, ſimplex, & victoriæ cupidus.

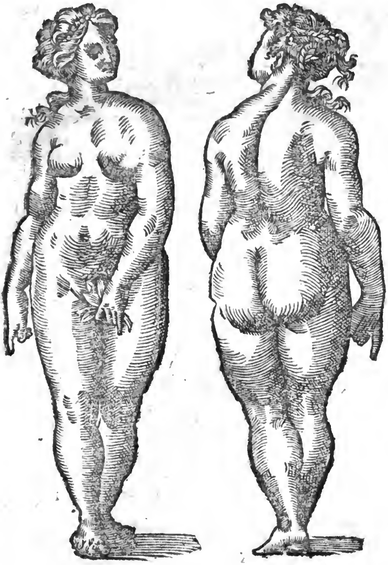
Propoſita hac figura Leonis imago ad viuum delineatur, vt eius partes cum virilibus comparandæ commodè ſpectentur.

Nunc leonis formam deſcribemus; nam totius corporis leonini forma, & ſingula eius membra viri ideam præcunctis animalibus maxime ſortita videntur. Leo capite eſt mediocri, facie magis quadrata, non valde oſſea, fronte quadrata, in medio magis caua, eminente ſupercilia & naſum verſus veluti nube, ſed frontis id quod ante caput eſt, eleuatum habet. χαροποὺς ὀφθαλμοὺς, ἐγκοίλους, οὐ σφόδρα, περιφόρεις, οὔτε ἄγαν προμήκεις: *oculis charopis, non valde volubilibus, neque valde prominentibus*, vt vetus tranſlatio habet. Geſnerus non *prominentes*, ſed *oblongos* vertit. Sed nos leonem inſpiciendo, oculos non cauos vidimus, ſed mediocres inter cauos & exſtantes: & Ariſtotelicum textum corruptum, iudico ex Adamantio reſtituendum: habet enim, charopi, & caui mediocriter oculi leonem ſe admouebunt, ob id oculis concauis, rotundis, non valde cauis, neque valde proiectis. Sed redeamus vnde digreſſi ſumus. Supercilio prægrãdi, naſo craſſiori potius, quam tenuiori, ſuperiori maxilla non prominente, ſed inferiori æquali, rictu ouis amplo, in quo labia

tenuia, ita vt partes ſuperiores inferiorib. ſuperiniectæ ſint, eadem laxa iuxta labiorum angulos. Ceruice ex ſingulis rectiſque oſſibus rigenti, collo magno quidem, ſed mediocriter craſſo, pectore robuſto, partib. circa iugulos ſolutis magis, quam compactis, metaphreno lato, coſtis, & dorſo valde firmis, circa coxas, & femora parum carnis habet, medio ventre gracili, εὔζωνοι, ſed Sueſſanus ſatis peruerſe, *baſim iuuenilem* vertit. Cruribus validis, & neruoſis, pilis veſtito flauis, neque rectis, neque valde criſpis, corpore toto articulato, & neruoſo, nec molliori, nec iuſto duriori. Sueſſanus etiam perperam, *humidum* vertit. Incedit tardè, & paſſibus multum diſtantibus; humeris ad ſingulos paſſus commotis. Animæ vero habitus, generoſus, magnanimus, victoriæ cupidus, manſuetus, iuſtus, & amans eorum cum quibus verſatur.

In hac tabella femineam figuram expreſſimus auerſam, & aduerſam, vt vtriuſq; partis ſingula membra vniuerſa opere commemoranda in adſpectum venirent.

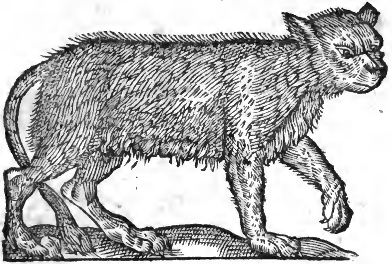

Femina

Digitized by Google

Femina autem contrario modo ſe habet. Capite eſt paruo, capillo molli, vultu anguſto, fronte depreſſa, ſupercilio extenſo, oculis paruis, & ſplendentibus, naſo recto ad faciem male diſcreto, facie carnoſa, exilibus labiis in ore paruo & ridenti, mento rotundo, & glabro, collo gracili, clauibus male ſolutis, pectore ſtricto, & imbecilli, coxis pinguibus, genibus carnoſis, intus innuentibus & collobantibus, tibiis mollibus; & inarticulatis, vlnis, brachiis, & cubitis exilibus, humeris inarticulatis, imbecillibus, dorſo anguſto & debili, metaphreno inarticulato, & infirmo, lumbis carnoſis, natibus carnoſis, & pinguibus, & vniuerſa denique corporis forma minori, delicatiori potius quam generoſiori, minus neruoſa, & humidioribus carnibus, voce exili, greſſu breui incedente. Ingenium vero muliebre puſillanimum, furax, & ad ſummum doloſum. Sed Adamantius molle, iracundum, inſidioſum, frandulentum, timidum ſimul & audax dicit.

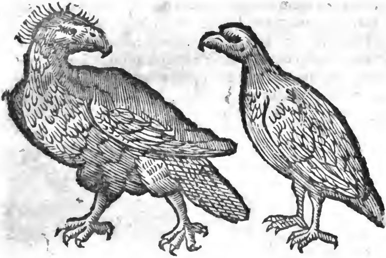
Hic vt pardalis forma ad viuum demonſtretur maxime præſtitimus; nam eius partes muliebribus comparatæ eandem retinent ſimilitudinem.

Hic Pardalis formam referemus, nam Pardalis inter animalia formam maxime, & ingenium muliebre refert, cruribus tamen exceptis, quibus maxime ad inuadendum cætera animalia, & ad ſe defendendum vtitur, & fortiter agit. Habet enim Pardalis faciem paruam, os magnum, (paruum) oculos paruos albicantes, ipſoſque circumuagantes magis. Sed Geſnerus legit pro ὑποπλεσέρυς, πελαπολεοτέρυς. & putans ſe textum corrigere, ipſum peruertit. μέτωπον περιμηκέστερον, πρὸς τὰ ὦτα περιφερέστερον, ἢ ἐπιπεδώτερον: id eſt, *frontem oblongam, verſus aures rotundam magis, quam planam.* ſed vetus tranſlatio aliter habet, *frontem longam, aures rotundas magis, quam planas*; ſatis peruerſe. Collum valde longum, & tenue, pectus paruis coſtis præditum, dorſum longum, clunes carnoſas & femora. Partes vero circa ilia & ventrem magis planas, id eſt, non protuberantes, nec cauas, colorem varium, corpus totum inarticulatum, & aſymmetrum. Forma igitur corporis ta-

lis. Sed ingenium molle eſt, vel effeminatum, iracundum, inſidioſum, & fraudulentum, timidum ſimul & audax. His moribus corporis etiã anima reſpondet, & Sapiẽtes Ægyptij hominem deſignaturi, qui ſceleſtum ſuum ac malignum occultet animum, ne à ſuis noſcatur, Pardalim pingunt, hæc ſiquidem clanculum alia perſequitur animalia, nec ſinit impetum ac pertinacitatem ſuam innoteſcere, qua in illis perſequendis vtitur. Sed addit Adamantius: Ex auibus aquila maſculinum adſpectum, perdix vero femininum habet, reptilium draco quidem maxime maſculinam, vipera vero femininam formam habent.

Subiecta tabella aquilæ & perdicis imagines præ ſe fert, quæ non tam præſenti capiti, quam toti operi inſeruiunt.

Hæ ſunt maris, & fœminæ formæ & mores, nam animalia cicura nobis experientia nota ſunt, ſilueſtria paſtoribus, & venatoribus, & illis, qui ea pertractarunt. Animæ fœminis ſemper molliores & mitiores ſunt; ob id minus, dubio procul, maribus iracundæ, imbecillioreſque. Ipſimet in nobiſmetipſis experimur, cum ira excandeſcimus, & fortiores & imprudentiores ſumus nihilque timentes, ſed quo furor nos ducit, eo ferimur ad agendum, Sed fœminæ ſunt magis improbæ, petulantes, & illiberales, imbecilles, timidæ & iniuſtæ. Polemon ad hæc. Simili etiam ratione conſiderandum eſt, cum aliqui fœminea forma præditi conſpiciuntur, quod ex oculis aliiſque partibus patere ſolet, in quibus quædam ad voluptatem atque ad Venerea accommodantur: hos mulieroſos, temerarios, impudentes, verſutos, perfidos,

deceptores (quæ peculiaria ſunt fœminarum) eſſe contendunt. Iam maris & fœminæ formas deſcripſimus, ex quibus exempla, quibus in hominum moribus iudicandis vtemur, excipiemus.

Quomodo per plures paßiones etiam aliæ indagandæ, CAP. XIV.

EST & alter mores coniectandi modus, quem nullus ante Ariſtotelem aggreſſus eſt, vt ipſemet in ſuis Phyſiognomonicis teſtatur: & hic modus ſyllogiſticus eſt, per quem ex duabus vel pluribus paſſionibus alias poſſimus coniectari, & aliæ inferuntur, cuius apud Rhetores eſt vſus. Hic pauper eſt; ergo blandus. Si ex ſignis hominem cognoſcimus iracundum, triſtem, & immorigeratum; poſſumus ex his continuo inferre, hunc etiam inuidiæ nota carere non poſſe, ſed neceſſe inuidum eſſe, etſi in eius facie, vel corpore inuidiæ notæ nullæ extant, & hunc modum dialectico adſcribit, cum ex vna concluſione illata, aliam inferat; nam tria illa accipiuntur, vt priora & antecedentia, & quarta affectio, vt concluſio, infertur. Cognoſcimus præterea vel ex apparenti more, vel per ſigna aliquem inuerecundum, & paruiloquum eſſe; poſſumus & illico inferre eum eſſe etiam furem, & illiberalem: furem quidem propter inuerecundiam, illiberalem propter paruiloquentiam; ſequitur enim fur impudentiam, paruiloquentia vero illiberalitatem: ex hac conuenientia methodus, naſcitur mores coniectandi non inutilis.

Quod à nutricibus etiam in morum cognitionem deuenire poſſumus, CAP. XV.

NON inopportunum videtur huc afferre (etſi Phyſiognomoni non admodum congruum) quomodo à nutricibus, & ab educatione in hominum morum notitiam deuenire poſſimus: nam vitia, & bonos mores pueri cum

lacte hauriunt. Legimus apud Gellium, Phauorinum philoſophum dicere: Sicut valet ad fingendos animi, corporiſque ſimilitudinem vis, & natura ſeminis; non ſecus lactis ingenia & proprietates. Et Auicenna de lactantis moribus ait: Secundum vero mores ſuos conſideratur, quoniam ipſam oportet bonorum morum, & laudabilium eſſe, & quæ tarde à malis animæ paſſionibus pariatur, ſicut ira, triſtitia, timore, & reliquis. Omnes enim iſtæ corrumpunt complexionem, & fortaſſe permutantur, ſeu tranſeunt in infantem lactantem, & propter hoc prohibuerunt quidam, ne ſtolida lactet. Neque in hominibus id ſolum, ſed in pecudibus quoque animaduerſum; nam ſi ouium lacte hœdi; caprarum, agni alerentur; conſtat in his lanam duriorem, & in illis capillum gigni tenuiorem; ſæpeque numero miramur pudicarum quoſdam mulierum liberos parentum ſuorum neque corporibus, neque animis ſimiles exiſtere: quoniam in moribus inoleſcendis magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenent, quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Homerus ad id.

Non eques ipſe pater fuerat tibi me hercule Peleus,
Non Thetis eſt genitrix glaucum te protulit æquor,
Aeriæq; rupes; mens quod tibi dura ferox eſt.

Ex quo Virgilius Æneidos quarto:

Non tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hircanæque admorunt vbera tigres.

Chryſippus ob id optimas & ſapientes nutrices pueris optabat. Refert Scotus, puerum fuiſſe, qui diu porcæ lacte altus, adultus etiam pannis indutus limum intrabat, & porcorum more vorabat; alterum, qui capræ lac cum ſuxiſſet, ſaltatim incedebat, arborumque codices erodebat. Remum & Romulum Lupa nutriuit: ideo ipſos, & ab eo genitos Romanos luporum inſtar rapaces exſtitiſſe: ſic etiam de Lycaſto, Pharraſio dicuntur à lupa educatis: ſic etiam Cerua Telephum Agaues, & Herculis filium nutriuit. In canibus

etiam obſeruant agricolæ, & paſtores: nam eos, quorum volunt generoſam indolem conſeruare, non patiuntur alienæ nutricis vberibus ali; quoniam ſemper & lac, & ſpiritus maternus longe magis ingenij, atque incrementa corporis auget, & ſi effeta lacte deficitur, caprinum præbent, dùm fiant menſium quatuor.

De iudicandi methodo, & quæ ſigna præferenda veniant.
CAP. XVI.

CONSEQVI iam cenſeo, vt ex multis; quæ diximus, ſignis, quæ præferenda, & quæ omittenda: & quæ fortia, debilioraque fuerint, oſtendamus. In ſignorum delectu primas partes ſibi vendicant ſigna, quæ ex proprietate accipiuntur. Sunt enim ſigna, vt ſuperius recenſitum eſt, vel propria vel communia. Propria ſunt, quæ cum paſſionibus recurſum faciunt, & huiuſmodi poſitis, ponuntur & paſſiones, quarum ſunt; vt extremitates magnas habere, proprium eſt fortitudinis ſignum. Communia ſunt ſigna, quæ ab apparenti more, à contrario, & id genus cæteris deſumuntur, & dicuntur communia, quia cum ſuis paſſionibus non conuertuntur. Quod ſigna, quæ à partibus accipiuntur, fortiora ſint iis, quæ à moribus apparentibus, & ſimilibus, cauſa eſt, quod immediate ſubſtantialem formam conſequantur; illa vero, vt color, & lenitas, & huiuſmodi ſimilia, non tam immediate ſubſtantiam conſequantur: nam ſigna ex quibus Phyſiognomones diiudicant, ſumuntur ex motibus, figuris, coloribus, moribus apparentibus in facie, voce, carne, partibus, & figura totius corporis, & ſimilibus. Sed & partium ſigna ea fortiora ſunt, quæ ex primariis locis deſumuntur. Primaria loca ſunt, quæ circa oculos, frontem, faciem, & caput; Secunda, quæ circa humeros, & pectus; Tertia, quæ circa crura, & pedes; poſtrema vero, & minima, quæ circa aluum ſunt: Cuius cauſſam affert Ariſtoteles. Signa enim, quæ circa caput, manifeſta ſunt,

circa ſapere, & ſenſus; quia cerebrum continet principium motus, & ſenſuum; ac oculi pars cerebri ſunt, ex Galeno. Sic anterior pars fortior eſt: quia plenior, poſterior vero vacua. Ob id optime Apuleius dicebat, quod totus homo in facie eſt, quia ibi ratio inhabitat. Secundo loco pectus, cordis domicilium, ſubiectum omnium ſenſuum. Tertio loco crura, pedes, quia ſunt inſtrumenta ſenſus, & motus. Vltimo loco aluus, a qua naturalia membra includuntur, quæ ad ſapientiam non faciunt, nec ab eo mos, aut virtus vlla proficiſcitur. Adamantius ſuæ Phyſiognomoniæ initio hæc habet: Circa partes, & membra quælibet, colorem, motus, ſpiritus, voces, & aliæ quæ ad hæc ſequuntur, phyſiognomonizare oportet. Sciendum quod non ab vno ſigno ſecundum ſeipſum, aut à duobus certe putare veritatem enunciandam, ſed à pluribus, & maioribus, atque ab iis omnibus, quæ adinuicem conueniunt; alia autem ſigna ſecundum habitudinem quam habent ad ea, quæ ſunt in oculis indagare oportet; hæc enim primas ſibi vendicant partes: ſi namque ea, quæ ſunt extra hæc his aſſentiuntur, ſine mendacio erit iudicium. Cæteris autem ſignis potentiora ſunt, quæ circa oculos manent, vt frons, naſus, os, genæ, & caput. Secunda vero quæ circa collum, & pectora ſunt; tertia quæ circa humeros, & manus, & crura, & pedes; poſtrema autem, quæ circa ventrem. Sed maxime ad iudicium confert totius hominis conuenientia in omnibus his apparens, hanc in omnibus ſignum omnium inſpicere oportet. Id autem rationem in ſe ipſo non habet, ſed ſingula ſigna, & ea quæ ſunt in oculis, & alia vniuerſa hominis effigies ſimul componit; omnibus enim ſignis ſimul adiunctis, quod verum eſt diiudicant. Sed alij ſunt, qui dicant ſigna ab anteriori parte accepta, priora eſſe iis, quæ cum ſenſibus fiunt, quia ibi ſenſus inhabitant, ſed quæ à poſteriori parte potiora eſſe ad motum, & fortitudinem, quia ibi membra ſunt neruoſa motus. Nec deſunt, qui ſuggerant, potiora ſigna eſſe, quæ accipiuntur ex eis membris, per quæ paſſio illa exercetur, vt quia cor iræ ſubiectum eſt, ideo iræ

ſigna, quæ à cordis partibus accipiuntur, potiora verioraque quam quæ à coſtis, pectore, reliquiſque locis ſumuntur. Eodemque modo fortitudinis notæ à brachiis, humeris coxis & pedibus. Præterea eorum meminiſſe non obliuiſcat, quorum ipſemet Ariſtoteles mentionem facit: Vni ſignorum credere fatuum eſſe, ſcilicet communium; ſed plura circa vnum conuenientia penſiculanda eſſe, & plura teſtimonia, ad vnum accommodanda, vt ex iis mox ſecurius iudicium proferatur, quod eſt etiam à Galeno confirmatum, qui Phyſiognomones multum errare credidit, quod vni ſignorum credant, niſi proprium ſignum id fuerit.

Quid ſit Phyſiognomonia. CAP. XVII.

AT iam ad Phyſiognomoniæ definitionem deueniendum. *Eſt igitur morum inſpiciendorum Naturæ ratio, ex iis, quæ corpori inſunt fixis ſignis, & accidentibus, quæ ſigna mutant.* Dicimus, *Naturæ morum*, ne quis de accidentalibus putet, quæ etiam animæ ineſſe poſſunt, cum tempore acquiſita, vt medicum vel mathematicum eſſe; nam hæc ex naturæ corporis ſignis haud quaquam dignoſci valent. Diximus, *accidentia; quæ ſigna tranſmutant*; quia plerumque id fit per ſigna, quæ corpori non inſunt, ſed eo alterato, inſunt, vt in timiditate & verecundia videre eſt: cum enim anima verecundiam ferre nequit, ex ſanguinis ad exterius effuſione quaſi dux rubor ipſe apparet; ſic in metu, quando ſanguis ad præcordia, quaſi in ſuam arcem ſe recipit, pallor ſuboritur: atque hoc modo rubor, & pallor paſſiones ſunt, quæ facile arcentur. Et dum animi mores dicimus, eos intelligimus, qui inſenſitiua parte ſunt, quæ hominibus & brutis communis eſt, & à Græcis *ἦθικα* dicitur. Vnde vana eſt Trogi, & Philonis opinio, qui in animæ nutritiuæ operibus ex plantis ſigna colligi poſſe cogitarunt, nam cum vegetatiua virtus communis ſit omnibus viuentibus, longæui ſigna ex plantis ſic colligebant: Quibus capilli longi & firmi, longæui ſunt; quia ad longæuas plantas referuntur, quæ fo-

lia firma æternaque habent, vt pinus, ilex, medica, quæ æterna pubent coma, & longæua ſunt. Phyſiognomonia nomen, ex *φύσις natura*, & *γνώμη regula*, compoſitum eſt, quaſi *legem* vel *naturæ regulam* dicas, ſcilicet quadam naturæ norma ordinationeque, ex tali corporis forma tales animæ affectiones conſequantur.

De ſyllogiſmo Phyſiognomonico. CAP. XVIII.

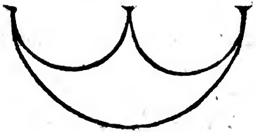
IAM verum eſſe recenſuimus, animam & corpus adinuicem mutuis paſſionibus tranſmutari, propriaque eſſe ſigna in corpore, per quæ coniectare poſſumus huiuſmodi animæ naturales paſſiones; & ob id Phyſiognomonicam ſcientiam omnibus in confeſſo eſt eſſe veram. Nunc ſyllogiſmus ſe ingerit, quo Phyſiognomones ad propria hæc ſigna inuenienda vtuntur, Cuius Ariſtoteles ſuorum Analyticorum librorum priorum poſtremo meminit; ne quid videatur prætermiſſum, quod cognitu neceſſarium eſſe iudicamus. Ad id proprium ſignum inueniendum; primo conſiderandum eſt animalium genus vnum, cui in vniuerſum inſit ea paſſio; ſecundo, alia genera inuenienda, quæ non vniuerſe, ſed particulariter eiuſdem paſſionis ſint capacia; demum quæ nota omnibus inſit, quibus ineſt illa paſſio, & ſimiliter remoueatur ab iis, quæ eiuſdem expertia ſunt, & tunc illud proprium erit ſignum. Exemplum erit: Ad diſquirendum proprium fortitudinis ſignum, conſiderabimus cuncta animalium genera, & leonum genus vniuerſaliter viribus præcellere, puto omnibus notum. Secundo, fortitudo non ſolum in leonibus, ſed equorum, taurorum, & hominum genere reperitur particulariter: nam aliquis equus, taurus, & homo fortis erit. Poſtremo, ſignum eſt in iis obſeruandum, quod leonum generi ſemper inſit, etſi qui particulariter fortes ſunt, etiam idem ſignum ſibi vendicent; & qui flaccidi ſunt, tale non habeant: & id ſignum erit, Extrema corporis robuſta habere, vel magna. nam vniuerſum leonum genus extrema, magnitudine præſignia

habent, & in reliquis animalium generibus aliqui equi, tauri, homineſque, qui fortes ſunt, huiuſmodi habent, & qui talia non habent, imbecilles prorſus exiſtimantur, erit ergo, *extrema magna habere*, ſignum proprium fortitudinis. Syllogiſmum apponere nil obfuerit. is autem erit in prima figura, & quod medium, id eſt, ſignum cum priori extremo conuertitur, & minorem extremitatem tranſcendit, & non conuertitur. Sit fortitudo A. magnas extremitates habere, B, Leo, C.

A B C

magna extrema

forte leo

Omne magnas habens extremitates eſt forte: Omnis leo, & quædam animalia magnas habent extremitates: Ergo omnis leo, & quædam animalia ſunt fortia, Syllogiſmi medium, ſcilicet ſignum, quod eſt (B) *magnas extremitates habere*, conuertitur cum maiori extremo, quod eſt (A) *forte*, minus vero extremum, ſcilicet (C) *Leonem* tranſcendit, nam magnas extremitates habere non ſolum omni leonum generi, ſed aliis quibuſdam vt homini, equo & tauro competit. Eodemque modo Hectorem fortem eſſe ſyllogizare poterimus, Vt omne magnas habens extremitates eſt forte: Hector huiuſmodi habet: Ergo fortis.

FINIS.

IO. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA Phyſiognomonia.

LIBER II.

PROOEMIVM.

H*ACTENVS deſcripſimus quibus modis Phyſiognomones ex ſignis in corpore apparentibus animi mores coniectarentur; nunc ad ea ſigna ex vniuerſi corporis partibus accedemus, quæ propria eſſe diximus. Non pigebit tamen his naturales cauſſas aliquando addere, exiſtimantes, vt ſi qui moroſuti fuerint, quibus hæc minus placerent, naturalium cauſarum aucupio, ex Philoſophiæ fontibus petito, ſatisfacturos. Nos corporis compaginem, Ariſtotelis auctoritatem, De animalibus libro, ſequuti, in quatuor partes diuidemus, caput, collum, thoracem, & duplex brachium, & crus. A capite parte omnium nobiliſſima protinus exordiemur, ſenſoriorum officina, in qua principalis animæ pars regimen habet, ibi enim viſus, auditus, olfactus, & guſtus breui loci intercapedine continentur, atque eorum quæ præſagiuntur maxima præcipue pars in capite eſt, hominumque obuiam venientium pectora non prius apparent, quam nudata fuerint corpora, ſed caput illico aſpiciemus. Legitur in Platonis Timæo, caput non ſolum principale dici, ſed etiam totum in corpore; & reliqua ſolum, vt capiti ſeruiant adiuncta eſſe. Et in Platonicis; Deum capitis figuram ad mundanæ rotundationis ſimilitudi-*

nem compegiſſe, in eoque duos illos animæ circuitus interlocaſſe, ac eſſe membrum corporis diuiniſſimum, & reliquorum facile princeps, cui totum corpus ſubeſſe connexum, ac parere iuſſerit. Mens, vt Lactantius ait, in ſummo capite collocata, tamquam in arce, ſublimis ſpeculatur omnia, & contuetur. Pileo Hippocratis imagines contegebantur, vt ſignificaretur, quam maxime cuſtodiendam partem illam, nam in ea, tamquam domicilio, princeps animus reſidet, & intelligendi beneficium poſitum eſt.

De Capite. CAP. I.

NOS cum Ariſtotele totum id caput vocamus, quod collo ſuſtentatur. Primo integrum conſiderabimus; poſt, eius partes, frontem oculos, ſupercilia, & reliqua. Galenus capitis conſiderat quantitatem, & formam: quantitatis varietas in magnitudine, & paruitate conſiſtit; loquemur primo de quantitate.

Hac tabella maximum bubonis, & Vitellij Cæſaris vaſtum caput exprimitur, vt ex marmorea ſtatua, quæ in muſeo Hadriani Spataforì patrui mei, viri doctiſſimi, & rerum antiquarum ſtudioſiſſimi aſſeruatur, excipi curauimus.

Maximum caput.

Polemon & Adamantius in ſuis Phyſiognomonicis, caput, quod iuſto maius ſit, obtuſi & indocilis hominis argumentum dicunt. Albertus Animalium libro, Enorme caput, quod præ ſui magnitudine ad humeros vergit, ſenſu & virtute carere dixit, & paulo poſt: Immenſum autem, ſtultum, ſtolidum, & vehementer indocile. Ariſtoteles libro De ſomno & vigilia, ait: Qui minimo plus in caput extumuerint, ſomniculoſi ſunt. nam quo amplius eſt receptaculum, eo plus item capiat neceſſe eſt. In nanis ſiue pumilionibus vaporum multitudinis vis ad caput ſurrigitur, quoniam grandius membrum plus alimenti requirit; quod vero copioſe ſcandit, copioſe remeet conſequens eſt, ſed lentius; quia inſitus calor vim tantam ſublatæ euaporationis breui percoquendo nequit conficere, & in ſuis Phyſiognomonicis in figura ſomnolenti, tribuit ei ſuperiora maiora, id eſt, caput. Capitis magnitudo materiei potiùs abundantiam, quam virtutis excellentiam indicat. Ego ad aſinos referrem, quorum caput eſt grande, ipſi ineptiſſimis ſunt moribus, ſtolidi, generes animo, timidique. Inter aues ad nocturnas, vt noctuas, & bubones, quæ omnes capita enormi magnitudine habent, ex otio prodeuntes, è pedibus exeunt, nimio pondere capitis detentæ. Ouidius de Aſcalapho in bubonem mutato.

—ſparſumque caput Phlegethontide lympha
In roſtrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille ſibi ablatus fuluis amicitur ab alis,
Inque caput creſcit, &c.

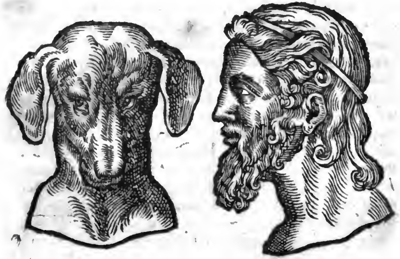
Nulli auium caput maius. Nocturnum eſt animal; nam ſi de die apparet, à ceteris auib. præ ſua ignauia deplumatur. Falcones, qui magnum caput habent, non laudantur, quod ad auium nocturnarum ſpeciem accedant, quæ omnes capitatæ ſunt, timidæque. Inter piſces ad vranoſcopum, qui caput magnum habet, & verticem admodum latum, piſcium omnium ignauiſſimum Vnde Oppianus:

Strui.

Stultitia inſignem memorabimus hemerocœtem,
Segnitiaque omnes ſuperantem, quos creat æquor.

Cephalus magni etiam capitis eſt, vnde nomen traxit, vt *Capitonem* etiam dicant; iners & ridiculus habetur; ridetur namque eius natura. nam in metu capite abſcondito, totum ſe occultari credit, auctore Ariſtotele. Sic reliqua animalia multæ humiditatis paucæque caliditatis, magno capite ſunt, quæ ſtupida hebetiaque eſſe videmus. Vaſta enim capita vitioſa intelliguntur, ob materiæ ſolam multitudinem, non contentorum, & præcipue ſi his acceſſerit inconcinna figura: nam oblæſam vim cogitandi denunciant: eumque aut nihil, aut parum certe intelligere. Et quodcumque animal ſpeciem alterius animalis refert, ingenio quoque & moribus ad id accedit: ob id hos omnes ignauos, rudes, & meticuloſos pronunciamus, vt ſæpius dicamus, O quale caput, & intellectum non habet. Vaſto fuit capite Imperator Vitellius, vt ex iconibus apparet, vnde eius ruditas.

Hic ſagacis canis caput oſtenditur, & Platonis capitis magnitudo; quod ex muſeo Vincentij Portæ fratris, antiquarum imaginum exploratoris & adſeruatoris diligentiſſimi excerpſimus.

Caput paulo maius mediocri.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis ait: Qui caput magnum habent, canum inſtar, αἰσθητικοὶ ſunt, id eſt, ſenſati, vel ſagaces, qui acerrimo narium ſenſu vigent. Sed quia Ariſtoteles pluries canum meminit, nunc generoſos, & magnanimos vocans eos, nunc adulatores, nunc conuitiatores, ad clamatores, & inuidos, nunc curſores, ſtultos, ſagaces, & ferarum amatores, ne quis ipſum nec ſibi conſtare, nec falſam, & ſubdititiam doctrinam diſcentibus proponere ſuſpicetur; ſciendum plura eſſe canum genera; quæ ideo non duxit neceſſarium diſtinguenda, quod nobis domeſtica & familiaria eſſent, Nam ſunt robuſti, & Moloſſi canes, qui etiam magnanimi forteſque ſunt, & ſagaces, qui narium ſagacitate

feras veſtigant, nobis vulgo dicti *bracchi*. Sunt & curſores, ferarum amatores, & cuſtodes, & vtiles canes, qui conuitiatores, adclamatores, & adulatores ſunt, quorum omnium vt mores ita & forma varia eſt. Veſtigatorum forma, vt à Blondo & aliis deſcribitur, hæc eſt, Capite ſunt concinno, id eſt, paulo maius mediocri, deiectis & propendentibus auribus, &c. Hæc volui admonuiſſe, ne variorum generum diſcriminis ignoratione deciperemini. Sed reuertamur, vnde digreſſi ſumus. Polemon ait, Caput paulo maius commenſurato, ſenſibus refertum, & illiberalem monſtrat. Sed textus mendoſus eſt, & ex Adamantio reſtituendus. Caput maius commenſurato, probe ſenſatum quidem, fortem & magnanimum oſtendit, quod autem extra mediocritatem, bene ſenſilem quidem, ſed non vtilem, & valde illiberalem monſtrat. Albertus ex Loxi auctoritate, Caput, quod aliquanto maius eſt, quam conuenit, ſenſus augmentum, virtutem, & magnanimitatem arguit. Ægyptij Anubim canino capite pingebant, quem aliqui dicunt eſſe Mercurium, innuentes, quod nil eſſet ſagacius cane. Si ad aues referre licet, pſittaci grandiori capite ſunt, vnde non ſolum loqui, ſed etiam meditari diſcunt. Galenus in eo libro, cuius inſcriptio Ars medicinalis eſt, Magnum caput diiudicare, periculoſum eſſe dicit, nam magnitudinem non neceſſe eſt eſſe bonæ conſtitutionis ſignum: nam ſi euenerit ob inſitæ virtutis robur, multam & optimam materiam producens, & ſi concinna fuerit ambiens figura, & quæ ipſi cognata fuerint, optima ſint, ſcilicet ceruix valida, oſſibus bene diſpoſita, atque omnino neruoſa, & ipſi omne bene coaluit, etiam oculos bene cernentes, egregium ſignum eſt. Et in libro De morbis vulgaribus. Quemadmodum magnum pectus ampla interius cauitate duo magna viſcera, pulmonem atque cor, nulla ex parte compreſſa continens, melius erit: ſic caput & dorſi ſpina magnitudine reſpondentia, cum grandia fuerint, cerebrum, & medullam ampliores latioreſque ſpiritus in ipſis cauernas efficiunt,

vnde cogitandi vis in eis optima. Quod ex eo idem retulit Auicenna. Ioannes Alexandrinus in ſua Commentatione in Hippocratem ait: Capitis laxior requiritur capacitas: quia multarum eſt virtutum conceptaculum ſenſitiuarum, & motum præſtantium. Si amplum fuerit cerebrum ad capitis proportionem, manifeſtum eſt calorem bene agere; ſi magnis ſpondyliis, magnis itẽ in pectoris oſſibus, vitalium virtutum optimam conſtitutionem, & mox corporis totius per accommodam nutricationem prouenire. Vt ex marmoreis ſtatuis videre licet, Platonis caput ad totius corporis proportionem paulò ſupra menſuram extare videtur; cuius ingenij perſpicacia & robur nota ſunt.

Hominem minimi capitis ad ſuperiorum & ſui corporis proportionem, & ſtruthionem tibi ad viuum appingi curauimus, vt facilius capituli ad ingentis corporis magnitudinem ratio conſideretur.

Caput minimum.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis ait: Qui capite paruo ſunt, fere inſenſati ſunt; quos & ad aſinos refert. Sed vt dixi,

mus, aſinus non paruo, ſed magno eſt capite præditus, vnde in textu mendum ſuſpicor; cum præſertim Polemon, & Adamantius nil tale habeant. Inquiunt enim: Caput admodum paruum quiſquis habuerit, ab omni ſenſu, humanoque captu alienior eſt: nec ad aſinum referunt. Idemque Ariſtoteles feminæ formam deſcribens, exiguum tribuit ei caput & pardali, non aſino, cuius imaginem refert, comparat: niſi quis per *paruum caput*, Ariſtotelem intellectus paucitatem vel contentorum intellexiſſe dicat. Nam aſinorum capita, etſi magna videntur, oſſium tantum, & ambientis carnis & cutis mole extuberant, ſunt vero parua, paucitate cerebri, cuius aſinis pars minima. Rhaſes eadem quæ Adamantius refert. Auicenna: Exiguum caput, cum inconcinna figura, & ei par debilitas colli & dorſi, defectum ſignificat virtutis moralis, naturalis, & animalis; & ob id homo ille perfidus, velocis iræ, & in rebus hæſitans erit. Ego ad ſtruthiocamelum referrem: nam inter animalia exiguũ habet caput, ceruix vero procera eſt, & corporis eximia magnitudo. Cuius mira ſtoliditas. In tanta reliqui corporis magnitudine ſe latere exiſtimat (cum effugere aliter venatores non poſſit) cum caput frutice occultauerit, vel cum vmbram ſuo capiti pro tutela parat, cæteris corporis partibus debiliori. Ariſtophanes Auibus Rheæ matri Deorũ ſtruthiocamelum comparat, propter eius magnitudinem. Et Iob *Struthionem Deus priuauit ſapientia, non dedit illi intelligentiam.* Exſtat prouerbium in Suida Λιβυκὸν ὄρνεον, de prægrandibus, quod ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Interpres Ariſtophanis in Auibus id conuenire dicit in barbaros, & meticuloſos. Sunt enim homines prægrandes fere timidiores. Galenus ait, exiguum caput improbæ cerebri conſtitutionis peculiare ſignũ eſſe, & exigua capita ſemper praua indicare. Cuius cauſſam Hali Rhodan affert, ob cõſtrictionem coarctationemq; ventrium cerebri, ex quo ſpiritus animales libere non valeant exſpatiari; addita quoq; eorum imbecillitate, quæ inde producuntur: etenim cum exigua eſt radix, vix inde prodire aliquid magnum poteſt. Diuus Thomas ſuper ea, quæ De ſẽſu & ſenſili ſcripſit Ariſtoteles, hæc dixit

Caput, & cor ſitu oppoſita ſibi inuicem ſunt, vt cerebri frigiditate huius calor contemperetur: inde fit, vt paruo capite homines, ſecundum membrorum aliorum proportionem, impetuoſi ſint ac violenti. Quippe cordis calore non ſatis per cerebrum reflexo, ac in diſpoſitione diuerſa affectio item prouenit contraria. Meletius philoſophus non ingrata refert: Caput cerebri gratia factum eſt, ad illud quod comprehenditur, illius quod comprehendit, naturam conditam eſſe conſtat. Caput quod intus exigue capax ſit, flagitioſi cerebri indicium oſtendit. Cum igitur vniuerſi corporis noſtri actiones cerebri officio perficiantur (quippe ſi extremum in pede digitum moueri acciderit, illum ſane à cerebro motum eſſe certum eſt) manifeſtum eſt quod paruum caput habentes; propter eius paruitatem priuentur facultate perficiendi ea, quæ magnum caput habentes perficiunt. Paruum enim inſtrumentum plurimi ſpiritus capax eſſe neutiquam poteſt. Itaque cum paruum caput anguſto ſpatio contineatur, in eius anguſtiam animalem ſpiritum demergi, & extingui, & cum eo vniuerſas quæ ab eo fiunt actiones, contingit. In ſumma igitur, Exiguum caput perpetuo paruum habetur.

Caput paulò maius paruo.

Ariſtoteles Problematum libro cenſuit hominem animantium omnium prudentiſſimum eſſe, quum capite ad reliqui corporis proportionem minimo ſit; immo & inter homines ipſos, qui hac parte diminuti ſunt, fere prudentiores eſſe, quam qui ſunt grandiori. Sed intelligit Philoſophus pro grandiori capite vaſtum caput, & pro capitis paruitate macilentum, & paulo maius paruo: ſic videntur duo hæc maximi philoſophi dicta inter ſe non aduerſari; vt quod prius improbare, hic magnopere laudare videatur, Auicenna inquit: Paruum caput, ſi cum fortitudine virtutis formatiuæ fuerit, optimum erit.

In hac figura mediæ magnitudinis caput inter reliqua cum leonino capite contemplare.

Caput mediocre.

Ariſtoteles commendat Alexandro Magno caput mediocre, & intra immenſum conſtitutum, cum Polemon, & Adamantius mediæ magnitudinis caput laudent. Id videtur leoni comparandum. Ipſe enim ad corporis rationem, moderata capitis magnitudine eſt: vt apud Ariſtotelem videre eſt, leonis formam deſcribentem. Albertus ad hæc: Moderatum caput indicat ingenium, & ſenſum, aliquando tamen timidum, & liberalem: ſed ego non timidum, ſed audacem, & magnanimum iudicarem; quippe ad leonem relatum.

Digitized by Google

Prima hæc tabella in dextra ſui parte non naturalem capitis formam refert, in qua anterior eminentia perit, poſterior tumet; ſiniſtra vero ſecundum capitis innaturalem formam, in qua poſtica pars deperditur, & anterior gibba eſt.

Caput in ſinciput cauum.

Diximus de magnitudine; nunc de forma capitis. Hippocrates & Galenus quinque afferunt capitis diſcrimina, naturalis vnum, innaturalis, & monſtruoſi quatuor. Prima innaturalis capitis figura, in qua anterior eminentia frontiſve elatior ſedes, perit à ſincipite; poſterior, quæ occipitis, reſeruatur. Secunda huic plane contraria viſitur, quæ occipitij nimirum poſteriorem eminentiam, manente anteriore, perdit. Tertia, quæ naturali magis apponitur, in qua ambæ capitis eminentiæ aboleutur, & caput, ad amuſſim rotundum, & inſtar exactæ ſphæræ obſeruatur. Quarta, quæ ab Hippocrate enumeratur, in qua caput in latera ad vtramq; aurē inſignius, quam anteriori poſterioriique ſede, prominet. Quinta naturalis eſt, ad oblongæ ſphæræ formam potiſſimum extructa, priorem poſterioremque partem obtinens magis proceram.

Primum ſi caput in ſinciput cauum erit, dolis & iracundiæ deditum Albertus dicit; ego autem male ſenſibus & imaginatione affectum iudicarem. Sed vnaquæque regio peculiare quid in capitis forma ſibi vendicat, vt Hippocrates dixerat de iis, qui pulchra capita exiſtimabant oblonga, ideoque in paruulis ea comprimebant, quæ ita tandem natura in hanc oblongam formam poſtea procreauit.

In occiput cauum caput.

Polemon, & Adamantius, Qui retro caua depreſſa habuerit, timidus erit. Sed error eſt in Adamantio, nam pro ἄψυχοι, contrarium habet εὔψυχοι. Galenus ad hæc, Quod ſi ea, quæ ſecundum occiput, eminentia aliquatenus minuatur, ſimul intueri oportet neruos, atque ceruicem vna cum oſſibus aliis, nam ſi ſecundum naturam conſtiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate contingit; illis vero non recte ſe habentibus, principium eſt debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, conſequitur eorum quæ diximus, imbecillitas, rariſſime aliter euenire conſueuit. Germani compreſſo occipitio, & lato capite plerumque ſpectantur, quod pueri in cunis dorſo ſemper incubent, ac manibus cunarum lateribus alligentur.

In ſinciput prominens caput.

Eædem quoque diſtinctiones adhibendæ ſunt ad anteriores capitis partes, ſcilicet ad frontem attinentes, quas etiam ad poſteriores adhibendas diximus. Nam itidem earundem paruitatem, & magnitudinem inſpicere oportet, itemque figuram, & ſenſus ibi collocatos, viſum, guſtum, atque odoratum, hæc enim ad ſe inuicem indicant atque atteſtantur, & quæ à principiis oriuntur, principij virtutem & vitium obtinent, quæ ab ipſis naſcuntur, & hæc quidem anterior pars ſenſitiuos plurimos, paucos vero actiuos neruos cõtinet: vnde ſi bene affecta fuerit hęc pars, maxime ſenſitiuum indicare conuenit.

In occiput prominens caput.

Galenus in Arte medicinali,& ab eo Auicenna ait:Caput, quod ſecundum occiput eminens eſt, non ſemper malum,ſed adhiberi oportet diſtinguendi rationes, quibus antea de capite grandiori vtebantur: ibi namque & nobiliſſimus cerebelli ſinus, & dorſus, & medullæ exortus locati ſunt. Poſtea ceruicem conſidera, imbecilla ſit, an robuſta,nam ſi validum collum ſuſtinet,huiuſmodi capitis acumen probato:hos enim homines & aliorum membrorum, ſed oſſium præcipue viribus pollere comperies; ea enim pars neruorum omnium,qui in toto animali ſunt actiui, origo eſt, ſenſitiuos vero paucos obtinet.

In ſecunda hac tabella, à dextra parte, tertia non naturalis capitis figura delineatur, in qua vtrunque tuber, anterius ſcilicet & poſterius, intercidit; à ſiniſtra naturalis figura ſphæram vtrimque leniter depreſſam, anterius & poſterius extuberantem, exprimens.

In ſinciput, & occiput cauum caput.

Si vero caput ambas eminentias amiſerit, ſcilicet occipi-

tis, & ſincipitis, & æquale, & vndiquaque quaſi perfecta ſphæra ambiens fuerit, peſſimum erit. Albertus, ſine memoria, ſenſu & ſapientia eſſe dixit globoſum caput. Medicorum dogma eſt, vbi deficit caput, ibi ſignificatur imbecillitas, & defectus operationum. Si anterior pars, defectum ſenſus, & imaginationis: ſi poſtica, virium, & memoriæ; in medio, rationis & cogitationis. Cerebri forma cranei formam ſequitur; & ſi eius figura corrupta fuerit, etiam cerebri forma corrumpetur: eruntq; eiuſmodi pauidi, & male ſenſati. Græcorum & Turcarum capita globi fere imaginem exprimunt, quod tegumentis, quibus varie vtuntur, id caput peraccommodum cenſent.

Caput in temporibus tumens.

Erat ab Hippocrate numeratum inter naturalia capitis genera illud, in quo ad tempora eminentiæ non antrorſum, vel retrorſum inſunt. Ariſtoteles ad Alexandrum ait: Qui tempora inflata habent, & genas plenas, ſunt valde iracundi. In Phyſiognomonicis vero: Quibus circa collum & tempora venæ amplæ ſunt, ij malæ ſunt iræ, & referuntur ad paſſionem; quia iratis hæc accidunt. Polemon, & Adamantius ab eo: Si qui venas illas quæ ſunt circa collum & tempora, turgidas habent & manifeſtas, & ſanguinei coloris, intus feruere iram oſtendit. Rhaſes ab eo: Caput vtrimque conuexum, iracundum eſt. Albertus: Venæ temporum & ceruicis rubræ, adeo iracundum oſtendunt, vt prope ſit inſanus;

In ſinciput & occiput protenſum caput.

Sed capitis vtrimque protenſi optimum erit ſignum. Hæc ſola à Medicis exiſtimatur naturalis & perfecta capitis conſtitutio. Galenus in Artis medicinalis libro perfectam ſtatuens capitis formam, ait; Veluti ſi ſphæram exquiſite orbiculatam excogitares, ex cera con-

ſtructam, leniter vtrimque preſſam, in hanc enim neceſſe eſt & priores, & poſteriores partes gibbæ fiant, & conueniant. Et alibi, Circuminuergens ante & pone, æque ac oblonga, quaſi procedentem ante & pone dicas. Auicenna ab eo; Orbiculari figura eſſe tornatum caput videri vult, ſed tamen quadamtenus oblongum, quoniam neruorum ex cerebro propagines per longitudinem conſtituantur, extumeſcente item verticibus geminis, vt illis, veluti ſupercilijs prominentibus præſentius ſuppetat neruis tutamen. Polemon, & Adamantius, Caput quod moderatæ magnitudinis & rectitudinis, & modice compreſſum eſt, omni alia capitis forma, & ad ſenſibilitatem, & magnitudinem animi præſtantius. Rhaſis, Caput, quod magnitudine moderatum exiſtit, decentem habens rotunditatem, quæ & retro emineat, & ſub vtraque aure paruam habeat compreſſionem, optimum erit. Albertus, Caput aliquanto oblongum ante & retro, vt malleo ſimile, prouidum & circumſpectum virum manifeſtat. Periclem virum Athenienſem tali capite fuiſſe tradunt, & perfectiſſimum extitiſſe; vnde & Comiti eius capitis magnitudinem dicteriis laceſſunt. Cum magnitudine etiam oblongo capite fuiſſe ſcribit Plutarchus, nec cæteris partibus correſpondenti; ex quo omnes eius ſtatuæ velantur caſſide, quod videlicet nollent ſculptores ea re hominem deformiorem videri: & Attici Poëtæ eum κυνοκέφαλον, id eſt, *caninum caput*, contumeliæ gratia appellare ſoliti ſunt. Caput tuum, digniſſime Princeps, paulo maius eſt mediocri capite, nec decenti caret ſincipitis & occipitis gibboſitate. Reſpondent occipitio par ceruix, nerui, & oſſa, & conformitas reliquarum partium: vnde maxima vis corporis, ſenſuum ſenſibilitas, incomparabilis magnanimitas, ſingularis animæ prudētia protenditur, vt quicquid loquaris, facias, merum ſal, meram ſapientiam redoleat.

Viſitur hic corui caput adamuſsim expreſſum, & humanum caput ad eius ſimilitudinem delineatum.

Acuminatum caput.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis ait: Qui capita acuta habent, inuerecundi ſunt, & ad vngues habentes referuntur, intelligens per eiuſmodi aues, coruos & coturnices, quæ impudentes ſunt, & acuta capita habent. Hos Ariſtoteles φοξὺς vocat, quaſi proacuminata capita habentes, vel ex faſtigatione, quam vocant ὀξύτητα, vel ex flammæ forma, quæ φλὸξ appellatur. Polemon & Adamantius λοξύτητα impudentiam notare dicunt, & in ſchemate fatui improbi λόξον caput dicunt, quod *obliquum* interpretantur ſatis inepte Valla, Pomponius Gauricus, & alij, ceteroqui magna doctrina præditi viri, quum obliquum caput longe à propoſito abeat. Sed mendum in vtroque textu ſuſpicor; & non λοξὸν ſed λόφον ſcribendum, λόφον, noſtri *apicem* dicunt; nam Ariſtoteles Animalium hiſtoriis ſcribit, auium quaſdam habere λόφον, id eſt, quod caput ſuperemineat. Albertus etiam ſatis barbare: Caput enormiter prolixum, eſt impudentię ſignum, & ſi emineat in prima parte; inſolentiam ſignificare dicit. Eiuſmodi in Therſite caput

notat Homerus, eumque valde impudentem deſcribit. Lucianus etiam Therſitem faſtigiato capite fuiſſe ſcribit. Ariſtophanes in Auibus Theagenis meminit, vbi in Scholiis protenſo capite fuiſſe ſcribitur. Sunt & in Ponto populi *Macrones* dicti, quod apud eos plures comperiantur *macrocephali*, id eſt, capite iuſto longiores, & apud Perſas *gryphi*. Nec ab Athenæo in Cilicibus prætermiſſum, ſed in Atticis Argiuiſque mulieribus notatum.

Valde altum caput.

Polemon, & Adamantius: Qui ſatis protenſo capite ſunt, contumaces habentur.

Caput planum.

Caput humile ſuperius, & quaſi planum, Albertus inſolentis & effrenis hominis indicium dicit.

De Capillis, Cap. 2.

Sequitur caluaria capitis pars, veluti ædificij culmen, quæ capillis intecta eſt. Capillorum ratio non in decore præcipue conſiſtit, ſed in eis fuit naturæ momentum maximum. Ariſtoteles natum capillum dicit ad neceſſitatem, & præſidij rationem. Ad neceſſitatem; quia cerebrum humidum eſt, & vbi plurimum humoris caloriſue eſt, ibidem pilorum ortum eſſe copioſum neceſſe eſt. Ad adiumentum; quia pili frequentia caput operiens extimum repellit frigus & calorem: nam cum cerebrum humidum ſit, maximam tutelam expoſcit; & in eo emolumentum maximum, egeſtis hoc modo noxiis è corpore vaporibus, vnde capillaris generatio augmentum habet. Adiiciunt quoque, Ad ornatum, auctores grauiſſimi. Ambroſius ſexto Hexameri: Cæſaries reuerenda eſt in ſenibus, veneranda in ſacerdotibus, terribilis in bellatoribus, decora in adoleſcentulis, compta in mulieribus, dulcis in pueris. Tolle arboris comam, tota arbor ingrata eſt: humani corporis capillos, tota pulchritudo flacceſſit. Sed venemur cauſſas generationis, quo facilius mores coniectare poſſimus. Horum materiam putat Galenus ſecundo Complexionum libro, humidum vaporem, humectum, & glutinoſum. Auerroes pili

materiam pure terreſtrem dicit. Quod ſi eſſet, nõ tam ſequax foret pilorum natura flexibiliſue, quo velis, modo. Ratio efficiens frigiditas eſt, tum intima in cute ac oſſibus capitis, tum extima aëris nos ambientis, quæ vaporem ab imo ſcandentem, ac in poris meatibuſque cutis retentum, diutius ſeneſcere cogit. Ex aliorum opinione capillorum cauſa cutis eſt, concors vero inditus humor. Cutis tenuis, rara, denſa exiſtens & groſſa; eiuſmodi etiam pilos producit. Sed neque medici, neque Phyſiognomones corporis temperiem, neque animi mores ex pilorum qualitatibus venari poſſunt. Polemon, & Adamantius neutiquam optime ex pilorum ſignis mores coniici poſſe tradiderunt: quia ex generibus ea demonſtrari non facile queunt, cum pluribus in locis permiſta hominum genera videantur. Auerroes non niſi in temperatis climatibus id verificari ait, vt videbimus. In capillatura conſideranda venit qualitas, quantitas, & color; quas differentias collegit Ariſtoteles De generatione animalium libro.

Porrecti capilli.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Qui capillos rectos in capite habent, timidi ſunt, & referuntur ad paſſionem: nam timentibus eriguntur. Hos φρίξαντας, vocant, quaſi *horrentes*. In Problematibus rigentes capillos ex refrigeratione euenire dixit, nam calor in partem interiorem ſe colligit; vbi autem carni caloris beneficium deſit, magis colligitur; quod cum fit, pili erectiores fiunt. Alexander Aphrodiſienſis ait, quod per metum & horrorem pili erigi ſolent, quoniam affectus omnes refrigerant; refrigeratio autem foramina cutis obducit & condenſat, pilus quidem cum vndique aſtringatur, inuertitur, atque erigitur. Ob id Virgilius:

Obſtupui ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit.

Polemon & Adamantius. Capilli recti agreſtiores & ſtolidiores homines notant. Sed Polemon ἀγχοοτήρυς, Adamantius ἀγχιωτήρυς habet. Et paulo poſt: Recti capilli exiſtentes timiditatem & malignam aſtutiam notant. Iidem in figura fatui improbi tribuunt ei capillos rigẽtes, quaſi aggreſtioribus moribus prædito. Hippocrates in libro De hominis ſtructura

ait: Recti crines ex ſuperuacuo qui in capite eſt, humore fiunt. Auerroes quarto Colliget: Capilli extenſi & plani ſignificant ſuperfluitatem humiditatis.

Priores figuræ etiam præſenti inſeruiunt capiti, dum capillorum qualitates explicantur. Dextra criſpi capillitij præfert iconem, ſiniſtra criſpiuſculos, vel in extremitatibus tantummodo criſpatos capillos oſtendit.

Capilli criſpi.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: *Qui capillos nimis criſpos habent, timidi ſunt, & ad Æthiopas referuntur.* Polemon: *Criſpi capillitij vir, timidus valde & odioſus.* Adamantius, *Timidus & fraudulentus eſt.* Conciliator: *Qui capillos criſpos habent, vt piperis corrugationi ſimiles exiſtunt* (ô egregiam piperis, & vibratorum capillorum ſimilitudinē) *proteſtatur* (ſupple, *timorem*, quia ipſe apponere oblitus eſt.) Albertus criſpum capillum timidum, ſubdolum, lucri cupidum & aſperum demonſtrare dicit. Sed ſatis inopportune ex ſe, *aſperum*, illud addit. Ariſtoteles duo leonum genera tradit Animalium libro: quorum alterum criſpiori pilo, quod ignauius; alterum lōgiori ſimpliciorique

tique villo, quod generoſius eſt. Et à Plinio idem recenſetur. Hippocrates libro De hominis ſtructura, capillos criſpos eſſe ſignum caliditatis capitis dixit. Auicenna in primo Canone ait: Vibrati capilli rationem eſſe eo modo, quo & vſtulata coria: nam arefactus capillus reflectitur, & incuruatur vi caloris: & ob id meticuloſos eſſe ex numeroſa ſpirituum reſolutione. Verum Ariſtoteli libro Animalium generationis quinto, & Galeno Complexionum ſecundo, Capilli criſpi euenire duplici ratione videntur; altera, quam expoſuimus, vi caloris & ſiccitatis; altera, meatuum tortuoſitate, per quos egrediuntur: nam vt hi diſpoſiti ſunt, ita & capilli emergentes efficiuntur. Contingit hoc quoque ex vaporis debilitate, & cutis duritie: nam erumpens capillus adeo tenuis eſt, vt ſe minus valens tolerare, corrugetur contrahaturque. Ob id ſerius caneſcit: quod filo etiam contingit, ſi vi per arctum tranſeat. Aphrodiſeus ex capitis ſiccitate criſpulos capillos fieri ſcripſit. Auerroes idem, ſicut accidit illis, qui corrugantur ab igne.

Criſpi in extremitatibus capilli.

Nunc mediam phyſiologi capillorum tradentes qualitatem, dicit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Quoniam igitur recti, & valde criſpi timiditatem innuunt; qui in ſumma tantum ſui parte criſpi ſunt, animoſitatis ſignum erunt, & referuntur ad Leones. Polemon & Adamantius mediam inter has capillorum qualitatem, optimam teſtari dicunt hominis naturam. Iidem in figura ingenioſum depingunt, neque valde criſpis, neque rectis capillis. Dares Phrygius Achillem bene criſpatum exſtitiſſe ſcribit; ſic etiam Aiacem Telamoniũ, eoſque in hoſtes audaciſſimos fuiſſe. Cimonem refert Plutharchus, criſpa coma ſuffultum caput habuiſſe, ac virtute refertum fuiſſe. Auguſtus, Suetonio referente, capillo fuit leuiter inflexo, ob id optime moratus, ingenioſus, magnanimus, & liberalis.

Socratis imaginem, quam ex Muſeo Vincentij Portæ fratris depingi curauimus ex marmorea ſtatua, huc adduximus, vt caput caluitio deforme cerneretur.

Rari capilli.

Polemon, & Adamantius: Raritas capillorum doloſum & malignum arguit. vbi animaduertendum Polemonis textum corruptum & mendacem eſſe. Ariſtoteles in Problemat. capite caluos, ſalaces eſſe ait. Quicunque enim ex pilis congenitis ætate iam prouecta non caluefcunt, libidinis vſu immoderato iam decidunt: partes enim ſuperiores ſanguinis parum obtinentes libido refrigerat: ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non poſſit, & cum pili alimento caruerint, defluant neceſſe eſt. Et alibi: Spadones effici calui nequeunt, quia cerebri multum obtinent, quod ſane contingit, quia rem Veneream non agunt, ſemen enim labi per ſpinam à cerebro videtur; qua de cauſſa ceruis caſtratis cornua non decidunt, & boues caſtrati cornua gerere majora putantur. Eademque ratione pueri & mulieres non caluefcunt. Eſt, inquit Plinius, in capillis terrarum aliqua

differentia, quippe Myconij ſine pilis gignuntur, & caluos omnes Myconios dicimus. Hippocrates Caput, quod paucis conſtat capillis, calidius, eſt. Medici dicunt. Pilus non multus ac prætenuis caliditatem indicat temperatam, connexam ſiccitati immodicæ, & ex ſiccitate quæ per malam temperiem fit, naſcitur caluitium. Præterea qui capillo ſunt rariore, ij non facile nudantur nutriente humore, qui phlegma vocitatur. Scribit item Alexander, caluitium aliquando ex cognatione prouenire, ſicuti podagram. Fuit & Socrates recaluus fronte, vt Ammonius & Hieronymus ad Iouinianum ſcribit; ob id eum Zopyrus luxurioſum pronuntiauit. Erat & Iulius Cæſar caluus, & caluitij deformitatem iniquiſſime tulit, obtrectatorum locis ſæpe obnoxiam. Ideoque deficientem capillum reuocare à vertice aſſueuerat. Et ex omnibus decretis ſibi à ſenatu populoque honoribus, non aliud vſurpauit libentius quam ius coronæ laureæ geſtandæ perpetuo. Eius luxuriam Suetonius bene notauit, cum à militibus jactaretur: *Vrbani ſeruate vxores: nam mœchum caluum adducimus*, eius pudicitiam apud Nicomedem poſtratam, præter multas reginas, quas dilexerat, multaſque vxores, quas habuit, hiſtorijs notum eſt. Fuit & Caligula capillo raro, ac circa verticem nullo, quare eo tranſeunte, capram nominare, criminoſum & exitiale habebatur. Vnde eius ſtupra cum ſororibus notantur à Suetonio; homines etiam, quos commercio mutui ſtupri dilexerat, cum neque ſuæ, neque alienæ pudicitiæ peperciſſet. Otho fuit caluus, galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato, & annexo, vt nemo dignoſceret. Summum is inter amicos Neronis locum tenuit, congruentia morum, & conſuetudine mutui ſtupri. Flauius Domitianus quoque caluitio deformis fuit, quo ita offendebatur, vt in contumeliam ſuam traheret, ſi cui alij ioco vel iurgio objectaretua; quamuis libello quem de cura capillorum ad amicum edidit, etiam illum ſimul, ſeque conſolans inſerint; οὐχ ὅρας κάγα καλός τε, μέγαςτε. Fuit libidinis nimiæ, aſſiduitatum concubitus, velut exercitationis genus, *clinopalen* vocabat: natabat inter vulgatiſ-

ſimas meretrices, fratris filiam in matrimonium recuſatam, corrupit: Aurelius Sextus libidine furentem eum fuiſſe ſcribit. Sergius Galba præcaluo capite fuit. Libidinis in mares pronior, & eos non niſi præduros exoletoſque. Icelum de Neronis exitu nunciantem, non modo arctiſſimis oſculis palam exceptum ab eo, ſed vt ſine mora velleretur oratum, atque ſeductum.

Denſi capilli.

Polemon, Ferinum hominem manifeſtant capilli aſperi, ipſi enim ferarum ſunt. Adamantius denſos capillos dicit. Albertus autem, Multa, & vltra modum capillorum denſitas groſſities in iuuentute, temporis proceſſu maniam pronuntiat. Medici dicunt, multus ac craſſus capillus exuberantis eſt indicium caliditatis, qua multa prouenit euaporatio. Proinde vberius enaſci capillos iuuenta floreſcente, auctor Haliabbas eſt, atque in viris item, quam fœminis. Mihi quotquot homines videre contingit, caput habentes denſis pilis refertum, rudes agreſtioreſque agnoui. Plutarchus notat Lyſandrum denſa cæſarie fuiſſe.

Capilli medij inter raros, & denſos.

Polemon, & Adamantius, Mediæ autem qualitatis capillos inter hoſce, laudabilis naturæ argumenta dixeris.

Indicet igitur dextra huius tabellulæ caput mollibus & implexis capillis ſuffultum; ſiniſtra duris & rigentibus, alioqui ſatis inconcinne mollitiem & duritiem pictura delineari poſſe ſtatuentibus.

Capilli molles.

Ariſtoteles ad Alexandrum: Capilli plani, & ſuaues manſuetudinem, & cerebri frigiditatem docent. Et in Phyſiognomonicis; Qui pilos, vel capillos molles habent, timidi ſunt; argumento quod omnia animalia timidiſſima ſint, quæ molli pilo; vt ceruus, lepus, & ouis. In auib. eadem videre eſt. nam quæcumque mollem pennam habent, timidæ ſunt, & proprie id videtur in coturnicibus. Et in gentibus hominum hoc idem accidit. Quicumque enim apud Meridiem habitant, timidi ſunt, & mollem pilum habent. Sed Geſnerus, dum hæc tranſcribit ex Ariſtotele, labitur, qui coturnici duram pennam tribuit, contra Ariſtotelis opinionem, qui gallinaceo duram, coturnici mollem aſſignat. Polemon & Adamantius: Qui capillos valde molles ſortiuntur, fœmineæ naturæ adſcribendi ſunt. Vterque in ſchemate formidoloſi; quibus molles capillos adſcribit. Et ſi ad natura-

lem cauſſem referre licet, mollities capillorum fit ab excellente frigido, & humido, cuius ſignum, quod aqua, & aër molliſſima ſunt. Cuniculi timidiſſimi ſunt, & pilum molliſſimum habent. Et Catullus in Tullum cinædum:

Tulle, mollior cuniculi capillo.

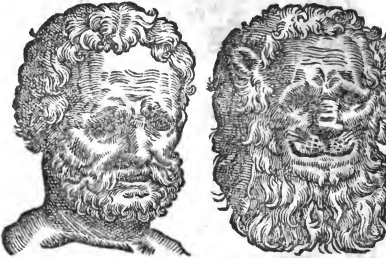
Duri capilli.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis; Pili duri fortem ſignificant. Hoc ſignum ſumitur ex quadrupedibus, auibus, & gentibus. Fortiſſimus leo & aper; & pilum duriſſimum habent. Idem in auibus videre licet. Nam quæcumque duram pennam habent, fortes ſunt, vt gallinacei. Similiter apud Septentrionem gentes, & duris pilis, & fortes ſunt. Polemon, & Adamantius; nec capilli valde duri bonum ſignum præbent; nam agreſtem quidem hominem demonſtrant. Vterque in figura fortem duri pili facit. Rhaſes, Qui duros capillos habent, fortes ſunt. Canes venatici duri pili ſunt, & robuſtiſſimi. Et ſi ad naturalem cauſſam referre licet, pilorum durities fit ab excellenti calido, & ſicco, nec ab omni ſicco, ſed à terreo; cuius ſignum: quia terra duriſſima eſt, & fortes natura ſunt calidi & ſicci; vt ſuſtineant, ſicci; vt patiantur, calidi. Iuuenalis ad id:

Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum.

Polemon & Adamantius ex his duobus extremis mediam qualitatem innuentes, dicunt: Mediam autem inter has capillorum qualitatem optimam iudicabis. Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis in ſchemate ingenioſi, capillos eius inter molles & duros medios conſtituit.

Verum leonis caput & humanum ante oculos adhibuimus, vbi in vtroq; capilloſum quiddam in fronte, & è regione naſi deſcendens conſpicitur, ne quid incuria, quod ad exactam verborum declarationem ſpectat, omiſſum videretur.

Deſcendentes à fronte capilli è regione naſi.

Ariſtotelis Græcus textus in Phyſiognomonicis ita ſe habet: Οἱ τοῦ μετώπου τὸ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀνάσιμον ἔχοντες, ἐλευθέριοί εἰσι, καὶ ἀναφέρονται πρὸς τοὺς λέοντας, Vetus interpres ita transfert: *Qui frontis id, quod ante caput eſt, eleuatum habent, liberales ſunt, & referuntur ad leones.* Quaſi non ἀνάσιμοι, ſed ἀνώτειον legerit. Sed quid intelligatur per id, *quod eſt ante caput eleuatum*, ignoratur, cum de capillis, non de frontis cute, vel parte loquatur: vnde ſatis pueriliter tranſlatum, Sueſſanus philoſophus, quid ἀνάσιμοι ſignificaret, ignorans, nunc *aſtrum*, nunc *templum* interpretatur; multaque inepte & monſtruoſa blaterat: dum ſenſui verba accommodare nititur. Geſnerus de litteris Latinis Græciſque bene meritus, quid dicat, ignorat, Quid vero ſentiam,

in medium proferam, σίλον, capillis denſum, hirſutumque interpretarer, quod etiam Latini à Græcis mutuati ſunt. Nonius citans locum Varronis ex Satyra, ait: *Silones homines ſunt prominulis ac hirſutis ſupercilijs*: & ob id Silenus dictus, quod magnis & hirſutis ſuperciliis foret. Sic ἀνάσιλλοι ſupra hirſutum ac capillis denſum notat. Hanc meam opinionem comprobat Ariſtoteles in Leonis figura, vbi de eius crinibus loquitur: Supra frontem autem è naſi regione pilos habet hirſutos, inclinatos. ibi enim verbi ἀνάσιλλον meminit, vnde ſic interpretare: *Qui frontis id, quod ante caput eſt pilis hirſutum habent, liberales ſunt, & ad leonem referuntur.* Sed præſens ſignum cum ſubſequenti confuſum iudico: vel Ariſtoteles appoſuit, vt ſuperius inferiori declaretur. Inquit enim: Qui in capite adnatos habent crines in fronte è regione naſi, liberales ſunt, & referuntur ad decentiam; quoniam ſeruile eſt quod apparet. Sed quid hæc verba ſibi velint, ignoratur. Nam primum refert ad decentiam; poſtmodum ſeruile eſſe dicit, quod apparet. Polemon & Adamantius, qui in eo transferendo diligentiſſimi fuêre, vt hoc ſignum clarius elucidarent, apponunt: Si coma per medium frontis deſcendat ad naſum, & in neutram pártem declinet, magnanimitatis & maximæ virtutis argumenta dixeris. Idem Ariſtoteles in figura iracundi dixit: Floridus capillorum circuitus deorſum deſcendens. Idemque Polemon ab eo: Capilli circum caput infra aſpicientes. Albertus etiam: Si recta linea ad quam generatio capillorum terminatur, deſcendens fronti imminet, hominem ſignificat animoſum & miſericordem.

Capillorum curſus ſurſum vergens.

ARISTOTELES in Phyſiognomonicis in figura manſueti, tribuit capillorum coronam ſurſum contractam. Polemon, & Adamantius in eodem ſchemate, Capillorum curſum ſurſum vergentem. Quod mihi à contrario ſigno dictum videtur. Albertus ab his. Capilli reſupinati ſuper mediam fontem cerebrum reſpicientes, callidum quidem in ne-

quitiis, ſed minus ſapientem pronunciant. Et paulo poſt, Si recta linea, ad quam capillorum generatio terminatur, exaltatur à fronte, calidæ complexionis hominem, facile caleſcentem, & pauci intellectus arguit.

Capillorum curſus ad ceruicem.

Albertus, Si vltima linea poſt ſinciput, ad quam capillorum generatio terminatur; deſcendat verſus ceruicem, indicat callidum in nequitia, inſipientem in bonis, & libidinoſum. Puto *poſt occiput* dicere voluiſſe.

Capillorum curſus à ceruice ſurſum vergens.

Idem, Si eadem linea multũ exaltatur à ceruice, ſignificat hominem effeminatum, timidum, tardum, & iracundum.

Capilli depreſſi, imminentes fronti.

Idem, Capilli nimium depreſſi, & fronti imminentes, ferũ declarant animum; & his cõcordat vrſini capitis capillatura.

Comati.

Non inepte, etſi extra rem, hic ſubnectenda duximus ſigna, quæ mentis indicia manifeſtare poſſunt. Fuit Antiquis mos comam nutrire, & Lycurgum legimus ciues aſſueſeciſſe, vt comam alerent, quoniam quidem pulchros decentiores redderet, deformes vero terribiliores ac magis formidabiles. Charilaus interrogatus, cur comam nutriret? Reſpondit; quia ex omni ornatu hic pulcrior foret, ac minimi ſumptus. Silius Italicus in laudib. Scipionis ita cecinit;

Martia frons, facileſque comæ, nec pone, retroque.
Cæſaries breuior.

Ariſtoteles in Rhetoricis adjicit, comam eſſe libertatis argumentum. Sed vt in aliјs, ita & parte iſta peſſum euntibus vitæ pretiis, abiit res in turpem & effeminatam mollitiem, cum cœptum ſit troſſulis & molliculis ſuccidere comam variis locis, & in gradus formare, vt comatuli ſint. Increpatur à

Martiali quidam, cum comam in annulos efformaret.

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta vix bene fixus acu.

Hinc fracta cenſorie apud Senecam caſtigatur coma. *Quomodo excandeſcunt*, inquit, *ſi quid è iuba ſua deciſum eſt, ſi quid extra ordinem iacuit, niſi omnia in annulos ſuos reciderunt. hos tu ocioſos voca, inter ſpeculum, pectinemque occupatos.* Sed certe hoc genus nugæ, & accerſitæ commendationes non corpus ornant, quod illi opinantur, ſed mentem detegunt. Hinc ſcitum, vt à Sineſio accepimus, natum adagium eſt: *Nullus comatus, qui idem non ſit cinædus.* Marcus Tullius in Catilinam libro ſecundo. Capillo pexo nitidos cenſorie ſubnotauit. Succurrit ex hiſtoria non aſpernabile. Cum Philippus Macedo ex Antipatri amicis quendam adlegiſſet iudicem, moxque aduertiſſet ab illo barbam & capillos infici, è veſtigio amouit hominem, dixitque: *Qui in pilis infidus eſt, qualem in negotiis remur futurum?*

De coloribus capillorum. CAP. 3.

SCRIBVNT Phyſiologorum nonnulli, cauſam coloris pilorum in omnibus animantibus eſſe cutim: nam alborum alba cutis eſt, nigrorum nigra, variorum vero permixtorumque partim nigra, partim alba conſpicitur, at in homine cauſſa cutis nulla eſt: nam ſunt albi, qui nigerrimos habent capillos; & ratio eſt, quod homo omnium animantium pro magnitudine maxime tenuem habet cutem. Polemon, & Adamantius monent, in præiudicando ex pilorum colore plerumque errorem contingere.

Nigri capilli.

Polemon, & Adamantius: Nigra coma timiditatem & vafritiem arguit. Nigros capillos habent, qui loca feruida incolunt, vt Æthiopes: ob id timidi, & vafri. Sunt autem natura timidi, qui exſangues refrigeratique ſunt; fit igitur, vt qui

loca incolant calida, refrigerentur: cum enim ſolutum, rarumque corpus eorum ſit, calor foras profluere poteſt, vt Ariſtoteles problematum libro teſtatur. Sunt enim ſapientiores, quam qui locis frigidis habitant, eadem cauſſa, quia ſenes ſapientiores ſunt, quam iuuenes: nam cum loca habitent calida, ſoluti ſunt, cum frigidiores ſunt. Fit quaque in re, vt qui metuant, magis quam qui confidunt, velint inquirere; itaque magis valent inuenire. Galenus libro ſecundo De temperamentis mentis; inueſtigans cauſſam nigredinis pilorum, inquit: Eiuſmodi gigni, cum aduſto in caloris vapore, excrementum in exactam fuliginem mutari, ſic & ſanguinem, cæteraque aduſtione fieri nigriora. Et Auicenna primo canonis, capilli nigrorem caliditati acceptum refert; ex aduſtis enim humoribus nigricans conſurgit vapor, eandem in pilis exprimens qualitatem. Contra hos inuehitur Ariſtotel. libro De coloribus, dicens: Canes & capræ ab ortu nigræ ſunt, tunc, cum alimentum non habeant aduſtum, & procedente ætate, quo ſicciora ſunt, minus nigra fiunt: quod fieri non oportet, cum deberent eſſe nigriora, calido magis adurente. Præterea canities in principio ætatis eſſe deberet, in qua modicus calor. Et idem tertio De hiſtoria animalium: Sanguis ſenum eſt atrior, & mulierum; & nihil horum fit propter aduſtionem, ſed oritur nigredo in pilis, quoties ipſorum in generatione humidum, quaſi antiquatum & tempore confectum, propter copiam nigruerit.

Non valde nigri capilli.

Auerroes: Obſcurus brunus color oſtendit dominium choleræ nigræ. Ob id huiuſmodi capillis præditos, cholericos & melancholicos nouimus. Alb. Capilli nigri vel aquei coloris, ſolidi, & craſſi, animum indicant violentum, ſimilem ſui vel apro, qui tales habentes capillos, violenti ſunt. Nigris capillis fuiſſe Aiacem Telamonium narrat Dares Phrygius, qui ſeipſum trucidauit, & maxime melancholicus fuit, vt diximus ex Ariſtotele.

Nigri, & recti crines.

Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis, in figura amari, innuit eum eſſe recti crinis, & nigri. Polemon in eodem ſchemate, Ariſtotelis verba recitat: *Recti crines nigrique indicant cerebri aduſtionem & ita efficiuntur melancholici.*

Nigri, recti, & craſsi crines.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, in idea luxurioſi, tribuit ei crines rectos, nigros, & craſſos. Polemon rectos & craſſos dixit: temporis iniuria, *nigros*, è textu excidit. Referri poteſt id ſignum ad naturam ſanguineam, humori melancholico ventoſoque per miſtam, quæ omnia ad libidinem faciunt.

Non valde nigri, neque duri capilli.

Ariſtoteles in Phyſio gnomonicis, in idea ingenioſi, ei capillos neque valde duros, neque nigros tribuit. Sed ad Alexandrum ſcribens, *Niger*, ait, *capillus innuit rectitudinem, & amorem iuſtitiæ.* Rhaſes, duritiem ex ſiccitate, nigredinem ex aduſtione naſci, vnde intemperantia, quę ingenio aduerſatur.

Leniter ſubflaui capilli.

Polemon & Adamantius: Capilli autem placide ſubflaueſcentes in diſciplinis capeſſendis promptitudinem, egregiam animorum ſubtilitatem & artificium tradunt. Interim textus Polemonis corrigatur: nam pro, εὐπιχεία, habet εὐτυχία. Græci hunc colorem ἠρέμως ὑπόξανθοι dicunt, ne nominum varia tranſlatione Græcorum error nobis introducatur. Ariſtoteles ad Alexandrũ: Mediocritas inter hos duos colores, ſcilicet ruffum & nigrum, (vt barbara fert interpretatio) eſt faciens hominem pacem diligentem. Albertus ex Polemone: Capilli ſubnigri, vel ſubflaui, tenues, bonos indicant mores, & bonam corporis compoſitionem. Menelaus flauus ab Homero

deſcribitur, quem tamen haud acrocholum intelligit, ſed mitem ſuauemque, ac proinde mollem bellatorem. Sed Dares Phrygius flauum fuiſſe ſcribit, intelligens per ruffum, leniter ſubflauum. Flauo capillo fuerunt Caſtor & Pollux & Helena, & inter ſe ſimiles. Longo, & flauo capillo fuit Polyxena, & animo fuit ſimplici, larga & dapſilis. Briſeis etiam flauo & molli capillo fuit; animo verecunda, ſimplex & pia, Paris capillo molli, & flauo: vnde non bellator ab Homero introducitur. Perbelle âutem apud Ouidium Helena exprobat Paridi:

Apta magis Veneri, quam ſunt tua corpora Marti.
Bella gerant alij, tu Pari ſemper ama.

Auguſtus fuit capillo leniter inflexo, & ſubflauo, fuitque mitis, & omnium virtutum genere vberrimus. Domitius Nero capillos ſuæ coniugis Popeæ *ſuccinos* apellabat, à ſuccini colore, qui in melle cognoſcitur. Subflauo fuit capillo & barba Solimanus, Selimi filius, iuſtitia celebris, prudens, & philoſophus. Subflauo etiã capillitio & barba eſt PHILIPPVS Auſtriacus Rex noſter, qui prudentia, iuſtitia, animi fortitudine & bonitate ſuperat Reges, quotquot fuere. Capillorum tuorum capitis & menti color, Illuſtriſſime Princeps, eſt placide ſubflaueſcens, neque criſpi neque extenſi capilli, neque rari neque denſi, molles, vel duri, ſed medium quoddam inter hæc recipiunt temperamentum; vnde vrbani mores, magnanimitas, & flagitiorum immunitas coniici poteſt.

Valde flaui, ſubalbicantes crines.

Polemon: Color capillorum flauus albicans, qualis in Scythis apparet, ruditatem, ſiue malignitatem & ruſticitatem notat. Adamantius vero. Valde flauus albicans, qualis Scytharum & Celtum imperitiam, ruditatem & ruſticitatem. Ariſtoteles in Problematis: Sunt enim efferi & moribus, & adſpectibus, qui in nimio vel æſtu, vel frigore degunt. Cuius cauſſa eſt, quia optima temperies non corpori ſolum, verum etiam intelligentiæ hominis prodeſt. Exceſſus autem omnes

dimouent, & vt corporis, ita etiam mentis temperantiam peruertunt. Auicenna in ſuis Canticis ait, Capillos aureos flauos, qui ſcilicet ad albedinem accedunt, argumentum eſſe diminutæ frigiditatis, id eſt, quod frigiditas ſit minor caliditate. Albertus: Capilli craſſi, flaui, albidi, indociles & feros dicunt, vt eorum capillatura, qui ſub Aquilone habitant. Nero capillo fuit ſubflauo, id eſt, flauo albicanti; vnde rudes illi & ferini mores oriebantur.

Flauus capillus.

Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis de calore carnis, & capillorum loquens, ait: Inter colores medius flauus eſt, & ob id ad fortitudinem confert. vnde qui flaui, animoſi ſunt, & referuntur ad leones. Ex Medicis habetur: Nigredo ex calore gignitur, albedo ex frigiditate; medij colores inter hos ſuut citrinitas, & rubedo, nam æqualitatem præ ſe ferre videntur, id eſt, temperatam conſtitutionem inter adurentem calorem, & frigus. Galenus in Microtechna ait, capillos flauos & rubentes ſignificare bonam corporis conſtitutionem. eademque Auicenna recitat. Ariſtoteles libro Colorum, flauos fieri capillos cum humor citiſſime exſiccatur, retinendo in eis aliquid humidi. Bos Troglodyticus ξανθὸς ſiue fului eſt coloris, vt ex Oppiano habetur; & Troglodytæ, apud quos eiuſmodi belua naſcitur, eam præſtantiſſimam iudicant, veluti cui inſit leonis vis, tauri robur, & equi velocitas. Briſtones ex Oppiano ξανθοὶ ſunt capillo, & promptiores ſunt ad pugnam.

Aureus capillorum color.

Medius autem inter flauos albicantes, qui mites faciunt, & flauos rubentes, qui fortes, & iracundos, eſt aureus, ab vtroque declinans. Hunc ita deſcribit Apuleius. Capillus ceu aurum coruſcans, in mellis leuiter deprimitur vmbram, id eſt, quibus mellis color placet, vmbroſo quaſi

Digitized by Google

fulgore permiſtus. Flauam fingunt Poetæ Mineruam ob præclarum ingenium, & vim bellatricem. Ouidius:

Viderat Aglauros flaua ſecreta Mineruæ.

Hic color eſt tuorum capillorum illuſtriſſime adoleſcens, Alfonſe Læua. Vnde animoſus, & intrepidus, mitis, & vrbanus es, ad arma & ad diſciplinas capeſſendas idoneus, vt difficile iudicium ſit in vtram partem declines. Per otium enim ſtudiis vacas, omnium iucundiſſimus; cum vero res aut bella gerenda, ſtudio, diligentia, & animi magnitudine cunctos ſuperas.

Flaui rubei capilli.

Capilli flaui rubei demonſtrant complexionem minoris caliditatis, quam ſit complexio habentis capillum nigrum; cum rubedo ſit affinis nigredini. Huiuſmodi comam habuiſſe Achilem narrat Homerus. caloris, & iracundiæ eſt argumentum: quoniam eiuſmodi fere ſint ξανθόχολοι, id eſt, quib. dominatur flaua bilis.

Valde ruſi capilli.

Ariſtoteles ad Alexandrum: Ruffus capillorum color, inſipientiam, iracundiam, & inſidias notat. Fortaſſe hic color Typhonis fuerit: vnde aſinum Coptitæ apud Ægyptios præcipitem agunt; & homines rufos iniuriis afficiunt in contumeliam Typhonis, quem rufi & aſinini coloris fuiſſe ferunt. Buſiritæ & Lycopolitæ tubas non admittunt, vt quæ ſonum rudentis inſtar aſini edant. In ſumma, aſinum impurum & dæmoniacum animal eſſe credunt, propter ſimilitudinem cum Typhone, tum colore, tum animi ſtultitia & improbitate. Plutarchus in libro de Iſide. In Phyſiognomonicis vero. Homines colore admodum ruffo, maligni iudicantur, argumento vulpium. Polemon, & Adamantius: Ruffus plus nimio capillorum color, ſic vt ad mali punici colorem vergat, nihil omnino boni in homine

indicare poteſt, maiori enim ex parte tales ad ferinos mores declinant. Addit Adamantius; & impudentes, & lucri cupidos. Ariſtoteli huiuſmodi coloris capilli πυῤῥοὶ ἄγαν dicuntur. Vulpis ingenium doloſum & inſidioſum dicunt. Aiunt Medici: Ruffi pili celerius caneſcunt, quam nigri. Ruffitas, hoc eſt, πυῤῥότης quaſi imbecillitas pili eſt: imbecillium enim eſt, quod celerius ſeneſcit. Sed ruffos fieri capillos, Ariſtoteles libro De coloribus ait, cum humidum ſicceſſit: & puerorum capita initio ruffa eſſe propter alimonij paucitatem, atque id manifeſtum eſſe, quod tunc capilli imbecilles, & rari ſunt. Simili modo circa pubem & barbam, cum primum cœperint pubeſcere & lanuginem emittere, pili fiunt initio ruffi, propter humiditatis paucitatem, quæ in ipſis deſiccatur; vbi vero pluſculum alimenti ad locum defertur, rurſus nigreſcunt. Sic & quæcunque prolixos habent pilos, vt plurimum qua parte proximi ſunt corpori, ſunt nigriores, circa ſumma vero flauiores; vt ouium, equorum, & hominum: propterea quod iis pauciſſimum alimentum ad hæc loca deferatur, & exareſcat celeriter. Sic & pennæ animalium, quæ prope corpus ſunt, nigriores omnibus, quæ vero ſummis partibus ſunt, flauiores ſunt; omneſque pili à perfectione mutantur, fiuntque ruffi, eo quod rurſus alimentum deficiens exareſcat. Plautus in Aſinaria ſuum Leonidam ruffulum facit, quaſi malignum, inſidioſum lucri cupidum.

Subruffi capilli.

Ariſtoteles in Phyſiog. in figura iracundi, tribuit ei colorem ſubruffum, quod idem ab eo Polemon refert in eodem ſchemate. diciturque ὑπόπυῤῥος.

Subrubri capilli.

Polemon & Adamantius in figura auari tribuunt ei colorem ſubrubrum, id eſt, ὑποφοινικίζοντα.

Albi capilli.

Auicenna, & cum eo Auerroes in Canticis: Albus capillus

pillus frigidæ complexionis hominẽ innuit, ob id timidos indicat. Ariſtoteles libro De coloribus albos pilos naſci dixit, quum humor, quem nanciſcuntur à primordiis generationis, retinens calorem naturalem, paucus cum ſit, exaruit, & vndiquaque à concoctione deſiccatus fuerit, & dixit *calorem naturalem*: quoniam ſi eo priuaretur cum humido ſimul, liuidus, & nigricans euaderet, vt ex libro Problematum octauo habetur: dixit etiam *naturalem*, ad differentiam illius qui naſcitur ex affectu, vt docuit quinto De generatione animalium, vt in vitiligine, & ſenectute. Præterea albi pili fiunt in locis, quæ vlceribus, tuberculis, & attritu ligni ſellæ obnoxia fuere, cauſſamque eſſe, quod humidum, quod ad pili generationem conferebat, eo loco excoquitur, hoc eſt, à nimio calore exhauritur, & diutino attractu locus fit ſiccior, & excoquitur humidum. Quod exacta concoctio ſit cauſa albedinis indicio eſt cinis, qui à calore conſumptus fit albus, & tempora prius caneſcunt in homine ob paucam humiditatem, quæ celeriter putrefit, & concoquitur; ſic infirma & laborantia loca, ob imbecillitatem caloris & humiditatis. Ex huiuſmodi imbecillitate pueri, vt primo naſcuntur, ſtatim capita alba habent, & ſupercilia vt ſenes: Et animalia vt plurimum alba, infirmiora ſunt nigris: ante enim quam perficiatur ipſorum augmentum, propter alimenti paucitatem excocta fiunt alba. Sed nonnulli ſunt, qui in iuuentute caneſcunt, vel ab ortu, quos quidem non niſi moribus ſimiles ſenibus iudicatem. Socrates candente fuit coma, vt in Sidonio Appollinari ad Fauſtum legitur. Et Strabo Tarquinium refert à pueritia caneſcentem fuiſſe, in quo tam egregie floruit ſapientia, vt ab ineunte pueritia canum fuiſſe referant. Virgilius Æneidos ſexto;

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ
Sacra ferens - noſco crines, incanaque menta
Regis Romani, primus qui legibus vrbem
Fundabit,

Hoc loco de principe Numa intelligendum eſt, quem Seruius à prima ætate canum fuiſſe dixit,

De Fronte. CAP. IV.

FACIES ea eſt in homine, quæ caluariæ ſubiecta eſt. Faciei pars frons, quæ ſub ipſo ſincipite poſita eſt, & inter idipſum, & oculos, & vtrimque temporibus terminatur, vt Ariſtoteles Animalium libro ſcribit. Dicta eſt *frons* Varronis auctoritate, ab oculorum foratu. In præſagiendis animi ægrotationibus multum confert. Plinius de fronte: Triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, & ſecuritatis index. Frons antiquitus Pudori ſacra erat, quod prouerbio teſtatum eſt, quo *Faciem* aut *frontem perfricuiſſe* dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, velut abſterſo manu à vultu pudore. Sunt qui ex partis huius ſignis quibuſdam vaticinia aucupantur, quos *Metopoſcopos* dicimus, nulla tamen iniuncta noſtris mentibus neceſſitate, ſed lubentia potius quadam, & procliuitate & ſanguine & ſpiritibus phyſicis.

In hac tabella obuia eſt magna hominis frons, inſigniuimus etiam bouinæ frontis forma, in qua relata magnitudo conſpicua eſt: ſic & cætera peculiares frontium ſimilitudines ſeriatim tabellulis præponentur.

Magna frons.

Ariſtoteles animalium libro ait: Frons magna ſegnitiei plena. Galenus in eo libro, Quod animi mores corporis temperaturam ſequantur, idem ex eo transfert: eadem quoque Plinius ex Trogi ſententia, ſtulte eum deridens, refert. In ſuis vero Phyſiogn. illos, quibus frons valde magna, ignauos ſeu timidos eſſe coniicit; quod in bobus ſimiliter ſe habeat. Polemon: Magna frons maiori ex parte ſocordiam ſignat. Adamantius non *magna* habet, ſed *plana*. Mendax textus, qui Ariſtoteli & cæteris contradicit. Rhaſes in Almanſore idem confirmat: vt & Albertus, Conciliator, & eiuſdem farinæ homines. Meletius Philoſophus, immodica fronte præditos, hebetis & obtuſi ingenij eſſe ait. Cuius naturalis cauſſa eſſe poteſt materiei vbertas, operationi inobediens, & quod anterior pars cerebri phlegmatica ſit, vnde ſpiritus debilitantur, ne ſuis operationibus frui poſſint. Virtus enim minus reſtricta, debilior.

Magna, carnoſa, & lenis frons.

Ariſtoteles in idea Iracundi, adſcribit ei frontem magnam, & carnoſam, & lenem. Sed Polemon & Adamantius eodem loco, paruam, carnoſam, & lenem.

Parua frons.

Etiam Ariſtoteles in libro De Animalibus: Quibus parua frons, mobiles ſunt. Quod à Galeno & Plinio tranſſcribitur. Sed de fronte valde parua intelligas velim. Rhaſes ſtolidos eſſe dixit. Naturalis cauſſa eſſe poteſt, quia parua frons paruos ventriculos cerebri continet; vnde ſpiritus reſtricti reflectuntur, ac denuo ſurgunt, & ob id mobilitas cogitationis exoritur.

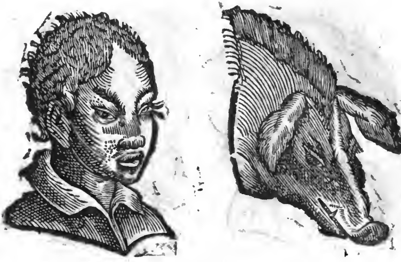
Agnoſce in hac tabella C. Caligulæ Cæſaris effigiem, in qua frontis latitudo conſpicua, vt ex marmoreis ſtatuis & æneis numiſmatibus Vincentij fratris collegimus.

Lata Frons.

Animalium libro etiam Ariſtot. ait : Quibus fons lata, mente moueri idonei, ab eodem Galeno, & Plinio tranſcriptum. Intelligens frontis latitudinem à capillorum radicibus vſque ad ſupercilia protenſam. Meletius : Frons in latitudinem diſtenta, ſtupidæ mentis indicia præfert. Eadem Albert. & Conciliator. Auicenna ex his frontem valde latam & magnam, ſtultitiam notare dixit. Frontem latam & toruam C. Caligulam habuiſſe, meminit Suetonius : vnde nec animi valetudo ei conſtitit, adeo vt de purgando cerebro cogitarit, ſæpe in furorem conuerſus eſt, nec, niſi mentis valetudini attribuerint diuerſiſſima in eodem vitia, ſummamque confidentiam contra nimium metum.

Præſenti figura ſuillæ frontis cum humana ſimilitudo exprimitur, inter vtraque tempora anguſtiſſime coarcta.

Anguſta frons.

Ariſtoteles in ſuis phyſiognomonicis, Paruæ frontis homines imperiti ſunt, à ſimili ſuum fronte. Sed per paruam frontem anguſtam intelligendam iudicarem; anguſta enim fronte ſues, quibus comparantur, præditi ſunt, non parua. Confirmant opinionem meam Polemon & Adamantius, qui inquiunt; Anguſta frons non minimum eſt imperitiæ argumentum. Conciliator: Frons parua anguſtaque ſtolidum, indocilem, inquietum, & inquinatum hominem monſtrat, ad ſues relatum. Albertus eadem.

Platonis frontis ſimulacrum hic deſignatur à dextris,

Longa frons.

Polemon & Adamantius teſtantur frontem in longum protractam, & optimos ſenſus, & docilitatem præſtare; Albertus ſenſus vigorem, & docilitatem: intelligendo longitudinem ex aure ad aurem. confunditur enim ſæpenumero à ſcriptoribus cum latitudine. Plutarchus talem Platoni fuiſſe ſcribit immo Neanthes auctor non ignobilis, aſſerit ob latiorem frontem ac faciem, quæ illi inerat, vulgo vocatum Platonem, Diogenis auctoritate. Hanc frontem paulo ante noſtra tempora Dantes Alaghierius habuit.

Digitized by Google

Hominis frons in quadratam figuram redacta cum leoninæ collatione exacta præponitur, quo minus in illius dignotione fallereris.

Quadrata frons.

Inter has frontium figuras quadrata frons, quaſi medium quoddam ſe habet, ob id Ariſtot. in ſuis Phyſiogn. Quadrata frons, & pro faciei ratione mediocris, magnanimos oſtendit ob ſimilitudinem leonis. In idea leonis dat ei frontem quadratam ex medio ſubconcauam magis. Polemon & Adaman. ab eo: Quadrata frons, quæ ſcilicet ſuæ magnitudinis dimenſionem habuerit, & reliquæ effigiei proportionem, euidentiſſimus fortitudinis prudentiæ, & magnanimitatis index. Meletius philoſ. parua ac modica fronte præditos, & ingenij acumine pollentes, & ad dicendum propenſos dicit. Intelligens per paucam & modicam frontem, quæ non maxime recedat à magna, id eſt, mediocrem; aliter contra horum recte philoſophantium opiniones eſſet. Albert. Quadrata moderatæ magnitudinis frons, capiti congruens & vultui, magnæ virtutis ſapientiæ & magnanimitatis indicium. Talis eſt frons tua Cardinalis ampliſſime. O nimiam intelligentiam, magnificentiam, & virilitatem.

Circularis frons.

Ariſtoteles in Animalium hiſtoria dicit: Quibus frons rotunda, iracundi. Quod iiſdem verbis à Galeno transfertur. Plinius omnia ab aliis ſine conſideratione tranſcribens, ait: Quibus frons rotunda, iracundi, velut hoc veſtigio tumoris apparente. Ex his ſuis adiectis verbis demonſtrat Ariſtotelis ſenſum, quem irridet, non percepiſſe. Putabat enim per rotundam intellexiſſe gibboſam & altam, non circularem, vt in ſequenti videbimus. Meletius, non ignobilis Philoſophus, Ariſtotelis textum pluribus verbis dilucidauit. Dicit enim: Quibus orbiculata circulariſque frons, iracundum arguit, & puſillanimum. Quod ſi quis ſequentia leget, plane Plinium hallucinatum eſſe comperiet. Albertus: Rotunda frons iracundiam notat.

Aſininæ frontis imaginem oculis ſubiicere conati ſumus, vt circinati gibbi conuexitatis exactam figuram exhiberemus.

Rotunda conuexa frons.

Qui fronte rotunda: ſtupidi, ſimiles ad aſinos ingenio, Ariſtoteles ait in Phyſiognomonicis. Quod ſi quis aſininam

frontem inſpiciet, conuexam altam inueniet; idemque auctor ſibi cōtrarius eſſet, ſi idem Animalium hiſtoriæ & Phyſiognomoniæ ſit auctor. Et in figura rudis, tribuit ei non rotundam ſolum, ſed magnam, & carnoſam frontem. Polemon & Adamantius optimi vndiquaque phyſiognomones, neque hic allucinetur, dilucidioribus verbis vſi ſunt. Frons gibboſa, alta, rotunda, ſtupidos & imprudentes homines demonſtrat. Et in idea rudis, tribuit ei rotundam frontem. Albertus: Curua, & alta frons, ad rotunditatem tendens, ſtoliditatis indicium, Eadem Conciliator.

Depreſſa frons.

Polemon: Depreſſa frons non laudabilis viri ſignum. Adamantius dilucidius loquitur: Valde depreſſam frontem ne velim laudes; nam effeminati viri ſignum.

Sagacis canis iconem etiam huic demonſtrationi adhibebimus, vt minus planæ frontis imago clarius exprimeretur, & oculis ſubijceretur.

Minus plana frons.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Qui aliquanto mi-

nus planam frontem habent, ſagaces ſunt, ad canes relati. Textus Græcus ita ſe habet: Οἱ μικρότεροι ἐπίπεδον ἔχοντες, ἀναίσθητοι. ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Geſnerus in ſuo De animalibus libro ita vertit; *Qui paruam, & latam habent frontem, ſtolidi iudicantur, eo quod caninam referant frontem.* Sed multipliciter errat; tum quia latæ non meminit Ariſtoteles, & ipſe appoſuit; tum quod ad canes refert, qui ſtolidi non ſunt. Vetus tranſlatio melius ſe habet, Græcus textus (ἀναίσθητοι) contrarium habet.

Aſpera frons cum foßiculis & monticulis.

Polemon: Aſpera frons non boni viri ſignum habetur. Sed frons velut foſſas & monticulos habens, veteratoris & perfidi hominis argumenta teſtatur, & ſi cætera indicia accedant, furentem, & mente captum nonnunquam iudices. Adamantius, Aſpera fronte ne gaudeas, neque quæ foſſas, & monticulos habeat, omnia namque hęc ſigna verſutiam & infidelitatem nunciant, & interdum ſtultitiam, & inſaniam, ſi cætera adfuerint ſigna. Polemon in figura fatui improbi, duram & aſperam frontem ei adſcribit. Albertus; Aſperæ cutis frons vt collis, & depreſſa vt vallis, verſuti & aſperi hominis argumentum; in fine fortaſſe ſtulti & inſani.

Caperatæ frontis ad ſui medium declinantis, vel erectæ, accipe icones.

Caperata frons.

Diximus de frontis oſſe; nunc de cute: & primum ſi caperata fuerit. Dicitur enim *caperata* à criſpis caprarum cornibus, quibus aſſimilatur. Qui talem habuerint, cogitabundos iudica, Polemonis, & Adamantij doctrina, eorundemque in ſchemate triſtis viri, tribuitur eis frons rugoſa. Sed Ariſtoteles in eodem, non frontem, ſed faciem adſcribit eis rugoſam, videturque mihi ex apparenti more tractum: qui enim cogitant, frontem in rugas contrahunt, & quibus eſt ſtriata rugoſiorque frons, magna animo volutare, eſſeque melancholicos, opinio eſt. Albertus: Qui ſemper frontis rugas contractas habent; melancholici, & magna cogitare conſueti. Eſt & apud ſcriptores ſeueritudinis ſignum. Plautus in Epidico; Quid iſtuc eſt, quod illi caperat frons ſeueritudine?

Caperata frons ad ſui medium declinans.

Rhaſes: Rugoſa frons ad ſui medium declinans, iracundiæ

ſignum. Idque ex apparenti more mihi tractum videtur, qui enim alteri minatur, & iraſcitur, contrahit frontem in rugas ad medium ſui declinantes. Albertus: Quibus frons contrahitur in medio, tamquam obſtricta, iracundi.

Caperata frons in altum erecta.

Caperata in altum frons, admirationis ſignum mihi eſſe videtur, ſoliti enim ſumus, cum admiramur aliquid, frontem corrugare, & è ſui medio in altum erigere cum ſuperciliis.

Erugata frons.

Polemon & Adamantius, Frons valde explanata, à curis ſemotum hominem oſtendit. Vbi non πτεραμμδὼα, ſed πταρδὼα legendum eſt, ſi exporrectæ fronti ῥυαδὴν id eſt, rugoſam opponere velis. Sed Conciliator: Erugata & porrectior frons fallaces oſtendit, cuiuſmodi Bononienſes eſſe dicit. Epicurus diſtenta fuit fronte, vt Sidonius Appollinaris ad Fauſtum tradit, cuius inſtituti ratio erat, rerum negligentia, & liberum eſſe omnibus perturbationibus, & vacuitate, ſed in amœnitate & compotationibus vitam ducere.

Lenis frons.

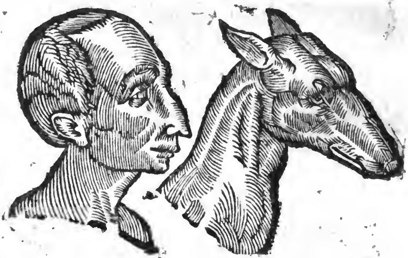
Rhaſes. Frons ſine rugis litigioſum indicat. Videtur mihi ad canes relatum, qui lenem habent frontem. Cauſſa naturalis eſſe poteſt, quod lenitas in fronte accidat ex ſiccitate, qua laborant litigioſi, vt ex libris medicorum apparet.

Recta, macra, mediocris, neque aſpera, neque lenis frons.

In idea viri Ariſtoteles ait. Frons recta, non magna, macra, neque lenis, neque rugoſa. Vbi aduertendum, textum multipliciter mendoſum, habet enim vetus tranſlatio. Acuta frons, recta, non magna, nares neque rectæ, neque rugoſæ, quod à re alieniſſimum eſt. Illud enim ὀξὺ, non de fronte, ſed de anterioribus ſignis, ſcilicet corporis colore, ſquallidiori acuto intelligendũ eſt. Quod à Polemone, & Adamantio conſideratur, qui colorem ei tribuunt ὀξύτερον. Frons enim acuta

non reperitur,nec ab aliquo nominatur. Præterea illud *ἰσχυρὸν*, non nares ſignificat,quarum ſuperius meminerat,cum dixerit nares contractas, nec ſenitas aut rugoſitas narium ad virilitatem facit; ſed illius *υ* in *ν*, facilis fuit lapſus, cum *ἰσχνὸς* dicat,id eſt,macra frons. Et illud *neque lenis neque aſpera*,ad frontem refertur, Adamantius optimus Ariſtotelis tranſcriptor, dicit, *Frons neque lenis, neque aſpera*, Polemonis textus corruptus eſt,illumque etiam ex Adamantio reſtituimus habet enim *ὕλειον οὔ μήτε ὀλίγον* Adamantius, *ἢ πλεῖον, οὔτε τραχύ*.

Domeſtici canis tranquilla & exporrecta frons inſinuatur hac tabellula, è cuius regione, humana ad eius modum expreſſa conſpicua eſt.

Tranquilla frons.

Qui ſerenam, & exporrectam habent frontem, aſſentatores cenſentur, ab effectu, quod plerumque ij tales euadant. Hoc ſignum in canib. manifeſtum eſt, quod aſſentantes fron-

tem exporrigant. Aſtipulatur Ariſtoteles in Phyſiognomonicis; intelligendo de domeſticis canibus. Albertus ab eo, Qui laxam, & tanquam ridentem habent frontis cutem, blandi quidem, ſed non innoxij: ſunt enim palam blandientes, clam detrectatores.

Tauri & leonis nubilam frontem hac figura pinximus cum humana, cuiuſmodi irati efformare ſolent, ne quis indiligentiæ nobis notam impingere poſſit.

Nebuloſa frons.

Qui nebuloſam habent frontem, audaces ſunt, & referuntur ad taurum & leonem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, Idemque in leonis forma, ſupercilia, & naſum verſus, in ima fronte, inſtar nubis prouenire ſcribit. ἐπισκύνιον vocari coniicio, Pellis eſt in ſuperciliis, quæ obtenditur leonum oculis. Vnde leoni, cui leonis facies perpetuo eſt, perpetuo etiam ira affectus eſt, & aliquid nubis inſtar, circa ſupercilia prominet. Tauro ſemper torua frons.

Venatici canis cum epiſcynio ſupra oculos contemplare imaginem, cum Actiolino Patauinorum tyranno.

Oppianus venaticos canes deſcribens, qui leones & ferocia animalia inuadant, horribili ait ſupra oculos & ſupercilia, pelle conſpicuos eſſe. Tigridi etiam ſimilis in ima fronte laxa pellis, epiſcymon *dictum. Ex eodem.*

Obducta & feralis frons.

Obducta ferali fronte fuit Actiolinus Patauinorum tyrannus: *obducta*, id eſt, ſupra oculos curua, nubiloſa, curuaque, quaſi ſuæ indomitæ naturæ toruitatem ſpirans, (vt Venetiis in marmore effictum ſpectauimus) terror, & hominum carnifex. Omnes ſui & prioris temporis crudeles ſuperauit. Sed lata & torua fuit fronte Selymus decimus Turcarum imperator, audax, & bellator fortiſſimus fuit, ſpiritibus ingens. Sed ſeuera & minaci fronte fuit Carolus Burgundiæ Dux, qui animi magnitudine, vi bellica omnia auſus, nemine inferior fuit. Peracri & retorrida fronte magnus Caythbeius fuit Mephiticus Sultanus, è ſordido loco natus, qui bellica virtu-

te ad

ſe ad ſummum rerum faſtigium peruenit, vt Rex Sultanus gentium more conſecraretur.

Media inter tranquillam & nebuloſam frons.

Ariſtoteles in Phyſiognomonicis ait. Quoniam nebuloſus habitus audaciam ſignificat, collectus vero adulationem, habitus vtique inter hos medius decentius ſe habet. Quemadmodum enim opponitur frons nubila, & tranquilla; ſi caſſentator, & audax, Ariſtotelicus Græcus textus mancus & defectuoſus eſt, vt potuimus, reſtituimus, partim ex ipſo ſenſu & ſequela verborum, partim ex latina tranſlatione. Vocibus, κόλακας, αὐθάδεις, opponi ab Ariſtotele & oppoſitis in fronte ſignis cognoſci, quæ ſunt γαληνὸν, & συνεφὲς. Hac illuſtri fronte & regio ſplendore decorus fuit Franciſcus primus Galliæ Rex, qui duriſſima quæque Martis munia ſubire ipſe ſolitus erat; quem nemo Galliæ procerum, impauidi & ſemper conſtantis animi vigore; nemo regum candore animi, clementia & pietate adæquauit; nemo denique mortalium viuido ingenio tenacique memoria ſuperauit.

Alta frons.

Qui frontem altam habent, pertinaces vel audaces ſunt: Polemon & Adamantius. Sed mendum eſt clarum in Polemonis textu, qui pro κατηρεφῆ verbo, quod Varinus exponit ὑψηλὸν, id eſt *rectam altam*, vt habet Adamantius, habet ipſe καταφερεῖ, id eſt, *prona inclinata*, quod contrarium innuit, nam videmus homines cæteraque animalia audientia, vel pertinaciam retinentia, frontem erigere, & à paſſione ſignum accipi. Sed ego ſuſpicor in vtroque textu mendum, & pro κατηφερῆ, legendum ὀρθὴν, vt habet Ariſtoteles & ſuperius vidimus, à quo vterq; deſumpſit; quod verbum vt vidimus; *pertinaciam* ſignificabat.

Tetrica frons.

Qui auſteram habent frontem, moleſti ſunt, & referuntur ad paſſionem. Nam lugentes tetricam habent frontem, Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Effera fronte & portentoſa fuit Chriſtiernus Daciæ Rex, qui omnium ferarum, quas gla-

cialis Oceanus fert (vbi natus eſt homo immaniſſimus, vt inter balænas & orcas educatus exiſtimari merito poſſit) immo Antropophagorum & Cannibalum feritatem & ſæuitiam ſuperauit, & non tantum à Romano Pontifice, ſed à Deo ipſo deſciuit, vt innocentiſſimorum ſanguine cruentaretur, ſacrorum aras euerteret, ac denique humani generis odium exiſtimaretur.

Mæſta frons.

De ſuperciliis, Cap. 5.

In figura virili, Polemon & Adamantius ei ſupercilia non explanata, ſed veluti curua tribuunt. Polemon clarius in figura iracundi ait: Superciliorum pellis tortuoſa; vt ſupra de epyſcinio diximus, vt contraria ſit iam dictæ figuræ. Mahumetes Secūdus Byzantij expugnator inſtar arcus effigiatis ſuperciliis fuit, iiſque minacibus Audaciſſimus, ambitioſus, æternitatis cupidus; bellator egregius, inuictus, & crudelis fuit.

Ad naſum flexa ſupercilia.

Supercilia iuxta naſum inflexa, auſterum & acerbum hominem notare, Ariſtoteles Animalium libro tradidit. Idem iiſdem verbis à Galeno, & Plinio recitatum. Meletius: Supercilia, quæ naſo diffuſim acclinant, ſic, vt appellari recurua poſſint, hominem dicunt moribus ſtolidum ac ſtupidum. Hæc mihi videntur ſupercilia, quæ torua dicuntur: nam cum torua facere volumus, iuxta natum incuruamus. Epitheton eſt leænæ: nam *toruam leænam* dicimus, vt oculorum ſæuitia ſumma in hac fera eſt. Plautus ſuum lenonem ſuperciliis toruis depingit, & moribus ſatis auſterum.

Iuxta tempora inflexa ſupercilia.

Idem Animalium libro, ſupercilia iuxta tempora inflexa deriſorem & ſimulatorem demonſtrare dixit, quod iiſdem verbis à Galeno, & Plinio recitatur. A quo Meletius: Quibus ſupercilia ſunt ad tempora magis depreſſa, ſimulatores eſſe atque ſubſannandi vitio laborare creduntur.

Suillum caput cum diuulſis ad naſum ſuperciliis, idemque humanum illius ſimulachrum exprimens, oculis ſubiicimus.

Iuxta naſum diuulſa, ad tempora extenſa ſupercilia.

Quibus ſupercilia naſum verſus, deorſum nutant, ad tempora vero retrahuntur, fatui ſunt, argumento ſuum: Ariſtoteles in Phyſiog. ad Alexandrum vero ſcribens, breuius loquitur. Quando extenduntur ſupercilia ad tempora, immundos prodit, ſcilicet, vt porci ſunt. Polemon & Adamantius: Quibuſcunque ſuperciliorum pars, quæ iuxta naſum, infra adſpicit, & quæ vtrimque ad tempora ſunt, procedunt, hos ſimiles ſuibus puta; eiſque ingenio & animo comparandos. Albertus: Si arcus declinant ad tempora, & ad genas, negligentem, maleque diſponentem regimen vitæ oſtendunt.

Expanſa ſupercilia.

Polemon in figura triſtis tribuit ei ſupercilia expanſa. Adamantius autem detorta dicit.

Quæ in loco ſuo manent ſupercilia.

Polemon & Adamantius in figura androgyni tribuit ei ſupercilia, quæ ſuo loco manent.

In totum demiſſa ſupercilia.

Supercilia in totum demiſſa, notam inuidiæ habent, quod à Galeno, & Plinio eſt tranſcriptum. Polemon in figura inuidi ab Ariſtotele ita deſcripſit: Supercilia, quæ ad palpebras demittũtur, &c. Auſtero & adducto ſupercilio fuit Iouianus Pontanus, vir ad omne eloquentiæ genus natus, ſed ſupra æquum mordax, vt non ſolum notos homines, ſed gentium & vrbium mores acerbe nimis perſtringeret.

Coniuncta ſupercilia.

Qui ſupercilia coniuncta habent, triſtes ſunt, & referuntur ad ſimilitudinem paſſionis. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed Polemon: Qui valde coniuncta habent ſupercilia, triſtes ſunt; quippe cum deceat ipſos triſtitia. Adamantius non valde coniuncta, ſed valde denſa, habet. Epheſius; Supercilia coniuncta ſemper mœroris & triſtitiæ ſignum. Supercilia ad naſum coëuntia, Albertus mœrorem & ſapientiæ paucitatem innuere dixit. Briſeis ſuperciliis fuit coniunctis, ſi Dareti Phrygio credimus; & animo ſimplici, & pia & verecunda fuit. Ego autem exiſtimarem, ſi pili rari & coniuncti fuerint; quod accuratos & ſtudioſos indicarent, plurimos enim & eorum animi penetralia cognoſcere contingit, & ita morigeratos eſſe. Albertus id etiam videtur ſenſiſſe: Si arcus videatur ad naſum contingere, lenem, & ſubtilem, & ſtudioſum eſſe in operibus ſuis. Supercilia coniuncta Octauius Auguſtus habuit, Suetonio referente. Fuit enim & maxime ſtudioſus, & in eloquentia & arte oratoria plurimum valuit, & multa ſcripſit ſoluta oratione, & verſu, nec non peritia literum Græcarum excelluit.

Coniuncta, & denſa ſupercillia.

Supercilia multum piloſa ineptitudinem loquendi notant, Ariſtot. ad Alexandrum. Conciliator vero confundens ſuperius ſignum cum hoc, ait: Supercilia pilorum longorum, & multorum, ineptæ loquelæ, multarum cogitationum, & multæ triſtitiæ hominem deſignant. Epheſius: Si multum piloſa & coniuncta fuerint ſupercilia, impios, fures, deceptores, homicidas, & ſemper mala molientes notant.

Arcuata ſupercilia, & quæ frequenter eleuantur.

Pili ſuperciliorum refracti verſus frontem, animoſum, ſtultum, & iracundum monſtrant. Albertus, à quo Scotus, Cilia arcuata (id eſt, ſupercilia) & quæ frequenti motu eleuantur in altum, ſuperbum hominem notant, animoſum, glorioſum, audacem, & minacem. Conciliator eadem, quæ Albertus. Neaptolemus ſupercilioſus fuit Phrygio Darete confirmante, ineptæ loquelæ, blæſus, ſtomachoſus, impius, & cæde gaudens, vt Virgilius cæterique meminere.

Inclinata deorſum ſupercilia.

Scotus, Cilia deorſum inclinata, cum alteri loquitur, & intuetur, quaſi lateres ſub eis, ſignificat hominem valde malitioſum, mendacem, proditorem, tenacem, pigrum, & paruiloquum.

Oblonga ſupercilia.

Supercilia oblonga arrogantiam & inuerecundiam arguunt. Rhaſes. Hos enim ſupercilioſos vocare ſolemus. Albertus, Longorum & multorum pilorum ſupercilia magna meditantem, & ferum hominem notant.

Rara ſupercilia.

Si pili in ſuperciliis nulli, vel tenues fuerint, naturæ imbecillitatem & remiſſionem denotare indicat Albertus, à quo idem Conciliator.

Rara magna, & commenſurata ſupercilia.

Perfectam tradens ſuperciliorum deſcriptionem Ariſtoteles ad Alexandrum ait, Cuius ſupercilia rara ſunt, & commenſurata, ſecundum longitudinem & breuitatem, & magna; hic facillimæ impreſſionis eſt ad intelligendum. *Rara* dixit, quia denſa ineptitudinem loquelæ demonſtrare dixerat. *Magna*, quia in virili figura talia tribuit Leoni.

De Ciliis, CAP. VI.

CILIA ſunt, quæ palpebrarum ambitui adhærent. Albertus: Duo cilia in vtroque oculo, quorum alterum eminet, alterum ſubiacet, &c.

Defluentia cilia.

Salaces dicit Ariſtoteles in Problematis, quibus pili palpebrarum defluunt, ea ratione quam ſuperius de caluitie diximus. Sunt enim hæ partes rei eiuſdem. Quicunque autem ex pilis congenitis ætate iam prouecta non creſcunt, hi omnes decidunt libidinis vſu immoderato. Capillus enim, & ſupercilium, & cilium genere congeniti pili continentur, & in partibus ſuperioribus ſanguinis parum obtinentibus ſunt, quas libido refrigerat: ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non poſſit; cum autem pili alimento caruerint, defluant neceſſe eſt.

Inferius arcuata vel intorta cilia.

Palpebrarum pili ſi curuantur infra, nec ad vnam partem contorquentur, natura mendacem, callidum, & ſtultum deſignant. Conciliator.

Solida, & nigra ſupercilia.

Palpebrarum pili nigri & ſolidi, perfectum animum & conſtantem indicant. Conciliator.

De temporibus, CAP. VII.

TEMPORA ſunt, quæ frontem vtrimque terminant, eiſque adhærent aures.

Digitized by Google

In præſenti tabella à dextris proponitur C. Caligulæ caput, in quo caua tempora commonſtrantur quod ex marmoreis iconibus æreiſque numiſmatibus, quæ in Vincentij Portæ fratris adſeruantur muſeo, excerpſimus.

Caua tempora.

Quibuſcunque tempora vtrinque caua inſpexeris, doloſos, truceſque iudicabis. Concauis temporibus Caligulam fuiſſe tradit Suetonius, & vultum natura tumidum & tetrum ex induſtria adferebat, componens ad ſpeculum ad omnem terrorem, & formidinem, Eius ſæuitiam in iuuentute oſtendit, cum ad datorum ſupplicio pœnis intereſſe voluiſſet. Vnde Tiberius, ſuo & omnium exitio ſe natricem P.R. & Phaethontem orbi terrarum educare dixit. Ipſe enim propinquos omnes, & amicos etiam, qui imperio fauerent, veneno necauit, fratrem ſuum interemit & Sillanum ſocerum ad ſecandas nouaculâ fauces compulit. Sic amicos omnes, & Senatores deleuit & in ſpectaculis, ludis, & cænis etiam ſæuitiam exercuit, tandem exclamauit, *Vtinam P.R. vnam ceruicem haberet*: vt ſcilicet vno ictu eum penitus exſcindere & delere poſſet, Adeo inſatiabili crudelitate immanis ipſius animus flagrabat

Piloſa tempora pilorum rectorum.

In figura luxurioſi, Ariſtoteles eum piloſa tempora & pilorum rectorum habere dixit. Poteſt id ad hircos referri, poteſt & ad cauſſam naturalem, nam pilorum multitudo circa tempora prouenit ex venis & arteriis multis ſanguine plenis, quæ ad eum locum terminantur; & piloſitas ibi magis quam alibi exiſtens, ſeminis multitudinem arguit. Eo loco defluxum ſeminis eſſe dixit Hippocrates, cum inciſæ ibi venæ ſteriles homines efficiant. Polemon eodem loco non *tempora piloſa*, ſed *labia piloſa* dixit. Albertus, Pili denſi, & vaſti circa tempora & aures, libidinoſum & calidum demonſtrant; ſed tenues & rari iuxta tempora, frigidum & ſine viribus hominem.

De Auribus, CAP. VIII.

ERAT legitimus hic locus oculis aſſignatus: ſed quia per ſe ſatis accuratam tractandi expoſcunt rationem; conſultius in 3. librum reiecimus: nam in eo de iis ſolum tractabimus. Nunc ad aurium hiſtoriam accedamus; ſunt enim in eadem linea qua oculi. Ariſtoteles Animalium libro ita eam depingit: Auris exterior, pars auricula parte ſuperiore conſtat pinna, inferiore fibra; pars interior forma anfractui cochleæ ſimilis deſinit in os. Plinius ait, in equis & omnibus iumentorum generibus indicia animi præferre. Feſſis marcidæ, pauidis micantes, ſubrectæ furentibus, reſolutæ ægris ſunt. Sed eorum diſcrimina, quia multa ſunt, aggrediamur. Flacci cognominati ſunt, Cicerone auctore, quorum aures demiſſæ erant, pendulæ, & flacceſcentes. Plinius ab his Flaccorum cognomen natum eſſe teſtatur.

Tabella humanæ auris delineatione inſignita proponitur, vt aſininæ collatione, eius ſtolida magnitudo exquiſitius dignoſcatur,

Magnæ aures,

Magnas aures teſtari, ait Ariſtoteles ad Alexandrum, magnæ fatuitatis, ſed bonæ retentionis & memoriæ hominem; in ſuis vero Phyſiognomonicis, aſininum. Polemon & Adamantius, ſtolidæ naturæ indicia eſſe. Albertus ex Loxo magnas & prominentes aures ſtoliditatem & imprudentiam ſignare dixit; ſed perperam garrulitatem addit ex ſe. Vnde vulgo contra eos, qui in ſtudiis vel moribus, vel dictis deliquerint, protenſis indice & auriculari digitis, auriculas aſini magnas imitantur, & ſibilum addunt Ad hoc Perſius,

O Iane, à tergo cui nulla ciconia pinſit,
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas.

Rhaſes ſtolidos ait, ſed longæuos, nam optimam calidi, & humidi proportionem demonſtrant; vnde longæui homines ſiunt. Plinius ex Ariſtotele ſcribit longæ eſſe vitæ homines auribus amplis,

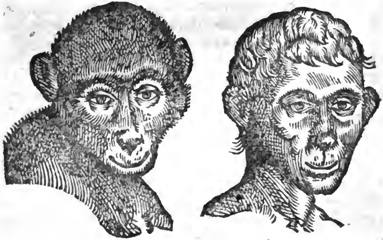
Magnæ, & ſubflaccidæ aures.

In idea fatui, Polemon & Adamantius tribuunt ei aures magnitudine nimias & ſubflaccidas. Vbi aduertendum Vallam pueriliter lapſum, nam vertit ἐπὶ κεκλασμένας, *anfractibus refertas*, cum *ſubflaccidas* dicere debuiſſet: nam anfractibus refertæ, & exſculptæ aures, vt videbimus inferius, docilem, & non fatuum ſignificant. Columella hircos prægrandibus aurib. flaccidiſque depingit. Plinius longis auriculis, infractiſque & Ariſtoteles capras ſtupidas vocat, & ex voce acuta & clamoſa, vt videbimus, à ſimili caprarum voce etiam ſtupidos iudicat, ego, ob id, ad hircos referrem.

Magnæ, & arrectæ aures.

Sed ſi magnæ arrectæque fuerint vltra modum; ſtultitiæ loquacitatis indices eſſe opinio eſt; idque apud Ariſtotelem in Animalium libro adnotatum reperimus; & ab eo apud Galenum & Plinium. Sed Plinius ſolito more magnarum, ſed non arrectarum meminit. Ex his Meletius: Paruas aures magnaſque, ac plus nimio eminentes, fatuitatis & loquacitatis indicia eſſe plerique ſtatuerunt. Eadem ab his Conciliator.

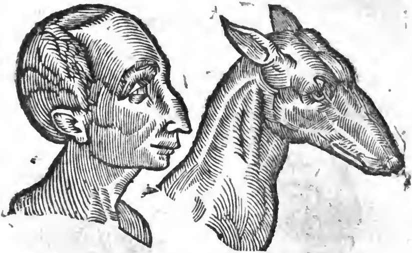
Simiæ aures, & humanæ illis ſimilitudine reſpondentes è regione, oculis ſubiicimus hac figura.

Valde paruæ aures.

Contra vero, qui valde paruas habuerit aures, ſtolidus eſt, latro, & luxurioſus: idque in Ariſtotele ſcriptum vidimus ad Alexandrum. In ſuis vero Phyſiognomonicis, ſimis ingenio reſpondere ait: quaſi malorum morum dicas, furem, & libidinoſum. Galenus in eo libro. Quod animi mores corporis temperaturam ſequantur, ab Ariſtotele accipiens, aures paruas ait malorum morum indices eſſe. Polemon & Adamantius paruas aures malignos & veteratores demonſtrare dixerunt. Interim corrige apud Conciliatorem *latrum*, (barbare) vbi dicit *latum*, pro *latrone*. Ex Alberto.

Peculiari figura caninas aures in quibus cum humanis potiſſimum conuenirent, prǽpoſuimus.

Paruæ & protenſæ aures.

Aures paruæ exiſtentes, & protenſæ, ſicut in canibus, ſtultum hominem arguunt. Sed Adamantius aliter à Polemone: Exiſtentes valde paruæ, tamquam circumciſæ, ſtultos demonſtrant. Ego vel Polemonis textum corruptum iudico, cum canib. ſtultitiam tribuat, quam tamen cæteri Phyſiologi eis non

non adſcripſere; vel de canibus loquitur ædium cuſtodibus, & vilibus. Albertus ex Loxo, depreſſas & breues aures ſtultitiam notare ait.

Longæ & anguſtæ aures.

Longæ aures & anguſtæ inuidum & prauum hominem demonſtrant; Polemon. Sed id Adamantius non habet, vel temporum iniuria exeſum, vel ex induſtria omiſſum. Albertus: Anguſtæ & oblongæ aures teſtantur inuidiam. Ex quo Conciliator.

Rotundæ aures.

Nimium rotundæ aures, indocilem hominem arguunt: Albertus.

Exſculptæ aures.

Exſculptæ aures docilem hominem oſtendunt. Polemon & Adamantius.

Non exſculptæ aures.

Aures non exſculptæ & rotundæ valde exiſtentes, ruditatem oſtendunt: Polemo 1. Sed Adamantius, Non exſculptæ ruditatem oſtendunt. Corrigendum eſt verbum in Polemonis textu, ἀδιάγλυφα.

Tabella ad commonſtrandum moloſſi canis caput parata, & præcipue in eo moderatas aures.

Decenter magnæ, & quadratæ aures.

Mediocres aures & arrectas, optimorum morum notam eſſe ſcripſit Ariſtoteles Animalium libro. id quod à Galeno iiſdem verbis eſt tranſſcriptum. In Phyſiognomonicis vero ait: Videbit autem vtique quis & canum optimos moderatas aures habere. Polemon & Adamantius. Quadrangulares aures non excedentes magnitudinem virilem hominem & bonum manifeſtant. Adamantius, virilem, & egregiis ſenſibus præditum dicit. Conciliator eadem. Sed ſatis inepte transfert. Loxus optimas aures ita deſcribit. Semicircularis conuexa linea in medio aliquantum ex parte conuexa verſus centrum, magnitudine mediocres, capiti decenter adhærentes, & mediocriter piloſæ; ſic enim ſeminalem virtutem quæ eas efformauit, fuiſſe pollentem & optimam, iudicatur; vt Albertus ex eo refert. Mediocres aures Auguſtum habuiſſe refert Suetonius, vnde præclaris moribus ornatus, & animi dotibus præpollens à ſcriptoribus deſignatur. Mediocres aures tuas digniſſime Princeps, ſæpius animaduerti capiti decenter hærentes eſſe, & valde exſculptas; ob id Auguſto moribus & animi dotibus quam ſimillimus es.

Rubidæ aures.

Pudefactis rubeſcunt aures, ait Ariſtoteles in Problematis; Pudefactis enim oculi refrigerantur; quia pudor in oculis eſt, nec reſpicere valent, quos pudor tenet, calor igitur in aduerſam partem tranſit, quæ poſterior eſt: nam aures ſatis ex aduerſo poſitæ ſunt, itaque pudore maxime erubeſcunt: vel quia aures maxime partium faciei exſangues ſunt, & peregrinus humor inanem partem adire aptus natus eſt. Itaque cum calore per pudorem orto, reſoluitur, ſtatim ſe in aures colligit; ob id, qui ſemper rubicundas habent aures, maxime verecundos exiſtimarem. Et in figura verecundi, Polemon & Adamantius quaſi rubore plenum dicunt, quaſi aures & omnia rubore plena habeat. Sed Albertus non aures ſolum, ſed totam faciem rubram habere, & rubicundiorem frontem cum oculorum demiſſione, verecundiam ſignificare dixit.

De Naſo. CAP. IX.

NASVS in facie non minima pars eſt: hæc ſiquidem hominem præ cæteris formoſum deformemque reddit. Eſtque in eo varietas maxima, vt non ſit alia facierum diſtinctio, quam per naſum. Ariſtoteles Animalium libro hæc habet de naſo: Pars faciei naſus: cartilagineam partem, quæ nares diſcriminat, interſeptum vocamus, vtrumque meatum inane. Eius initium eſt à glabra, interſtitium inter ſupercilia conſtitutum. Pars ima eſt, vbi naſus delatior in aures ſe fundit. Adnotandum præterea quandam eſſe proportionem naſi partium ad totius corporis partes, & ſibi inuicem correſpondere, aut menſura, aut quantitate, aut ſignis. Naſus correſpondet præputio: nam quibus longus, & craſſus; eadem mutonis forma: ſic ſi acutus vel craſſus, vel breuis. Sic narium qualitas reſpondet teſticulis. Naſati apud Lampridium viriliores, ac bellè mutoniati cenſentur. Vnde parœmia de naſutorum peculio vulgò trita: Naſi magnitudine mutonis concipi qualitatem. Is enim in vita Antonini Heliogabali, quem ſcribit fuiſſe extremi luxus, ac nefariæ libidinis, hæc habet: Subactarios vel emiſſarios innumeros collegit, ac naſutos vocabat, quibus ad libidinem exercendam ſceleſtiſſime vtebatur.

Magnus naſus.

Naſus prægrandis probi viri indicium affert; Polemon. Prægrandis naſus melior; Adamantius. Magnus naſus ſemper minori melior; ex his Albertus.

Valde magnus naſus.

Valde magnus naſus, virum nimis acriter aliena iudicantem notat, cui non niſi ſua placent, aliena diſplicent, irridetque omnia. Plinius: *Et altior homini tantum, quem noui mores ſubdolæ irriſioni dicauere, naſus.* Naribus, inquit Quintilianus, deriſus, contemptus, & faſtidium ſignificari ſolet: vnde & qui alios irrident, naſutos vocant, & prouerbio abiit, *naſus* pro *indicio*. Naſum maximum rhinoceros habet, cornu repando inſi-

gnem; quare ab eo potius, quam vllo alio animali ad prouerbialem hunc ſenſum aſſumptus eſt: eſt enim animal ingenio callidum, alacre, & agile. Martialis.

Et pueri naſum rhinocerotis habent.

Eiuſdem extat lepidum epigramma de naſuto irriſore:

Naſutus ſis vſq; licet, ſis denique naſus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas;
Et poſſis ipſum tu deridere Latinum:
Non potes in nugas dicere plura meas.

Perſius ad id:

—ride, ais, & nimis vncis
Naribus indulges.

Horatius.

—Naſo ſuſpendis adunco.

Angelus Politianus enormi fuit naſo, ob id ingenio aculeato, inuidoque; alienorum irriſor, ſuorum admirator; & cum ipſe aliorum fuerit cenſor acerrimus, ſua tamen à quoquam iudicari ægre tulit.

Valde paruus naſus.

Qui naſo valde paruo fuerit præditus, mutabilis conſilij vir arguitur; Polemon. Sed Adamantius minari rapacitatem & conſilij inconſtantiam ait. Interpres Polemonis non ſatis recte vertit, nam accuſatorem, & delatorem interpretatur, in quo tot errores, quot verba reperies. Albertus. Minor naſus ſeruilibus ingeniis, furibus, & tergiuerſantibus aſſignatur. Ego ad mulieres referrem.

Rectus naſus.

Rectus naſus linguæ ſignificat intemperantiam; Polemon, & Adamantius, ſed in fine libri, Polemon, etſi mendoſus ſit codex, ait: Qui recto ſunt naſo præditi, blaterones; & referuntur ad mulieres. Albertus non ſatis ſibi conſtat, vtriuſq; ſigna & proprietates confundens, ait enim: Naſus circa frontem depreſſus, ſtultitiam & animi imbecillitatem, & fœmineam leuitatem deſignat: ſi alte à fronte, recta ad imum naſi protendatur, vt linea recta deſcendens à fronte, naſi rontum pertingat in extrema cartilagine, loquacitatem notat.

Obliquus naſus.

Intortus naſus magna ex parte mentis & animorum obliquitatem portendit. Polemon & Adamantius.

Ad faciem naſus diſcretus.

Naſus ad faciem bene articulatus, vel diſcretus probum, fortem, ac prudentia virum præditum indicat. Polemon & Adamantius. Sed Polemon *ad frontem*, Adamantius *ad faciem* habet. Albertus male vertit: Narium pars iuxta frontem, ſi à fronte depoſita ſit, hoc eſt ſeiuncta bona compoſitione, nec alta, nec humili, ſed æquali linea deſcendet, conſtantiam & prudentiam demonſtrat.

Ad faciem naſus male diſcretus.

Contraria vero huius forma effœminatum rudioremq; ſignificat: Polemon & Adamantius à contrario ſigno contrarium diiudicant.

Longus naſus ad os protenſus.

Qui habet naſum longum, protenſum ad os, eſt probus & audax, vt Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens ait. Scribit Suetonius C. Auguſtum naſum habuiſſe à ſummo eminentiorem, ab imo deductiorem, id eſt, depreſſum; quem prudentem virum, & optimum imperatorem fuiſſe conſtat, nec alius intelligi poteſt, niſi quem modo deſcripſimus. Cublaienus Scytha Imperator, longo rectoque ad frontem naſo erat, ac ore anguſto: ad arma præſtantiſſimus, primus pontificiæ maieſtatis cultor, liberalis, & probus fuit.

Naſus

Naſus craſſus.

In figura impudentis Polemon, & Adamantius tribuunt ei naſumcraſſum.

Naſus mediocriter longus, latus, & apertus.

Optimam deſcribens naſi formam Ariſtoteles ad Alexandrum ait. Naſus ille eſt magis æqualis, qui mediocriter longus; eius latitudo eſt mediocris; ad extremitatem eius foramina non multum aperta.

Tabella hac, in qua corui & hominis caput conſpicitur, naſum in vtroq; ad viuum delineari curauimus.

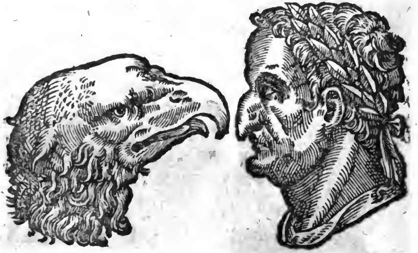

Incuruus à fronte naſus.

Quibus aduncus ſtatim à fronte ducitur naſus, impudentes ſunt, inſtar coruorum. Incipit enim ipſius naſi curuitas à fronte prope glabellam. Et eſt propria coruorum impudentia; & ſua impudentia apud Romanos enunciauerunt, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ego hos omnes fures & rapaces dicerem: eſt enim propria coruorum, & aduncorum

roſtrorum auium rapacitas, & coruus natura procliuis eſt ad furtum; & quos cicures habemus domi, clauos, nummos, cultros, & eiuſmodi ſimilia in foraminibus & ſub lapidibus abdunt.

Præſens commonſtrat figura aquilæ caput, cuius naſum incuruum cum Sergij Galbæ naſo comparandum, concinne ſpectandum propoſuimus.

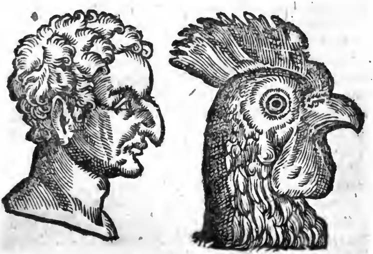

Aduncus naſus.

Qui naſum aduncum habent, à fronte bene articulatum, magnanimi inde conijciuntur, exemplo aquilarum: ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Aquo Polemon & Adamantius, Aduncus naſus magnanimitatem docet. Albertus ex Loxo, aquilæ naſum magnanimis tribuit. Huiuſmodi naſum vulgus *aquilinum* vocat, & regium quid præ ſe ferre exiſtimatur; quoniam aquila rex auium habetur, & ob id regalem animum & magnificentiam polliceri. Apud Perſas tali naſo præditum eſſe magno erat decori, ſicut de Cyro memorant hiſtoriæ Xenophontis & Plutarchi: & ad hanc vſque diem neminem ad id faſtigij ſubrogabant, niſi apprime fuerit naſutus. Eum regem

ſupra omnes dilexerunt, illumque magnanimum & audacem fuiſſe dicunt. Magnus Artaxerxes naſo fuit in aduncum prominente, vt ex argenteo numiſmate videre eſt in muſeo fratris mei doctiſſimi. Fuit Perſarum rex, tanquam ex ſtirpe maioris Cyri. in eo tanta in donando gratiſſimi animi magnitudo extitit, vt in referenda gratia pro agreſti ſæpe munuſculo tenuiſſimoque officij genere, non ingentia modo auri pondera, ſed vrbes & prouincias rependeret. Demetrius filius regis Syriæ, cuius Iuſtinus meminit, *Grypus* cognominatus fuit; quia Græci, qui aduncum habet naſum, γρυπὸν vocant. Neaptolemus adunco fuit naſo, ex deſcriptione Daretis Phrygij. Sergius Galba adunco fuit naſo, vt à Suetonio narratur, & liberalis ab eo deſcribitur. Plato in Euthyphrone Melitum Pittheum, quem in accuſatione non ingeneroſe ſe geſſiſſe dicit, aquilino & gibboſo fuiſſe prodit. Prominenti & decenter incuruo naſo fuit Georgius Scanderbegus, cuius os magni Herois effigiem præ ſe tulit. Nemini etiam virtute bellica fortitudine & liberalitate ſecundus fuit. Magnus Sfortia elatum à medio naſum habuit; fuitque magnanimus & fortis, Iouio referente. Mahometes ſecundus Turcarum rex, adunco fuit & eminenti naſo vt ſuperius labrum attingere videretur; & elato fuit animo. Ioannes Aſſymbeius cognomento Vſſumcaſſanus, grypho fuit naſo, oculis ingentibus, læto & hilari vultu; liberalis, clemens, bellicoſiſſimus, & gloriæ appetens. Iſmael Sophus, Perſarum rex, ſimiliter naſo fuit adunco, vegetis & micantibus oculis; moribus vere liberalis, ambitioſus, bello fortiſſimus, inter pericula gaudens & magnanimus. Selimus Bajazetis filius, arcuato fuit naſo; liberaliſſimus, Magni Alexandri æmulus. Solimanus etiam Selimi filius, adunco fuit naſo; bellator, & liberalis.

Hac ſchemate galli naſus incauus, cum conuexa circulari frontis ſuperficie exprimitur, cum humano ad eiuſmodi formam effigiato, infra deſcribendo.

Incauus naſus ante frontem, rotundus, & ſupereminens rotundum.

Vt ſe habet antiqua tranſlatio Ariſtotelis in Phyſiognomonicis; Qui naſum concauum habent, ante frontem rotundum, & ſupereminentem rotundum, luxurioſi ſunt, & ad gallos referuntur. Nos, cum eiuſmodi naſum ignoraremus, tum Ariſtotelici textus corruptione, tum interpretis tranſlatione, gallos conſuluimus, atque diligenti eorum inſpectione, ita textũ & ſenſum verbis accommodauimus, habet enim gallinaceus gallus ante frontem in confinio valleculam quandam, vel incauum quoddam, & pars ea naſi ante frontem rotunda, & inde frons à naſo ad capillorum radicem, velut circuli circumferentia eſt. Vt verba textus tranſlata dicant: Qui ante naſum habet incauum, & partes, quæ ante frontem rotundas, circumferentiam vero ſupra aſſurgentem, &c. hos ego etiam puerarios iudicarem: abutuntur enim Venere galli

gallinacei, perdices, & coturnices; quæ fere ſimilem naſum habent. Cum enim feminæ ouis incubant, mares dimicant pugnamque inter ſe conferunt, quos cœlibes vocant; qui victus in pugna fuerit, victoris Venerem patitur, nec niſi à ſuo victore ſubigitur, ex Ariſtotele: & multos amicos cognoui eiuſmodi naſo præditos, huic enormi luxuriæ generi obnoxios. Fingunt Poëtæ Iouem aquilæ forma Ganymedem rapuiſſe, ſubtali figmento id fortaſſe innuentes. Ælianus etiam ichneumonem huic turpitudini obnoxium dixit. Tali naſo Satyri & Sileni ab antiquis effigiati ſunt, & tali naſo etiam Socrates ipſe præditus fuit: nam Xenophon Socratem Silenis ſimilem fuiſſe, & preſſis naribus, ſcribit.

Latus in medio naſus.

Naſus in medio latus, declinans ad ſummitatem, demonſtrat mendacem & verboſum. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Si bouis naſum inſpexerimus, & hominem ſimilem effigiauerimus, non abhac quæ hic cernitur figura, longe aberit, ita affabre in imo craſſius deducitur.

Extremum naſi craſſum.

Qui naſi extremum craſſum habent, ſegnitiei obnoxij ſunt, & ad boues referuntur, vt Ariſtoteles in Phyſiogn. teſtatur. eſt enim boum ſegnities propria. Polemon & Adamantius: Naſus in ſummo valde craſſus, & depreſſus, iniquos homines oſtendit. Interim Polemonis textus corrigatur, μαρὸν, non μικρὸν, ex Adamantio. Iidemque in figura inuerecundi, tribuunt ei naſum craſſum.

Suis craſſus à ſummo inſpicitur hic naſus, è cuius regione hominis ſimilitudine ad eum proxime accedens, depingitur.

A ſummo craſſus naſus.

Qui naſum à ſummo craſſum habent, inſenſati iudicantur, à ſimili ſuum naſo. Ariſtoteles in Phyſiognomon. Eſt enim ſus animal brutum, animamque ei pro ſale datam vulgo dicunt: vnde prouerbio fertur. *Sus Mineruam.* Male ab eo deſcribens Albertus ait: Extra modum craſſæ nares immundum hominem.

Canis hæc imago in multis cernitur figuris, ſed hic domeſtici canis acuti naſi icon exhibetur, vt hominis ſimilem oſtendamus.

Extremum naſi acutum.

Naſus ſi fuerit ſubtilis, eius dominus eſt valde iracundus, Ariſtoteles ad Alexandrum: in Phyſiognomonicis vero dilucidius loquitur. Naſi ſummum ſi fuerit, ſæuæ iræ homines oſtendit, iique ad canes referuntur. Eſt enim canum propria ira. Sed Ariſtotelis textus mancus videtur, deficit enim *acutum*, ait enim οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν. ſupple λεπτὴν quod ex Polemone & Adamantio reſtitui poteſt: Naſi extremum tenue in quolibet homine æſtuantis iræ ſignum. Albertus: Naſus in extremo acutus, facilis ad iracundiam. Idemque Rhaſes. Ringi, os torquere eſt, quod canes faciunt latraturi, vel cum ex ira in rugas os deducunt: hinc rictus, oris diſtenſio. Rictum caninum Iuuenalis dixit.

Digitized by Google

Auicularis hic roſtri imago proponitur, ad oſtendendam eius cum naſo hominis tenui & gracili ſimilitudinem.

Naſi extremum gracile.

Qui naſi extremum gracile habent, aues hac parte referunt. Intelligit enim per auiculares, qui leues, mobiles & inſtabiles ſunt, eſt enim auium naſus longus, ſubtilis, rolundus, & in imo tenuis. Polemon & Adamantius ex eo: Naſus longus, ſubtilis (ſed Adamantius addit, *valde*) cum auicularis generis habeatur, eius quoque generis mores deſcribit. Rhaſes: Naſus longus & in imo gracilis, leuis & feſtiui viri eſt. Albertus; Nares longæ & tenues, quæ auium propriæ ſunt, huiuſmodi moribus, ſcilicet mobilitatis & leuitatis, homines decorant.

Digitized by Google

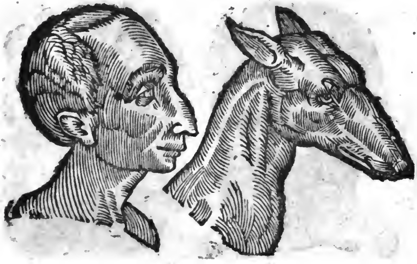
Leonis naſus hic depingitur; è directo intuenti, humanus occurret, vt inuicem comparari poßint.

Rotundus naſus, & extremum obtuſum.

Naſum rotundum habentes, eiuſque ſummum obtuſum, magnanimi ſunt, ad leones relati. Ariſtoteles in Phyſiognomon. Leonum enim propria eſt magnanimitas. Polemon & Adamantius; Naſi extremum plenum, obtuſum, rotundum, & ſolidum ſi aſpexeris, ex leonibus & moloſſis fortem & magnanimum iudicato. Adamantius non magnanimum, ſed iactatorem dicit. Ariſtoteles in figura maris leonem depingens, ait, habere naſum magis craſſum, quam gracilem.

Etiam venatici vel moloſsi canis imaginem apponere libuit, vt expreſsius naſus cernatur.

Oppianus venaticos canes (ſiue robuſtos, ſiue moloſſos dixeris) ſimo roſtro deſcribit. Generoſis enim canibus imæ nares rotundæ, & ſolidæ, & fere obtuſæ ſunt. Albertus eadem habet ex Platone, ſed ex Polemone potius.

Hac figura hominis ſimum naſum finximus, quem ſimiæ ſimillimum in viuis obſeruauimus.

Naſus ſimus.

Naſus ſimus eſt impetuoſus, ait Ariſtoteles ad Alexandrum:ſed eius vetus tranſlatio ſatis corrupta eſt,& corrigenda, *luxurioſus*, vel *impetuoſus in Venerem* : aliter enim ſibi cæteriſque claris auctoribus contradiceret.In ſuis enim Phyſiognomonicis ait : Qui naſum ſimum habent , libidinoſi ; referuntur ad ceruos. Cerui ſimi ſunt,& adeo luxurioſi,vt coitus tempore inſani reddantur. Polemon , & Adamantius : Naſi ſimitas ſcortationis indicium. Et Polemon alibi : Breui, & ſimo naſo prediti,fures & laſciui ſunt;ad ceruos & apros hoc genus hominum eſt referendum , ipſe enim ἀγρίους retulit; ſed puto mendum in textu : quippe non ſilueſtres ſues , ſed ſimias referunt , & reponendum , πιθήκους Albertus ex Loxo ſimiæ tribuit ſimũ naſum,& libidinoſis.Rhaſes.Quib.latæ nares,luxurioſi. Simitatis rationẽ,& luxuriæ videtur Ariſtoteles tradidiſſe in Problematis,ait enim,Criſpitudo capillorũ, etiam ſimitas in craſſitudine ſita eſt,craſſitudo non ſine duri-

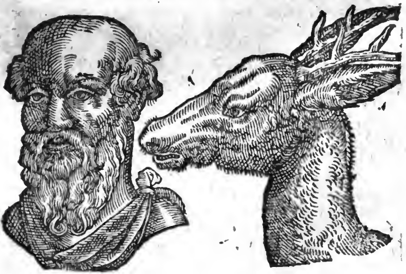
tia conſtat, & durities in calidiori ſanguine ſita eſt, & calor materiem excreſcere re inutilem minus patitur, & os ex vacante materia conſiſtit, & cartilago non niſi os eſt, vt hinc non ſine cauſa diminutio naſi conſequatur. Indicium ætas exhibet puerilis, ſunt enim pueri omnes reſimato naſo. Nos, ſi ad animalia referre licet, ad ſimias referemus. Natura enim ſimilis

nares à fronte remiſſas

Contundit, &c.

vt Oppianus ſcribit, & ob id multi putant ab huiuſmodi ſimitate ſimias dictas eſſe. Conſtat eas libidinoſas eſſe, vt quaſdam feminas appetant. Et apud Indos ſimiarum quoddam genus eſt rufum, quod in vrbes non adducitur, quippe quod veneris libidine adeo inflammatur, vt in muliebrem ſexum inſaniat. Eſt & delphinus reſimo roſtro, & ob id *ſimonem* vocant, nomenque ſimonis miro modo agnoſcunt; piſcatorumque relatu, luxurioſi ſunt.

Etiam ſimum cerui naſum depinximus cum Socrate comparandum, cuius effigiem ex muſeo fratris & marmorea ſtatua decerpſimus.

Simo naſo Socratem fuiſſe narrat Plato in Theæteto, & ab eo Ammonius. Polemon Socratem luxurioſum fuiſſe dicit, quod illius loci ſuperficiem concauam haberet, quæ naſo ac mento interiacet. Plautus in Rudente ſuum Lambracem depingens luxurioſum ac nefarium, ait, recaluum, ſilonem, & ventricoſum. Ruellius Gallus reſimato naſo fuit, & luxurioſus. Fuerunt nunnulli opinantes Horatio Cocliti, non quod oculum vnum in bello amiſiſſet, ſed ex naſi ſimitate cognomentum, *Cocles*, inditum fuiſſe: naſus enim ſub fronte ita depreſſus demiſſuſq; erat, vt nullum fere inter oculos diſcrimen extaret, ipſaque ſupercilia commixta inuicem confuſaque fuerint: iccirco cum vellent illum appellare Cyclopem, factũ eſt vt corrupta loquendi conſuetudine, Cocles diceretur.

Tauri & hominis biantes nares ad viuum depictas præſenti figura videre eſt.

Patulæ nares.

Qui habet foramina naſi grauis compactionis vel duræ, eſt iraſcibilis ait Ariſtot. ad Alexandrũ. Sed antiqua tranſlatio ex Arabico textu falſa & mendax eſt, nec quid ſibi velit

conſtat. Clarius ergo in ſuis Phyſion. Qui hiulcas habent nares, æſtuantis iræ ſunt, & ad paſſionem referuntur quæ fit in ira: quippe videre licet ira excandeſcentes tales nares obtinére, per eas enim fit ſpiritus reciprocatio: ſiquidem è promptuariis intimis cordis reſpirationem pulmonis officio capientes, extra excernunt, vnde non iniuria, qui apertas habent nares, ad iram ſunt incitatiores. Polemon: Patulis naribus præditi agreſtes, pertinaces & potentes ſunt, ſicut tauri & leones.

Generoſi equi hiulcas nares, & hominis appinximus.

Reſimæ nares.

Alibi vero: Patulæ nares & reſimæ iracundos demonſtrat, & referuntur ad paſſionem quæ fit in ira, & ad generoſos equos. Et in figura iracundi, concauas nares ei tribuit. Adamantius: Expanſæ nares iracundiæ & ferociæ teſtes ſunt. Suetonius C. Cæſarem ſpumante rictu, & humentibus naribus fuiſſe ſcribit, & fuit præcipitis iræ.

Obſtructæ nares.

Obſtructæ nares veſanos demonſtrant, Polemon. Adamantius vero aliter, & melius: Anguſtæ, rotundæ, & obſtructæ nares veſanitatem monſtrant. Eadem Albertus, quia obſtructas, ſiue obeſas, vel occluſas dicit, quo innuit eos parum olfacere.

Surſum diſtantes nares.

In idea miſericordis, Ariſtoteles in Phyſiogn. tribuit ei nares ſurſum diſtantes.

De vultu, CAP. X.

DICEMVS de vultu primum, poſt de partibus eius: nam vultus totam ſimul faciem, motum, habitus, paſſiones repræſentat. Ad totum hunc vultum figurandum omnes faciei partes concurrunt, & oculi, & frons, & naſus, & membra. Eſt vero vultus index & detector conſcientiæ noſtræ, qui incertus, inconſtans & varius eſt, qui totus ex animorum configurationibus confingitur, qui etiam earum ſimulator eſt, & diſſimulator. Quare haud temere omnib. horis ex vultu diiudicandum, niſi cum ab huiuſmodi animi motionibus deferbuiſſe videbitur. Polemon, & Adamantius de vultu hæc habent: Ex ipſo namque vultu potiſſimum apparet magnificentia & illiberalitas, probitas & improbitas, anxietas, ſtudium, eruditio, iucunditas & triſtitia, vigilantia & ſomnolentia, & ſingula, vt ſe naturâ habent; & ſecundum ea neceſſe eſt phyſiognomonicam diſciplinam exercere. Meletius non obſcurus philoſophus: Facies, inquit, ipſa eſt, quæ affectus facile repræſentat; cum autem ipſa lætitia afficitur, ſerena hilariſque apparet; ſi verò triſtitiam, mœrorem, & perturbationem præ ſe fert; cum ira excandeſcit, liuida, & ſanguine perfuſa, furioſaque redditur. Quamobrem (vt in ſacris literis exſtat) in cordis gaudio facies ipſa exhilaratur; cum vero cor mœrore afficitur, demiſſa efficitur, & homo ira occupatus, turpis eſt. Iacob ex facie Laban in ſe odium

deprehendit, & ad vxores ſuas conuerſus, dixit: *Cognoui ex facie patris veſtri, non eſſe amplius in me qualis heri fuerat.* Solēt enim qui nos odio proſequuntur auertere à nobis faciem; qui amore nobis deuincti & beneuolentia ſunt, lætum, hilaremque otis aſpectum, & blandientem exhibere ſolent, Cicero ad Piſonem ait: *Non deceperunt me oculi tui, & vultus, qui tacitus eſt sermo mentis.* Vultus ipſe ſpeculum eſt mentis, quando & taciti oculi mentis fatentur arcana.

Subtriſtis, & varius vultus.

In idea timidi Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis tribuit ei faciem mutabilem, & ſubmœſtam. Idque ad apparentem morem referri poſſet; nam timens vultum continue variat, veluti timore & ſuſpitione plenus.

Stupidus vultus.

Figuram tribuit inſenſitiuo in ſua idea Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis, & morem, qui apparet in facie ſecundum ſimilitudinem, ſcilicet inſenſitiui & ſtupidi. Interim corrigendus eſt Ariſtotelicus Græcus textus: nam pro τὴν ὁμοιότητα, id eſt, *ſimilitudinem*, habet ἀμεταπλάζας, quod valde à propoſito abeſt, vt ſatis infœliciter Sueſſanus transfert, & dum verba à ſenſu aliena accommodare nititur, ineptias multas ſano viro indignas profert.

Somniculoſus vultus.

In figura iucundi & ſimulatoris Ariſtoteles in Phyſiognomonicis tribuit eis faciem ſomniculoſam. Polemon & Adamantius in eadem figura, eadem referunt. Tribuit enim Ariſtoteles ſomniculoſam faciem, eandemque Polemon. Sed Ariſtotelis textum, prout Polemon habet, ipſe retinet. Ob id Sueſſanus ſatis miſere *curuipedem* tranſtulit; & vrſo, quem coruipedem dixit, aſſimilauit.

Bonus, & non præceps vultus.

Iucundo tribuit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis vultum non

non feſtinum, & celerem, ſed bonum. Sueſſanus ἐπιπεθὴς, faciem non feſtinam,celerem,ſed ſubdolam interpretatur, ſatis incurioſe, & ex naturalibus cauſſis deducit.

Humilis vultus.

Idem eodem loco, in ſchemate triſtis viri,humilem ei tribuit figuram.

Remiſſus vultus.

Et in figura amari viri, tribuit ei faciem remiſſam. Polemon, & Adamantius in eadem figura etiam remiſſam faciem adſcribunt.

Grauis vultus.

Idem manſueto fortem, robuſtam, & grauem faciem tribuit, eandemque Polemon & Adamantius. Seuero & graui vultu fuit Alphonſus Eſtenſis, Ferrariæ princeps, auus tuus, ampliſſime Cardinalis, Iouio referente; vnde ingenium præcellens,& vis eius bellica couiectatur,qui trium maximorum hoſtium arma infracto animo ſuſtinuit & ſuperauit; abdicatis à ſe adulationis & moroſæ grauitatis lenociniis, ſingulas cogitationes & corporis exercitamenta ad virtutes & bellicas rationes intendit; magnanimus in bello dux, optimus in pace princeps ſemper extitit. Probo ore & venerabili Beſſarion Cardinalis fuit; nemo probitate ſpectatior,nemo admirabilior doctrina, nemo denique generoſis moribus ſplendidior.

Temerarius vultus.

In figura iniurioſi, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis tribuit ei proteruum & temerarium vultum. Sed Polemonis textus ex Ariſtotele corrigendus, qui κάτω προπετὴς dicit, vt Ariſtotelicus.

Iucundus vultus.

In figura iucundi hilariſue, Polemon & Adamantius tri-

buunt ei hilarem figuram, vel mores, Iidem in figura ingenioſi, tribuunt mores iucundos, ſic tranquillus vultus, animi trãquillitatem monſtrat. Tradit Suetonius Auguſtum fuiſſe vultu, & ſermone, vel tacito adeo tranquillo, vt animo erat ſereno & pacato. Hilari etiam vultu fuiſſe Vlyſſem narrat Dares Phrygius. Periucundo & graui vultu fuit Pompeius Columna Cardinalis, qui miro ingenio, ſacra purpura mitratus, & militari ſago galeatus, vtriuſque muneris partes aptiſſime adimpleuit. Ioannes Aſſymbeius Vſſum caſſanus læto, & hilari vultu fuit, magnam grauitatem dignitatemque pari comitate conditam prę ſe ferebat, in dandis beneficiis miram ſerenitatem, eandemque in accipiendis oſtendebat; ſuauis in ſermone, facileſque erant ad eum aditus. Iſmaël Sophus læto & ſereno fuit vultu; benignus, equitandi ſagittandique peritus, lepiduſque in iocando fuit.

Elegans vultus.

Polemon loquaci tribuit figuram elegantem. Sed textus Ariſtotelicus ſomnolento loquacis notas tribuit, quod ex Polemone, cui integrior eſt textus, coniici poteſt: nam ſomnolento elegans forma non conuenit. Sed Polemon & Adamantius elegantem formam ſimulatori tribuunt. Emanueli Chryſaloræ præclara fuit facies, præclarum ingenium, & præclariſſima doctrina, Græcas literas in Italiam reportauit.

Illiberalis vultus.

Illiberales vultu puſillanimes & illiberales animo cenſendi, ex Polemone. Politianus facie neque liberali neque ingenua fuit; ob id diſtortis moribus, & male compoſitis, vt nimis in aliena inueheretur. Maximilianus Sfortia vt illiberali vultu, & nequaquam Sfortianæ ſtirpis excellentia digno fuit, ſic ingenij indole & moribus ingenuo principe indignis; ſordidi animi, & vecordis, & rudis extitit. Subagreſti vultu Iouianus Pontanus erat, vir maxima ingenij dexteritate, ſed mordacitate inſignis.

Venerabilis vultus.

Hector Venerabili fuit vultu,& animo,& viribus inſignis, clemens,& dignus,vt à Darete Phrygio proditum eſt. Achilles graui aſpectu, præferebatque pulchritudinem non ſatis laudatam; ob id eius ſpecies non iactatoris, vt plerique iudicant, ſed virilis,vt ex Philoſtrato habetur. Solimanus Selimi filius, auguſta fuit facie, & dignitate plena, iuſtitià celebris, prudens,bellator maximus,non fœdifragus. Sic Gothofredus Gallus, Lotharingiæ Dux, Bullionius, ſacri belli aduerſus Turcas imperator, vultu erat maieſtate auguſto, religione præſtans, & militaris artis peritiſſimus. Carolus Francorum Rex à geſtarum rerum magnitudine Magnus vocitatus, vultu fuit maieſtatis pleno,auguſta facie,canitie reuerenda. Cublaienus Scytharum imperator, quos Tartaros vocamus, ore fuit auguſto, ac fulguranti, ſacrorum cultor eximius, multarum gentium domitor,ac bello infractus. Probo ore, & vultu hoſtibus etiam venerabili fuit Franciſcus Sfortia, fuit corporis & inuicti animi robore, naturali facundia doctrinaque præditus.

Auſterus vultus.

Diomedes auſtero fuit vultu, vt Dares ſcribit & in bello audax, acerrimus, clamoſus, calidus, & impatiens. Tamerlanes truculento vultu, & minaci fuit, qui ſuæ ſæuitiæ maximum ſpecimen dedit, vt orbis terror diceretur. Nemo efferatiori in cruorem animo. Truculenta voce profitebatur ſe Dei maximam iram eſſe. Auſtero ore fuit Baiazetes primus Turcarum Rex, qui à ſingulari celeritate, repentinoque bellicarum actionum impetu, terrificum terrarum fulmen eſt appellatus. Multis victoriis clarus extitit. Franciſcus Bullonius, Carmagnola dictus, tetrici & agreſtis oris fuit, contumacis ingenij, & prompti, & audacis, vt maximas bellicæ virtutis laudes promeruerit.

De facie.

INFRA oculos malæ. Plinius: Hæc ſedes pudoris, ibi maxime oſtenditur rubor: infra enim hilaritatem riſumue indicant buccæ.

Bouis imago cum magna facie ſpectanti ſe exhibet.

Valde magna facies.

Quibus facies magna, ignaui ſunt cenſendi; & referuntur ad aſinos & boues. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Valde magna facies ſtolidos & indociles arguit. Polemon & Adamantius.

Aſininæ & magnæ faciei ſubſequitur imago, quum prior tabula bouinam oſtenderit.

Cuius facies magna, piger eſt. Rhaſes, & Conciliator, ſed Albertus ignauum & voluptatibus deditum dicit. Et alibi: Magnum caput, cum magna fronte & facie, tardum, pigrum, & aliquando indocilem monſtrat.

Digitized by Google

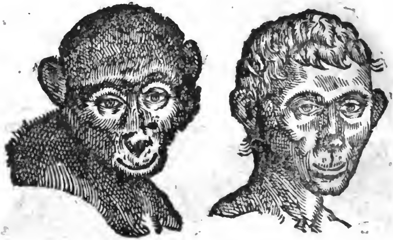
Hac tabula felis, & parua faciei detegitur imago.

Valde parua facies.

Facies valde parua (vt Ariſtoteles in Phyſiognomonicis teſtatur) qualis eſt felis, & ſimiæ, hominem puſillanimem arguit. Interim admonitos lectores velim, Græcum Ariſtotelis textum corrigendum: nam loco faciei habet νῶτα, id eſt, tergus: nec congruum erat, vbi de facie loquebatur, tergoris meminiſſe, quum de tergore ſuo loco affatim ſatis feciſſet. Præterea in ſequenti habet: Mediocrem habens faciei qualitatem, optimus erit, quum neque magnam neque paruam oporteat eſſe. Suique non immemor in figura puſillanimi, paruam ei faciem accommodat, non tergus. Teſtimonia demum Polemonis & Adamantij accedunt, qui diligentiſſime Ariſtotelem deſcripſerunt, & faciei, non tergoris meminere. Sueſſanus, *tergus*, vertit, & circa hanc ſuam malam interpretationem male ſe torquet, dum falſam doctrinam veritati accommodare nititur. Geſnerus etiam ſuo Quadrupedum libro ex textus corruptione fallitur.

Sequens figura eiuſdem faciei paruitatem, & ſimiam exprimit, perinde ac ſi præcedentem ſubſequeretur tabellam.

Parua facies, paruos quoque redarguit mores. Adamantius: Cuius facies parua; callidus & adulator. Rhaſes, & Conciliator ab eo: Facies vehementer parua timidos, callidos, adulatores, & illiberales arguit. Polemon & Adamantius ex Ariſtotele in figura amari; qui faciem paruam ei tribuit. Albertus ſatis inepte infert: deductus, & dependens vultus.

Parua, & crocea facies.

Qui habet faciem paruam, declinantem ad croceum, eſt peſſimus, vitioſus, deceptor, & ebrioſus. Eadem Conciliator ab Ariſtotele ad Alexandrũ, qui etiam coloris notam addidit.

Mediocris facies.

Optimam tradens faciei qualitatem Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, ait: Quoniam, neque magnam, neque paruam oportet, medius habitus vtique erit conueniens.

I 4

Mediocris facies, & pinguiuſcula.

Qui habet faciem mediocrem in genis & temporibus, vergens ad pinguedinem eſt, verax, amans, intelligens, ſapiens, bene diſpoſitus, & ingenioſus. Ariſtoteles ad Alexandrum. Facies in circumſtantiis, mediocris, & ſufficiens carnoſitatis, &c. Conciliator ab eo.

Hic denuo bouinam faciem adduximus, cuius beneficio exquiſitius carnoſitatem contemplari licet.

Carnoſa facies.

Illos, quibus facies carnoſa eſt, demiſſi & negligentis animi eſſe coniicit (quod in bobus ſimiliter ſe habet) Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ad Alexandrum vero ſcribens ait: Carnoſus in facie eſt ſapiens, importunus, & mendax; ad feminas fortaſſe referens, quæ ignauæ, importunæ, & mendaces ſunt. Polemon ab eo in fine: Qui carnulentã habent faciem, inertiæ obnoxij ſunt, quæ paſſio feminarum generi & boum eſt peculiaris Rhaſes: Cuius facies carnoſa, piger. Conciliator eadem.

Valde carnoſa facies.

Valde carnoſa facies iucundum & viuidum hominem oſtendit. Polemon & Adamantius. Iidemque in figura iucundi, faciem ei tribuunt carnoſiorem. Ariſtoteles in figura ſimulatoris, pinguem faciem ei tribuit.

Carnoſa, & valde longa facies.

In figura male ſenſati Ariſtoteles in Phyſiog. carnulentæ & ſatis longæ faciei meminit.

Macilenta facies.

Qui habet faciem gracilem, eſt circumſpectus in operibus ſuis, & ſubtilis intellectus: Ariſtoteles ad Alexandrum. Sed in Phyſiognomonicis: Qui macilentam habent faciem ſolliciti ſunt, quod ſignum ad contrarium retulit; quia carnoſa pigros, macra ſollicitos demonſtrat. Polemon & Adamantius: Parua facies ſtudioſi eſt, & inſidiatoris. In figura vero triſtis, iidem tribuunt ei faciem macram. Sed corrigatur Polemonis textus ex Adamantio, quia *ἰσχνὸν* habet, pro *ἰσχυρόν*. Plautus in ſua Aſinaria ſuum Leonidam macilentis malis inducit, quaſi eum ſollicitum & callidum dixiſſet. Selimus Turcarum imperator decimus macilento ore fuit, ad arma impiger, nullo namque labore corpus aut animus eius defatigabatur.

Neque carnoſa, neque macilenta facies.

In idea ingenioſi Ariſtoteles in Phyſiognom. Quæ circa faciem graciliora, id eſt, non carnoſa; quia hebetis ſunt, ſed gracilia, id eſt, mediocriter diſpoſita. Adamantius clarius loquitur in eodem typo. Facies, neque valde carnoſa, neque quidem gracilis. Vbi textus Polemonis defectuoſus, & ex Adamantio corrigendus; carnoſitas enim inertiam, macilentia curioſitatem, & triſtitiam, medius vtique habitus ad intelligentiam facit.

Occurrens hæc oculis figura oſſoſam oſtentat aſini faciem, in ſequentibus, cerui, & ſimiæ.

Oſſoſa facies.

Qui faciem carnoſam habent, timidi: referuntur ad aſinos, & ceruos. Ariſtoteles in Phyſiognomon. Geſnerus libro De animalibus eadem ab eo recitat: ſed neque ceruus, neque aſinus faciem carnulentam habent: & coqui cerui caput, vtpote nil carnis habens, vt inutile, flocci faciunt.

Oſſoſa cerui facies oſtentatur.

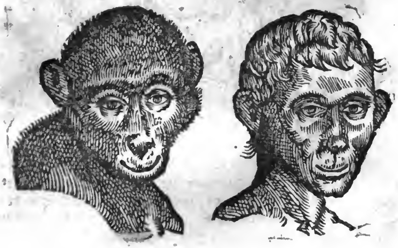

Sed textus mendoſitas his rationibus coarguitur, quod quum prios carnoſæ faciei in boue meminiſſet, non erat opus hic denuo rememorare, cum & aliis in locis eiſdem oſſoſas facies tribuat,

Digitized by Google

Eadem in ſimia oſſoſa facies.

Præteroa Polemon in fine, ab Ariſtotele excipiens, ait: Valde oſſoſa facies, laborioſos, timidos & inſulſos oſtendit, referas ad aſinos, ſimias, & ceruos. Ob id corrigendus textus, pro σαρκώδεις, ponendum, ὀστινοι.

Oblonga canis facies cum humana, è regione oſtenditur.

Oblonga facies iniurioſi eſt. Ariſtoteles ad Alexandrum: Cuius facies longa, inuerecundus. Rhaſes,& ab eodem Conciliator. Ego ad canes viles referrem, qui iniurioſi inuerecundi, iidemque oblonga facie ſunt.

Plana facies.

Ab eo, qui planam habet faciem, caueas in moroſitate, nam ſignificat litigioſum, δύσκολον, inuidioſum, immundum, Ariſtoteles ad Alexandrum, & ab eo eadem Conciliator.

Rotunda facies.

In idea inuerecundi Ariſtoteles in Phyſiogn. rotundam faciem ei tribuit, Polemon in figura iracundi rotundam faciem ei tribuit Rhaſes rotunda facie fatuos dicit.

Rugoſa facies.

In idea triſtis rugoſam faciem ei tribuit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. idque ad apparentem morem referri videtur, nam qui triſtantur, faciem corrugant. Naturalis cauſſa eſſe poteſt ſiccitas; & rugæ ſignum melancholiæ, ex Auerroe.

Rugoſa, glabra, & macra facies.

In figura amari, Ariſtoteles in Phyſiognom. faciem ei tribuit rugoſam, glabram, & macilentam. Ratione enim ſiccitatis & frigiditatis quæ ſolet eſſe piloſa, fit glabra, & ij natura ſunt melancholici. Polemon *rugoſam* dicit. Adamantius *frontem* non *faciem*.

Rubra facies

Quibus facies ſupererubeſcens, verecundi ſunt: Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, & referuntur ad paſſionem, quia verecundis ſemper erubeſcit facies. Aphrodiſeus verecundos & hilares eſſe dicit: verecundi quidem, quia ſanguis tegendi cauſſa ſuper faciem ſemper profugus eſt, veluti ſæpe ob pudorem manu faciem tegimus; hilares vero, quia ſanguis voluptatibus extrinſecus occurrit. Dici poteſt hic color roſeus, is eſt candidus, ſanguinis rubore penitus diffuſo, cum venuſtate, & puerorum & virginum nitor, qui vulgo ab humana carne *incarnatus* dicitur. Facies pudibundi, & verecundi hominis erubeſcere conſueuit, quoniam, vt inquit Ariſtoteles in Problematibus, ſanguis de corpore in omnes partes diffunditur pudentibus. Laudatur verecundia in adoleſcentibus. Diogenes Cynicus, *Rubor virtutis eſt color, dicebat*. Næuius *pudoris colorem* appellauit. Pudoris eſt verecundiæ ſignũ, apud Terentiũ eſt: *Erubuit: ſalua res eſt*. Ruellius Gallus, medicus inſignis, ore rubore perfuſo fuit, natura modeſtus & lenis. Polemon; Facies ipſa, ſecundũ ſeipſam rubra aſperos hominis mores nunciat. Domitianus vultu fuit modeſto, ruboriſq; plenos

Digitized by Google

vnde cum oris verecundia apud ſenatum commendaretur, iactauit: *Vſque adhuc animum meum probaſtis, & vultum*. Plinius de eo: Superbia in fronte, ira in oculis, feminea in ore ac in corpore impudentia, multo rubore perfuſa. Cornelius Tacitus de eo: *Cum denotandis tot hominum palloribus ſufficeret ſæuus ille vultus, & rubor, quo ſe contra pudorem muniebat.*

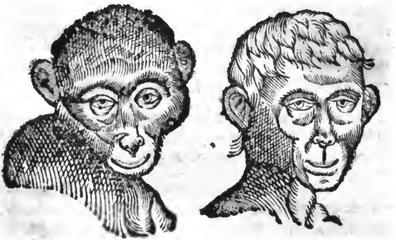
De Genis. CAP. XII.

DIXIMVS de tota facie; nunc de faciei partibus, id eſt, genis. Infra oculos malæ ſunt, ſiue genæ, Græcis μῆλα dictæ.

Carnoſæ genæ.

Carnoſæ genæ inertiam & vinolentiam arguunt. Polemon & Adamantius, iidemque in figura imbecillibus ſenſibus præditi, eidem carnoſas genas adſcribunt.

Catti, & ſimiæ imago in multis occurrit figuris, formam & artus omnes oſtenſuris; nunc ad exiles tantum genas commonſtrandas exhibetur.

Graciles genæ.

Genæ valde graciles malignitatem & vaſitiem arguunt, Polemon. ſed Adamantius addit, & inuidiam.

Ego æluris & ſimiis adſcriberem: paruas enim & exiles genas habent, & ſunt furaces, vafræ, & inſidioſæ, & per hæc animalia eiuſdem ingenij homines deprehenduntur; qui ſcilicet clam inſidioſi, vafri, & maligni ſunt.

Craſſæ genæ ab oculis diſtantes.

Craſſæ genæ, & ab oculis diſtantes inuidos notant. Polemon & Adamantius.

Rotundæ genæ.

Rotundæ genæ doloſos hominum mores demonſtrant. Polemon & Adamantius.

Oblongæ genæ.

Oblongæ genæ nugaces, & vaniloquos oſtendunt. Polemon & Adamantius.

Rubræ

Rubræ genæ.

Quibus genæ ſupererubeſcunt; vinoſi ſunt, & referuntur ad paſſionem, quia inebriatis ſupererubeſcunt genæ. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Polemon autem: Si genæ tantummodo rubro colore inficiantur, ebrioſos homines indicant. Loxus ſe obſeruaſſe hominem ait, cuius naſus & maxillæ epatico colore inficerentur, & omni vitio refertum fuiſſe, libidine; vinolentia, & crudelitate. Quamplurimi ſunt apud nos, qui non ſolum rubras genas præ ſe ferunt, ſed epatico colore infectas, eoſque luxurioſos vinolentoſque nouimus. Suetonius Vitellium facie rubicunda fuiſſe, idque vitij ex vinolentia contraxiſſe. Alexander Macedo rubrum habebat vultum, candori mixtum; qui bibax, & vinolentus fuit, ex Plutarcho. Carolus Neapolitanorum Rex enormi & rubente naſo fuit; ſæuus, inexorabilis, inimicorum cæde gaudens, in excercenda inhumanitate peruicax, ſupplicibus numquam parcens: Manfredo Regi ad Beneuentum interfecto ſepulcrum denegauit, Corradinum & Auſtriæ Regulum in foro ſecuri percuſſit. Cæſar Borgia Dux Valentinus faciem atro rubore perfuſam, & tuberculis, qui ſani leniter exſpuerent, redundantem habuit: ſanguinario fuit ingenio, immanique ſæuitia veteres tyrannos æquaſſe cenſeri poteſt. Libenter noctu vagabatur per vrbes; quum numquam interdiu videretur, ne deformis & truculenta facies ſpectabatur. Rubenti & prope temulenta facie truculentus fuit Georgius Fronſpergius Sueuus, ſtrenuæ, etiam crudelitatis & feritatis.

Piloſæ genæ.

Piloſas genas habentes ego ſtupidos & ferales indicarem, cum in facie genæ tantummodo ſemper glabræ ſint: & ferinum eſt, faciem & genas piloſas habere: & ſus præ cæteris genas craſſis denſiſque pilis hiſpidas habet; & huiuſmodi moribus præditos quam plurimos amicos habui, piloſas genas habentes. Cicero exprobrat Piſoni morum fœditatem, quod piloſas genas haberet. Inquit enim; *Non piloſæ genæ deceperunt*

ne, nec vultus totus. vnde ſtupiditatem tarditatemque linguæ coniectabat, & lutulentos mores.

Genarum & faciei contractiones in triſti facie.

Faciei & genarum contractiones in triſti vultu apparentes, ſtultum hominem demonſtrant. Polemon & Adamantius.

Genarum & faciei contractiones in hilari facie.

Genarum & faciei contractiones, ſi hilari vultu apparent, certiſſimus erunt adulterij index. Iidemque in idea cynædi illi genarum contractiones tribuerunt.

De facie pulchris, deformibuſque. CAP. XIII.

PERPERAM agere merito videremur, ſi priuſquam ſermoni faciei finem imponeremus, non diſcuteremus, an faciei pulchri, pulchro animo; & deformes, animo ſint deformes, vel quid boni vel mali portendant. Etſi vero ex particularibus partium ſignis id iam ante oſtendimus; nunc tamen ex partibus ſimul compoſitum integrum oſtendamus, quæ pulchritudinem faciunt. Vetus eſt omnibus Phyſiognomonicæ rei ſcriptoribus comprobatum axioma, quod conueniens diſpoſitio membrorum corporis, bonorum morum conuenientiam demonſtret: & vulgo etiam iactari ſolet, quod mõſtrum in corpore, monſtrum ſit in anima. Sed videamus primo, quid pulchritudo ſit; à multis multæ allatæ ſunt deſcriptiones, quæ ad noſtrum propoſitum faciunt, quas colligemus. Pulchritudo eſt membrorum corporis optime commenſurata diſpoſitio: & corporis forma animæ typus eſt. Pulchritudinem Dei donum dicunt, vt qui maxime illam poſſideant, maxime illius fauorem poſſidere dicantur. Apuleius pulchritudini tantum tribuit, vt pueros ad diuinationem eligendos, corpore decoros & integros iubeat, vt in eis diuina maieſtas quaſi bonis ædibus diuerſetur.

Facie pulcherrimi.

Sed ſi nos animum ad hiſtorias conuertimus, viros mulieresque multas reperiemus, eximia & excellenti forma præditas, quæ, etſi claro animo, & variis virtutibus decoratæ fuerint, plerumque tamen maxima cum his vitia commiſta habuiſſe, vt videatur natura in eorum formatione, in tam immenſa pulchritudine menſuras & proportiones confregiſſe, ita eorum animos etiam ad vitia procliues conformaſſe, vt optime illud Socratis quadret: *In aurea vagina plumbeus enſis.* Alcibiadis pulchritudo quanta fuerit à probatiſſimis ſcriptoribus depicta, nemo eſt qui ignoret: illud dicere audet Plutarchus, ſua tempeſtate omnibus Athenienſibus oris dignitate & totius corporis forma vnũ Alcibiadem præſtitiſſe: idque præcipue largita eſt ei natura, quod non modo in pueritia, aut adoleſcentia, ſed omni ætatis gradu maximum ſemper decorem & oris venuſtatem prætulit. Erat natura gloriæ maxime cupidus, vt in vita nil expetendum eſſe diceret, niſi dominatu ſummo cæteris mortalibus antecellere. In eloquentia & philoſophia, & belli peritia nemini ſecundus, & magnificus; fuit etiam audax, & ferox, quieti & otio infeſtus, contentioniſque ſupra modũ amator, &, vt Thucydides dixit, ad incontinentiam, & luxuriã, & in ea, quæ voluptatem pariunt; maxime procliuis, vt tandẽ de occupanda ſuæ patriæ libertate cogitarit. Fuit Demetrius forma & pulchritudine oris adeo egregia, adeo præſtanti, vt pictorum aut ſculptorum nemo ſimilem vnquam potuiſſet effingere, vt gratiam ſimul & terrorem, tum grauitatem & manſuetudinem præ ſe ferre videretur. Concurrebat ſimul admirabilis ſplendor, regia quadam dignitate coniunctus, vt natus videretur ad ſtuporem ſimul, & gratiam hominum concitandam. Erat in agendo bello dux egregius & præclarus, erat per otium omnium regum iucundiſſimus; cum vero res gerendæ erant, ſtudio, diligentia, ingeniiq; magnitudine cunctos alios ſuperabat; erat ſumme clemens, iuſtus, pius, & liberalis, ſed voluptatibus, & delitiis ita deditus, vt omnium regum incontinentiſſimus

eſſet habitus. Nunc circa potus & conuiuia, nunc circa mores, & omnis generis voluptates maxima cum impudentia verſabatur, multaque alia inhoneſta, quæ ſine ignominia narrari non poſſunt, perpetrabat. Alexander Priami filius candidus fuit, longus, & pulcherrimis oculis, capillo flauo & molli, ore venuſto, & voce ſuaui, ſi Dareti credimus; fuit & claro animo, imperij cupidus, ſed neque bellator, neque fidelis. Lucanus pſeudomantem ita depingit; Corpore & aſpectu decoro planeque ſpecie diuina quadam, ac maieſtatis plena, colore candido, barba non admodum hirſuta; oculi ei erant vehementer acres, ac verſatiles, tum diuinum quiddam relucentes; vox dulciſſima, pariterque clariſſima: in ſumma, quo ad has res, nulla ex parte poterat improbari figura. Cæterum eiuſmodi mens atque animus (ô auerſor triſtium Iupiter!) hoſtibus potius contingat, quam cum eiuſmodi quopiam habere commercium, ſiquidem ingenio, ſolertia, acumine longe præſtabat cæteris mortalibus, tum curioſitas, docilitas, memoria, & ad diſciplinas ingenij felicitas, ſupra quam credi poſſit, ſuppetebat; quibus tamen peſſimam in partem vtebatur. Iſmael Sophus Perſarum Rex pulcherrima fuit corporis forma, vultu roſeo, vegetis & micantibus oculis, barbæ capillo flauo, læto ſerenoque vultu, mediocribus auribus; benignus erat naturâ cunctis, liberalis, fortiſſimus bello, magnanimus: ſed ambitioſus, in Venerem pronus, ardens in crudelitate, ſed ad breuiſſimum temporis momentum. In mulieribus fuit etiam eximia pulchritudo, ſed raro ſine ingenti ſuperbia & inhoneſtate. Helena capillo fuit flauo, oculis magnis, ore puſillo, facie pura, cruribus optimis, bene figurata, & tota formoſiſſima, fuit & animo ſimplici & blando, ac male ſuo viro fidelis. Lais & Fauſtina pulcherrimæ fuere, ſed vtraque impudiciſſima. Multa ſunt horum apud clariſſimos auctores exempla, quæ vt prolixa & ſuperuacanea, minus duximus hîc recenſenda.

Pulcri facie.

Eſt & alia formæ elegantia, quæ non pulchritudo, ſed formæ concinnitas, & optima congruarum partium adaptatio

dicitur; quæ morum & bonarum animæ qualitatum ſigna præbet; & ſi non vere explet, allicit tamen ad ſe oculos, moraturque eos ſpectando. Hæc pulchritudo ſecum virtutes omnes affert, & vitia fugat. Achilles ore fuit venuſto, largus, dapſilis, & clemens, & in armis acerrimus. Patroclus pulchro fuit corpore & erecto, fortis, & prudens. Priamus Troianorum Rex vultu pulchro fuit, & virtute refertus. Troilus pulcherrimus, & fortiſſimus, & virtutum cupidus. Hecuba pulchra, mente virili, iuſta, & pia. Andromacha oculis claris, candida, longa, formoſa; & fuit modeſta, ſapiens, blanda, & pudica. Polyxena cãdida fuit, facie formoſa, oculis venuſtis, capillis lõgis & flauis, dignis compoſita membris, digitis prolixis, cruribus rectis, pedibus optimis, quæ forma ſua omnes ſuperabat: animo ſimplici, larga, & dapſilis, & vitæ contemptrix, ſi Dareti Phrygio credimus. Venuſtæ formæ Pythagorã fuiſſe narrat Diogenes, adeo vt illum diſcipuli opinarentur Apollinem, qui ex Hyperboreis veniſſet. Hic Italicæ philoſophiæ princeps extitit, & ſcientiarum non ſolum profeſſor, ſed multarum inuentor. Cyrus fuit corporis forma pulcherrimus, diſciplinæ & honoris maxime ſtudioſus: propter laborem omnem, & omne periculum laudis gratia perferebat: de cuius virtutibus & bellicis laudibus Xenophontis extant Commentaria. Darium cunctos ſpecie ſuperaſſe, memoriæ proditum eſt à Plutarcho, vt eum ex forma Alexander longe cognouerit in prœlio: fuit animi & corporis dotibus maximis præditus. Euagoras honeſta fuit facie, animo fortis, magnanimus, temperatus, ſapiens, & iuſtus; & hæc omnia cum excellentia habuit, vt dicerent homines illum non mortalem, ſed dæmona quendam extitiſſe. Fuit & Democles adeo egregia forma & præſtanti, vt à pulchritudine ſua pulcher Democlès ab omnibus diceretur. Summæ fuit pudicitiæ elatique animi; qui vt ſe à Demetrij iniuriis & violentia liberaret, cum nudus in balneo comprehenſus eſſet, ſublato tegmine lebetis, in feruentem aquam ſe coniecit. Regi Ptolemæo gratiſſimum fuiſſe adoleſcentem Galetem, nomine, ſcribunt: erat is forma ſpecioſus decenſque cum primis, ſed animi pro-

poſito ac ſenſu ſpecioſior. Ptolemæus illius admiratus probitatem dicebat ſubinde: *ô amicum caput: ex te quidem nullum malum, ſed bona multis & multa conciliaſti.* Scipio Africanus eximiã formam præ ſe ferebat, & omni amplo dignam imperio; ſed animi bonis omnibus anteibat, facundia ſcilicet, benignitate, magnificentia, & continentia; liberalibus fuit artibus maxime eruditus, ſummus & præſtans belli dux, vt non ſolum ætatis ſuæ, quæ bellaciſſimorum virorum ferax fuit, ſed ſuperiorum temporum imperatoribus par extiterit; in pugna ſtrenuus, poſt victoriam clemens. Auguſtus eximia fuit forma, & per omnes ætatis gradus venuſtiſſima; eloquentia, liberalibus ſtudiis, bellandi peritia excelluit; ſeuerus, liberalis, & pacis cultor fuit, vt inter Cæſares ſolus ſit habitus feliciſſimus. Publius Sirus, Macrobio auctore, tum decore formæ, tum ſalibus & ingenio in ſcribendis Mimis in magno pretio habitus eſt. Et Lucretia Romana pulcherrima fuit, & caſta. Galeacius Vicecomes ſecundus, vt decore formæ mortales cunctos ſuæ ætatis anteceſſit; ita etiam virtute, magnificentia, & inſignibus operibus. Gymnaſiũ & bibliothecam erexit, accitis multis diſciplinarum profeſſoribus, & nobiliſſimis codicibus refarſit. Celebinus Turcarum imperator formoſiſſimus ac fortiſſimus fuit, decora quidem fronte & oculis, pacatum etiam animum demonſtrauit. Ioannes Picus Mirandulus adeo decora fuit facie, & pulchra, vt nil gratiarum formæ deeſſe videretur, mira fuit altitudine, ſubtilis ingenij, lectiſſimis moribus, incomparabili facundia doctrinaque, vt omnes eius ſeculi ſapientes in ſui admirationem conuerteret, vt merito cognomine *phœnix* appellaretur. Præ ſe fert tua forma, Illuſtriſſime Princeps, non ſolum concinnam partium analogiam, ſed maieſtatem quandam & regium fulgorem, qui non ſine imperio oculos allicit, & ad ſe rapit; hinc mores tui ſuauiſſimi, naturæ facilitas, ingenij perſpicacia, animi integritas, & ſumma magnificentia perſpiciuntur.

Deformes facie.

Introducit Homerus Therſitem protenſo capite, deformi,

vultu, ac nimium breui ſtatura; quem non minus moribus indecoris præditum deſcribit. Scribit enim, ſine iudicio & menſura loquutum eſſe. L. Metellus ſtatura fuit breui, & vultu deformi, vt ridiculus haberetur. Cicero Piſoni vultus deformitatem, & animi ſordes obiicit. Sic Salluſtius in Catilinæ cadaueroſo & deformi vultu impium & atrocem animum, & omni ſcelere maculatum notat. Sic Apuleius ſui aduerſarij vultus deformitatem, & morum dehoneſtamenta inculcat. Xenocrates aſpectu fuit tetro & inuenuſto, ita vt ſacrificatum Gratiis ſæpius adduceretur: fuit & ingenio hebeti ac tardo, vt ſe calcaribus egere dixerit.

De faciei & corporis colore. CAP. XIV.

ESTI tractatio de carnis colore ad totum corpus referri debet, ſed quia non niſi faciei & manuum color aſpectui expoſitus eſt; ideo poſt faciem de totius corporis colore referemus: & quod ſuperius de pilorum & capillorum coloribus diximus, hic denuo obſeruandum præcipimus quod prognoſticatio de complexione ex coloribus carnis non niſi in temperato hoc noſtro climate locum habet, non autem in Æthiopia, vel Illyria.

Valde niger color.

Valde nigri, timidi ſunt, & referuntur ad Ægyptios, & Æthiopas. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Niger color meticuloſæ doloſæque mentis indicium. Polemon & Adamantius, & in figura timidi, vterque nigri colorem facit, ſed Polemon μέλαν ἢ ὠχρὸν, id eſt, colore nigro, vel pallido; Adamantius vero μελανόχροος, id eſt, nigri coloris. Ariſtoteles in figura amari, nigrū ei colorem tribuit. Albertus: Niger color verſutum, timidum & furem oſtendit, vt ſunt qui habitant in primo climate. Æthiopum vero nigritiem exuſtioni & ſuperficiali calori; qui non in corde reſidet, ſed in extremis ſi perpatat, Alexander putat adſcribendam: cui rei argumento illud

eſt, quod populi ij cum æſtuoſiſſima loca incolant, timidi tamen ſunt ac effœminati; Scythæ vero, qui in gelidiſſima ſunt regione, albi, & animoſi, quibus in corde ac iecore naturalis calor nidulatur, nec ad extima ſe magnopere diffundit, quemadmodum indicio eſt cutis candor. Si Auicennam audimus, ait: Fuſcus obſcurus calor, choleræ nigræ dominium in corpore arguit; & melancholicorum comes timiditas eſt. Zeno Citieus nigra fuit cute, Diogene referente. Ludouicum Sforſiam à fuſcedine oris, *Morum*, id eſt, Maurum vocitatum ferunt, ſubtili aſtu & multo ſimulationis artificio propria vota contegere, & diſſimulanter mentiri, fallere ex commodo, atque ſupplantare ſimpliciores homines ex officio non ignari principis eſſe putabat.

Valde albus color.

Qui valde albi, timidi ſunt, & ad mulieres referuntur. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Purus color in homine excedens, demonſtrat ſeminatum. Polemon & Adamantius. Præterea Ariſtot. in figura luxurioſi, albi coloris ſit oportet, inquit, & libro De hiſtoria animalium ait, viros albos multi ſeminis eſſe, quia multum humidi ſunt; & albas mulieres libidinoſas eſſe, eſt enim albedo nota humiditatis, à qua fit ſemen. Polemon in eadẽ figura ex Ariſtotele huiuſcemodi colorem libidinis eſſe notam aſſeuerat. Ariſtoteles in figura miſericordis, albi colorem facit. Auicenna ad naturales cauſſas reducit: Candor ebori ſimilis phlegmaticos oſtendit, quorum peculiaris affectio timiditas eſt & mollities. Hippocrates in libro De ſtructura ait: Pituitoſi inertes & frigidi ſunt. Sed Scotus albos ignaros dicit; ignauos puto dicere voluiſſe. Suetonius Cæſarem album fuiſſe dixit, & maxime luxurioſum; ſic etiam Tiberium Cæſarem. Hic enim Spinthrias excogitauit, & puellulos fellatores, qui etiam dum ſacrificaret, miniſtrum acerram proferentem, eiuſque fratrem tibicinem conſtuprauit, & multa alia flagitioſe perpetrauit, quę à Suetonio aliiſq; referuntur. Polyxena candida fuit, & animo ſimplici.

Squallidus color.

Color autem, qui ad fortitudinem confert, medium horum opus eſt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed qualis hic color fuerit, non explicauit. Verum enimuero ſi audacia & timor extrema ſunt (vt in Ethicis habetur) albus vero & niger timorem indicant, quomodo medius inter hos color ad fortitudinem facit? Sed mihi videtur, quod medius color maxime ab extremis, albo & nigro, recedat, qui conueniunt timori, qui extremum eſt fortitudinis; recedat vero à fortitudinis extremo, & accedat ad medium, in quo fortitudo conſiſtit. Hunc medium colorem ego dixerim *fuſcum* ſiue *ſquallidum*, quod ab Ariſtotele accepimus, qui in figura fortis viri tribuit ei colorem ſquallidiorem, *αὐχμηρότερον*, Polemon & Adamantius hunc colorem acutiorem dicunt. Albertus hunc colorem male explicans, ait: Color albus rubens fortes & animoſos oſtendit, vt ſunt qui habitant in ſexto climate. Sed candiruber color alius eſt, vt dicemus. Auicenna: Brunus color ſignificat caliditatem. Auguſtus colore fuit inter aquilinum & candidum medio. Sed quis ſit aquilinus color, cum de oculorum colorib. tractabimus, affatim declarabimus, fuit enim is Cæſar & fortis, & magnanimus. Celebinus Turcarum imperator candido ore fuit, in quo modice diffuſus pallor erat; animi magnitudine, & bellica virtute valde excelluit.

Pallidus color.

Qui vero pallidi, & colore turbati, vt ait Ariſtot. in Phyſiogn. timidi ſunt, & ad paſſionem referuntur quę fit in timore. Si ad aliquod animal referūdum eſſet, ego ad chamæleonta referrem: pallidi enim eſt coloris, & turbati, & omnium animalium timidiſſimus. Plinius: Nullum animal pauidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris eſt mutationis. Cauſſam ex Ariſtotele petemus: Chamæleon omnium maxime inopia ſanguinis riget: cauſſa ad mores animæ eius referenda eſt, præ nimio namque metu multiformis efficitur. Metus enim re-

Digitized by Google

frigeratio per inopiam ſanguinis caloriſque eſt. Alexander Aphrodiſeus cauſſam reddit, cur qui metuūt, pallidi efficiantur: ait enim. Sanguis in timore continuo fugit, & ſe ad loca penitiora confert cuſtodiæ gratia, cuius orbitate palleſcit facies, ipſe enim eſt, qui florem corpori largiri poteſt. In figura amari, Polemon pallidum, Adamantius ſubpallidum colorem tribuunt. Medici pallidum colorem phlegma arguere dicunt, & melancholiam, ex quibus fit timor. Solet & pallor amorem arguere. Ouidius.

Palleat omnis amans; color hic eſt aptus amanti.

Eraſiſtratus Medicus ex immodico pallore amorem deprehendit incluſum Antiochi medullis, cui ægritudine amatoria in lecto decumbenti, poſt ruborem ingens pallor in corpore diffundebatur. Pandeus ex nimio pallore Pſyches ardenti amore flagrare cognouit, & lenientibus verbis permulcebat, apud Apuleium. Color Græcis, ὠχρὸς, & ὕπωχρος eſt.

Sublimidus color.

Ad Alexandrum ſcribens Ariſtoteles, ait: Caue ab homine liuido flauo; quoniam deditus eſt ad vitia, & luxuriam. Polemon, & Adamantius hunc colorem ὑπόχλωρον videntur nominare, quaſi *ſubflauum.* Inquiunt enim: Subflauus color niſi ex aliqua ægritudine is fuerit, pauidæ admodum & peruerſæ naturæ indicia oſtendit. Iidemque in figura fatui improbi, ſignificantes peruerſam eius naturam, huiuſmodi coloris meminêre. Sed oriri poſſet difficultas ex nominis χλωροῦ ſignificatione, cum apud Græcos χλωρὸν *viride* ſignificet, & nulla facies hominibus viridis ſit, ſed flaua, vel pallida aut liuida, vt nos vertimus. Sed χλωρὸν non ſemper viride ſignificat, ſed ex flauo vireſcens, & ex viridi flaueſcens. eſt enim is color, vt Ariſtoteles libro De coloribus dicit, qui in maturis ſegetibus, vel ſterili loco natis viſitur, cum poſt viriditatem flaueſcant. Poteſt & chloron ſignificare pallidum, vt Galenus apud Hippocratem libro De ratione victus accepit,

dicens eum colorem fieri ex flaua bili, cum aquoſo excremento permiſta; quæ miſtio non viridem colorem, ſed ex flauo & nigro miſtum deſignat, & apud eundem Prognoſticorum 1. chloron declarat, non viride, ſed flauum ſignificare. Idem comprobat Cornelius Celſus, eadem verba Hippocratis interpretatus, qui flauum, non viridem interpretatur. Et Dioſcorides optimum myrrhæ colorem deſcribens, ὑπόχλωρον vocat, id eſt, ſubflauum, non ſubuiridem, cum laudatiſſimæ myrrhæ color non ſit ſubuiridis. Facit ad rem noſtram Fauorinus, qui docet, eoſdem eſſe χλωρὺς, qui ὠχροὶ, id eſt, pallidi; & dictionem ὠχρὸς, ex dictione χλωρὸς deduci, transpoſita litera ω. & ſublata λ. Libuit id admonuiſſe, ne iſtius dictionis ignoratione prognoſticando falleremur, cum multos & doctiſſimos interpretes in eiſdem allucinatos videamus. Ad rem ergo vt redeamus, Loxus ait, numquam ſe vidiſſe pallidum, qui non eſſet doloſus & malignus, Pallidus, ſiue liuidus color, omnium conſenſu inuidiæ nota eſt. Extat ad id Martialis epigramma.

Omnibus inuideas liuide, nemo tibi.

Inuidi enim pallentes, ſiue ſubcrocei, à paſſionis nota in animo inuidiæ notam demonſtrant. Ouidius de Inuidiæ ſimulacro:

Pallor in ore ſedet.

Auicenna: Plumbeus color frigiditatem, & humiditatem ſignificat, cum pauca melancholia. Quando eſt albedo cum viriditate, albedo phlegma, viriditas ſanguinem arguit, qui niger eſt, commiſtus phlegmati fit viridis, & eburneus, vnde ſignificat phlegma, cũ cholera rubra. Liuiditas & flauedo, ſignum eſt diminutæ concoctionis; ob id homo liuidus & flauus eſt deditus vitiis, & immoderatus circa res gratas. Albertus: Vehementer albus cũ pallore, defectum virtutis & victoriam phlegmatis notat. Plinius ex Ariſtotele, plumbeũ colorẽ breuis vitæ ſignum dicit. Plutarchus in Cæſaris vita ait: Cũ Cæſar habuiſſet Brutũ ſuſpectum, ad amicos dixiſſe: Quid vobis videtur? Caſſius mihi quidem non admodum probatur: nimis enim pallet, Iterumque delatis apud eum An-

tonio & Dolabella, quaſi res nouas machinarentur, dixiſſe fertur, ſe ſibi haud magnopere à craſſis iſtis crinitiſq; metuere, ſed à pallidis iſtis atque macilentis, Caſſium & Brutum notans. C.Caligula colore fuit pallido; & fuit maxime timidus,& peruerſæ naturæ, vnde nefaria eius conſilia, malignitates & inuidiam notarunt hiſtorici (cum nobiliſſimo cuiq; veterum familiarum inſignia ademerit) cæteraſque inuidiæ notas,quas demonſtrauit. Hunc colorem Piſoni Cicero objicit, ſeruilem vocans, & peruerſæ naturæ notam. Salluſtius Catilinam exſangui colore fuiſſe dicit; qui ingenio tam peruerſo fuit, vt inteſtina bella excitarit,cædibus,rapinis omnia miſcuerit. Nam & patriæ excidium afferre cogitauit, & reliquis vitiis omnibus ſe inquinauit, libidine, auaritia; alienorum appetens, ſuorum vero prodigus. Attila inhumano luridoque pallore fuit, funeſti ſui ſeculi dira clades vrbium terrarumque portentuoſus euaſtator, qui ſuperbo & terrifico nomine, Dei flagellum appellari voluit,ſcilicet vt totius humani generis odium ab ſe in iratum Dei nomen auerteret, quaſi non alio lictore opus foret quam ipſo Attila, qui virgas,ſecures, & ignes validius exercere potuiſſet. Atroci pallore vipereiſque oculis Actiolinus Patauinorum tyrannus fuit, humani generis portentum, horribilis ſui ſeculi peſtis, animi ſæuitia Phalari,Dionyſio atque Neroni anteferendus; ingenio impenſe impio, & numquam cædib. ſaturato: non tortorum, non carnificum manus, inferendis cruciatibus, expediendiſque laqueis & ſecuribus ſufficiebant; viui homines in fruſta lanionum cultris ſecabantur, alij ad palos deligati voraci flamma torrebantur, alij per articulos momentaque temporis ad longos cruciatus ſeruabantur. Sic nuſquam remiſſa atrocis animi ſæuitia; ſed rediuiua feritate debacchatus, ſupra triginta millia omnis generis, ſexus, ætatiſque hominum teterrimo ſupplicio ſuſtulit. Squallido, ſiue pallido, liuidoquè fuit colore Mahometes ſecũdus ab expugnato Byzantio Turcarum Imperator, ſimulator maximus,atrox,immanis & crudelis. Selimus nonus Turcarum imperator Scythilo pallidoque vultu fuiſſe traditur, ſpirabatque lethum,

nefas, & iram: patrem & fratres ſuſtulit veneno. Franciſcus Pactius, qui in Iuliani Medici necem conſpirauit, eumque lethali vulnere ſauciauit, pallenti fuit ore, & ingenio liuido.

Mellinus color.

Qui mellei ſunt coloris, frigidos cenſet Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Frigida autem difficulter mobilia ſunt: mobilibus autem difficulter exiſtentibus iiſque iuxta corpus ſunt, erunt vtique tardi. Hunc colorem Ariſtoteles μελίχλωρον vocat. Polemon & Adamantius: Mellinus color vocatus, meticuloſum, epulonem, iracundum, & nugigerulum hominem demonſtrat. Interim corrigatur Polemon, qui pro μελίχλωρον habet μελαιόχροτα, ex Ariſtotele & Adamantio.

Ruffus color.

Qui corpus ruffo colore aſperum habent, pernicioſi & variis moribus præditi viri argumenta teſtantur: Polemon. Sed Adamantius totum corpus dicit; & fraudulentum non pernicioſum dicit, à vulpiũ fortaſſe ingenio, quæ ruffi coloris ſunt. Iidem in figura impudentis, eiuſdem coloris meminere. Albertus: Rubicundus, non claræ rubedinis color, ſed ſpiſſæ, omni tempore dolis ſtudentem indicat. Æneas ruffo colore erat, & ſuæ patriæ proditor. Metion ruffus fuit, & vitioſus, pertinax, & crudelis in parentem; vt à Darete Phrygio proditum eſt.

Flammeus color.

Quibus color flammeus eſt, maniaci ſunt; quia ea quæ ſunt in corpore vehementer calefacta, flammeum colorem habẽt, qui autem extreme calefacti, maniaci vtique ſunt, Ariſtoteles. Hic color Græcis φλογοειδής eſt. Polemon & Adamantius: Color flammeus furioſos indicat. Albertus: Ignitus color cum lucentibus oculis, ad inſaniam vergentem hominem notat. Caſſandra ruffa fuit, id eſt, flammea, & oculis micantibus; & maniaca fuit; quia futurorum præſcia.

Rubeus color.

Quibus color rubet, acuti. Ariſtoteles. Quoniam quæ ſecundum corpus ſunt calefacta, erubeſcunt; quod ſignum eſt caliditatis, & ſubtilitatis ſpirituum. Galenus libro De arte medicinali, Signum calidæ temperaturæ rubeum colorem dicit. Auicenna: Rubeus color multum ſanguinem denotat, & caliditatem.

Candiruber color.

Color candiruber bonam indolem notat, quando in læui corpore hic color ineſt; Ariſtoteles. Diximus rubrum colorem calidam & ſanguineam complexionem demonſtrare; album vero frigidam & phlegmaticam; miſtum ex vtroque colorem, optimam temperaturam. Galenus in Arte medicinali affirmat. Signum optimæ temperaturæ, id eſt, calidæ & humidæ, eſſe colorem commiſtum ex albo & rubro, & ab eo Auicenna. Idemque Ariſtoteles in idea ingenioſi monſtrat candirubrum colorem optimum ingenium denotare. Polemon, & Adamantius: Color modice ad ruborem vergens, egregiam ingenij nobilitatem, in diſciplinis capeſſendis promptitudinem, acremque virum diiudicant. Iidemque in figura ingenioſi, colorem candidum ſubrubrum, λευκὸν ὑπέρυθρον commendarunt. Albertus: Color medius inter album & rubrum, declinans ad brunum, ſi eſt clarus, boni ingenij & bonorum index. Alexander Magnus colore erat candido, ſed candori rubor miſtus vultum & pectus occupabat; cumque Apelles fulmen eum geſtantem depinxiſſet, facie ſordidum & fuſcum pinxiſſe narrant: ſiquidem eius colorem non eſt imitatus. Vnde eius modeſtia, ad corporis voluptatem continentia, grauitas animiq; magnitudo, optimæ temperaturæ ſignum erat. Erat enim tanta ſudoris fragrantia (vt in Ariſtoxenis Commentariis legit Plutarchus) vt interiores tunicas mirabili fragrantia complerentur. Cuius rei cauſſa erat corporis temperies, innato calore feruentis. Roſeo illuſtriq; vultu fuit Totilas, maximuſque in eo vigor animi, robur, pu-

dor & pietas. Galeacius Vicecomes primus roſeo & coruſco ore ſpectabilis fuit, & ſtaturæ dignitate, facundia, liberalitate, vitæque ſplendore ſuæ ætatis principum famam obſcurauit; dux bello ſtrenuus & fortunatus habitus. Roſeo etiam colore Carolus Aurelianus Franciſci Regis filius fuit, qui item liberalitatis, ſplendoris & bellicæ virtutis ſpecimen retulit. Tui corporis color, ampliſſime Cardinalis, candidus eſt, & candori miſtus rubor; vnde etiam Alexandri Magni non imitandam animi magnitudinem, morum præſtantiam, & grauitatem, ad voluptates continentiam, facile quiuis coniiciet.

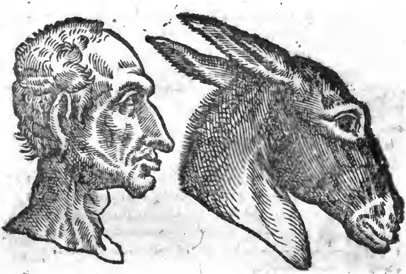
De labiis, CAP. XV.

LABIA mox à naſo incipiunt, vt Ariſtoteles Animalium libro habet, & ſunt caro permobilis, in extremitatibus ſuperioris & inferioris mandibulæ. Conſtant tenui & molli carne, oris, & dentium ceu æditui habentur. Auicenna: Labia oſtij vice adiuncta ori. Ob id prius de labiis agemus.

Craſſa labia.

Labia groſſa ſtultum demonſtrant, Ariſtoteles ad Alexandrum, Polemon in fine libri: Magna labia inſipientes oſtendunt. Conciliator; Qui magna labia habet, ſtultus & hebes eſt. Ex huiuſmodi labiis Labeones, & Labrones, & Chilones dicti fuerunt.

Aſini craſſum labrum inferiori ſuperimpendens hic ſpectandum appoſuimus, vt neminem hominis labrum ad eius ſimilitudinem delineatum lateat: ſimiæ vero cum humano require fol. 138.

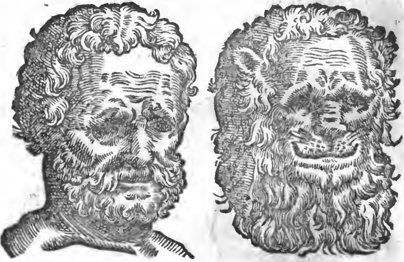

Craſſa labia, vbi ſuperius vltra inferius eminet.

Quibus labia ſuperius craſſa ſunt, & ſuperius vltra inferius eminet, ſtulti iudicantur, à ſimili aſinorum & ſimiarum ſpecie. Aſinis enim & ſimiis labra ſuperiora magis eminentia ſunt. Et in hoc à leonibus differunt, quia his gracilia ſunt. Polemon in figura iniurioſi. Cui vero inferius labrum ſuperiori prominet, fatuus ſuſpenſi iudicij, imbecillis, flagitioſus habetur, & ad aſinorum naturam refertur. Et in fine libri: Quibus inferius labrum ſuperiore maius fuerit, timidos cenſebis. Vnde textus hi omnes corrigendi.

Vt

Vt humani oris cum leonino ſimilitudinem, præſertim quoad labrorum exilitatem, exactius contempleris, vtriuſque iconem hic denuo propoſuimus: Moloſſi vero canis labra ad eum quoque modum conformata quære fol. 125.

Exilia labia in ore magno, vt ſuperiora inferioribus ſuperponantur, eademque iuxta angulos laxa.

Labia tenuia in ore magno, ita vt partes ſuperiores inferioribus ſuperiniectæ ſint, eademque laxa iuxta labiorum angulos, animi magnitudinem ſignificant; cum in leonibus eiuſmodi habeantur; Ariſtoteles. Idem etiam vtique quis in magnis & robuſtis canibus ſpectabit. Polemon, Labia mollia, vt inferiora ſuperioribus ſubdantur, magnanimitatem & virilitatem notant: nam huiuſmodi labia in leonibus videre eſt. Adamantius aliter, & melius: Labia in ore maiori tenuia, iuxta angulos relaxata, vt inferioribus adjiciantur ſuperiora,

magnanimitatem & fortitudinem ſignificabunt : leonina enim hæc ſunt. Cuius textus ex Ariſtotele corrigendus, nam συγχιλίαι non ἀχειλία legendum; ſunt enim labiorum anguli χαλαροὶ, non χῶεα. Conciliator eadem ex Alberto. Sed ad exempla fortitudinis etiam canis adducitur, non vulgaris, ſed venaticus, vel maſtinus. Canes à Caribus Marti immolari, Appollodorus & alij ſcripſere, Arnobio referente, propter eius audaciam. Lacedæmonij eos Marti Euyalo mactabant, vt Pauſanias in Laconicis meminit. Lacones enim ephœbos, ſcribit, cum pugnam eſſent inituri, Marti canem immolaſſe, Deo ſcilicet validiſſimo victimam validiſſimam inter cicures dicare ſe arbitrantes.

Hic denuo æluri, & hominis figura exhibetur, vt exilia labia in paruo ore contempleris.

Exilia labia in ore paruo.

Si autem in paruo ore gracilia labia extiterint, timiditatem, impotentiam, & dolos demonſtrabunt. Adamantius dicit, Impotentem & valde doloſum: niſi corrigendus ſit Pole-

monis textus: nam vbi δειλὸς, ex Adamantio δεινὸς reponendũ. Ego ad ęluros referrem, quibus exilia labia in paruo ore ſunt, & timidæ ſunt, & impotentes, & doloſæ, vel ad mulieres.

Suillus & humanus vultus ad amuſsim delineatus conſpicitur, vt gracilia labia ad caninos dentes tumentia commonſtret.

Gracilia labia, dura, iuxta caninos dentes tumentia.

Quibus labia gracilia, dura, & iuxta caninos dentes tumentia, ignobiles ſunt, & ad ſues referuntur. Vbi Ariſtotelicus Græcus textus corrigendus eſt, nam pro ἀγενεῖς, habet εὐγενεῖς, contrarium Sueſſanus, vt Ariſtotelis textum accommodaret, magis eum corrumpit: nam non *ignobiles*, ſed *multigeneos* vertit, vt ſues. Conciliator eadem.

Tumens gingiua in ſuperiori labio, in canino rictu, eademque in humano præſenti icone proponitur.

Labia ſuprema, & gingiua prominentes.

Qui ſuperius labrum, gingiuaſque prominentes habent, ad conuicia & maledicendum proni ſunt, & referuntur ad Canes. Ariſtoteles. Idemque in figura iniurioſi, ſuperius labrum ſublime tribuit. Ab eo Polemon & Adamãtius: Quibus canini dentes labia attollunt, peſſimorum morum ſunt, iniurij, adclamatores, & mordaces, & canes vt ore, ſic ingenio referunt. A quo etiam Polemon in eadem figura tribuit ei ſuperius labrum ſublime. Vnde male putat Geſnerus Polemonis & Adamantij dicta Ariſtotelico ſigno referri. Corrigendus eſt Polemonis textus: nam vbi Ariſtoteles in figura iniurioſi labiorum meminit, infert, παρειαὶ τῷ εἴδει προπετεῖς. id eſt, *aſpectu temerario*: ſed Polemon, παρειαὶ κάτω, προπετεῖς id

eſt, *inferius propendentia*, ſatis, vt mihi videtur, peruerſe, nam iniurioſo potius præceps vultus conuenit, quam ſuperius labrum inferiori propendens, quippe qui moribus eius multo aptus eſt; & canes, quibus Ariſtoteles confert, huiuſcemodi labia non habent. Gracilia labia ſuperius aliquantum eleuata, verboſum, accuſatorem, & inuidum teſtantur. Phocylides Poëta mulieres, alias ex aliis animalibus natas fingit, pro ingeniorum diuerſitate, & inter cæteras ex cane natam, difficilis & aſperi ingenij mulierem dixit.

Prominens ſuperius labrum.

Quibus inferiori labio ſuperius labrum ſuperadducitur, prudentiores ſunt. Adamantius; in Polemone deeſt. Si ad feras referre licet, ego ad alcem referrem, Solinus ex Plinio de huiuſmodi fera: Alces adeo propenſo labro ſuperiore ſunt, vt niſi recedens in poſteriora veſtigia, paſci non queant. Pauſanias ſagaciſſimum animal eſſe dicit, & hominis odore per longinquum interuallum percepto, in foueas & profundiſſimos ſpecus ſeſe abdere. Æſopus tumenti & prominulo labro fuiſſe ſcribitur, qui prudentia multos mortales antecelluit.

Prominens inferius labrum.

Quibus inferius labrum magis prominebit, non ferè malum; quamquam plerumque vanitates & craſſas cogitationes ſignificabit. Polemon, & Adamantius. Inferius labrum foris excedens non animi malitiam, ſed impudentiam (ego *imprudentiam*) & ſimplicitatem denotat, Albertus, ſed ex Loxo infert, tale labrum in paruo ore, laudis & honoris ſtudium ſignificare.

Tumentia labia ad inciſorios dentes.

In fine libri, Polemon, etſi mendoſus ſit textus, dicit: Labia ad inciſorios dentes tumentia, cinædos oſtendunt.

Tumentia labia inferiora ad caninos dentes.

Tumens labium inferius ad caninos dentes, veneno

plenos oſtendit: Polemon eodem loco, fortaſſe quod in viperis aliiſue ſerpentibus hoc ita ſe habeat.

Labia vultum deformantia.

Non omittendum duximus, quod Albertus ex Loxo adducit: Cuius labia truces vultus exagitant, inſaniam & ſtultitiam indicabunt, quod ego in pleriſque animaduerti.

Labia inferiora pendentia.

Labia cum ſoluta ab ore dependent, ex humore ſuperabundanti inordinato euenire, & inertiam ſignificare, Albertus aſſeuerat, hæc enim in bobus, aſinis, & ſeneſcentib. equis videre licet.

Labia piloſa.

Labia piloſa luxurioſo tribuit Polemon: ſed Ariſtoteles in eadem figura non *labia*, ſed *piloſus* dicit.

De ore, CAP. XVI.

OS ab Ariſtotele Animalium libro intra maxillas & labia deſcribitur, cuius partes ſunt palatum, & fauces. Apuleius ait os eſſe animi veſtibulum, orationis ianuam, & cogitationis comitium.

Ad virile os magnum demonſtrandum, leonis figuram & humanam hic denuo duximus repetendam, ne quid exemplo eguiſſe videretur.

Magnum os.

Qui latum os habet, eſt bellicoſus & audax. Ariſtoteles ad Alexandrum. Sed Polemon & Adamantius: Magnum os viros decet, quaſi viriles oſtendat. Albertus: Magnum os viris & virilibus feminis conuenit.

Paruum os.

Puſillum os effeminatum oſtendit: Polemon & Adamantius, quod tale feminas deceat. Albertus tam feminis quam effeminatis viris tribuit. Helenam puſillo ore fuiſſe, memorat Dares Phrygius.

Paruum os exterius protenſum.

Os paruum prominens, inſidiarum & reprobitatis nota; Polemon & Adamantius ego ad vulpes & ſerpentes referrem.

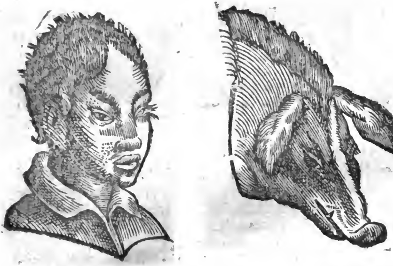
Exſertum os.

Exſertum os ſiue prominens, dementiam, ſtultiloquium,

& *adamian* notat, Adamantius. Sed textus Polemonis hiulcus eſt, & non admittendus. Albertus: Nimia prominentia ſtultitiam, loquacitatem, & audaciam oſtendit. Vrſo exſertum eſt & oblongum os, ex Oppiano, inſtar ferme ſuilli, labia craſſa; ob id dentibus retia non lacerat, ex Plutarcho, ferocis, dementis & voracis naturæ eſt. Ouidius:

Quid niſi pondus iners, ſtolidæque ferocia mentis?

Craſſum & protenſum ſuillum os effinximus: vt humanum ſimiliter efformatum oculis ſubijceretur.

Valde exſertum os, & labia craſſa & rotunda.

Quibus os protenditur, labiaque ſunt præpinguiora, rotunda, & extrinſecus inuerſa, moribus & operibus ſunt ſuilli; Polemon & Adamantius. Ab his Albertus; Protenſum os, rotundum, retortum in craſſis labiis, ac ſi repandum ſit, immundum, voracem, ſtultum, & forte epilepticum futurum demonſtrat.

Humile os.

Humile os timiditatis & mutabilitatis eſt ſignum, Adamantius. Sed hic Polemonis textus lacunoſus eſt, & ex Adamantio reſtituendus.

Medium inter exſertum & humile os.

Ob id neque exſertum, neque depreſſum lauda, Adamantius innuens laudabile eſſe, quod neque exſertum, depreſſumque fuerit. Albertus: Optima oris forma, quæ non nimis humilis? Oris enim & labiorum humilitas, timidorum eſt & malignorum.

Arietis os diductum, & humanum adduximus, quum quæ magis huc quadraret, ſtatuere certo nequiſſemus.

Os valde diſſectum.

Vaſta oris diſſectio, ſtolidiſſimi, crudi, & impij homi-

nis notas præbet. Talia namque ſunt arietum ora. Polemon, Manducones Adamantius, & inſipientes dicit, & ad canes refert. Albertus; Cum os vltra modum dilatatur, vt diductum & reſciſſum videatur, immitem, impium, bellicoſum, & voracem notat. Sed à Polemone marinis belluis, & monſtris eiuſmodi aſſignatur. Polemon & Adamantius in figura fatui improbi, tribuunt ei os garrulum, & apertum, vt bifida facies videatur. Ego potius ad lupos quam ad canes referrem, nam os valde diſſectum habent, & ingluuies eſt luporum propria. Sed carniuora animalia amplo ſunt rictu oris omnia. Lupus piſcis vaſtum habet os, & gulæ eſt deditus, vt natura ei tale ad optime vorandum dediſſe videatur. Lamia piſcis largo eſt oris hiatu; idemque eſt voraciſſimus, & anthropophagus, vt integra mortuorum cadauera voret, ab hac inſigni ingluuie ab Oppiano λοιχτπα χάσματα dicuntur, Piſcatrici ranæ os amplum eſt & latum, ad ingenium eius moreſque peraccommodatum; eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exſerit, vt aſſultantes piſciculos ad ſe pertrahat, donec tam prope eos allicit vt aſſilire in ipſos poſſit. Troglodyticis bouibus (vt qui luporum inſtar carniuori ſunt) omnibus rictus vſque ad aures dehiſcit, ex Plinio; & Ælianus omne genus animalium ab eis inuadi dixit. Tali ore villicus meus præditus eſt, & ſimul ſtoliditate & canina ingluuie.

Apertum os.

Apertum os ſtultitiæ ſignum dicerem; & ad apparentem decentiam referrem. Plerique apud nos ſunt hianti ore, ſtantes & incedentes; & inſipientes, & ſtupidi ſunt. Ariſtophanes κεχηνότες, id eſt, ore hiantes, pro ſtultis accepit.

Cauum os.

Cauum os, veluti infoſſum, inuidentiæ, ſceleroſitatis, & intemperantiæ nota eſt; Polemon & Adamantius, ſed prioris textus, vt ſæpiſſime accidit, corruptus eſt. Albertus ex Ariſto-

tele (vt ipſe refert) Cauum os libidinoſorum eſt, ſed intelligendum eſt, os cauum eſſe, ſi pars illa, quæ inter naſum & mentum interiacet, caua ſit, cuiuſmodi Socrati adſcribunt.

De Dentibus. CAP. XVII.

DENTES, ſtatim cum os aperitur, videntur. Plinius, Homini continuati dentes lati, & acuti, & qui eos diſcriminant, canini. Sunt dentes rari, denſi, nonnullis breues, parui, & recto ordine diſpoſiti. Dentes, qui vtrimque quaterni anteriores exiſtunt, *inciſorios*, ſiue *ſecantes* vocamus; qui vtrimque duo ab his poſiti viſuntur, *canini* dicuntur; *molares* vero ab vtraque parte quini in ordinem digeruntur.

Siniſtræ tabellæ pars in ſuperiore maxilla dentes raros & infirmos oſtendit, in inferiori vero magnos, firmos, & ſpiſſos.

Rari dentes.

Facile ex iis vitæ diuturnitatem & breuitatem diiudicare poſſumus, cum ex cerebro ortum habeant. Ariſtoteles in Problematibus, dentibus vitæ ineſſe præſagia credidit: nam quibus rariores fuerint, haud ita diu viuere opinatur.

Indicium hoc eſſe os capitis, cerebrum ob id inualidum, quia minus ſit reſpirationibus opportunum, itaq; celeriter putret, vt quod ſua natura humidum ſit, nam & cætera quum non mouentur neque exhalant, facile corrumpuntur; quo etiam fit, vt homo capite piloſo ſit maxime, & mas, quam femina diutius viuat, futurarum ſui capitis beneficio, ex quo rariores, exigui, & minus fortes dentes proueniunt; & eo minus virtutis ſpermaticus vis, & cerebri robur minuitur, ex quo totius corporis debilitas ſequitur, & ob id breuior vita. Plinius ex Ariſtotele, breuis vitæ raros dentes indices eſſe dicit. Rhaſes: Cuius dentes rari, debiles, minuti, eius totum corpus eſt debile. Eadem Conciliator: Cæſar etſi raros habuit dentes, vt Suetonius ſcribit, erant tamen validi & firmi: fuit enim interemptus anno ætatis ſuæ LVII. Auguſtus etiam etſi raros, ſcabros & exiguos; fortes tamen dentes habuit; & periit anno ætatis ſuæ LXXVI.

Magni firmi, & ſpiſſi dentes.

Contra vero ex prædictis, qui dentium ordine præditus fuerit numeroſiore, diuturnioris erit vitæ, virorum exemplo, quibus plures ſunt quam feminis; quod ipſum & in cæteris conſpicitur. Scotus: Dentes fortes & ſpiſſi hominem longæ vitæ notant, comedonem, audacem & fortem, vt eſt equus. Herculem fuiſſe triplici dentium ſerie Ionis Chij proditum monumentis eſt.

Continuati dentes.

Qui continuatos habent dentes, non aliter morati ſunt, quam pecudes, dorcades, & capræ. Plinius. Hyænæ nullis gingiuis, dente continuo. Refert Plutarchus, Pyrrho Epirotæ vnicum os fuiſſe dentium vice, lineis modo in ſuperficie depictum diſtinctumque.

A dextra vero præcedentis tabellæ, in ſuperiore dentium claſſe caninos dentes longos, exſertoſque in inferiore acutos, & rectos habes.

Canini dentes, longi, exſerti, & firmi.

Cuius dentes canini longi, exſerti, & firmi; guloſus, inſatiabilis, & malus eſt; Rhaſes. Conciliator ab eo: Dentes longi, firmi, ad exterius ſe porrigentes, guloſos & inſatiabiles notant, relatos ad ſues & canes. Ariſtoteles hippotamo, apro, & equo exſertos dentes eſſe dicit, id eſt, extra os ſe porrigentes.

Longi, acuti, & fortes dentes.

Cuius dentes acuti, longi, rari, & fortes, in opere ſignificant hominem inuidum, impium, guloſum audacem, falſum, infidelem, & ſuſpicioſum; Scotus. Ad ſerpentes ego referrem. Portentoſis dentibus fuit Chriſtiernus Daciæ Rex, horridaque barba; ſed mortalium immaniſſimus, & nefaria crudelitate infamis.

Acuti, & recti dentes.

Omne animal habens acutos & rectos dentes, eſt magnæ iræ, & carniuorum, vt leo, canis, & vrſus: contra homo, & equus. Scotus.

Mixti dentes.

Mixti dentes, (id eſt, vbi dentium ordo non ſeruatur) qui quidem alij ſtricti, alij lati, quidam rari, alij ſpiſſi ſunt, demonſtrant ſagacem hominem, ingenioſum, audacem, inuidum, facile ad vtrumque conuertibilem.

De lingua. CAP. XVIII.

QVæ in ipſo ore ſunt poſt dentes, lingua eſt, ea ad loquelæ vſum vtimur. vinculum eſt illi frænũ, quod ſi moderato ordine conſtitutũ fuerit, vniuerſæ eius actiones optimæ ſunt, cum ipſi facultas intercipitur, eæ facile læduntur. Ipſa lata, anguſta, & medię magnitudinis eſt, ſilatior eſt, dum oris mea-

tum plus nimio repletum reddit, tardum ac inarticulatum ſermonem cauſabitur; ſi anguſta, cum non ſatis dentibus inniti queat, vitiatum proferet eloquium, media eius forma, dictarum paſſionum expers, optima habetur.

Blæſi, balbi; & lingua hæſitantes.

Blæſitas eſt, cum literam quandam exprimere non poſſumus, eamque non quamlibet, ſed certam; Balbuties vero, literam prætermittere, vel ſyllabam; Hæſitatio, alteram alteri ſyllabam iungere propere non poſſe: quæ quidem omnia imbecillitate eueniunt, lingua enim ſubminiſtrare intelligentiæ non poteſt. Pueri, vt manibus pedibuſue minus valentes, ſic linguæ parum compotes, & more brutorum animaliũ vociferantur, ſic ſenes & vinolenti. Accidit etiam balbuties, cum impetus dicendi præruit anteceditque facultatem eorũ, vtpote cum animus viſa ſequatur, cum membra voci accommodata tardiora habeant: ſic enim lingua hæſitant, qui melancholico habitu conſtant; & propere imaginationem ſequi, non niſi melancholicum eſt. Poteſt enim eſſe, vt calor efficiat vt procaciores ſint, vtique offendendo adhærent quaſi in ſalebris, quomodo affici iratos homines nouimus, incenduntur enim, incitantur, anhelitum capiunt qui ſpiritu redundant: igitur præ nimio caloris feruore hæc accidunt. Hæc Ariſtoteles in Problematis. Neoptolemus fuit blæſus, & magnus bellator, ſi Dareti credimus. Alcibiades etiam blæſus lingua, & maximis fuit viribus, corporis & animi. Scotus ait: Cuius lingua balbutit, horribilis, iracundus, ab ira conuertibilis. Ob id Conciliator: Lingua ante dictionis prolationem, repetens ſæpius principium, denotat melancholicum.

Subtilis lingua.

Subtilis lingua ſagacem hominem, ingenioſum, fallacem, & inſidioſum notat. Scotus. Ego ad ſerpentes referrem.

Velox lingua.

Velocis motus lingua, cum repentina verborum corruptione, ſtultum, impetuoſum, & iracundum notat, Conciliator.

Tarda lingua.

Lingua immobilis, velut lapis, pigrum notat: Conciliator.

De anhelitu. CAP. XIX.

DIXIMVS de ore & eius partibus; nunc de iis quæ ex eo exeunt, ſcilicet anhelitu, riſu, voce, & loquela: & prius de anhelitu, quia is prior, quam vox. Dicit Auerroes in ſuis Colliget: Aliqui medici anhelitum facile cordis complexionem indicare poſſe inquiunt, ſc. calidam, frigidam, humidam, & ſiccam; & ex cordis complexione fieri alterationem virtutum animæ; nam ſi excedit in calido, fortitudinem & animoſitatem promittit; ſi in frigido, puſillanimitatem & imbecillitatem; ſi vero temperata fuerit, temperatas virtutes.

Fortis, velox, & ſpiſſus anhelitus.

Anhelitus fortis, velox, & ſpiſſus, caloris exceſſum in cordis complexione oſtendit, dummodo viæ per quas egrediuntur, minime anguſtæ ſint, ſcilicet pectus & pulmo. Hæc enim membra, etſi cor caliditate non excedat, pro cordis nimia refrigeratione, viarum anguſtia, velociori ſpiſſiorique anhelitus reciprocatione vtentur. Sed in calida complexione id raro accidit; vnde latas vias habere oportet, ſcilicet pulmonem, & pectus. Polemon & Adamantius. Quando autem quis ex profundo & vehementer reſpirat, ruſticitatem & ebrietatem arguit; ideo multus anhelitus fortem oſtendit, Michael Scotus: Animal multi flatus, multæ fortitudinis & potus erit. Albertus: Anhelitus frequens, & velox, & calidus, cordis calorem arguit.

Fortis, velox, ſpiſſus anhelitus, & corpus & pectus macrum.

Si cum prædicto anhelitu pectoris & corporis concurrat macies, erit cordis complexio calida & ſicca. Iccirco huiuſmodi viri iracundi & tarde ſedabiles erunt. Iraſcuntur enim cito quia calida cordis complexio; ſedantur tarde, quia ſicca. Polemon & Adamantius in figura amari, tribuunt ei loquelam & anhelitum vehementem.

Paruus, rarus, & tardus, & anhelitus.

Hæc ſigna ſunt prædictis oppoſita; vnde ſigna ſunt frigidæ cordis complexionis, & timiditatem arguunt. Polemon in figura timidi, tribuit ei debilem reſpirationem. Adamantius vero indiſcretam, ſiue tumultuoſam, vel raram. Albertus: Contraria prædictis contrariam innuunt ſignificationem, ſcilicet frigiditatem.

Paruus, rarus, & tardus anhelitus, & pectus paruum & glabrum.

Si cum prædicto anhelitu pectoris paruitas & glabrities ſimul erit, hi erunt in vltima timiditate, & ipſorum iuuentus aſſimilatur ſenectuti, & ſenectus morti.

Temperatus anhelitus.

Valde temperatus anhelitus temperatam cordis complexionem innuit, & pectus mediocre inter magnitudinem & paruitatem, & carnem nec macilentam, nec pinguem: iſque anhelitus reperitur in his, qui in temperatis climatibus naſcuntur. Polemon & Adamantius: Spiritus facilis, ſegniter, & ſine ſtrepitu progrediens, bonam hominis mentem oſtendit. Vbi notandum in Polemonis textu temporum iniuria literas aliquas excidiſſe, ait enim ιον, Adamantius vero λέον.

Anhelitus conſtans,

In figura fortis, Polemon & Adamantius tribuunt ei anhelitum conſtantem.

Facies

Facilis, & ſine ſtrepitu ſpiritus.

Spiritus ita facilis vt homini qui halitu careat, ſimilis videatur, cogitationum plenum arguit. Quales autem cogitationes fuerint, ex oculis diſces. Semper enim de iis nos cogitamus, ad quæ corporis complexione, trahimur; ea vero oculi demonſtrant. Vt luxurioſi ad amores, auari ad lucra, ſtudioſi ad ſcientias. Polemon & Adamantius.

Anhelitus tanquam curſu defatigati.

Quicumque ita anhelant, quemadmodum ij qui curſum aliquem confecerunt; conſilio carent, & omnia, quæ faciunt, propalant. Polemon & Adamantius.

Altus, denſus & facilis ſpiritus.

Qui alte reſpirant, & denſum hanhelitum & agilem ſimul è naribus efflant, pauori & mœrori dediti ſunt; & ſi alia cum his ſignis concurrant, effeminati ſunt ſunt, & cinædi. Iidem.

De ſuſpiriis, CAP. 20.

EST ſuſpiratio anhelationis ſpecies. Suſpiratio ſignum ſemper habetur amoris, vel angoris, ſcilicet anguſtiæ cordis: qui enim anguntur, animam totum ad rem quæ dolori eſt, conuertunt. Itaque animus ad id conuerſus quo ſollicitatur, ſui officij obliuiſcitur. Cor igitur cum per intentionem pectoris aerem non capiat, quo ventilari refrigerarique poſſit, ne ſtranguletur, animam ad deſertum officium reuocat; & vt copiam frigidi aeris capiat, quod vices minutæ crebræque ſpirandi eſſent facturæ; vna ampliori reſpiratione ſubminiſtrat.

Suſpiratio.

Eſt ſuſpiratio vulgare amoris ſignum, vt diximus. Nouerca apud Apuleium ſui priuigni amore flagrans, legitur in

ter amoris ſigna ſuſpirio cruciari. Pan apud eundem Pſychem amore captam ex aſſiduo ſuſpiratu coniicit. Horatius:

Amantes languor, & ſilentium arguit, à latere petitus imo ſpiritus.
Inuitus ſuſpirans & illachrymans, frequentans in te viſum, & qui cum eum reſpicis, terretur & erubeſcit.

Cum videris hominem qui frequenter oculos in te defigit, & reſpicis eum, terretur, & ex hoc erubeſcit, & maxime ſi inuitus ſuſpirat, & lachrimæ apparent in oculis eius, hic diligit & timet te; ſi vero contrarium fecerit, inuidus erit & contemnit te. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Suſpirantes cum capitis agitatione.

Si quis ſuſpirat ſimul cum capitis agitatione; patratarum vel dictarum rerum memor, pœnitentia præmitur. Polemon & Adamantius. Sed prior non *dictarum*, ſed *viſarum* dicit.

Suſpirantes cum capitis agitatione fixis oculis.

Si autem id fiat oculis reſpicientibus, ſatagit, vt patrata vel dicta mala potius conſilio vitet, quam pœniteat. Polemon & Adamantius.

Oſcedo.

Legitur apud Gellium: Cum quidam in iure ſtaret, & clare nimis, & ſonore oſcitaſſet: tanquam illud iudicium vagi animi foret & hallucinantis, & fluxæ & apertæ ſecuritatis; cum deieraſſet inuitiſſimum ſeſe & repugnantem vinctum teneri eo vitio, quod oſcedo appellatur, notæ iam deſtinatæ exemptum eſſe.

De riſu, CAP. 12.

NOS hic dereliquit Græcorum doctrina; at ne vacuus locus relinqueretur, quæ è Latinis, & noſtris experiẽtiis emendicauimus, huc adferenda duximus. Poſſumus etiam non

quoquam alio melius quam è riſu, animi ſapientiã & ineptiã diiudicare. Hippocrates libro De hominis ſtructura ait, eſſe viros, qui ſemper rideant, & qui triſtentur; & huius rei cauſſã ex elementis eſſe. Qui autem puri ſanguinis ſunt, vſquequaque rident, & aſpectu & corpore floridi, nec non perſpicui coloris ſunt. Homerus id ex caloris copia profluere, iudicare videtur, vbi γέλωτα ἄσβεστον id eſt, *inextinguibilem riſum* dicit; & Grãmatici γέλως deduci tradunt, ab ἕλη, ſiue εἵλη, id eſt, calore. Phyſici dicunt (quod credit etiam Lactantius) lætitiæ affectum eſſe in ſplene, intemperantiamque ridendi ex lienis magnitudine conſtare: vnde homini ex nimio liberaliorique cachinno doleant inteſtina, adéo vt cogatur impoſitis ad ſiniſtrum latus manibus coercere exultantem dolorem, Alexander Aprodiſeus: Lien non proprie ac per ſe, ſed ex accidenti riſus cauſſa cenſendus eſt. Quamdiu enim eſt ſanus, omnino fœculentum & melancholicum ſuccum ex iecinore trahit; atque ita dum ſanguis purus & defæcatus totum corpus cerebrumque peruadit, naturã ſimul & animam, non aliter quam vinum oblectat & exhilarat, vnde riſus excitatur *Me* (inquit Cæſar apud Tullium) *non pudet neſcire, quo pacto riſus concitetur, vbi ſit, quomodo exiſtat, atque ita repente erumpat, vt eum cupientes tenere, nequeamus; quæ neipſi quidem illi ſciunt, qui ſe ſcire pollicentur.* Ad hoc facit illud Perſianum:

Petulanti ſplene cachinno.

Sed hæc videat Democritus.

Multus riſus.

Prouerbio iactari ſolet: *Riſus abundat in ore ſtultorum*, Et Catullus ad Egnatium ait:

Riſu inepto res ineptior nulla eſt.

Idem apud Plutarchum admonitum eſt, & Iſocratem, riſum incontinentem eſſe de mentis indicium, vt qui ridet cum cachinno, inſipientiam & intellectus carentiam oſtendat. Ob

Digitized by Google

id Seneca. Sit riſus citra cachinnum; eſt enim cachinnabilis riſus ſolutus & ſpatioſus, qualis interdum latiſſime effunditur. Democritus ſemper in vita riſit; viſebatur in Gymnaſiis olim Athenis effigies Democriti labris apertis. Michael Scotus ait, homines riſibiles eſſe ſimplices, vanos, inſtabiles, cito credentes, non ſecretos: & craſſæ Mineruæ. Inſipiens riſus dementis eſt, ab inſipientis Aiacis dicta parœmia, *Αἴαντος γέλως*; id eſt, *riſus Aiacis*; & de hominibus inſipienter ridentibus dicitur. Aiax enim furore vexatis ob Vlyxem in armorum iudicium ſibi antepoſitum, inſectabatur armenta, credens eſſe Græcos, & duos maximos arietes flagellando cædebat, clamans ſe occidere Agamemnonem & Menelaum. Democritus à riſus petulantia, cognomento *gelaſinus* eſt inſignis.

Riſus altus.

Qui ridet alta voce, interuerecundus eſt, Rhaſes. Ab eo Conciliator C. Cæſar, vt Suetonius refert, indecenti riſu fuit.

Riſus cum tuſſi.

Qui cum tuſſi & reſpirandi difficultate ridet, inuerecundus eſt & tyrãnus. Rhaſes, eadem Conciliator. Qui ridens tuſſim excitat, aut caput contorquet, hominem ſignificat varium, inuidum, cito credentem, ad vtramque conuertibilem.

Quando in riſu bucca diſtorquetur cum irriſione.

Cuius bucca ridendo diſtorquetur, cum alterius deriſione, hominem notat arrogantem, falſum, tenacem, iracundum, mendacem & proditorem. Scotus.

Riſibilis bucca.

Labia blanda, parumper ridentia, ſi lætis vultibus contingant, libidinoſum arguunt. Albertus. Apud me autem riſibilis bucca ſæpe malum animum oſtendit, mendacem, peruerſa cogitantem, ſimulatorem, & malitioſum, vt ei minime ſit

fidendum. Riſum in oculis & ore,ſumme malum deprehendi. Claudianus ad id:

— & blando fraudem prætexere riſu.

Hic riſus feminarum eſt. Apuleius Venerem dulciter ſubridentem depinxit. Hinc præceptum illud eroticon:

Sint modici riſus, paruæque vtrimque lacunæ.

Paucus riſus.

Qui parce aut dure rident,his contrarij ſunt.Ariſtoteles ad Alexandrum de baiuli electione,ait:Ne ſit verboſus,nec multi riſus. Rhaſes: Qui non multum ridet, hic benignus eſt,omnibus conueniens, & in rebus ſollicitus. Concialiator ab eo: Qui ſufficienter ridet,benignus eſt,amicabilis naturæ, & ſollicitus: idque apparenti decentiæ refert. Scotus: Stabiles, ſagaces; rari intellectus, faciles,& laborioſi,parci ſunt riſus. Temperantia omnib. placet hominibus, profunda enim perſcrutatio,& cogitatio riſum nō admittit.Iſocrates riſum incontinentem dementis indicium dixit; ſcribiturque ab eo Platonem tanta in moribus verecundia, & in vultu modeſtia fuiſſe, vt ne ſemel quidem effuſe riſiſſe conſpectus ſit. Anaxagoras Clazomenius nunquam riſiſſe fertur, immo ne riſus quidem veſtigium omnino protuliſſe. Heraclitus, quæ ſunt in hominum vita,fletu proſequebatur omnia.Philippus Iunior tam ſeueri animi fuit,vt nullo vtique commento,nulliſque rationibus ad riſum ſollicitari potuerit; quod eſt maximum ſeueritatis exemplum; qui etiam cum patrem adſpiceret ludis ſecularibus petulantius cachinnantem,auerſo eum vultu notauit, vt Eutropius in Romana hiſtoria ſcripſit.M. Craſſus ob ſeueriorem frontem & mores auſteriores ſemel in vita riſiſſe dicitur; ob id dictus ἀγέλαστος, ex Lucilio. Pauci riſus eſt Horatius de Mariis, Tigrinus, Romanus, vir ſagacitate, claritate intellectus, doctrina & morum præſtantia tota vrbe inſignis. Paucus eſt & fere nullus ſeriis in rebus, Illuſtriſſime Cardinalis, riſus tuus, ludibundis vero in

rebus, quatenus morum tuorum iucunditas ſeuerioris frontis rugas delet, lætus, paucus, & breuis.

De voce. CAP. 22.

DIXIMVS de anhelitu; nunc de voce. Hippocrates libro De ſtructura hominis, vocem à ſpiritu procedere ait, & articulatæ vocis tres eſſe ſpecies, grauem, acutam, & mediam. Ex ſono mores facile coniicere poſſumus, ſiquidem (vt Polemon & Adamantius inquiunt) quicunque alicui animalium ſimilem vocem ediderint, ad illius naturam eorum mores referendi ſunt: nam cernere eſt quoſdam ſuillæ voci, ſimiarum, aſinorum, equorum, pecudum, aliorumque animalium generi ſimile quiddam ſonare. Quod ab eo etiam Albertus refert. Ad ſummum, in voce mediocritas conſideranda eſt; nam ſemper bona: exceſſus vero ſemper malus. Diogenes ſemper ſe mirari dicebat, cur, cum ollam quidem & operculam non ſine tactu & tinnitu emamus, ſolo in homine emendo aſpectu contenti ſimus.

Grauis vox.

Cum plures ſint vocum differentiæ, nos à primis elementis earum incipiemus, videlicet graui & acuto: nam intendendo voces in acutum abeunt, relaxando in grauitatem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Grauis vox fortes demonſtrat. animalia quidem fortia grauem vocem habent, vt leo, taurus, canis, moloſſus, & gallus, qui grauiter vociferant: nam & fortia, & grauis vocis ſunt. Lucanus de graui leonis voce:

— & vaſto graue murmur hiatu
Infremuit.

Ariſtoteles libro Moralium Nicomachicorum ait, magnanimo vocem eſſe grauem, locutionem ſtabilem, & grauis motus. Sed Animalium libro tauri vocem acutiorem eſſe quam vaccæ dixit; ſed illam comparatione aliorum animalium gra-

uem nos dicere, non vaccæ, cui opinioni fortaſſe occurrens, ſtatim poſt iam dicta ſubdit: Verum præſtiterit fortaſſis; nam ex acumine & grauitate vocis timidum animal aut forte iudicare; ſed validam vocem fortitudinis, remiſſam vero, & infirmam timiditatis ſignum eſſe. Sed quod in mucronem faſtigiatum eſt, momento penetrat; quod vero retuſius, cum mora & ſegniter: ſic acuta vox auditum fodicat, grauis obtundit; euenit vtrumque celeris, & grauis motus ratione. Apuleius in Floridis, taurorum grauem mugitum dixit, leonis indignati fremores. Viri robuſti qui ſpiritu valent, multum aëris incitare queunt; quod cum multum ſit tarde mouetur, vocemque efficit grauiorem. Grauis vox viri eſt, & viri Græcis βαρύφωνοι dicuntur; vt acutam mulierum vocem dicimus. Galenus grauem vocem faucium latitudinem ſequi dixit; latitudinem vero caliditatem: calidi enim eſt relaxare. cannæ pulmonis relaxatio grauitatem vocis producit; & qui calidi complexione ſunt, fortes ſunt. Aphrodiſeus in Problematis ait, grauem vocem ex caliditate prouenire: nam canalis reſpirationis, quæ aſpera arteria nominata eſt, pro ſua laxitate vocem extringit grauiorem: nam meatus diducere & amplificare vnius caloris intereſt. Sed Ariſtoteles in problematis ait; grauem vocem oriri, cum aër tarde incitatur. Vitruuius ait, ad extremos Septentriones ſub cæli cardine grauiores voces incolas obtinere, ſpiritibus vocum humore oppletis.

Grauis & intenſa vox.

Vox grauis & intenſa fortem notat, ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Polemon & Adamantius in figura fortis viri, tribuunt ei vocem ſæuam, intenſam, & magnam. Ariſtoteles in Problematis ait, natura calidos magnam vocem emittere ſolere, quod multum in his aërem, feruidumque eſſe neceſſe ſit; vis enim caloris facile ad ſe, & ſpiritum trahit, & aërem, eoque amplius id agit, quo amplior eſt. Vox enim magna tunc oritur, cum aëris multum agitatur. Galenus: Magnitudo & paruitas vocis non ex caliditate ſemper fit, neque præcipue, ſed per accidens. Nam libro De technis,

magnæ vocis cauſam amplitudinem aſperæ arteriæ eſſe ait. Diomedes Græcus (vt ex hiſtoria Daretis Phrygij habetur) fuit clamoſus, id eſt, magnæ vocis, fuit in bello acerrimus pugnator, impatiens, audax, & crebro calidus.

Grauis, & magna vox.

Qui vocem habent grauem & magnam; conuiciatores ſunt, & referuntur ad aſinos. Ego non conuiciatorem, ſed potius aptiores ad ferendum iniurias, quam alteri inferre. Græcis ὑβρισταὶ dicunt, vel *ſine diſcretione*, quod non magis vni quam alteri iniurias afferant, & impetant, & obuiis in via cedere neſciant. Grauiſſima & abſona voce rudit aſinus. De eius voce ita fabulantur Græci: Iupiter gigantibus bello indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, veniſſe Liberum, Silenos, Satiroſque aſinis vectos, qui cum non longe ab hoſtibus abeſſent, dicuntur pertimuiſſe aſellos, & ita per ſe quemque magnum clamorem edidiſſe, vt gigantes in fugam ſe coniecerint: & hanc ob cauſſam decretum, vt inter ſidera collocarentur. Herodotus; Rudentes aſini perturbant Scytharum equos, cum enim Scythæ Perſas adorirentur, eorum equi, audita aſini voce, conſternabantur. Onocrotalus auis eſt, dicta à ſoni abſurditate, aſini vocem referens, turpis, rudens, & imperita. Abſonus in cantu & voce fuit Selimus Solimani filius, diſciplinarum ignarus, mulieroſus, qui inter vina, catamitos, & ſcortorum cohortes expirauit.

Grauis, magna, & perplexa vox.

Quicumque grauem valde, magnam, & perplexam vocem edunt, referuntur ad fortes canes, & ad decentiam. Sed textus mutilus eſt, & defecit ſignificatum. Addit Sueſſanus; Sunt & iracundi, quod in Græco textu vacat. Geſnerus putat corruptum textum; quem ex Polemone & Adamantio corrigere conatur, & puta: conuenire cum eo, quod Polemon & Adamãtius dicunt de voce graui, caua & minime flexuoſa. His generoſi mores ſunt, & magna ſapientia & iuſtitia ipſos

ornat. Sed male putat; quum hæc potius ad leonem referantur, quam ad canes, vt facit Ariſtoteles; quum canes neque generoſis moribus ornatos, neque magnanimos ac iuſtos dicat aliquis, vt videbimus inferius, nam qui canibus ſimilem edunt vocem, canini ingenij homines exiſtimabuntur.

Grauis, & mollis vox.

Quorum vox remiſſa, & mollis eſt, mites ſunt, ſicut oues. Ariſtoteles in Phyſiogn. & ab eo Polemon & Adamantius. Quicumque aetem grauiter & molliter loquuntur, hos probis moribus decoratos dicito. Sed Adamantius mites dicit. In figura manſueti, Polemon ait, Vox grauis & mollis. Adamantius, Inæqualis & mollis. Conciliator: Vox mollis, & ſine tenſione, Hi manſueti ſunt, & ad oues referuntur.

Vox grauis, & ſonora.

Ariſtoteles ad Alexandrum: Vox groſſa (id eſt, grauis) & ſonora, eſt bellicoſa, & eloquens etiam: nam groſſa, fortitudinem; ſonora eloquentiam facit. Conciliator ab eo: Vox craſſa, alta, ſonora & audax, bellicoſa eſt & eloquens.

Grauis in principio vox, in fine acuta.

Quibus vero vox primum grauis, & in fine acuta; quæruli ſunt & indignabundi, quod idem in bobus ſimiliter ſe habeat. Ariſtoteles in Phyſiognomon. Ab eo Polemon & Adamantius: Quicumque à graui incipiunt loquela, & in acutum deſinunt, iracundi ſunt, & triſtes. Albertus multi affectus, & lugubris animi dicit. Ptolemæus in ſuis Harmonicis: Mugitus in grauitatem tendunt; vlulatus in acutum.

Grauis vox concaua, & flexibilis.

Quibus vox concaua, & flexu facilis, & grauis eſt; generoſis moribus, magnanimitate & iuſtitia decorantur. Sed in Polemonis textu deficit vox illa, *grauis*, vt videatur temporis

injuria excidiſſe, cum illa maximè ex grauitate vocis prouenire videantur; quod in Adamantio remanſit. Ego ad leonis vocem referrem. Nos *κοῖλον concaua*, traduximus, quum Græci *κοῖλος ὁμίαν*, id vitium pronuntiationis nominent, quum vox veluti ex cauo ſpecu & receſſu oris reſonat. Conciliator: Vox tanquam è concauo pectoris grauis & flexibilis, viriles, dociles & magnanimos notat. Albertus ſatis inepte acutam & mollem, cum graui & concaua confundit. De leonis iuſtitia plura leguntur apud auctores in vlciſcendo injurias, & quam diligenter percuſſorem obſeruet. Auicenna ait: Si quis lapidem aut telum in leonem conjecerit, & aberrauerit, vel nil lædat, leonem irruere in illum ſolere, non tamen interficere, & minari tantundem incommodi relaturum, quantum ipſe acceperit. Refertque, quum miles quidam ſagittam in leonem conjeciſſet, aberrauit, ſagitta prope caput illius traiecta; quod animaduertens leo, ſubſtitit, & accurrens, militis caput galea compreſſit, læſitque, ſed non vulnerauit, neque occidit eum. Mos enim eſt leonis vt tantundem fere lædat, quantum læſus eſt ipſe.

Acuta vox.

Acuta vox timiditatis indicium: timida namque animalia acutæ vocis ſunt, vt ceruus, & lepus, ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Aphrodiſeus loco iam dicto: Acutæ vocis ſonus cauſſa eſt arteria, quæ propter humoris copiam ſe dilatare nequit, vt enim anguſta tibia ſonum edit acutum; ita aſpera arteria præ ſui anguſtia exſtringit vocem acutiorem. Ariſtoteles in Problematis acutam vocem ex ſpirituum imbecillitate euenire dixit; ob id pueri expertes ſeminis, mulieres, decrepiti, & ſpadones vocem edunt acutam. Vox enim acuta tenuis eſt, tenuis ex paruo aëris motu efficitur; robuſti vero viri quoniam ſpiritu valent, multum aëris incitare queunt; quod cum multum ſit, lente mouetur, vocemque efficit grauiorem: motu enim veloci, ex tenui vox gracilis efficitur. Alibi etiam rationem affert propter membri imbe-

cillitatem, quo mouet aërem, mouet enim exiguum aërem, quod imbecille eſt, vel propter meatum, quo vox permeare poteſt, qui puſillus eſt in iam dictis: itaque exiguum proficiſci ab eo poteſt, quod aërem moueat; exiguum vero cum ſit, velociter per amplas ſuperiores fauces fertur, cum viris ætate vigentibus hic amplior habeatur. Præterea animalia cuncta validiora acutam emittunt vocem, homo autem cum inualidior eſt; tunc vocem acutam reddit. Ratio eſt, quod homo inualidus exiguum aërem mouet; exiguus aër velociter permeat, velocitas ſonum reddit acutiorem. Galenus anguſtium faucium acutam vocem ſequi dixit, quæ anguſtia ex innata efficitur frigiditate. Hæc eadem antiquitatis & literarum parens Homerus his verſibus demonſtrauit:

Huic autem grauiter gementi aſtitit mater venerabilis:
Acute vero lamentabunda caput ſui apprehendit filij.

Et alibi ſenes cicadis comparauit, quæ ſunt plane ὀξύφωνα. Plutarchus ex ſpiritus tenuitate prouenire dixit. Platonici ex ſuperflui humoris abundantia effici: qui ipſe etiam arteriam, per quam ſonus vocis aſcendit, efficiens craſſiorem, anguſtat vocis meatum: ideo fœminis & eunuchis acuta vox eſt, viris autem grauis, in quibus tranſitum habet liberum, & ex integro patentem meatum. Naſci autem ex pari frigore in eunuchis & fœminis parem pene importuni humoris abundantiam, etiam hinc liquet, quod vtrumque corpus ſæpe pingueſcit. Vitruuius in Meridianis finibus tradit audiri prætenuiores & acutiſſimas voces, vt paranetarum acutiſſimarum ſonitu voces perficiunt tenuitatem. Id enim experimento animaduertere licet. Calides duo in fornace æque cocti, æquoque pondere, ad crepitumque vno ſonitu ſumantur, ex his vnus in aquam demittatur, poſtea ex aqua eximatur, tunc vtrique tangantur; cum enim ita factum fuerit, inter eos ſonitus diſcrepabit, æquoque pondere non poterunt eſſe. Ita & hominum corpora alia propter regionum ardorem, acutum ſpiritum aëris exprimunt, alia propter humoris abundantiam grauiſſimas effundunt ſonorum qualitates.

Septentrionaliũ inquit Albertus, & feminarum vox euadit acutior, qnam Meridionalium, ob pulmonis mollitiem & arteriæ, quę arctior item intelligitur. Molliorem vocem facit organorum humectatio, debiliorem pulmonis imbecillitas ac reſolutio. Ægrotantium acuitur vox, quod ſiccitas arctet meatus, vel etiam ex intemperanti frigiditate, aut forſan ex opprimente humectatione, Immo ex fortitudine aliquando acuitur & intercipitur vox. Proinde Menelaum laudare volens Homerus, vt minime in bello formidoloſum, βοὴν ἀγαθὸν appellat, vt qui vocem nullo minueret terrore. Polemon & Adamantius inuerecundo tribuunt vocem acutam in eius ſchemate. Fuit etiam Phauorino inſigni philoſopho vox acuta & tenuis; & nuda barbitio facies, vel magno natu, etiam ſenio vltimo appetente; & effeminatæ & degenerantis naturæ fuit, & libidinis præferuidæ, vt cum foret eunuchus, adulteraſſe conſularis viri vxorem creditus ſit.

Acuta & remiſſa vox.

Acuta & remiſſa vox timidi eſt animi; at diſtenta, fortis, vt ſcriptum reliquit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Polemon & Adamantius in idea timidi, tribuunt ei acutam & mollem vocem, id eſt, remiſſam. A contrario ſigno.

Acuta, & intenſa vox.

Acuta & intenſa vox, indignantis & iracundi eſt. indignans enim & iratus intendere conſueuerunt vocem, & acute loqui. Ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Quod videtur eo quod prius diximus, contrariari: acuta enim vox imbecillitatis ſignum diximus, ſed iracundi & indignabundi valida videntur complexione conſtitui. Sed hanc dubitationem remouet Ariſtoteles in Problematis, loquens de acuta voce. Inquit enim: Mittere acutam vocem non eſt idem, quod acute cantare; ſed acutam vocem mittunt omnia, quæ natura ſunt imbecilla, eo ſcilicet, quod aeris non multum ciere poſſunt, vnde hectici, & qui conſumpto corporis habitu emarcuerint, acutam proferunt vocem, atqui vero acutum, niſi

viribus valeant, cantare non poſſunt. Cuius indicium, quod velociter fieri ſolet, quod vehementer fertur; ita bonarum virium eſt, quod acutum eſt.

Acuta vox cum clangore.

Cum clangore ſonus acutus, vt auitij generis, ſtultos, vanos, & ſublimia cogitantes oſtendit, inquiunt Polemon & Adamantius. Sed Apuleius in Floridis auium vocat clangores inſtigatos. Conciliator: Qui in vocem prorumpunt auicularem, Venerei ſunt & inanes, Ab eodem Albertus.

Acuta, mollis, & rupta vox.

Quicumque vocibus acutis, mollibus & ruptis loquuntur, cinædi ſunt; ad mulieres, & apparentem decentiam referendi. Ariſtoteles: Acute, molliter & flexibiliter loqui, ſignum eſt cinædi cenſendum: Polemon. Sed Adamantius εὔλαμπὴς habet, quod corrigendum eſt ex Polemone, qui εὔκαμπὴς, nam flexibilis & rupta vox fœminarum eſt. Præterea iidem in figura cinædi, vocem tribuunt ei acutam, gracilem, & valde fractam. Conciliator: Mollis, cita, & diſrupta vox, timidum & effeminatum oſtendit.

Acuta, & clamoſa vox.

Vox acuta, & clamoſa, ſtupidi eſt propter ſimilem caprarum vocem. Ariſtoteles in Phyſiognomon. Sed ego eos tentari morbo comitiali coniicerem. Plutarchus capram morbo comitiali tentari præter cætera animalia refert; proptereaque veteres ſacerdotes ea vehementer, vt morbida, abſtinuiſſe. Cuius cauſſam affert, meatuum anguſtiam, quibus obſeptis, ſæpiſſime includuntur ſpiritus; quod arguit vocis tenuitas: nam qui eo affectionis genere tentantur, ſimilem capellæ vocem ednnt.

Ad balatum vergens, vox deprauata.

Deprauata vox ad balatum vergens, ſtolidi hominis natu-

ram manifeſtat; Polemon. Hæc ad oues refertur. Albertus: Sonus indelectabilis, ſiue ouium, ſiue caprarum voci ſimilis, ſtolidum notat. Eadem Conciliator. Antiquitus, *pecuarus* pro ſtulto accipiebatur. Geſnerus ad Adamantium refert, quæ in eo abſunt. Ariſtoteles oues ſtultiſſimis moribus eſſe dixit, omniumque quadrupedum ineptiſſimas. Ælianus, ineptiſſimis moribus & degeribus animis oues dixit. Plinius: *Quam ſtultiſsima animalium lanata: quà timuere ingredi, vnum cornu raptum ſequuntur.* Ob id Polemon & Adamantius colligentes ſigna omnia mala, quæ peſſimam hominis naturam innuere poſſunt ex voce, inquiunt in idea fatui improbi, eum habere vocem balantem, exiguam & aſperam. Polemon addit, *& turpem.* Albertus, & Conciliator: Vox quaſſata, quaſi de quaſſato vaſculo, ſtultos & voraces notat.

Media inter grauem, & acutam vox.

Deſcribens Ariſtoteles ad Alexandrum mediam inter hæc vocum diſcrimina differentiam, ait; Vox mediocris in acutie & grauitate, oſtendit ſapientem, prouidum, veracem, & iuſtum.

Media inter intenſam & remiſſam vox.

Cum vox inter intenſam & remiſſam media eſt, temperatam indicat complexionem inter frigiditatem & caliditatem: Auerroes in ſuis Colliget. Ob id ea quæ ex temperata complexione proficiſcuntur, coniiciemus; bonos mores, ingenium, & ſimilia.

Aſpera vox.

Aſperæ vocis viros luxurioſos iudicarem, & ad hircos referrem, qui luxurioſi & aſperæ vocis ſunt. Vox ceruis maribus cum tempus coëundi eſt, rauceſcere tunc ficticia voce dicitur, ex Ariſtotele; cum libidinantur mares, fœminas ad coitum vocant, ſiue elato capite gutture pleno, ſiue ad terram demiſſo. Raucentes tunc ololygones vocantur. Ὀλολυγὼν apud

Ariſtotelem proprie dicitur de voce ranarum marium, libidinis tempore. Et fere animalia omnia raucéſcunt coitus tempore. Aphrodiſeus reddit rationem aſperitatis vocis, atque adoleſcentulos circa ætatis annum quartumdecimum vocem reddere aſperiorem incipere, quod τραγίζειν Græci dicunt, à vocis hircinæ aſperitate, quum tunc temporis in vniuerſo corpore fiat mutatio, etiam ſpiritualis membri: nam cum aſpera arteria dilatatur, accidit, vt partim plus, partim minus incrementi proueniat, eiuſq; pars interior inæquabili ſtructure ad guttur vſque aſcendat: igitur ſpiritus, cum per eas partes emanat, quaſi per itineris inæqualitatem, impingat, vocem etiam inæqualem, raucam, & aſperam facit; quod etiam iis accidit quorũ arteria deſtillatione infeſtante affecta per ductionem eſt. delapſo namque humore, lenis interior membrana facta inæqualis, exitum etiam ſpiritui præſtat inæqualem. talis hircorum aſpera arteria eſt, ſic gruum, cæterarumque auium, quæ raucè vociferantur. Galenus: Aſperitas fit ex inæqualitate in duro corpore; arteria dura fit ſiccitate partium; inæqualitas fit èx diſperſæ humiditatis defectu.

Clara vox.

Claram vocem ex ſiccitate pulmonis vel complexionis prouenire, dixit Auerroes in ſuis Colliget. Calida & ſicca complexio agreſtes facit hominum mores. Ajax Telamonius clara fuit voce, & in hoſtes atrox, vt ex Darete habetur.

Blanda vox.

In figura iucundi blandam vocem ei concedunt Polemon & Adamantius. Priamus ſuaui fuit voce, & ob id iucundus, prudens, & moribus ornatus.

Dulcis vox.

Qui habet dulcem vocem, eſt inuidus & ſuſpicioſus, vt inquit Ariſtoteles ad Alexandrum. Lucianus Pſeudomantis, omnium peſſimi vocem deſcribens, dicit: Vox dulciſſima pariter, & clariſſima.

Submiſſa vox.

In figura ſimulatoris tribuunt ei ſubmiſſam vocem Polemon & Adamantius.

Debilis, & flebilis vox.

Debilis, & flebilis vox lucri cupidum, triſtem, nulliſque non in rebus ſuſpicionibus obnoxium manifeſtat. Ex Polemone & Adamantio. Conciliator ab eis: Debilis & lugubris vox, aſperum & ſuſpicioſum oſtendit. Eadem Albertus.

Gracilis vox.

Gracili fuit voce Ariſtoteles, vt Laertius refert ex auctoritate Timothei Athenienſis in libro de vitijs. Sic etiam Plato. Plutarchus non ſolum ad gracilitatem paululum acceſſiſſe, ſed ſuauis & dulcis ſoni vocem habuiſſe ſcribit; pacati, & modeſti animi ſignum, & optimorum morum. Erat & Nino Semiramidis filio vox gracilis; vt etiam matri, & lineamentorum æqualitas, ſtatura, & ſigna formæ, ob id à ſcriptoribus *virago* dicta: ob præclara eius in imperio facinora etiam inuidiam ſuperaſſe ſcriptum eſt.

Tremula vox.

Vox tremula trepidantes & metuentes oſtendit. Ariſtoteles in Problematis affert rationem, cum vox hominum tam trepidantium, quam metuentium obtremiſcere ſoleat: quia trepidantibus, & metuentibus calor è corde diſcedit, ſic migrante calore, cor conquatitur: cum autem cor conquatitur, ictus nequaquam effici vnus poteſt, ſed plures proficiſcantur neceſſe eſt, vt è fidibus laxius intentis.

De loquela. CAP. 23.

FACILE etiam ex loquela animi mores deteguntur. Immo Socrates potentiſſima ſigna ex loquela capiebat; ob id cum decorum adoleſcentem & diutile tacentem conſpicatus foret, *Vt te videam*, inquit, *aliquid eloquere*, etenim arbitrabatur homines non oculorum, ſed mentis acie & animi obtutu conſiderandos.

Sta-

Stabilis loquela.

Nicomachiorum moralium quarto Ariſtoteles magnanimo viro ſtabilem loquelam, grauem vocem, & tardum motum adſcribit, quippe cum magnanimus circa magna verſetur,& raro magna exiſtimet, talis eum vox deceat.

Contenta & vehemens loquutio.

Sic contra, idem in eodem loco puſillanimo, cum circa parua verſetur, omnia magna exiſtimet,& feſtinabundus ſit, & contentam & vehementem locutionem adſcribit, acuta autem vox & celeris ex his afficitur.

Velox loquela.

Velox in verbis, & præcipue ſi fuerit gracilis vocis, improbus, ſtolidus, importunus,& mendax erit; Ariſtoteles ad Alexandram. Velocis loquelæ, conſilij expertes, & dementes ſunt; Polemon & Adamantius, ſed Polemonis corrigendus eſt textus: nam pro ἀνοητοὺς, id eſt, *dementes*, habet ἀνοσίους, id eſt, *impios*, quod experientiæ refragatur. Rhaſes: Cuius loquela velox, feſtinus eſt, & parui intellectus, Conciliator habet, quæ Ariſtoteles; addit inſuper ex ſe; Iraſcibilis,& prauorum morum. Aratus, vt Suidas citat, ranæ tribuit loquacitatem, quæ ſtoliditatis ſolet eſſe comes, minimum mentis oportet eſſe gyrinis, quod vix deprehendas animal eſſe, niſi moueretur. Plato in Theæteto: Nos illum tamquam deum admirabamur ob ſapientiam; at ille nihilo magis antecellebat prudentia, quam rana gyrina.

Remiſſa loquela.

Remiſſa loquela pacatum & mitem animum oſtendit. Ariſtoteles in Phyſiogn. ad paſſionem referens, nam vt iratus intendit vocem, ſic animo remiſſus remittit vocem, & grauiter loquitur. Ex naturalibus cauſſis etiam euenit. Remiſſa vox ex ſpirituum remiſſione & paucitate prouenit, qui in fri-

gida complexione conſiſtunt, quæ animo mites generat.

Tarda loquela.

In figura verecundi, Ariſtoteles in Phyſign. Polemon & Adamantius, tribuunt ei tardam loquelam.

Vehemens loquela.

In figura amari duo poſteriores tribuunt ei loquelam vehementem.

Breuis loquela.

Breuis loquela deſides & pauidos manifeſtat, Polemon.

Grauis, & debilis loquela.

Qui grauiter, & debiliter loquuntur, ſtolidi, iniurioſi, & guloſi cenſendi. Ex Polemone & Adamantio.

Acuta, & ſqualida loquela.

Qui ſqualide, & acute loquuntur, varij hominis naturam habent. Ex iiſdem.

Acuta, & debilis loquela.

Acute, & debiliter loqui, timoris & inuidentiæ ſignum, Iidem. Sed Adamantius non timoris, ſed ſegnitiei dicit.

E naribus loquela.

Loquela, quæ è naribus effertur, mendaces, improbos, malignos, inuidos, & aliorum malis gaudentes indicat. Ex eiſdem eadem Scotus, Albertus, & Conciliator habent.

Subflaccida loquela.

Qui ſubflaccide loquuntur, violenti, ſcelesti, & hominum oſores cenſendi ſunt. Adamantius addit, *vehemens, & ſubflaccida.* Conciliator ab eis: Vox vehementius ſtrepens, velut ſonus indecenter permiſtus; violentum, iniuſtum, & in corde odium gerentem denotat.

Difficilis loquela.

Difficulter loquentes, improbi, inſipientes maiori ex parte habendi ſunt. Ex eiſdem.

Placida, & collecta loquela.

Qui placido & collecto ſermone loquuntur, quaſi fluxu & inundatione moleſtia aliqua detinentur. Ex eiſdem.

Modeſta loquela.

Modeſtam loquelam Scotus ſupplantaneum (id eſt, deceptorem) hominem indicare dixit.

De maxillis & mento. CAP. XXIV.

POſterior pars maxillæ mandibula eſt, Græcis σιαγόνες. Maxillæ pars prior, *mentum* dicitur, Ariſtotele auctore Animalium libro. Græcis γένειον.

Paruum mentum.

Paruum mentum virum in omnibus peſſimum & inſidiatorem oſtendit; Polemon. Sed Adamantius addit, *& diram*, ex ſerpentibus, qui tales habent. Georgius Valla ſatis inepte pro mento, *genas* vertit. Albertus ab his: Paruum, & breue mentum vitandum, quod immites, & inuidos arguat, ad ſerpentes relatos. Conciliator iracundos, immites, & inuidos dicit.

Longum mentum.

Mentum quibuſcumque protenſum, omnino reprobi, loquaciores pluſquam deceat, & dicaces; Polemon. Sed Adamantius non omnino reprobos, ſed præter modum loquaciores, & molliuſculos dicit; vbi videtur illud, *non*, temporis iniuria ex Polemonis textu prolapſum, ac emendatis codicibus reſtituendum; videnturque ad mulieres referendi, quæ

non omnino malæ, ſed dicaces & molles ſunt, quum quadratum mentum viros deceat. Polemon in figura dicacis, rectum mentum ei tribuit; & ipſe & Adamantius in figura fatui improbi, longum mentum ei tribuit. Albertus multas addit ineptias; nam iracundos, turbatos animo, & pios, prolixius mentum denotare contendit: & paulo inferius, dolis aſſuetam mentem notare. Eadem Conciliator.

Rotundum & depile mentum.

Si quis mentum raris pilis confertum, & rotunda figura habet, non virilem, ſed muliebrem dicito; Polemon, Mentum deorſum rotundiori figura circumſeptum, effeminatum & non virile dicito, Adamantius. Sed omittit *depile*, ex quo mendum in textum irrepſiſſe opinor. nam mentum vere effeminati glabrum eſt. Albertus eadem Pythagoræ accepta refert, & Conciliator.

Quadratum mentum.

Subquadratum mentum virile eſt; Adamantius. optimeque additum, à contrario ſigno; nam ſi rotundum feminæ, quadratum viri eſt. Conciliator eadem ex Alberto.

Bifidum mentum pulchre obuia figura depictum refert in dextra imagine.

Bifidum mentum.

Mentum in ſummo loco, tamquàm in duos vertices diſſiluerit (modo ſciſſum ſit) apparens, doloſis moribus aſcribendum. Ex Polemone, & Adamantio. Sed Albertus præſens ſignum cum inferiori confundit, & peruertit. Ait enim: Si diuiſione media nimis profunde depreſſum ſit mentum, Venereum & gratioſum virum oſtendere: qui tamen aliquando diſcordias excitet.

Leniter ſciſſum mentum.

At ſi ſciſſio mediocris fuerit, venerei potius gratioſique iudicabuntur; Adamantius. Sed Polemonis interpres omnia ſuo more peruertit. Conciliator eadem ſatis peruerſe tranſfert.

In vera Socratis imagine os inter mentum & naſum profundum latitans, obtulimus.

Ad nares concauum mentum.

In figura luxurioſi, Polemon nobis teſtatum reliquit: Qui ſuperficiem illius loci, quæ mento & naſo interiacet, concauam habuerint, qualem bonum Socratem habuiſſe ferunt, luxurioſi ſunt.

Acutum mentum.

Qui acutum habent mentum, animoſi ſunt, & ad canes referuntur. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ego *ἀκρογένειοι*, *acuti menti*, interpretor. Sueſſanus, *prolixo mento* interpretatur; ſed non de pilis ait intelligi debere. In Arabico textu Ariſtotelis, cuius nobis Anthiochenus Patriarcha Romæ copiam videndi fecit, legitur: Qui habent acutum mentũ, ſunt animoſi & fortes, & ad leones referuntur. Ego mendum in textu non ſolum ſuſpicor, ſed pro certo habeo: & Ariſtotelem non de mẽto, ſed de pilis menti intellexiſſe. Primo, quia ad canes vel

leones refert, qui acutum mentum non habent. Præterea id Ariſtoteles appoſuit, vbi de pilis, non de partium figuris agit. At ſi naturali ratione, & experientia id nobis eſſet diſcutiendum, videmus pilos virilitatis & roboris ſignũ eſſe; vnde qui prolixam & acutam habent barbam, id eſt denſis pilis, ſtatim eum coniicimus animoſum & fortem fore. Et Ariſtoteles Problematum libro dicit, homini datam eſſe barbam, quia ei iuba negata eſt; & alimentorum excrementum quod cæteris animalib. in ceruicem ſe confert, homini in maxillas tranſit. Præterea idem in figura Iracundi, cum εὐπώγωνα, id eſt, *boni menti*, dicit. Sed Polemon & Adamantius δασυπώγων, id eſt, *denſe piloſum*, dicunt. Legimus præterea in hiſtoriis Daretis Phrygij, Hectora fuiſſe decenter barbatum, & maxime bellicoſum, animoſum & fortem extitiſſe. Diogenes quoque maxima barba comatus fuit, vt Sidonius Apollinaris ad Fauſtum tradit. Lyſander etiam prolixa fuit barba, & generoſum quaſi in modum eam ferebat. Qui omnes maximi fuere viri, ſed & fortaſſe non ἀκρογένειοι, ſed μακρογένειοι legendum.

Imberbis homo.

Imberbes viri mulieribus & ſpadonibus ſimiles exiſtunt. Ait Polemon, ſpadones naturali nequitia peſſimis eſſe moribus, ingenio immites, doloſos, facinoroſos, aliiſque ſceleribus ſe immiſcentes. Plato in Euthyphrone Melitum Pittheum ſuum accuſatorem rara barba fuiſſe dicit. Et apud nos vulgo iactari ſolet; *Poco barba è men colore, Sotto'l ciel non è pegiore.*

Mulier barbata.

Barbata mulier peſſimorum etiam ſemper morum. Simplex vulgus adagium non inſulſe, nec maligniter effinxit, *feminam barbatam lapidibus eminus ſalutandam eſſe.* Michael Scotus: Mulier circa os barbata, eſt luxurioſa, fortis naturæ, & virilis conditionis, propter calidam ſui complexionem. Naturalis enim eſt ratio, calorē eſſe, qui pilos creet: & ob id cor-

pore humano illæ potiſſimum partes obſepiuntur pilis, quibus maior ſuppetit caloris facultas. Caloris inopia muliebre corpus pilis non obſidetur, vt eunuchis etiam, quorum natura frigidior eſt: læue eſt mulierum corpus, vt innato conſtipatum frigore, quoniam algorem comitatur denſitas, læuitas denſitatem, ob id mulier veluti barbata, vt monſtrifica, mali alicuius ingruentis habetur præſagium. Seminis abundantiam hirſuties ſignificat & excrementi. Lepus animal piloſum eſt, & ſolum animalium pronam ſupinamque pedum partem hirſutam habet, vnde *daſypodis* nomen habet; & luxurioſiſſimum eſt, & intra genas etiam pilos habet. Ob id piloſa mulier multæ laſciuiæ. Præterea medicæ doctrinæ dogma eſt, ab Ariſtotele comprobatum, mulieri menſtruorum abundantia & ſeminis, quandoque barbam contingere. Quod Auicennæ interpres ſe vidiſſe meminit in viduis caſtitate præſignibus.

Mulier imberbis.

Ob id mulier bene pilis nuda, & præcipue circa os, eſt bonæ naturæ, pauida, verecunda, mitis & obediens. Scotus.

De collo. CAP. XXV.

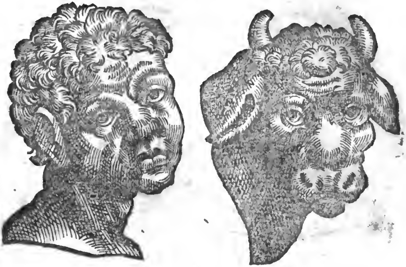
NVNC ad alteram corporis partem accedamus, quæ caput fulcit, ſcilicet collum. Ariſtoteles Animalium libro collum vocat, quod inter pectus & faciem eſt, cuius prior guttur, inferior gula, pars poſterior extima ceruix appellata eſt, Græcis *τράχηλος* eſt. Georgius Valla apud Adamantium *ceruicem* interpretatur.

Craſſum collum.

Quicumque craſſum collum habent, animabus fortes ſunt, & referuntur ad marem. Sed intelligit Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis per craſſum non *pingue*, ſed *magnum*, magnitudine oſſium & neruorum.

Digitized by Google

Quale craſſum hominis collum eſſe deceat oſtenſuri, taurinum, vt quam commodiſſime effingi potuit, ſpectandum exhibemus.

Craſſum & carnoſum collum.

Quibus collum craſſum & plenum; iracundi ſunt, & referuntur ad iracundos tauros. Sed Polemon & Adamantius non craſſum & plenum, vt Ariſtoteles, ſed craſſius & prolixius collum iracundos, & contumaces ſignificare dixerunt. Albertus præſens ſignum cum ſuperiori confundit, inquiens: Vaſta & cum quadam proceritate ceruix, animoſum indicat. Textus θυμοειδῆ habet, vel, *animoſa*. Taurus animo incitatus, eo impetu cornibus appetit, ea impotentis animi effrenatione fertur, nihil vt eum, neque bubulcus, neque metus vllus reprimere queat. Ælianus: Biſtones boues (ex Oppiano De venatione) horribili ſunt ceruice & pingui, ad faciendas cædes prompti, & cum impegerunt in hominem vel feram, in ſublime tollunt.

Tabula hæc pinguis ſuilli colli & humani figura inſignita eſt, vt mutua collatione mores inueſtigentur.

Collum pingue.

Qui vero habet collum groſſum, eſt ſtolidus, & comeſtor magnus: ſicut habet barbara tranſlatio Ariſtotelici libri ad Alexandrum; ſed pro *groſſo*, reponendum eſt *pingue*. Sues enim edaces & rudes ſunt, & tale collum poſſident. Ex quo Adamantius: Præpingue collum iracundos, rudes, indiſciplinabiles, & porcinos ſignificat. Polemon hoc non habet, temporum vetuſtate exeſum. Vterque vero in figura rudis, tribuunt ei breue & pingue collum. Albertus: Qui vaſtam nimium, ſiue largam ceruicem habent, iracundi & indociles: ſues enim talem habent. Nos vulgo *ſuem* vocare ſolemus hominem ſordidum, immodeſtum, & qui imprudentia intemperantiaque modum excedit.

Fœmineam imaginem non interiecimus: nam adeo frequens eſt illius figuræ mentio, vt ſi quoties opus fuiſſet, appoſuiſſemus, male breuitati conſuleremus, ob id lectorem ad primum librum remittimus.

Gracile collum.

Qui habent collum gracile, imbecilles ſunt, & referuntur ad fœminas. Signum hoc appoſuit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis à contrario: nam magnitudo fortitudinem denotabat. Polyxena tenui collo fuit, & animo ſimplici. Ex Darete.

Præſens figura ad oſtendendam in ſtruthione & homine colli exiguitatem, ſubſeruit.

Gracile, & longum collum.

Qui habet collum gracile, & longum, eſt ſonorus & ſtolidus, vt habetur ex Ariſtotele ad Alexandrum: hunc ad aues comparat, quæ garrulæ, vanæ & mobiles ſunt. In Phyſiognomonicis vero collo oblongo & gracili præditos, timidos dicit, & ad coruos refert. Polemon & Adamantius: Collum oblongius graciliuſq; timidiores, & malorum morum demõſtrat. Iidemque in figura timidi, prælongum ei collum adſcribunt. Rhaſes vtrumque coniunxit: Gracile & longum collum, timidum, garrulum, & ſtolidum oſtendit: quod ex Alberto excepit; ſic & Conciliator. Suetonius ſcrbit C. Caligulam gracilitate maxima fuiſſe ceruicis & crurum; erat enim

nimium pauidus, & vitioſus, & aduerſus Barbaros cum trans Rhenum iter faceret, dicente quodam non mediocrem fore conſternationem, equum conſcendit, & moræ impatiens aufugit.

Medium inter longum & craſſum collum.

Quibus magnum, ſed non valde carnoſum collum, magnanimi cenſentur, quod leones præſentent, & in principio, vbi leonis formam deſcribit, ait leonem collum habere oblongum, craſſum, & moderatum, id eſt inter longitudinem, & craſſitiem medium. Vbi legitur, παχὺν σύμμετρον reponendum παχὺν συμμέτρως, ne ſibi contrarius videatur; idem Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. In figura fortis, meminit colli firmi, & non valde carnoſi. Polemon & Adamantius. Collum craſſitie, & longitudine moderatum, compactius, & robuſtum, fortes, dociles, & ad diſciplinas idoneos oſtendit. Galenus in Arte medicinali. Collum immediate à cerebro ex capite oritur, vnde gracile, & male compoſitum, peſſimum; ſicut craſſum, & bene compoſitum, ſignum eſt optimum ad omnia, cum bonitas ſuum principium ſequatur. Conciliator. Vaſta ceruix cum quadam prolixitate non valde carnoſa fortem denotat, & animoſum. Hæc ceruix eſt, quam toroſam, & compactam dicimus. Virgilius:

— cui plurima ceruix.

Breue collum.

Qui habet collum valde breue, eſt callidus, detractor, aſtutus, & doloſus; Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens. In Phyſiognomonicis vero: Quibus valde breue collum, doloſi & inſidiatores, vt lupi. Rhaſes; Collum breue habentes, callidi & ingenioſi. Conciliator eadem. Albertus omnia confundens, ſibimet contradicit. Collum valde breue deprehendit aſtutos & doloſos, & paulo poſt: Collum groſſum, ſtolidum & edacem notat, ex Platone, ſed ex Polemone potius. Solida ceruix, longa, ſiue vaſta, & quæ difficulter flectatur, rapaces

oſtendit, & ad lupos referuntur. Tradit Ælianus lupi collum in eas breuitatis anguſtias compulſum, & vehementer compreſſum eſſe, vt contorqueri retroque verſari nequeat, & ſi retro velit aſpicere, totum corpus contorqueat neceſſe eſſe. Craſſo & breui collo eſt vitulus marinus, carniuorus, & admodum vorax. Accipitrum generi collum breuiſſimum, qui maxime ſunt rapaces, vt etiam ex Ariſtotele habetur. Hyænæ cum ſpina riget collum, continua vnitate flecti nequit, niſi toto corpore circumacto; Plinius, & Solinus. Eſt enim vorax, inſidioſa, ex genere luporum.

Neruis intenſum collum.

Quibus collum neruis intenditur, praui ſunt; at ſi adſint & cætera, fatui, ſenſuque deficientis ſigna ſunt. Polemon & Adamantius: Ceruix neruis patentibus compoſita, ineptum & indocilem hominem teſtatur; & ſi concurrunt alia ſigna, inſanum: Albertus ex his, & ex eo Conciliator eadem.

Vacuum, & imbecille collum.

Inane collum & imbecille, verſipellem virum & malignæ aſtutiæ ſignificabit; Adamantius. Sed in Polemone locutio manca eſt, & deficit ſignum. Albertus ab his: Soluta, quaſi decidens, & inualida ceruix, nocentes homines & inſidioſos notat.

Mutilum collum.

Quibus collum mutilum, audaces verbis, re timidos oſtendit, Adamantius. Albertus: Breue collum, cum temeritate audacem notat.

Collum durum.

Durum collum rudes oſtendit. Albertus ex Polemone & Adamantio. Dura ceruix indociles indicat; & vulgo ignaros & rudes *duræ ceruicis* homines dicimus.

Collum molle.

Molle collum ignaros oſtendit. Polemon.

Aſperum, & pingue collum.

Colli aſpera caro & bonæ habitudinis, pauidos oſtendit. Idem.

Collum implexum circa magna vaſcula.

Qui magna vaſa circa collum complexa habent, & manifeſta rudes ſunt; Adamantius. Vbi adnotandum, quod Polemonis textus habet ἄφωνοι, & interpres, *ſine voce*, tranſtulit, Adamantius εὐφανῆ, id eſt, *bene apparentia*; ſed *rudes* verbum deficit; ob id interpres lapſus eſt: idque ex Ariſtotele deſumpſerunt, qui in figura inſenſitiui ait: Quę circa collum, & brachia carnoſa, complexa, & colligata ſunt. Et in figura ingenioſi à contrario ſigno appoſuit: Quæ circa collum & humeros graciliora, id eſt, non complexa.

Firmum & immobile collum.

Collum firmum & immobile, ſecundum Polemonem, malos; ſecundum Adamantium, ignaros, pertinaces & rudes viros oſtendit. Alibi, propter amentiam immobilia colla facta ſunt, ait Adamantius. Sed Polemon, imbecillia, ſi & alia ſigna accedant. Rigida, tamquam defixa ceruix, indoctum & inſolentem denotat, & aliquando id ſignum ſtultis conuenit. Si autem vis ſcire, quod magis ſit, aduerte an mobilis, an defixa, & rigida ſit magis: ſi mobilis, ſtultitiam, ſi defixa, indocilitatem & contumaciam oſtendit. Videbis autem quoſdam, qui ex ſtudio intendunt & roborant ceruicem, & paulo poſt ceruicem huc & illuc iactando, detegunt ſtultitiam. Fabius: Caput rigens, prædurum, feritatem quandam mentis oſtēdit. Fera, inſidioſa, & voracia ſunt animalia firmi colli & immobilis. Hyænæ collū flecti nequit, niſi circumactu totius corporis. Lupus contorqueri retroque verſari non quit, & ſi retro velit aſpicere, totum corporis truncum contorqueat neceſſe eſt. Leonibus & lupis collum oſſe perpetuo riget. Ariſtoteles: Tigribus natura breuiora creauit colla. Ambro-

ſius: Sues etiam firmo collo ſunt, nec ſe torquere valent.

Collum valde fractum.

Vtriuſque textus mancus eſt, Polemonis & Adamantij, & obſcurus; conabimur tamen pro virili reſtituere. Qui vero artificio quodam valde effractum collum habere ſe ſimulant, eo ipſo ſe cinædos oſtendunt, dum enim hoc modo ſe emendare cupiunt, nihil aliud quærunt, quam vt impudicitiam & impudentiam ſuam abſcondant. Iidem in figura effeminati ei collum fractum adſcribunt, & eſt contrarium prædicti ſigni, nam ſi durum collum, & firmum, pertinaces & duros oſtendit; fractum molliuſculos & effeminatos demonſtrare par eſt. Albertus hic ſatis importune cum ceruice multa cinædi ſigna adducit, inquiens: Cum videris ceruicis fluxum, & labiorum quandam contractionem riſui quodammodo ſimilem, & inordinatam oculorum conuerſionem, inconſtantiam in ſedendo & ſtando, & vocem tremulam, conſtanter affirma talem eſſe effeminatum. Fabius: Caput, vel ceruix humilis, humilitatem demonſtrat. Plutarchus narrat, quod Alcibiades quodammodo ceruicem frangebat.

Erectum collum.

Surſum erectum collum iniurioſi, inſipientis & ſtulti ſignum eſt, niſi id ob mollitiem faciat. Albertus: Nimis erecta ceruix, non indocilem ſolum, ſed inſolentem, & contumacem, & qui monita non audiat, demonſtrat, ex Polemone & Adamantio. Fabius: Supinum caput arrogantiam denotat.

Ante collum inclinatum.

Collum incuruum ſtultum demonſtrat: poteſt quidem etiam curioſum, parcum, peruerſum, mollem, & non ſimplicem, neque rectam animam habentem denotare. Polemon & Adamantius. Inclinata ceruix docilem monſtrat, inquit Albertus: ſed inclinatam Philoſophi vocant, quæ mollis, & non omnino inflexibilis ſit. Idem dicit: Defixa ceruix ad pectoris

partes, ſolet oſtendere animum cogitationibus occupatum; aliquando parcos oſtendit; aliquando malignos: obid attendendum ſi alia ſigna conueniant. Certum eſt ſimplex nihil ſignificare. A quo eadem Conciliator. Aratus panda ceruice fuit. Zeuſippus curua ceruice, vt Athenis in gymnaſiis Prytaneiſque olim viſebatur; ſicut Sidonius Apollinaris ad Fauſtum tradit.

Ad dextram inclinatum collum.

Collum ad dextram declinans, pudentis & ſtudioſi eſt, ex Polemone & Adamantio. Plutarchus in vita Alexandri Macedonis ait: Referebat ceruicem paulum ad dextram inclinatam.

Ad ſiniſtram inclinatum colum.

Collum ad læuam inflexum, adulteros & nullius pudicitiæ viros patefacit, Polemon & Adamantius. A quo Albertus: Ceruix ad ſiniſtram declinans, ſtultos & cinædos oſtendit, idemq; refert ex Ariſtotele ad Alexandrum, Collum ad dextram inclinatum cinædum oſtendere, & caninum: quod apud Ariſtotelem non reperitur in eo libro, ſed in Phyſiognomonicis. Qui ambulant ad dextram inclinati, cinædi ſunt, quo Conciliator deceptus, errauit.

Collum in neutram partem inclinatum.

Collum in neutram partem inclinatum, aut in quamlibet aliam, non boni ſed læſi animi ſignum oſtendit. Polemon, Adamantius.

Sanguineis venis refertum collum.

Quibus autem venæ quæ circa collum & tempora ſunt, amplæ ſunt, ij malæ iræ ſunt, & referuntur ad paſſionem, quia iratis hæc accidunt. Ariſtoteles in Phyſiogn. Vbi vero de colore loquuntur Polemon & Adamantius, aiunt; Venæ cer-

uicis, & quæ circa tempora ſunt, cum tumentes apparent, vt ſanguineum colorem repræſentènt, internæ iræ feruorem teſtantur.

De Gutture, CAP. XXVI.

DIXIMVS de toto collo; nunc de eius partibus. Guttur, vt ſuperius narratum eſt, prior eſt pars colli, Græcis φάρυξ, id eſt, vt alij interpretantur, *frumen*.

Guttur aſperum.

Aſperum guttur mentis leuitatem, prolificationem, linguę proteruitatem, & loquacitatem ſignificat. Adamantius vero non habet *prolificum*. Albertus: Aſperum guttur animi leuitatem, & oris loquacitatem notat: hoc eſt auium, Eadem Conciliator.

Prominens viri guttur & auis præſenti figura indicamus.

Nodus gutturis prominens.

Si vero nodus gutturis extra prominebit, ſapientem hominem notat, ſed tamen lingua non proteruum. Si vero nodus intus extiterit ſolidus ſub gutture, difficilem, moleſtum, & bibacem hominem ſignificat. Hæc Polemon. Sed Adamantius aliter habet: Si vero prominebit gulæ nodus, vanæ mentis quidem, ſed non audacis linguæ, ſublimia meditantem, bibacem, querulum, moleſtum, cænipetam, & male ſuſpicantem indicabit. Albertus: Singularis nodus, veluti leuem hominem vertex extra apparens, denotat, non tamen audacem, neque maleficum, ſed triſtem in ſe, & erga alios ſuſpicioſum. Eadem Conciliator. In Iulij Cæſaris ſtatuis & numiſmatibus gutturis vertebra nimium prominet.

De Clauiculis, CAP. XXVII.

CLAVES, ſiue clauiculæ, nonnullis iuguli dicuntur, quæ Græcis κλεῖδες. Oſſa ſunt, quæ humeros pectori adiungunt clauduntque; ob id claues dictæ, ne ab ordinario motu moueantur, aut ſuo loco diſſiliant. A ſummo pectore in imam gulam vertices exeunt, collumque à thorace diuidunt,

Socratis imaginem attulimus, vt in marmoribus habetur, in qua clauiculæ non apparent, ſed pars obſtructa & plana.

Clauiculæ male ſolutæ.

Quibus vero, quæ circa claues ſunt, concluſa ſunt, inſenſibiles ſunt: difficulter enim ſolubilibus his quæ circa clauem, impotentes ſunt recipere motum ſenſuum. Ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Obſtructæ claues, aut ſenſus aut actionis vim nullam oſtendunt; Polemon, & Adamantius, & in figura ſtupidi, vel inſenſitiui, ei claues dant complexas. Albertus ex his: Cum inferior pars circa gulam, quam iugulum appellant, ad humeros & pectus concluſa complexaque eſt; tarditatem ſenſuum & ſtoliditatem ſignificat, taleſque ad artes mechanicas minime apti. Iccirco Zopyrus phyſiognomon, qui ſe hominum mores naturaſque ex corporis oculis, vultu, fronte pernoſcere profitebatur, ſtupidum eſſe Socratem & bardum dixit, quod iugula concaua non haberet, & obſtructas eas partes & obturatas dicebat: addidit etiam *mulieroſum*, vt Cicero libro De fato ſcribit.

Apertæ claues.

Apertæ claues effeminatum hominem oſtendunt. Polemon & Adamantius. Cum iugulum longe ab humeris ſeparatum, fuerit latum,& extenſum,animi denotat imbecillitatem. Albertus & Conciliator.

Claues bene ſolutæ.

Quibus autem quæ ſunt circa clauem colli, bene ſolubilia ſunt, ſenſibiles habentur; nam ſolubilibus bene exiſtentibus his quæ circa clauem, facile motum ſenſuum recipiunt. Sed Ariſtoteles in Phyſiognomonicis per motum ſenſuum, intelligit ſpirituum ſenſitiuorum, qui menti ſeruiunt, ex quibus homines fiunt intelligentes: Et leonem deſcribens, ſolutas magis quam compactas claues ei tribuit. Polemon & Adamantius. Menſuratæ autem clauium aperturæ, hominem & prudentia & virilitate inſignem oſtendunt. Polemonis textus interim corrigendus, qui pro *ἀνδρεῖον*, habet *ἀιαιδρεῖον*. Albertus, & Conciliator ab his eadem.

De Ceruice, CAP. XXVIII.

NVNC de ſpina ſermo habendus, quæ caput excipit, cuius pars poſtica, *ceruix* Latinis, *αὐχὴν* Græcis dicitur, & extenditur vſque ad omoplatas, Ariſtoteles Animalium libro: Ceruix eſt locus, vbi caput flectitur; eius vtilitas eſt, vt ad dextram læuamque, antrorſum vel retrorſum vertatur. Conſtat ſeptem oſſiculis vertebratis, orbicularibus, vt ad circumſpectiones faciliores eſſemus.

Craſſa ceruix.

Craſſa ceruix ſupra collum, ignarum facit cum iniuria Polemon. Sed Adamantius ait: Aſpera ceruix, vt collum, &c. Mihi Polemonis textus integrior videtur, qui habet *παχὺς*, quam Adamantij, apud quem eſt *τραχύς*. Si ad experientiam

conuerti licet, Claud. Cæſar opimus fuit ceruicibus, idemque maxime ignarus. Antonia eius mater dicebat, eum portentum hominum eſſe, inchoatum à natura, non abſolutum, ac ſi quem ſocordiæ argueret: ſtultiorem dicebat filio ſuo. Nero etiam obeſa fuit ceruice, ex Suetonio.

Inſpice à dextris obeſam Neronis ceruicem.

Aſpera ceruix, & ſpatulatum vertebra ſupereminens.

Quibus ceruicis vertebræ aſperæ ſunt, præ cæteris eos aſperis moribus eſſe notabis. Vbi Polemonis textus truncus & mendoſus eſt, ex Adamantio ſic corrigendus: Quibus ceruicis vertebræ aſperæ ſunt, & illa ſpatularum ſupereminet multum, vbi per coniunctionem oritur collum, contumelioſi ſunt. Sed vbi Polemon ἐπαυχένιον, Adamantius ὑπαυχένιον id eſt, *ceruicem*, habet. Sed Adamãtius corrigendus. Polemon iterum in figura iniurioſi, ait: Quib. vertebrum iuxta colli confinium foras eminet, contumelioſi ſunt, & referuntur ad apros.

O 3

Albertus: Inter coniunctionem ſpatularum, & ceruicis originem vertebra quædam eminet, neu cætera ſibimet conueniunt; ſi interualla ſunt ibi, & ſic nodorum ſuperficies aſpera, tales ſuperbi & inſolentes eſſe ſolent.

Ceruix & collum rotundum.

In figura fatui improbi Polemon & Adamantius ponunt collum & ceruicem rotundam, ſed ſatis peruerſe. Albertus rotundum collum animi & corporis virtutem notare dixit.

Leonis caput ſæpius propoſitum non adducimus, ſi collum ſuis iubis veſtitum, & humanam ceruicem ad illud comparatam vis conſiderare, illud adeas.

Ceruix piloſa.

Qui ceruicem parte poſteriori hirſutam habent, liberales ſunt, argumento leonum. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed eius textus corrigendus: nam pro ἐλαθέριοι, legitur ἐλεύθεροι, quum & alibi de leonis figura ſcribens, dixerit idem. Adamantius ab eo: Collum circa caput denſis pilis obſitum, fortem & magnanimum notat.

De ſpatulis, CAP. XXIX.

IAM ſuperiores partes omnes thorace tenus, quid de moribus præſagirent, declarauimus; nunc ad tertiam hominis partem deueniemus, ſcilicet thoracem. Philoſophus Animalium libro, thoracem partem illam appellat, quæ à collo ad pudenda vſque procedit. Thorax ipſe parte priore poſterioreque conſtat. Nos à poſteriore incipiemus: à ceruice vero omoplatæ ſe ſtatim offerunt. Hæc duo lata oſſa ſunt, & à ceruice vtrimque ad humeros tendunt. Celſo *ſcoptula operta* dicitur, Græcis ὠμοπλάται, hæc ad nonam à ceruice coſtam finiuntur, humeros latos triangulari forma efficiunt, & à ceruice veluti mollibus iugis demiſſæ ſunt. Ab aliquibus *ſpatulæ humeri*, & in animalibus *armi* dicuntur.

Latæ, magnæ, & diſtantes ſpatulæ.

In figura animoſi, latas ſpatulas ei tribuit Ariſtoteles, & magnas. Polemon & Adamantius in figura virilis, omoplatas in latitudine diſtentas, adſcribunt: quod Polemon in animoſo etiam ab Ariſtotele mutuatus eſt. Virgilio videntur robur ſignificare:

Talis prima Dares caput altum in prælia tollit,
Oſtenditque humeros latos. Et alibi:
Hæc fatus; latos humeros ſubiectáque colla, &c.

Ab humeris latis Plato fuit appellatus. Primo fuit athleta fortiſſimus, poſtea appulit animum ad philoſophiam. Refert Plutarchus in illius vita, cognomentum id ei impoſitum propterea, quod cum apud Ariſtionem Argiuum pugilum magiſtrum exercendo corpori operam daret, & robuſtiori valetudine humerorumque latitudine cæteris ſuis condiſcipulis longe præſtaret, eiuſmodi inde appellationem ſit conſecutus. Tiberius Cæſar latis fuit humeris, & pectore cæteriſque membris vſque ad imos pedes æqualis & congruens.

Spatulæ ſurſum elatæ.

In figura inuerecundi Ariſtoteles tribuit ei ſpatulas multum eleuatas.

De dorſo, CAP. XXX.

DORSVM ceu carina quædam compactum eſt, totamq; corporis molem firmiter fulcit, & in vtramuis partem agit & contorquet. Cõſtat oſſib. quatuor. & viginti ſeptem à ceruice vſq; ad omoplatas, vt diximus; ab his vſq; ad extremas coſtas numero duodecim. Hæc pars pone pectus eſt, & metaphrenum dicitur; ab extrema hac coſta quinq; ſunt aliæ vertebræ lumbos conſtituentes, omnium maximæ ac craſſiſſimæ. Philoſophus Animalium libro ait: Natura homini dorſum

carinæ inſtar, ac fulcri machinata eſt, illius enim ope recti conſiſtimus, Græcis, νῶτον eſt.

Magnum & robuſtum dorſum.

Quibus dorſum ingens ac robuſtum, anima fortes ſunt, & referuntur ad maſculos. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Dorſum latum & robuſtum, animoſitatis & generoſitatis eſt ſignum. Polemon, & Adamantius. Sed prior in figura animoſi, dorſum ei latum donat. Gemebundus Hercules apud Sophoclem, ait:

O dorſa ô pectora!

Anguſtum & imbecille dorſum.

Quibuſcumque dorſum anguſtum & imbecille, molles ſunt, & referuntur ad feminas. Ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Sed Polemon & Adamantius, forma ab hac contraria (id eſt antedicta) contrarium iudicabunt, ſcilicet dorſum anguſtum & imbecille, timiditatis & imbecillitatis eſſe ſignum. Ad Alexandrum vero ſcribens philoſophus ait: Subtilitas tergi, diſcordantis naturæ (puto malignæ) idque fortaſſe dixerit, referens ad dorſum ſimiæ, & felis; nam anguſtum & imbecille dorſum habent.

Macilentum dorſum.

In figura ingenioſi, Ariſtoteles tribuit ei dorſum non carnoſum.

Dorſum piloſum.

Qui dorſum piloſum habent, aſperi ſunt, & referuntur ad beſtias. Alij textus inuerecundos habent ἀναιδεῖς. Sed melius *aſperi*: nam belluæ potius aſperæ & immites, quam inuerecundæ ſunt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis.

De metaphreno, Cap. 31.

Galenus eo libro qui De interioribus inſcribitur, ait:

Pectoris imum, quod eſt conterminum ſtomacho, phrenon à veteribus appellatur. Diaphragma eſt membrana diuidens ſpiritualia à naturalibus, à phreno ad poſtremas coſtas intus iungitur: vnde metaphrenon ea eſt poſteriorum pars, quæ phreno opponitur. Græcis μεταφρενον, hoc eſt, *poſt phrenum*. Aquilibus ſubſcapilium dicitur: quia ſub ſcapulis conſtituitur. Ea pars conſtat à ceruicis fine vſque ad lumbos, duodecim, vt diximus, vertebris conſtans. Pomponius Gauricus inerudite apud Adamantium pro metaphrenum ſcapulas transfert.

Hic viri & mulieris figura, primo libro deſcripta conſulenda eſt. Illa enim huic muneri deſeruit.

Bene carnoſum, magnum, & articulatum metaphrenum.

Quicumque metaphrenum habent magnum, bene carnoſum, & articulatum, animabus fortes ſunt, & referuntur ad mares. Sed textus Ariſtotelis in Phyſiognomonicis corrigendus eſt, nam habet ἄσαρκοι, cum dicere deberet, εὔσαρκοι; nam bene carnoſum apud ipſum auctorem intelligendum eſt mediocriter, & quantum debet eſſe carnoſum, vt bonum ſit. Polemon, & Adamantius: Metaphrenum quibus eſt robuſtum, optimum eſt ſignum. Iidemq; in figura fortis metaphrenum ei robuſtum adſcribunt. Albertus: Dorſum latum, & ſolidum virile eſt.

Macilentum, inarticulatum, & imbecille metaphrenum.

Qui habent metaphrenum imbecille, non carnoſum, & inarticulatum, animabus ſunt molles, & referuntur ad feminas. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed Polemon habet: Quibus imbecille; & paruum, Adamantius, & gracile metaphrenum, timidi & puſillanimi ſunt. Albertus: Dorſum iam dicto contrarium, muliebri aſſignatur generi.

Latum metaphrenum.

Latum metaphrenum magnanimitatem oſtendit. Polemon, & Adamantius. Ego ad leones referrem, quia Ariſtoteles in figura virilis, leoni, cui magnanimitas adſcribitur, metaphrenum latum tribuit, vt eo loco videre eſt,

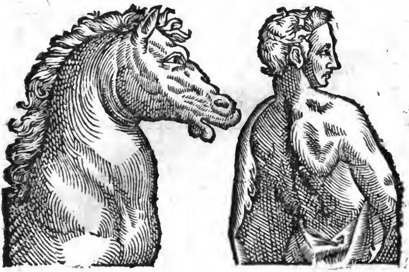
Carnoſum metaphrenum.

Caro multa ſuperaucta metaphreno, ſenſuum indicat egeſtatem. Polemon & Adamantius.

Macilentum metaphrenum.

Si vero pauca metaphreno excreuerit caro, fatuitatem indicat. Polemon & Adamantius.

Præſens equi & viri figuris oſtendendis, facit propoſita tabella, vt ſupinum metaphrenum oculis ſubiiciat.

Erectum metaphrenum.

Quicumque metaphrenum erectum habent, glorioſi ſunt,

& inſipientes, & referuntur ad equos. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sueſſanus interpretatur, *metaphrenum ſupinum & concauum*; & eiuſmodi molles eſſe & dementes dicit, vt equos, qui metaphrenum cauum habent, & coitus tempore inſaniunt. O indignam tanto philoſopho interpretationem, & declarationem! Erectum habet metaphrenum pauo: nam elatam ceruicem etiam habet, & inter alites tum intellectu, tum gloria excellit. Gemmantes laudatus expandit colores, aduerſo maxime ſole; quia ſic fulgentius radiant. Simul vmbræ quoſdam repercuſſus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, omneſque in aceruum contrahit pennarum, quos ſpectando oculi exhilarantur. Plinius: Pauo erecto pennarum flabello ſeipſum miratur, ac ſi quis eum laudauerit de pulchritudine, ambitioſius ſe geret, ſi vero reprehenderit, cauda recondita calumniatorem odio ſibi eſſe teſtabitur. Oppianus.

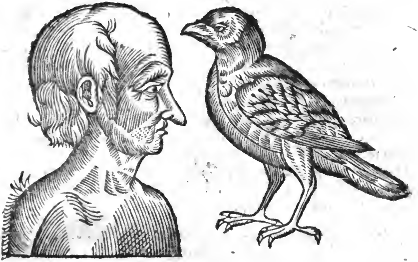
Valde curuum metaphrenum; humeri ad pectus contracti, & corpus effractum.

Si autem ad hæc, quæ ſupradicta ſunt, corpus effractum fuerit, & lucricupidus erit, Adamantius. Sed Polemon addit peruerſum & inuidum.

Metaphrenum medium inter conuexum & curuum.

Quoniam neque curuum vehementer oportet eſſe, neque concauum metaphrenum, medium erit bene formatum, Ariſtoteles in Phyſiognom. Hanc medietatem inter vehementer curuum & conuexum explicant Polemon & Adamantius. Placide autem teres metaphrenum prudentem, gratioſum, & iucundum oſtendit.

Viri dorſum auium pilis obſitum, vt intueri queat quiſque; ob oculos ponere libuit.

Metaphrenum piloſum.

Quibuſcumque humeros & metaphrenum pilis denſari inſpexeris, tales auibus ſimiles putabis: nam alta conſilia & cogitationes habent. Polemon & Adamantius capitis, de pilis.

De gibbis. CAP. XXXII.

VBI deficiunt omoplatæ in dorſo, aut metaphreno, fit gibbus, & armi tument; idque aut defectu naturæ, aut nutricum indiligentia, dum infantes adhuc molles ambulare cogunt, & inepte ſuſtinent, tunc enim os omoplatæ in inferna parte ſatis debile, facile cedit immoderato motui, & ſurſum erigitur, prominetque, & muſculis ſe attollentibus locum præbet.

Dorſum gibbum.

Gibboſus homo,nequaquam bonus,niſi id ex mollitie eueniat,cæteraque adfuerint ſigna; Polemon & Adamantius; Sed Michael Scotus: Gibboſitas ſignificat hominem ſagacem,ingenioſum, fallacem, malitioſum, & multæ memoriæ. Apud me omnes mutili improbi ſunt, & peſſimi omnium gibboſi, quum Naturæ error ſit circa cor;totius corporis principium.

Pectus gibbum.

Gibboſitas in anteriori tantum parte, duplicis animi hominem, & plus ſimplicem quam ſapientem notat. Scotus.

De coſtis. CAP. XXXIII.

COSTÆ communes partibus inferioribus ſuperioribuſque octonæ ſunt,ex Ariſtotele,in Animalium libro. Dictæ ſunt coſtæ, quod interna cuſtodiant, vel quia ſimul conſtant.Hæ ſunt ſpiritualium partium munimentum.Comprehendunt anterius quodcumque eſt à clauibus vſque ad cartilaginem,quæ ſcuti formam habet;poſterius vero totam coſtarum compoſitionem,quæ à ceruicis vertebris protenditur.

Bene coſtati.

Qui robuſtis coſtis ſunt, fortis animi ſunt, & referuntur ad maſculos. In figura iracundi eum bene coſtatum facit, & in figura fortis, oſſa, & coſtæ, & extrema corporis fortia & magna adſcribit Ariſtot.in Phyſiog.In figura fortis Polemon & Adamantius;Articuli,& latera fortia & robuſta. Sed Polemon in figura iracundi bene coſtatum poſuit. Rotophanis Magneſij (qui eadem die lucta pancratioque victor Olympiis euaſit) ſub Hadriano rurſus detecto cadauere, os vnum perpetuum à iugulo ad ilia, coſtarum loco, inuentum eſt. Ouidius de Hercule loquens:

Aut lacertos artus, aut grandia detegit oſſa.

Male coſtati.

Qui vero non bene coſtati, molles ſunt ſecundum animam, & referuntur ad feminas. Ariſtoteles in Phyſiog. Latera gracilia imbecilliaque formidinem & imbecillitatem arguere, inquiunt Polemon & Adamantius. Coſtarum gracilitas earundemque imbecillitas, cordis & animi imbecillitatem innuunt. Rhaſes, Albertus, & Conciliator.

Exiles coſtæ, & vacuæ.

Latera valde gracilia, & vacua, puſillanimitatem, malignitatem, & voracitatem arguunt; ſed in Polemone tranſpoſitum eſt, vbi de ventre loquitur; quod ab Adamantio optime animaduerſum eſt, & ſuo loco inſertum.

Tumidæ & inflatæ coſtæ.

Quorum latera turgidiora & veluti inflata ſunt, loquaces & ſtultiloqui habentur, boum & ranarum argumento. Polemon & Adamantius: Circumlata latera, & in tumoris ſpeciem plena, nugacitatem & nequitiam arguunt. Conciliator bibaces etiam eſſe dicit.

Carnoſæ coſtæ, & duræ.

Latera carnoſa, & dura diſciplinis inhabilem arguunt. Alibi: Carnoſæ coſtæ ruditatis ſignum. Ex Polemone, & Adamantio. Rhaſes: Coſtarum latitudo, & in ipſis carnium multitudo; ſtoliditatem declarant. Albertus latera carnibus referta, iis duris, indocilem hominem oſtendunt. Qui tamen hoc cum ſuperiori ſignificatione confundens, ranis tribuit.

Non carnoſæ coſtæ.

In figura ingenioſi, Ariſtoteles tribuit ei coſtas non carnoſas, à contrario iam ſuprà narrato ſigno.

De lumbis. CAP. XXXIV.

OMNIVM maximæ & craſſiſſimæ ſunt quinque lumborum vertebræ,& anguſto foramine magnam medullam continent. Lumbi dicuntur à cinctura vſque ad renes. Hæc eſt ſedes luxuriæ. In ſacris literis legitur: Sint lumbi veſtri præcincti. Et Ægyptij, vt Orus in Hieroglyphicis teſtatur, hominis ſtatum conditionemque innuere volentes,lumbum, aut ſpinæ dorſi oſſa pingunt. Sunt enim qui dicant hinc ſemen effluere. E regione ventris conſiſtunt, & in concumbendo maxime laborant. Perſius:

—cum carmine lumbum
Intrant, & tenero ſcalpuntur vbi intima verſu.

Validi & oſſei lumbi.

Lumbi oſſei validique virilitatem ſignificant. Polemon & Adamantius.

Parui, & imbecilles lumbi.

In figura timidi, Ariſtoteles tribuit ei lumbos paruos & imbecilles. Sed Polemon & Adamantius lumbos longos dicunt, vbi notandum Polemonis textum corruptum; habet enim ὀφὺς pro ἰσφὺς.

Carnoſi lumbi.

In figura rudis, Ariſtoteles tribuit ei carnoſos lumbos.

Carnoſi & molles lumbi.

Carnoſi lumbi & molles effeminationem indicant. Polemon, Adamantius.Albertus ſpinam vocat. Spinæ pars inferior ſi latis iacet natibus, & molli carne circumdata, effeminatum oſtendit.

Acuti lumbi.

Lumbi in acutum tendentes, mulieroſos, intemperantes, & timidos oſtendunt.Ex Polemone & Adamantio.Albertus: ſi hæc pars prolixa deſinit in acutum,intemperantiam oſtendit, timiditatem, & libidinem.

Tremuli lumbi.

Duplices ambulationes lumbos tenentes cinædo adſcribit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis in ſua figura. Ego ſuſpicor labem in codice: nam non κεχηνότες ſed κροτοῦντες, id eſt *ſtrepitum facientes*, legendum eſt, vt de genibus dixit. Polemon & Adamantius in eadem figura tremulos dixerunt. Polemon vbi de collo loquitur, dicit; *lumbus clamans*: Adamantius: *lumbus mouetur*. Qui enim lumborum motu vehementer vtuntur, vt etiam qui equitant, fluentiore corpore præparatoque ad concumbendum euadunt, & caloris agitationiſque cauſſa eodem afficiuntur modo, quo per coitum, & libidinoſiores ſunt, vt Ariſtoteles in Problematis ait. Sic enim textrices quia frequenter lumbos mouent, etiam laſciuiores euadunt.

Teretes & graciles lumbi.

Qui medio ventre mediocriter graciles ſunt, venationis ſtudioſi ſunt, argumento leonum & canum, videbit enim vtique quis, & canes ferarum amatores lumbis ſuccinctos eſſe. Sed antiqua tranſlatio huic contraria eſt, ait enim: Qui lumboſi ſunt, ferarum amatores, & potius εὔζωνοι, quam ὀσφυώδεις, legendum, vt habet Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, & potius ſuccinctos, & graciles, quam lumboſos interpretandum; & philoteri canes lumbos habent oblonglos, duros, graciles, neruoſos, teretes, & mediocriter magnos. Albertus dorſi & lumborum ſigna confundens, ait; Qui incuruum habent dorſum, præſertim in molli carne, & quæ iuxta ilia anguſta ſit, tamquam ſuccincti, in omni opere præcellunt, & præcipue venationis ſtudio.

De Humeris. CAP. XXXV.

HVMERI ſunt, è quibus brachia pendent, ij & armi dicuntur pro re dicti, nam eis arma dependent, ait Feſtus: nunc vſus obualuit, vt brutorum etiam armi dicantur.

Ro-

Robuſti humeri.

Robuſti humeri robuſtos mores ſignificant; Adamantius, idemque & Polemon forti tribuerunt robuſtos humeros, & iracundo latos. Sed corrigatur interim Adamantij textus, ait enim: Venter latus, & humeri vacui, robuſtæ ſpatulæ: legendum enim: *Venter latus, & vacuus, humeri robuſti, & ſpatulæ.* Conciliator addit, *carnoſos*; quod quidem in Græcis codicib. non reperitur. Cicero de bobus loquens, ait; terga eis eſſe data, humerorum vires, & latitudines, ad aratra extrahenda. Leo humeros, vt Ariſtoteles ſcribit, validos & robuſtos habet. Leodamas ex forma humerorum Vlyxis, eius fortitudinem arguit; aitque apud Homerum:

— quantum ſuris, humeriſque toriſque,
Colligere eſt, non ſegnis, inerſque.

Et Vlyxes increpans Laodamantem ait:

— ſi membra tibi dent grandia Parcæ;
Inarticulati, & imbecilles humeri.

Quibus humeri imbecilles & inarticulati, animabus fortes ſunt, & referuntur ad fœminas, ex Ariſtotele in Phyſiogn. Sed Polemon & Adamantius inquiunt: Vacui humeri effeminatorum & timidorum ſunt. Conciliator: Articuli indiſcreti, & nodi, ad ſtultitiam ſunt. Sed huiuſmodi humeros ipſe habebat, qui adeo ſtultus eſt, vt neque ab alijs recte tranſcribere ſciat.

Male ſoluti humeri.

Quibuſcumque humeri difficulter ſoluti; conuulſi ſunt illiberales: & referuntur ad apparentem conuenientiam, & vt dixit Muricenus, ad apparentem morem. nam auari, qui dare nolunt, humeros contrahunt conſtringuntque. Conciliator ad verbum.

Humeri laxi.

A contrario ſigno, Albertus laxos humeros infirmitatem & timiditatem ſignificare ſcripſit.

Soluti humeri.

Quibuſcumque humeri bene ſoluti ſunt,hi ſecundum animam liberales ſunt, & referuntur ad apparentiã,quia conuenit,apparenti formæ liberalitas. Ariſtoteles in Phiſiognomonicis, & per communem regulam id probauit.Bene conſtitutæ formæ virtus; male vero ordinatæ vitium: ſic apparenti formæ & bene conſtitutæ, liberalitas conuenit; male autem conſtitutæ,illiberalitas. Poteſt etiam id ſignum ad leonem referri, qui humeros, & vniuerſum corpus bene ſolutum habet. Muricenus philoſophus ad apparentem morem refert. nam liberales in dando humeros ſoluunt.Sæpe me vidiſſe memini in triremibus, dum nudi remiges agebant remos, quod qui bene ſolutos & articulatos humeros habebant,præ cæteris fortiores habebantur. Clare id etiam in piſtorib.obſeruaui, dum triticeam maſſam pugnis ſubigunt, qui quanto cæteris ſolutiores humeros haberent, eo fortiores erant. Sæpius, illuſtriſſime Princeps, tuos ſolutos humeros admiratum me eſſe recordor,qui ambulando leniter quatiebantur.

Ampli, diſtantes, nec, ſoluti, nec colligati humeri.

In figura fortis viri Ariſtoteles in Phyſiognomonicis perfectam deſcribens humerorum formam,ait:Humeri ampli & diſtantes, non valde colligati, nec omnino ſoluti, fortium ſunt.

Pingues humeri.

Pingues humeri nullo modo laudantur, ex Polemone, & Adamantio Albertus ſatis craſſe ait: Craſſi humeri & ſolidi, virtutem oſtendunt.

Extenuati, & acuminati verticis humeri.

Graciles & acuti humeri peſſimorum morum ſunt; Polemon,& Adamantius. Conciliator inſidioſos dicit. Albertus; Tenues & in acutum erecti humeri inſidioſos oſtendunt.

Graciles & colligati humeri.

In figura ingenioſi Ariſtoteles in Phyſiognomonicis tribuit ei, quæ circa collum & humeros graciliora & colligata.

Eleuati humeri.

Eleuatio humerorum eſt ſignum aſperitatis naturæ & infidelitatis,& in idea rudis ei humeros largitur ſurſum expanſos, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis.

Humeri piloſi.

Ad Alexandrum ſcribens Ariſtoteles ait: Multitudo pilorum ſuper vtroque humero, ſignificat ſtultitiam & facultatem.In Phyſiognomonicis vero: Qui humeros piloſos habent, nunquam in eodem perſeuerant. Et ad aues refert. Polemon & Adamantius,capite de pilis: Quibuſcumque humeros & metaphrenum pilis denſari inſpexeris, tales auibus ſimiles putabis, nam alta conſilia & cogitationes habent. Socrates piloſis humeris fuit,& ipſemet vxoribus ſuis de ipſo iurgantib. dicebat,ſe eſſe fœdum & deformem, ſimis naribus,recalua fronte,piloſis humeris,repandis,cruribus,vt Hieronymus ad Iouinianum refert. Iuuenalis ad id:

Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum.

Aniculares humeros pilis obſitos, require folio 157.

De Pectore, CAP. 36.

PECTVS à collo priorem obtinet ſitum; in mammas vtraque ſui parte extuberat. Pectus quatuor partibus terminatur, incipiens à iugulo, deſinit in aluum, & duobus lateribus concluditur. Dictum pectus, quod peſſum ſit inter mammas.

Magnum pectus.

Quicumque vero pectora magna & articulata habent, animo fortes ſunt, & referuntur ad marem. Et in figura fortis, tribuit ei pectus amplum & carnoſum, non vere carnoſum, ſed oſſibus compactum, & leonem deſcribens ad quem refert, ait, pectore valido, & robuſto, *νεανικὸν*, quod Sueſſanus male, *iuuenile* interpretatur. Polemon, & Adamantius ab eo: Pectora ingentia & fortia laudato; quia robuſtitatem ſignificant, & in figura fortis, tribuunt ei pectus & metaphrenum robuſtum. Galenus, eſſe amplum pectus oportet, ait. non latum aut longum, ſed amplum intelligit, perlatum, profundumque diuiſione, pectus, collum, & vnumquodque membrum. Albertus, & Conciliator hanc Galeni pectoris diuiſionem ignorauit, ait enim Pectoris latitudo hominis eſt propria: at pectus latum eſt, cuius cæteræ partes latè diſpoſitæ exiſtunt. Ait Auicenna, quod calidam complexionem ſequatur pectoris amplitudo, & extremitatum, & ipſarum complementum in quantitate earum. Vegetius tirones lato pectore eligit. Martem robuſto pectore fuiſſe figurant Poëtæ, ob eximiam eius fortitudinem & ferociam in bello, ideo obſceni carminis auctor:

Nemo eſt forti pectoroſior Marte.

Et gemens Hercules apud Sophoclem ait:

O pectora, ô terga!

Et Achillem Græcorum fortiſſimum pectoroſum fuiſſe memorant hiſtoriæ Daretis Phrygij. Lato fuit pectore magniſque lacertis Mahómetes Secundus imperator Turcarum, & eximio fuit corporis robore præditus, ad omnia promptus, audax, & bellator egregius & inuictus.

Gracile & imbecille pectus.

Imbecille pectus, vt ait Polemon (ſed Adamantius addit,

Digitized by Google

& gracile) animi puſillanimitatem & timiditatem indicat. Iidem in figura imbecillis, imbecille pectus ei adſcribunt. Conciliator Auicennæ auctoritate, tale pectus frigiditatem indicare ſcribit. Albertus tenue pectus, imbecillem & inualidum notare dixit.

Latum pectus, & humeri magni.

Latitudo pectoris, & humerorum groſſities, & tergi; ſignificat probitatem, audaciam, & rectitudinem intellectus, & ſapientiæ. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Anguſtum pectus, & mediocris venter.

Mediocritas ventris,& pectoris ſtrictura,ſignificat altitudinẽ intellectus,& boni conſilij. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Carnoſum pectus.

Valde carnoſum pectus Polemon & Adamantius rudem & timidum oſtendere ſcribunt. Conciliator ait ſignificare ingratos; quod neſcio vnde excerpſit, niſi ex ſuis optimis conciliis. Albertus: Pectus multis carnibus congeſtum, indociles & ignauos demonſtrat.

Mediocritas pectoris, & tergi æqualitas.

Mediocritas pectoris, & tergi æqualitas ſignum eſt optimum & probatum. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Erubeſcens pectus.

Quibus eſt flammeus color circa pectus, ſunt difficilis iræ: & ad paſſionem refertur; iratis namque ſuperaccenduntur ea quæ ſunt circa pectus. Adamantius vbi de colore loquitur, ait: Pectora rubra exiſtentia, feruere intus iram oſtendunt, quod ab Ariſtotele, vt prius diximus, excepit. Albertus: Pectus rubore obductum, iracundia inflammatum virum oſtendit.

Piloſum pectus.

Pectus ipſum ſecundum ſeipſum denſis pilis conſitum, callidi conſilij hominem, & magnanimum notat; Polemon, ſed Adamantius non magni, ſed duplicis animi dicit: ijs enim, qui temperamento calido ſunt & humido, circa pectus, lacertos, ſpinam, ac denique per totum corpus multi pili generantur: nam pilorum copia, roboris & virilitatis eſt indicium. Pudendarum partes ſunt calidæ & humidæ, multis pilis circumdantur. Item quibus exempti ſunt teſtes, ij glabri fiunt, & ſi prius erant hirti, ob id *ſpadones* appellauit antiquitas.

Piloſum pectus, & venter.

Multos habere pilos in ventre & pectore, declarat horribilitatem, & ſingularitatem naturæ, & diminutionem apprehenſionis, & amorem injuriarum. Ariſtoteles ad Alexandrum. In Phyſiognomonicis vero: Qui circa pectus & aluum nimium piloſitatis habent, in eiſdem operationibus nunquam perſeuerant, & ad aues referuntur quæ pectus, & aluum piloſiſſimam habent. Polemon: Pectus, & aluus, quæ multa pilatura redundat, mente leues, inſtabiles, & imbecilles notat. Sed Adamantius non imbecilles, ſed luxurioſos dicit, ob id labem ſuſpicor in Polemone. Albertus: Venter, & pectus nimio pilo obſeptum, lenem & inſtabilem dicunt, id monſtrauere aues, quæ ſunt ſine religione & pietate.

Glabrum pectus.

Qui pectora valde lenia habent, inuerecundi ſunt, & ad mulieres referuntur. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sueſſani interpretatio non *inuerecundos*, ſed *aſperos* habet, ſatis inſulſe, nam mulieres inuerecundæ, non aſperæ ſunt. Galenus glabrum pectus frigidam naturam arguere dixit; nam calor eſt qui pilos creat, ob quam cauſſam etiam eunuchis deſunt. Læue autem corpus veluti multo conſtipatum frigore eſt; algo-

rem comitatur denſitas; denſitatem vero læuitas. Auerroes debile corpus frigidam cordis notare complexionem, ac timidos dicit. Ariſtoteles in phyſiognomonia iracundi, & Polemon; tribuunt ei leuitatem circa pectus & inguina. Albertus: Nuditas pectoris, & paucitas pilorum cordis notat frigiditatem.

Mediocriter piloſum pectus.

Quoniam pectus neque valde piloſum, neque læue eſſe oportet, medius vtique habitus eſt optimus. Ariſtot. in Phyſiogn.

De Mamillis. CAP. 37.

MAMILLIS laxior contextus corporis eſt, vberum apex papilla eſt, per quam fœminis lac emittitur; ſupra pectus exiſtunt, vt Ariſtoteles Animalium libro ſcribit.

Mamillæ dependentes, pectore amplo & macilento.

Quibus mamillæ dependent, pectore amplo & carne vacuo, ſcortatores & ebrioſi ſunt. Polemon & Adamantius. Sed hi de maribus loquuntur. Conciliator autem de fœminis. Quibus abſciſſæ à pectore ſunt mamillæ & magnæ, ſunt inertes & vinolentæ, ſed ſuum Albertum ſequutus, inquit. Quibus mamillæ dependent molli carne circumdatæ, effeminationem, vinolentiam & intemperantiam deſignant. Polemonis textus mendoſus eſt. De his Martialis loquitur:

Aut tibi pannoſæ dependent pectore mammæ.

Mamillæ paruæ, & extenuatæ.

Mamillæ paruæ & extenuatæ, imbecilles notant. Conciliato.

Mamillæ mediocres.

Mediocriter magnas mamillas, & plenas, & molles, perfectam complexionem oſtendere ſcribit Conciliator, Galeni auctoritate.

De ventre. CAP. 38.

VENTER, vt Ariſtoteles Animalium libro ait, infra pectus eſt, in parte priore; eius radix vmbilicus eſt, Græci κοιλίαν vocant.

Amplus & concauus venter.

Quibus ea quæ ſunt circa ventrem, pinguia: bene fortes ſunt, & referuntur ad maſculos. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed per ea, quæ ſunt circa ventrem, latera, pectus & lumbos intelligit; & per pingua, magna: quæ notæ ſunt fortitudinis. Idem in figura fortis, tribuit ei ventrem magnum & in ſe contractum; Polemon & Adamantius in eadem figura ventrem latum, & concauum. Conciliator carnoſa, quæ circa ventrem, conferre ad fortitudinem ait.

Magnus, carnoſus, mollis, & dependens venter.

Qui habet ventrem magnum, iudicandus eſt ſtolidus, ſuperbus, & luxurioſus, Ariſtoteles ad Alexandrum. Venter concauus & carnoſus, ſi quidem mollis fuerit, & pendens; ſenſuum hebetudinem, ebrioſitatem; & intemperantiam arguit; Polemon. ſed Adamantius, venter magnus, non concauus dicit. Iidem in figura rudis, eum ventricoſum depingunt, & fatuum improbum, vt ſit vitiorum vſquequaque plenus, ſimiliter ventricoſum. Galenus ad Thraſybulum: Craſſiuenter non erit ſubtilis intellectus. Albertus: Qui magnum ventrem habet, indiſcretus, ſtolidus, ſuperbus, & luxurioſus eſt. Rhaſes: Ventris nimietas, libidinis declarat nimietatem, eadem ab eo Conciliator. Plinius; Minus ſolertes, quibus obeſiſſimus venter. Albertus: Ventris ſpatium multa carne & ſolida veſtium, ſi quidem nimia ſit comparatione quantitatis ſtaturæ, malitioſum quidem, non autem voracem & luxurioſum notat. Æſcopus ventricoſus fuit, vt à Maximo Planude deſcribitur. Nero prominulo fuit ventre, cuius fuerat effera-

ta libido: ſic etiam Pertinax, vt à Suetonio narratur. Plautus ſuum lenonem facinoroſum; inter alias notas etiam ventricoſum facit. Sic etiam in ſua Aſinaria Leonidem aliquantulum ventriculoſum.

Macilentus venter.

Quibus autem ea quæ ſunt circa ventrem, non ſunt pinguia, molles; & referuntur ad indecentiam. Nam decentia eſt, vt ſit magnus; ad hoc, vt calor circumſtans magnus & fortis ſit, qui eſt roboris fundamentum.

Durus venter.

Venter ſi dura carne compactus ſit, guloſitatem & ruditatem demonſtrat; Polemon, ſed Adamantius non ruditatem, ſed verſutiam dicit.

Mollis venter.

Ventrem molliorem, & depreſſiorem, animi magnitudinem & virtutem Albertus notare dicit, ex Loxo.

Mediocris venter.

Mediocritas ventris, cum ſtrictura pectoris decenti, altitudinem intellectus & bonum conſilium teſtatur; Ariſtoteles ad Alexandrum. Ventres vacui animi bonam valetudinem, & mentis altitudinem ſignificant; Polemon & Adamantius. Corigendus textus Polemonis, qui pro animi valetudine, ægritudinem conuertit. Sfortia fuit ventre adeo reſtricto, & caſtigato, auctore Iouio, vt anguſtiſſime cingeretur, fuitque dux fortis & animoſus. Sed qui piloſus venter ſignificet, ſupra iam proximo capite declarauimus. Albertus eadem, quæ Ariſtoteles.

De Vmbilico, CAP. 39.

PECTORI ſubditatem ventris planitiem mediam fere vmbilicus non indecenti nota ſignat.

Spatium ab vmbilico vſque ad pubem, maius, quam ab vmbilico ad pectoris imum.

In Problematis Ariſtoteles ait: Qui partem vmbilico ſubiectam habent maiorem, quam ſuperiorem pertinentem ad pectus, vita breui imbeciliſque viribus ſunt. Ratio eſt, quod venter ob ſuam breuitatem frigidus eſt: nam cum paruam obtineat concoquendi vim; ad excrementorum redundantiam aptiſſimus eſt, morbis etiam nimium patent, qui tali ventre conſtiterint. Conciliator ab eo: Cum ea, quæ ſunt ab vmbilico deorſum vſque ad fundamentum; maiora fuerint his quæ ſunt ad pectus, hos imbecilles & breuis vitæ exiſtimato.

Ab vmbilico vſque ad pectoris imum, maius quam ab imo pectore ad iugulum.

Quicumque autem maius habent quod ab vmbilico vſque ad extremum pectoris, eo quod eſt ab extremitate pectoris vſque ad collũ, voraces ſunt & inſenſibiles; voraces quidem, quia ventrem magnum habent, quo appetant cibum; inſenſibiles autem, quia anguſtum locum habent ſenſus, atque in arctum redactum ab eo, qui recipit cibum; ita vt ſenſus grauati ſint, propter complexionem ciborum, aut indigentias. Et iterum in figura comedonis, ait eos eſſe, quibus id quod eſt ab vmbilico ad pectus, maius eſt quam quod inde eſt, vſque ad collum. Polemon, & Adamantius ab eo hæc habent: Quibuſcumque ab vmbilico vſque ad imum pectoris maior commenſus, quam hinc vſque ad coniunctionem colli; guloſi, & eſuriones. Polemonis textus accommodandus eſt; nam μακρὺ corrigendus, ἄκρυ, id eſt, à ſummo, vt habet Adamantius. Albertus, ſi ſpatium ventris vincit ſpatium ſuperius, erit fornicator, & voluptuoſus. Sed has diuiſiones ipſe non intellexit; quippe totius corporis duas facit: ſed ſpatium ventris intelligendum ab vmbilico vſque ad imum pectoris.

Ab vmbilico ad pubem, & ab vmbilico ad imum pectoris, & hinc ad iugulum æquale.

His maxime conſonum videtur, vt in quibus, facta dimenſione, æqualis fuerit pars, quæ vmbilicum & pudenda interiacet, & pars, quæ vmbilicum & imum pectoris, & ea, quæ imum pectoris & gulam, vt tripartita dimenſio ſit, id perfectam animi virtutem & corporis optimam habitudinem denunciet: quod etiam à Conciliatore comprobatur. Albertus ex Philemone (ſed puto ex Polemone quod abeſt.) Metiendum eſt ſpatiũ, quod eſt ab vmbilico inferius aſque ad imum pectinis, & ſpatium, quod eſt ab vmbilico vſque ad colli initium in furculis; hoc enim in bene extenſo homine ſecundum naturam eſt æquale, & ſi quidem æquale eſt, ſignificat laudabilem & animi virtutem, & corporis diſpoſitionem. Sed ignorauit, vt diximus, veram dimenſionem.

De pudendis, CAP. 40.

OMITTENDA hęc fore iudicaueram, quum apud caſtas aures vix vlla eorum mentio fieri honeſte poſſit, ſine honoris præfatione; tamen quia ordo rerum conſcribendarũ hæc nobis obtrudebat, ne manca mutilaque hæc forent, neceſſaria nobis viſa ſunt, quæ breuiter declaremus. Galenus ex quatuor corporis partibus, quatuor proficiſci affectus animi dixit; ex corde iram, ex cerebro ingenium, ex iecore lætitiam, ex verendis luxuriam. Inferior pars viri mulieriſue *pecten* dicitur, in qua pili naſcuntur. Eſt enim mutua partium corporis correſponſio, vt oris ſciſſio, & labiorum craſſities vel tenuitas, mulierum naturæ & ſciſſuram, & labiorum craſſitiem vel tenuitatem indicet; vt etiam naſus mutonem. Magnum pecten fortes demonſtrat, & ad mares referre licet; vt pingue & molle imbecilles; ad feminas. Idem pilis valde denſum iiſque vibratis, luxurioſum & fœcundum. Sic raris, gracilibus, & extenſis pilis obſeptum, neque luxurioſum, neque fœcundum oſtendit. Magnum penem, durum & ſtolidum

ingenium oſtendere dicunt, ad aſinos comparando: nam inter animalia aſinus magno præſtat mutone. Commodus Cæſar, vt Lampridius refert, habuit hominem, cuius penis mirum in modum prominebat, quem *aſinum* apellabat; vnde viriliores *onobelos* vocant, quaſi aſini telum proferentes. Sic ad ſiniſtram ſui partem vergens maſculorum, eſſe prolificum, quod ſemen in dextram mulieris vteri partem proiiciat; ad dextram vero feminarum, medicorum conſenſus declarat: quod falſum eſſe deprehendi. Paruos teſtes malorum dicit Conciliator, vt magni ſtolidum & inertem accuſant, ſed ego robur demonſtrare contenderem, cum in teſtibus virilem vim ineſſe opinentur Philoſophi; argumento, quod in eorum exſectione mares effeminari contingat, ac ceu in feminarum naturam conuerti, quum tales & barba careant, & turæ vi ſobolis procræandæ facultate priuentur, nec virilis vocis vſum habeant, nec prorſus quam plurimis negotiis peragendis à femineo ſexu diſcrepent; & vulgo iactatur: *Qui fortes ſunt, magnos teſticulos habent.* Præcipuum generationis organum ſequitur vmbilici proportionem: vnde poſtquam ex materno vtero progreſſus eſt infans, diligenter præcidendus eſt illius vmbilicus, iuſta longitudine eminentiæ. In feminis vero nimium religatus, ſtantis progreſſu pariendi conatus reſtringere poteſt. Sic vulua, quæ intus laxa eſt, inſatiabiles in coitu demonſtrat, vt in adoleſcentulis videre eſt: inæqualiter iacens, libidinoſam & loquacem. Et inſtertitium inter anum & vuluam exterius expoſitum, in coëundo inſanas demonſtrare innuit Conciliator.

De Vlnis, CAP. 41.

IAM ad quartam & vltimam corporis partem deuentum eſt, ſcilicet ad duplex brachium, & crus: Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis de iis non loquitur: nam de coxis, & tibiis loquens, de vlnis intelligi iubet, & animalium libro ait, Crura cum brachiis communem ineunt rationem: nam quib. breues cubiti, iis etiam femora breuia; quibus pedes exigui, iis etiam paruæ manus.

Vlnæ, brachia, & cubiti robuſti & bene articulati

Vlnæ, & brachia robuſta, & cubiti bene articulati, optimum hominem ſignificant, Polemon. Sed & Adamantius, vlnas, & brachia robuſta & cubitos ipſos bene articulatos eſſe oportere, ſi probari velint, inquit. Ariſtoteles de tibiis loquens (quod etiam ad vlnas & brachia referendum admonet) ait: Tibiæ robuſtæ, articulatæ & neruoſæ, anima fortes viros oſtendunt, & ad maſculinum genus referuntur. Hercules apud Sophoclem lugens ait:

O pectora, ô terga, ô lacertorum tori!

Id eſt, neruis, & eleuatis muſculis plena. Laodamas ex Vlyxis corporatura vires præſagiebat, inquiens apud Homerum:

— non ſegnis ineſque
Hoſpes adeſt, quantum ſuris, humeriſque toriſque. &c.

Cicero libro De ſenectute Milonis Crotoniatæ verba refert, qui cum iam ſenex eſſet, & athletas ſe curriculo exercentes videret, aſpexiſſe lacertos ſuos dicitur, illachrimanſque dixiſſe: At hi quidem iam mortui ſunt. Dares Phrygius depingit Achillem magna vi brachiorum præditum. Cæſar fuit teretibus membris, & fortis. Veſpaſianus compactis firmiſque membris ; ad expeditionem Iudææ ob ſuam ſtrenuitatem fuit electus, vt à Suetonio deſcribitur. Robuſtis artibus, ac toroſo corpore fuit Georgius Scanderbegus, vt prægrandi ponderoſoque acinace, quo vtebatur, medios hoſtes ad vmbilicum proſcinderet, tranſuerſos diuideret, & ſæpe per ceruices integros cum humeris brachiorum artus facile detruncaret: quorum immanium vulnerum truculentiam audiens Mahometes Turcarum imperator, inuſitatæ violentiæ gladium videre concupiuit, impetrauitque ab eo vt Byzantium mitteretur. Cæſar Borgia Dux valentinus habile corpus habebat, validaque neruorum compagine firmiſſimum, cuius artus reliqui ad decorem egregie correſpondebant. Ad cũctas equeſtris & pedeſtris armaturæ, ludorumque omnium exercitationes præſtantiſſimus erat, in palæſtra robuſtiſſimum

quemque proſternebat, & currentem in arena taurum vno machæræ ictu decollabat.

Vlnæ, brachia, & cubiti exiles.

Contraria prædictis erunt, (ſecundum Polemonem & Adamantium) vlnæ, brachia, & cubiti exiles; quæ imbecillis naturæ argumenta dixeris. Albertus: Tenues cubiti, imbecilles notant, confunditque præſens caput cum inferiori ſatis perplexe.

Vlnæ valde carnoſæ.

Carnoſiores vero vlnæ, diſciplina & ſenſibus carentem arguunt; Polemon & Adamantius. In figura rudis Ariſtoteles adſcribit ei, quæ ſunt circa collum & brachia, carnoſiora. Albertus: Cubiti pleni, rudes & indociles oſtendunt.

Vlnæ oblongæ vſque ad genua.

Quando vero protenduntur brachia intantum, vt manus perueniant ad genua ſignificant audaciam cum probitate & liberalitate; Ariſtoteles ad Alexandrum. Vlnæ ſi ita fuerint prolixiores, vt protenſæ manus vſque ad genua perueniant; fortitudinis & caliditatis eſt ſignum; Polemon, ſed Adamantius; fortitudinis & fœlicitatis. Rhaſes: Cũ brachia adeo fuerint oblonga, vt manus ad genua perueniant, ſublimitatem animi, & arrogantiam, & regnandi cupiditatem arguunt: idque à cordis caliditate & humiditate prouenire dixit. Albertus (etſi extremitas medij digiti manus genua non tangant, & deficiat menſura quatuor digitorum) humilitatẽ & fortitudinem denotare ſcripſit. Ariſtotelem legimus exferto brachio fuiſſe. Alexander Magnus tales manus habuiſſe dicitur; & ob id audaciam cum probitate & liberalitate oſtendiſſe. Artaxerxem Longimanum, quod dextram manum ſiniſtra longiorem haberet, cognominatum eſſe ferunt; vnde Perſarum regibus tum facilitate humanitateque, tum animi magnitudine præſtitit.

Vlnæ breuiores, adeo vt comedentes cogantur capite occurrere manibus.

Quando vero decurtantur brachia, ſignum eſt amantis diſcordiam & ignorantiam; Ariſtoteles ad Alexandrum. Breuiores vlnæ, vt ad genua non perueniant, ſed iis in comedendo cogatur caput occurrere, maleuolos atque alienis malis gaudentes, & inuidos oſtendunt; Adamantius, ſed Polemon addit, *Peſſimos, & malorum miniſtros*. In Petræa interpretatione omnia peruerſa reperies. Rhaſes: Curta brachia timidum hominem ac malitiæ amatorem innuunt. Idque ex ſuperiori adducta ratione, ſcilicet ex frigiditate & ſiccitate prouenire dixerunt. Albertus: Cum autem prolixitas hæc ad femur deſinit, vel parum ante, maleuolos declarat homines, alienis malis gaudentes, qui inuidi vocantur; & quicumque cibos cum deſiderio ſumentes extendunt os, vt occurrat manibus, iiſdem vitiis obnoxij ſunt. Sed confundit omnia.

Brachia venoſa.

In figura luxurioſi, Polemon tribuit ei venas in brachio perſpicuas.

De manibus, CAP. 42.

ANIMALIVM libro ſummus Peripateticorum princeps, Manus, ait, partes ſunt palma, digiti, & nodus: cum quo brachiale coniungitur. Pars interior manus, *vola*; exterior, *neruoſa*, & *carnoſa* dicitur.

Manus magna, articulata, & neruoſa.

Vbi de pedibus agit Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, etiã de manibus intelligi voluit, cum communem ſimul ineant rationem; ob id magnæ manus, articulatæ, & neruoſæ, robuſtos oſtendunt, ſecundum ea, quæ ſunt in anima, & refert eos ad maſculinum genus. Et in figura fortis & animoſi: tribuit vtrique extrema corporis fortia & magna; per magna

extrema non niſi manus,pedes,& ſimilia intelligit.Polemon & Adamantius in figura fortis, etiam pedes & manus bene articulatas tribuunt. Sfortia habuit manum amplam,& prælongam,& digitorum compage adeo firma,vt ferream ſoleam rumperet,& prælongam equeſtrem lanceam à calce ſublatam attolleret. Selimus Baiazetis filius lata manu,& teretib.membris fuit; fuit & bellator fortiſſimus, nullo vnquam labore aut corpus eius fatigari, aut animus debilitari poterat.

Manus paruæ, graciles, & inarticulatæ.

Idem,eodem in loco de manibus etiam intelligens,ait:Paruæ manus & graciles,& male articulatæ,potius viſu delectabiles quam robuſtæ, molles notant, ſecundum eaque ſunt in anima: & refert ad femininum genus. Idemque in figura imbecillis, imbecillia tribuit corporis extrema, & timidi manus deſcribit graciles & longas; eaſdem quoque ab eo tribuunt ei Polemon & Adamantius.

Manus delicatæ, & molles.

Nos,quæ carni Ariſtoteles & alij tribuit,manibus tribuemus: quia reliquas corporis partes contectas portare ſolemus, & quiſquis phyſiognomonicam ſcientiam exercens, honeſtius manus cõtrectare poterit. Ariſtoteles in libro De animalibus ait: Duri carne,inepti mente:qui vero molles, ingenioſi.In Phyſiognomonicis vero hæc habet,ſecundum Sueſſani tranſlationem; Caro dura & habituatæ naturæ,inſenſibilem ſignificat;lenis autem & bene nata,& inſtabilem, niſi in forti corpore & habente extremitates duras hoc accidat.Sed hæc ex varia textus corruptione, tum Sueſſam interpretatione,quid ſignificent,vix coniici poteſt; & Sueſſanus dum ſenſum verſioni accommodat, proh Dii immortales,in quantas labitur ineptias! Verum textus ita accommodandus eſt: Caro lenis ingenioſum ſignificat; dura quidem & boni habitus, (id eſt,ſuperflua) inſenſibilem,niſi in forti corpore & habente magnas extremitates hoc accidat. Et in figura inſignioſi

Caro

Cato humidior & mollior, non ſuperflua, neque pinguis valde, & cutis ſubtilis, &c. Galenus & Rhaſes temperati corporis ſignum dant cutis ſubtilitatem. Polemon & Adamantius: Manus teneræ & molliores, optimi dicuntur eſſe ingenij argumentum. Et in figura ingenioſi dant ei carnem mollem & mediam. Cuius rationem afferre tentabimus. Legitur in naturali hiſtoria quam plures fuiſſe, qui ſubtilitatem animi conſtare non ſanguinis ſubtilitate opinati ſunt, ſed cutis aut corporum operimentis; & ob id magis, minuſue bruta eſſe, vt oſtreas teſtitudines, boum & ſuum terga. Sed Ariſtoteles ſecundo De anima ſcribit, hominem guſtum præ cæteris animalibus certiorem habere: eſt enim guſtus tactus quidam; & ob id, quia homo tactu pręſtantior ſit, etiam certorum animalium prudentiſſimum eſſe. Vnde inter homines σκληρόσαρκοι (id eſt, duri carne) hebetes μαλακόσαρκοι, (id eſt, carne molles) ingenioſi, nam qui huiuſmodi carne conſtant, meliorem tactum & ob id meliorem ſenſoriam facultatem obtinere, & inde melioris eſſe intellectus; quia ſenſuum bonitas diſpoſitio eſt ad bonitatem intellectus: quia bonitas tactus ex bona ſequitur temperatura, & bonam complexionem ſequitur nobilitas animæ, vt ſæpius diximus. Vnde quibus præſtantior fuerit tactus, præſtantiorem quoque eis ineſſe animam & perſpicatiorem mentem, infertur. Sed pueri & mulieres molles ſunt carne, & ab eodem Ariſtotele conſilio, & ingenio inualidi dicti ſunt? Quibus reſpondendum, mollitiem duplici de cauſa euenire, ſiue ex complexionis bonitate; quæ rara ſit & bene diſpoſita, ſiue phlegmatis redundantia, qua conſtant pueri & mulieres. Ob id Fabius in malaco ſanum dixit, quaſi in carnis mollitie & raritate ſummam intelligat eſſe mentis ſanitatem, id eſt prudentiam & perſpicaciam. Non probat Plinius illos, qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putant, ſed cute operimentiſque corporum magis aut minus bruta animalia eſſe. Sic boum tergora, ſetas ſuum obſtare tenuitati immeantis ſpiritus, necpurum liquidumque tranſmitri. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles ſetas habent, cum tamen omnium quadrupedum ſub-

tilitas animi præcipua penetrabilis illi, ſic & crocodilis tergoris duritia, & ſolertia tribuitur.

Manus duræ, & plus iuſto carnoſæ.

Ex his, quæ ſupra ex Ariſtotelis dictis in Phyſiognomonicis adnotauimus, duras manus & maxime carnoſas ruditatem notare docuimus. Hinc Plautini ſales adnotandi: *Meus herus elephanti corio circumtectus, non ſu' eſt; neque plus habet ſapientiæ, quam lapis.* Fatuos & rudes Græci παχυδέρμους, quaſi *craſſipelles* dicunt.

Manus magnæ, & duræ.

Duræ magnæque manus fortem illum quidem ſignificabunt, haud ſatis tamen diſciplinis idoneum. Adamantius.

Manus valde breues.

Perbreues manus ſtultitiam exprimunt, Polemon, Adamantius, & ab eis Conciliator.

Craſſæ manus.

Manus craſſæ nequitiam oſtendunt, Adamantius. Polemonis textus corrigendus eſt. nam pro μαγείας, habet μὴ βαρεῖαι.

Manus pleniores, cum digitis longis.

Pleniores manus, quæ oblongos habent digitos, furaces notant. Polemon & Adamantius. Craſſæ manus cum breuibus vltra menſuram digitis, tergiuerſorem, furem, & inſidioſum dicunt; Conciliator. Albertus non longos, ſed breues dicit.

Manus anguſtæ, & graciles.

Anguſtæ manus gracileſque, Polemon inſidiſſimi. Adamantius rapaciſſimi hominis eſſe dicunt. Conciliator ſatis inepte, iracundi & ſtolidi.

Valde paruæ manus.

Manus valde paruæ, verſutæ & furto gaudentes. Polemon, Adamantius.

Graciles, & obtortæ manus.

Graciles & obtortæ manus, nugacitatis, voracitatiſque indicium; Adamantius. Quod ex Polemonis textu fortaſſe excidit. Conciliator: Manus intortæ & graciles, voracem & loquacem indicant; ex Alberto.

Manus longæ cum digitis longis.

Optimam deſcribens manus qualitatem Ariſtoteles ad Alexandrum ait: Manus longæ cum digitis longis, dominum ſuum ſignificant habilem ad multas artes, & præcipue ad mechanicas, ſapientem in operibus; & boni regiminis ſignum. Conciliator, quæ ab eo excepit, habet.

Articuli manuum generoſi.

In figura ingenioſi, tribuunt ei Polemon & Adamantius manuum & pedum articulos generoſos.

Articuli manuum longi, craſſi, & aſperi.

Stulto fatuo peſſimam manus formam tribuens Polemon, ait: Articulos aſperos, & craſſos & oblongos. Adamantius, extrema craſſa & aſpera. Ego Polemoni aſſentior.

Manuum motus languidi, & diſſoluti.

In ſchemate cinædi, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis adſcribit ei motus manuunı languidos & imbecilles. Polemon vbi de collo agitur, ſolutas manus ei tribuit. Adamantius vero eodem loco, non χέιρων λύσεις, ſed ἄλυς dicit.

Colliſio, & fricatio manuum.

In figura auari, tribuunt ei Polemon & Adamantius ſpiſſas manuum colliſiones & fricationes.

Qui corpus & manus mouent, loquentes.

Qui vero frequenter mouetur, & loquitur motu manuum eſt immundus, eloquens, & deceptor, Ariſtoteles ad Ale-

xandrum,eadem habet Albertus ab eo,ego potius loquacem, quam eloquentem dicerem.

Loquentes immotis manibus.

Qui vero eſt abſtinens à motu manuum, hic vero perfecti intellectus, bonæ diſpoſitionis, & ſani conſilij, Ariſtoteles ad Alexandrum. Eadem Albertus.

Piloſæ manus.

Qui manus denſis pilis hiſpidas habet, luxuriæ dat ſignum. Michael Scotus,quod nos quoque diutina experientia comprobatum hic appoſuimus.

Dextra,vel ſiniſtra manu qui vtantur.

Verum id prætereundum non duximus, quidnam morum protendat ambidexter vir, non qui conſuetudine, ſed qui à natura ita naſcatur; cum ſæpius multos videamus vtraque manu vtentes, vel ſiniſtra pro dextra, Vocant Græci ἀμφιδέξιοι qui vtraque manu pro dextra vtitur, Homerus ἀμφοτεροπαλάμους, vtraque manu pariter vtentem, Ariſtophanes *ambilæuum* ſiue *ambifariam læuum*, Hipponax *ambidextrum*. Sed prius ſciſcitemur cauſſam è medicorum ſcholis, ob quid id fieri contingat,vt certius quid præſagiat, nanciſcamur. Ambidextrum fieri hominem illa ratione produnt Phyſici,quod calor cordis affatim ſe promat in ſiniſtrum latus, & hepatis ad dextrum. Quod vero ſiniſtra vtatur aliquis pro dextra:cauſſam aſſignarunt cor, item & hepar, vbi horum viſcerum affluentior ſeſe vis in ſiniſtrum latus corruat; id vero contingere, vbi in ſiniſtris tam cor quam hepar ſitum nanciſcantur. Mulierem vero ambidextram non effici,auctor eſt Hippocrates.Retulit & ſeptimo libro Plinius.Ratio eſt ex naturæ debilitate : ſi enim ambabus manibus ob neruorum robur viri vtuntur, optima ratione nulla mulier vtetur; ſed ſatis habeat ſi vna dextra vel modice vtitur. Amazonidas dextram amburere mammam ſolitas dicunt, vt in proximam manum plus commeans alimenti,robur adderet ei, quæ per naturam inualida habebatur. Hos ego viros numquam rectos vel optimos exi-

ſtimarem, tum quia quod præter naturæ ordinem naſcitur, defectum naturæ arguit, & præcipue circa duo præſignia viſcera, cor & hepar; tum ex ſuperabundanti calore, ob id iracundos, callidos, iniurioſos, & deceptores argumentarer; nec meam opinionem fefellit vnquam experientia, cum eiuſmodi viros ſemper tales conſpexerim, & peſſimi hominum ſint, qui ſiniſtra ſola vtantur. Iſmael Sophi Perſarum Rex, ſiniſtre manu agiliore, & validiore erat; ob id ardens in crudelitate; vel ad breuiſſimum temporis momentum, & in Venerem pronus.

De Digitis. CAP. 43.

ANIMALIVM libro Ariſtoteles ait: Digiti quinque numero; digiti pars, quæ ſe flectit, nodus ſiue articulus; quæ rigida conſtat, internodium.

Digiti groſſi & breues.

Groſſities digitorum & breuitas ſignificat inſipientiam, & ſtoliditatem; Ariſtoteles ad Alexandrum: Polemon in fine operis hæc habet: Breues & pingues digiti tum manuum, tum pedum, ſtolidos oſtendunt, à quo vitio quidẽ vitio exemptos eos dicimus, qui corpus neque pingue neque breue habuerint. Albertus: Parui & craſſi digiti inuidum, ferum, & audacem indicant.

Digiti breues & tenues.

Breues & tenues digitos ſtultum demonſtrare dixit Albertus.

Longi manus digiti.

Vt vidimus ſuperiori capite, Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens, longos digitos cum manibus longis, mechanicum ſapientẽ & boni regiminis, ſignificare dixit; & vbi optimum virum deſcribit, tribuit ei longas palmas longoſque digitos,

declinantes ad ſubtilitatem. Plinius ex Ariſtotele prælongos digitos breuis vitæ ſignum eſſe dixit.

Digiti longi, molles, & inuicem diſtantes.

In figura ingenioſi, Polemon & Adamantius tribuunt ei ſimplices, Adamantius molles, longos, & diſtantes inuicem. Plinius de picarum genere ſcribens, facilius diſcere ſermonem illas dixit, quibus quini ſunt digiti in pedibus. Inter nobiles, & plebeios diſcretionem digitorum facit numerus; qui præſtant, quinos in pede habent digitos; cæteri ternos; Solinus, & Apuleius. Polyxena, vt à Darete Phrygio deſcribitur; digitis erat prolixis, ſed animo ſimplici, larga, & dapſilis.

Digiti retro conuerſi.

Digiti qui curuantur ſurſum, id eſt; qui retro curui ſunt (eſt enim inepta & barbara Michaelis Scoti loquutio) liberalem hominem, optimæ capacitatis, officioſum, & boni intellectus oſtendunt, & ſi minus eius doctrinam approbamus; id ratione & experientia à veritate non abeſſe ſæpiſſime cognouimus. Argumentum à contrario ſigno rapacium auium ſumi poteſt. carniuoræ enim aues, vt aſtur, aquila, falco, accipiter, & ſimiles, quæ curuos digitos habentes, maxime rapaces ſunt. Idque etiam ex apparenti more probatur: Qui enim largi, apertis manibus; & digitis retro conuerſis ſunt; auari & rapaces ſtrictas & incuruas habent. Ita efformati ſunt, munificentiſſime princeps, digiti tui, aperti, & retro conuerſi, vt vere liberalitatis ſimulacrum oſtendant.

Digiti in manibus ſuperflui.

Qui ſex digitos in manibus habent, vel quatuor, quemadmodum ſolet euenire, vt etiam claudi, & gibbi, aliquantulum in prauitate ſuſpecti ſunt, quia minus in neceſſariis aberrauit natura: eſt enim, vt ſæpius diximus, præter naturæ normam. Volcatius Sedigitus in Poëtica illuſtris habitus fuit

dicunt appellatum fuiſſe *Sedigitum*, quod in ſingulis manibus ſex digitos haberet. Sic Horacij filiæ *Sedigita* appellatę ſunt.

Iactare digitos.

Digitos iactare inter loquendum, vehementis naturæ eſt. Socrates ſemper inter loquendum, agente id orationis vehementia, iactare digitos ſolebat, & crines vellere, vt recte etiã Zopyrus Phiſiognomon indicauerat. Erat & molliciei nota apud Ciceronem, vno digito caput ſcalpere.

De coxendicibus. CAP. 44.

MAGNA duo oſſa, ad os quod ſacrum dicitur, appoſita, ingentibus proceſſibus, pro diuerſa conſtructione, & partium ad quas pertinent, vicinia, variam denominationem habent. nam ea parte, qua crura in ſuo ſinu recipiunt, coxendices dicuntur, Græcis *ἰσχία*, ſurſum, vbi lata ſunt, verſus ilia, dicuntur *ilium oſſa*, vulgus *anchus* vocat, de quibus præſens eſt ſermo; antrorſum ad pudenda, *oſſa pubis* dicuntur, rectoria in vires, recurua magis verſus exteriora, in feminis, ne partum prohibeant.

Oſſa coxendicum exterius apparentia.

Ancharum oſſa, quum exterius protenduntur, fortitudinem demonſtrant & virilitatem. Rhaſes, & eadem ab eo Conciliator.

Coxendicum oſſa gracilia.

Ancharum gracilitas, mulierum amatorem ſignificat, corporiſque debilitatem & timorem. Conciliator ex Rhaſe.

De natibus. CAP. 45.

IN poſtrema thoracis parte nates ſunt. homini tantum ſunt hæ decenter conglobatæ, ſedendi muneri peraccommodæ,

Ariſtoteles Animalium libro ait: Subditum, quaſi ſtragulum, excretoriæ parti nates ſiue clunes ſunt. Et in Phyſiognomonicis πυγὰς vocat; Polemon & Adamantius, ἰσχὶα, qui eadem eiſdem quaſi verbis referunt, ideo ſub diuerſis nominibus de eadem re loquutos exiſtimamus.

Pingues nates.

Quicumque carnoſas, & pingues nates habent, molles ſunt, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Nates præpinguidiores mulierum ſunt. Polemon & Adamantius. Has Conciliator ilia vocat. Hæc molli carne cicumdata muliebrem animum denunciant. Albertus eadem.

Inſpicito primi libri virilem figuram & muliebrem, ſic enim quæ hic ſcribimus, facile ibi contemplando intelliges.

Oſſeæ nates acutæ.

Quicumque nates acutas habent & oſſeas, fortes, ſunt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, Polemon & Adamantius: oſſeæ nates virorum ſunt. Ariſtoteles id ſchemate fortis, ei dat nates contractas. Iidem duras dant. Conciliator: ilia dura, ſolida, & oſſibus diſcreta, ferum & bellatorem indicant, leonibus comparatum. Albertus eadem.

Graciles nates, ſiue veluti deſiccatæ.

Nates modice carnoſæ, veluti deſiccatæ, malignos arguunt, à ſimili ſimiarum ingenio. Polemon habet graciles, & modice carnoſæ; Adamantius addit rugoſæ, veluti eliquatæ, verſipelles arguunt; tales enim habent & ſimiæ. Conciliator: Ilia hirſuta, rugoſa, & exili carne circumdata, malignitatem teſtantur, ſimiis comparati. Albertus eadem.

Nates neque rugoſæ, neque læues.

In figura fortis, Ariſtoteles tribuit ei iſchia neque læuia,

neque omnino rugoſa. Id ſi ad naturalem cauſam referre licet, læuitas ex humiditate, rugoſitas ex ſiccitate prouenit, qui igitur nates inter rugoſas & læues medias habuerit, temperatus erit inter humiditatem & ſiccitatem, quod fortitudinis eſt iudicium.

De femoribus, CAP. 46.

ANIMALIVM libro Ariſtoteles ait: Membri inferioris bipartita compactio; crus, & & femur, quod biceps eſt; femoris pars ima tibiis annectitur, ſuperior coxendicibus. Hæc homini carnulenta ſunt, cum animantes cæteræ vacua carne habeant, neruoſa ſunt, oſſulenta, & rigida: cauſa; quod homo ſolus animalium erectus eſt, vt facile ſuſtinere ſuperiora poſſet, parti ſuperiori natura corpulentiam dempſit, inferiori, addidit. Ariſtoteli *μηροὶ* dicuntur. Polemon & Adamantius de iis verba non faciunt, cum quæ de tibiis loquantur, de iiſdem intelligi iubeant.

Femora oſſea, & neruoſa.

Qui coxas oſſeas & neruoſas habent, fortes ſunt, & referuntur ad genus maſculinum, Ariſtotelis in Phyſiognomonicis.

Femora mollia & inarticulata.

Qui vero oſſeas & carnoſas habent coxas, molles ſunt, & referuntur ab femininum, ſed Ariſtotelis textus in Phyſiognomonicis corruptus eſt, cum non oſſeas, ſed pingues, vel inarticulatas dicere deberet: nam hæc ad femineam naturam ſunt ſimilia, cui refert. Polemon, & Adamantius de tibiis loquentes, & de his intelligi præcipientes: Coxæ, aiunt, inarticulatæ & molles, imbecilliores arguunt. Iidem in figura fatui improbi, tribuunt ei crura craſſa. Inferna mulierum magna ex parte craſſiora ſunt, virorum autem ſuperna, cuius ratio eſt in frigiditate, & calore; nam frigidiori muliebri naturæ, alimen-

ti, vnde augeſcit corpus, portio minima ſuggeritur, quod efficere calor poteſt; reſidens vero in imo, id corpulentius efficit & auctius: in maribus vero contrarium euenit, ſiquidem caloris copiam, ſurſum defertur alimenti pars magna, vbi effectum oſtendit ampliorem.

Mediocriter carnoſæ coxæ.

In figura ingenioſi, Polemon & Adamantius tribuunt ei crura & femora non admodum carnoſa, id eſt, bene nutrita.

Femora, & lumbi piloſi.

Quorum femora & lumbi, abſque aliis corporis partibus, multis pilis intecta ſunt, eos luxuriæ obnoxios iudicato. Polemon & Adamantius.

Breuia crura.

Breuia crura maleuolos, alieniſque malis gaudentes, & inuidos oſtendunt, vt ex doctrina brachiorum habemus: & ex Polemone, peſſimos & malorum miniſtros. Selimus, Baiazetis filius, Turcarum Tyrannus decimus, procera ſtatura fuit, verum breuioribus cruribus, iniuriarum memor, ingenio perfidus, præceps in auerſam Venerem, raroque cum pellicibus coibat.

De genu. CAP. 47.

FEMORI genua annectuntur, ibique vertebra eſt, quæ ſedendo vel ambulando ita ſe flectit, vt litteræ Græcæ figuram habeat; retro poples eſt, anterius mola ſiue patella foris adiecta eſt, cuius munus eſt iuncturam tueri, curuaturæ & flexui partium præeſſe, faciliotemque motum efficere.

Carnoſa genua.

Multitudo carnis in genibus ſignificat debilitatem virtutis & molliciem; & referri poſſunt ad mulieres, quæ genu craſſa ſunt. Ariſtoteles ad Alexandrum.

Genua ſtridorem facientia.

Qui γονύκροτοι fuerint, cinædi ſunt; & ad apparentem conuenientiam refert Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sueſſanus per γονυκρότυς, *genucraſſos* ſatis inepte interpretatur, cum κροτὸς ſtrepitus ſit, non craſſities: atque per eos Ariſtoteles intelligit, quibus deambulando genua ſtridunt, & rumorem faciunt, vt articuli manuum compreſſi facere ſolent. Polemon in figura cinædi: γονάτων κροτὴν, id eſt, *genuum ſtridorem faciens*, & Adamantius γονυκρότυς vocat, idem exprimens.

Genua intus innuentia, & ſeſe collidentia.

Genua quæ intus vergunt, ſecundum Polemonem (addit Adamantius, veluti ſe collidentia) mulieroſos effeminatoſque innuunt. Conciliator: Genua inter ſe complexa, vt collidantur, femineam naturam oſtendunt. Eadem Albertus.

De tibiis. CAP. 48.

TIBIA ſubiacet genu, à quo initium capit, & ad talos deſinit. Tibia dicebatur ab Hetruſcis, quia ex oſſibus tibiarum muſica inſtrumenta conficiebant, quæ tibias vocauerunt. Tibia per omnia brachio reſpondet, vt femur vlnæ, adeo vt habitatus & decor alterius ex altero dignoſcatur. Græcis κνῆμαι dicuntur.

Articulatæ, neruoſæ, & robuſtæ tibiæ.

Qui tibias habent articulatas, neruoſas, & robuſtas, animi fortes ſunt, & referuntur ad maſculinum genus; Ariſt. in Phyſiogn. & ad Alexand. ſcribens ait, Tibiarum groſſities deſignat audaciam & fortitudinem, intelligens per groſſitiem, ex barbara interpretatione, articulatas, robuſtas & neruoſas. Polemon & Adamantius: Qui articulatas, ſolidas, & magnas tibias habuerint, egregiam naturæ generoſitatem (Adamantius addit, & aptitudinem) demonſtrabunt. Iidemque forti tribuunt crura carnoſa. Homerus Vlyxem deſcribens, ait:

Cruribus, & tibiis, & ambabus manibus,

Ceruiceque forti, magnoque robore.

Iouius Sfortiam deſcribens, ait eum fuiſſe toroſis, & parum teretibus cruribus, & maxime ad ſuram, & erat eximiæ fortitudinis & generoſitatis.

Inarticulatæ, & molles tibiæ.

Quibus contra inarticulatæ & molles tibiæ, timiditatem & imbecillitatem arguunt, Polemon & Admantius. Ab his Conciliator: Crura mollia effeminati ſignum. Zeno Citticus, vt ex Diogene habetur, crura turgida, imbecilla, infirmaque habuit.

Valde exiles tibiæ.

Prægraciles tibiæ timiditatem & improbitatem notant. Polemon & Adamantius. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, in figura timidi, crura breuia tribuit, exque ipſo exceperunt. C. Caligula huiuſmodi tibiis fuit, & apprime timidus, vt diximus. Sed ad Alexandrum ſcribens, tibiarum gracilitatem notare dixit: ſed textus ex Arabica tranſlatione male verſus eſt, nam ſi craſſitiem fortitudinem denotare diximus, à ſuo contrario exilitas debilitatem & timiditatem indicat.

Graciles, & neruoſæ tibiæ.

Quicumque tibias graciles & neruoſas habent luxurioſi ſunt, & referuntur ad aues, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Tibiæ ſi præter gracilitatem etiam neruoſæ fuerint, immodeſtiſſimam intemperantiam arguunt. Polemon, & Adamantius. Sed Polemon in figura luxurioſi depingit eum imbecillibus cruribus & neruoſis, & totus eſt auitij generis. Conciliator. Crura ſubtilia & neruoſa abundantiam Veneris indicant, cum eorum humiditas nutrimentalis conuertatur in ſperma Ariſtoteles Peripateticus gracillimis fuit cruribus, & luxurioſus, vt à Diogene deſcribitur. Caligula maxima fuit ceruici

& crurum gracilitate; vnde nec ſuæ, nec alienæ pudicitiæ pepercit. Domitianus etiam fuit deformis crurum gracilitate, quæ tamen ei longa valetudine remarſerunt: ex Suetonio. Ego quam plurimos amicos habeo tibiis prægracilibus, vt auium vel locuſtarum potius, quam humani generis videantur, & ſunt immoderatæ & inexplebilis luxuriæ.

Tibiæ, & calcanea craſſa.

In figura rudis, Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis tradit ei crura circa malleolum craſſa, carnoſa, & rotunda. A quo illuſtres ſequaces de tibiis loquentes, inquiunt: Tibiæ & calcanea craſſa, ſeruilia ſunt, & hominem indocilem arguunt. Has tibias iuxta talos Polemon in fine etiam tribuit effeminato: ſed in figura rudis, iidem crura craſſa, ſed non vſque ad talos, tribuunt, ab Ariſtotele accipientes, & ſtulto fatuo iidem craſſa crura tribuunt. Sed ne decipiantur lectores, vel addendum eſt, iuxta calcanea, vel intelligendum per crura tibiam craſſam à genu vſque ad calcanea. Concillator ab his: Crura, & cauillæ groſſæ incompoſitæque exiſtentes, hæbetem, & inuerecundum oſtendunt.

Crura circa talos carnoſa.

In figura fortis, Polemon & Adamantius tribuunt ei crura circa talos carnoſa non craſſa.

Piloſæ tibiæ.

Qui hirſutas tibias habent, libidinoſi ſunt, quemadmodum hirci: Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Hirci enim propter libidinem efferantur, qui enim ſuperiori tempore ſocij & iugi concordia paſcebantur, coitus tempore diſſident, & alter alterum libidinis rabie inuadit: ſeptimo etiam die, à quo natus eſt coire incipit, & quamuis ſemen ſterile emittat, omnium tamen maturiſſime quadrupedum coit; dum adhuc vberius alitur; immodica libidine matrem ſtupro ſuperuenit

Satyros finxit antiquitas villoſos, & hircinis cruribus, ac in libidinem petulcos, inmo omnem Veneream virtutem oſtendere mutone intento. Ariſtoteles etiam in Problematibus, hirtos homines & aues Veneris eſſe auidiores tradit: cauſſam eſſe, quod naturâ humida & calida ſint, qua quidem vtraque qualitate opus eſt in coitu: calor enim excernit, humor excernitur. Sed Polemon & Adamantius non tibias, ſed lumbos & femora piloſa dicit eſſe luxuriæ ſigna. In figura vero luxurioſi, Polemon hirſuta dicit; capite vero de pilis, iidem crura ſatis admodum denſis oblongiſque pilis obſita, rudi & agreſti naturæ adſcribenda dicunt, non luxurioſæ. Sic Albertus hirſutum, ex Loxi ſententia, indocilem & ferum dicit virum.

Cruribus claudi.

Claudos, ſalaces dicit Ariſtoteles Problematum libro, & affert cauſſam: His enim vt parum alimenti deorſum propter crurum vitiationem labitur, ſic multum loca petit ſuperiora, atque in ſemen conuertitur. Antiauira Amazonum Regina, vt ex Theocriti interprete elicitur, in claudos, qui ad venereos vſus implendos præpotentes eſſent, dixit: Optime claudus init. Indeque natum dicterium putant in ſalaces claudos, quod domi tota die deſidentes, perpetuo fere venereis intenti, agant, vt Hyeronymus ad Iouinianum refert. Socrates repandis fuit cruribus. Hos improbos eſſe nemo eſt qui ambigat; quia magno membro vitiati ſunt: & præſigne eſt apud Medicos dogma: *Non eſt tam bona complexio, quaſi membro aliquo decurtetur, ſuum ſtatum in peius non mutet.* Aiunt alij, hos ſuperioris naturæ opere infortunatos eſſe, ob id maxime præcauendum ab infortunatis & diminutis, quia occultum nocumentum ferunt ſecum agentibus; & tutius ſe homo ab hoſte, quam ab infelici amico tueri poteſt. Ob id Ariſtoteles Alexandrum ſuum, Macedonum Regem, inter præcepta memoriæ commendanda, iubet ſibi præcauere ab homine infortunato, & diminuto in aliquo membro, tanquam ab inimico. Sed qui claudítatem non in laſciuiam, ſed in virtutem, ſtudio &

diligentia commutarunt,hoc ex hiſtoriis colligimus. Androclites Lacon crure debilis,cum bellatoribus ſe immiſcebat,& cum ab aliquibus prohiberetur,quod parum robuſtus videretur, reſpondit: In aciem egredi eos oportere, qui de prœlio cogitent, non de fuga. Romanus Cocles, principis liberator terrarum populi,cum ei vitium cruris obiectaretur. Per ſingulos, inquit gradus,admoneor triumphi mei; quippe pertinax occupatio pontis,aduerſus Hetruſcam vim grauius aſſultanti, eam illi contraxerat calamitatem.

De ſuris. CAP. 49.

PARS tibiæ ſupra eſt,ea enim ex anteriore parte tenuis & carnis expers eſt; retro carnoſa,vt in ventrem turgeſcens: Græcis γαστροκνημία, id eſt, *cruris venter*, dicitur; Latinis *ſura*.

Valde craſſæ ſuræ.

Quicumque tibias valde ſuperfluas habent, veluti parum diſruptas,odibiles & inuerecundi ſunt, & referuntur ad apparentem decentiam. A quo duo ſequaces: Prægnantes tibiæ, in medio craſſeſcentes, abominabiles, inuerecundos & luxurioſos notant. Conciliator: Crura ſatis prominentia, tanquam prægrauida, aſſentatorem, intemperantem & impudicum oſtendunt. Albertus ſordidum & ſeruilium morum dicit.

Suræ deorſum contractæ.

Contractæ deorſum ſuræ fortem virum innuunt. Ariſtoteles enim in figura fortis,tribuit ei ſuras deorſum contractas. Surarum prægnantia ex humiditate prouenit, vt in mulieribus videre eſt,quæ humidæ cum ſint, prægnantes habent ſuras. Contractæ vero, & deorſum ductæ; ex caliditate; ob id viriles. Ex huiuſmodi ſignis Laodamas collegit apud Homerum Vlyxis fortitudinem.

— quantum ſuris, humeriſque toriſque
Colligere eſt, &c.

Suræ ſurſum ductæ.

A contrario ſigno, ſuras ſurſum ductas, timiditatis ſignum notare Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis in ſchemate timidi dixit, qui tales ei adſcribit.

Molles ſuræ.

Molles autem ſuræ effeminatis adſcribuntur, à ſexu muliebri, Albertus.

Moderatæ magnitudinis ſuræ.

Moderatæ magnitudinis, & plenitudinis, ſolidæque & diſcretæ ad inuicem optimum ingenium indicabunt.

De talis pedum. CAP. 50.

PEDES communi quadam appellatione id omne vocamus, quod ab ima tibia ad extremos vſque digitos continetur; Ariſtoteles Animalium hiſtoria. Et multiplici oſſe conſtat, cuius poſterior pars calx eſt; de quo præſens erit ſermo, in ſequenti de priori. Græci σφυρὰ dicuntur.

Neruoſi, & articulati tali.

Quibus ea, quæ circa talos ſunt, & neruoſa, & articulata fuerint, fortes ſunt ſecundum animam, & ad maſculinum genus referuntur; Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Idemque ad Alexandrum ſcribens, Latitudo, ait, talorum & tibiarum, fortitudinem innuit corporis. Duo interpretes: Tali bene diſcreti (Polemon addit, & ſolidi) generoſi ſigna viri præbent, & in figura fortis, dant ei quæ circa talos, robuſta; & ingenioſo robuſtos talos.

Tali inarticulati, & carnoſi.

Quibuſcumque ſunt tali carnoſi & inarticulati, molles erunt ſecundū animam, & ad femininum genus referuntur; Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Adam. paraphraſtes: Tali molles

molles leneſque, effeminatum oſtendunt. Sic Polemonis textus λίοι, non λεία habet, ex Adamantio corrigendus. Rhaſes. Calcaneum gracile timorem ſignificat, eadem eius ſimia.

Tali valde graciles.

Graciliores tali timidum, intemperantemque demonſtrant, vt Adamantius ſcribit; ſed Polemon inſidioſum & intemperantem habet, lapſus fuit ex δόλιοι, & δείλοι. Talus enim ex extremis eſt partium; quæ ſi alicui gracilia fuerint, timidum & imbecillem ſignificabunt, non inſidiatorem.

Tali craſſi, calcanea aſpera, carnoſi pedes, curti digiti, & prægnantes ſuræ.

Præpingues tali, aſpera calcanea, (Adamantius, craſſa) corpulentiores pedes, curti digiti, prægnantes tibiæ; frequentiſſime deſipientes, furioſos, &, vt Polemon addit, dæmoniacos ſignificabunt. Albertus: Pars ima pedum, & calcanea ſi longa & carnoſa ſint, ſtultum & inſanum iudicabunt, refertque ſæpius expertum Polemonem efficacius ſignum eſſe, ſi contingat vaſtos digitos & humiles eſſe. Sed Polemon nil niſi quod ſcripſimus, habet.

De pedibus. CAP. LI.

PEDES, Græcis πόδες dicuntur; quid ij ſint, diximus.

Pedes bene formati, magni, articulati, & neruoſi.

Quibuſcumque pedes bene formati, magni & articulis diſcreti, & neruoſi; fortes ſunt ſecundum ea quæ ſunt in anima, & reducuntur ad genus maſculinum. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed Polemon & Adamantius: Neruoſi pedes & articulati, generis & morum nobilitati inſignem præmonſtrant virum, addit Polemon, qualis Hercules fuerat, & in figura fortis, tribuunt ei pedes articulatos. Conciliator: Pe-

dum ima diſcreta & articulata, clarum, generoſum, & virile notant ingenium. Albertus eadem. Dares Phrygius Polyxenam optimis pedibus fuiſſe dicit, & animo ſimplici & dapſili.

Pedes parui, graciles, & inarticulati.

Quicumque autem pedes paruos, graciles & inarticulatos habent, delectabiliores viſu, quam robuſtiores, molles ſunt ſecundum ea quæ ſunt in anima; & referuntur ad femininum genus; Ariſtot. in Phyſiognom. Teneri & carnoſiores pedes, molliores hominum mores ſignificant; Adamantius, ſed addit Polemon, ſi & alia ſigna concurrant. Rhaſes & Conciliator ab eis: Pedes parui pulchrique fornicatorem & iucundum hominem arguunt. Huiuſmodi pedes Homerus dat Telemacho.

Carnoſi & groſſi pedes.

Pedes carnoſi & pingues ſignificant fatuitatem, & amorem iniuriæ; Ariſtoteles ad Alexandrum. Polemon & Adamantius in figura fatui improbi, tribuunt ei manuum & pedum extrema pinguia & dura. Rhaſes & Conciliator ab eis: Pedes carnoſi & duri, praui intellectus, fatuum, & incurioſum notant. Camelo & vrſæ pedes carnoſi ſunt; qua de cauſſa longo itinere ſine calceatu fatiſcunt: qui ſtolidi ſunt, fatui, pernicioſi, ex Ariſtotele.

Pedes parui & graciles.

Pedes vero parui & lenes, ſignificant audaciam & fortitudinem; Ariſtoteles ad Alexandrum. Sed textus ex Arabica in Latinam tranſlatione corruptus eſt. Quæ interpretes habent, rectiora videntur. Parui pedes (addit Polemon, & graciles) veteratorem arguunt. Albertus: Prætenues & breues pedes malignum produnt hominem.

Articuli pedum generoſi.

In figura ingenioſi, tribuunt ei Polemon & Adamantius

manuum & pedum generoſos articulos, id eſt; benè nutritos, nec nimium eleuatos, nec depreſſos, ſed decenter formatos.

Curti & pingues pedes.

Præmutili ac pingues pedes ſunt immanis naturæ. Polemon & Adamantius. Craſſi & breues pedes valde notant firmum hominem, ſed puto *ferinum*, non *firmum* ſcribere voluiſſe Albertum.

Oblongi pedes.

Oblongi pedes multa molientem ac malorum artificem innuunt. Polemon & Adamantius. Pedes plurimum prolixi doloſitatis & perniciei indicia præbent, Conciliator, & Albertus. Suum Pſeudolum Plautus, qui multa contra lenonem moliebatur, vaframque hominem deſcribens, ait magnis pedibus eſſe. Cui reſpondens leno, Perij, inquit, quoniam dixti pedes.

Curui, & infra concaui pedes.

Gibboſi pedes, inferne caui, prauitatis dant ſignum, Adamantius & Polemon, ſed hic in figura effeminati, tribuit ei pedes σκαφοειδεῖς; id eſt, concauos, in ſcaphæ modum efformatos. Conciliator, & Albertus: Curui pedes & concaui, reprobi ſunt; quia verſutam & malignam mentem denunciant.

Planta pedis plana, vt talis incedat.

Extat Ariſtotelis locus Animalium libro, vbi dicit: Quibus pars interior plantæ non concaua, ſed ita planiuſcula eſt, vt ſolū toto attingat veſtigio, ij verſuti ſunt & fraudulenti, Polemon & Adamantius: Similiter autem: & qui ad æquatas plantas habuerint, vt qua talis incedāt, fraudulēti ſunt, corrigendus eſt Polemonis textus: nam vbi Adamantius, κατὰ ὅμαλα ipſe μαλακὰ habet, vt ipſemet Polemon in fine ſui libri idem recenſendo habet. Qui pedis cauitate carent, vt plana planta incedant, ij fraudulenti ſunt, quod hoc modo incedat vulpis. Ab his eadē Albertus. Plautus ſimiles pedes habebat, & à ſimili pedū affectione nomen aſciuit, nā à pedū planitie Plautus dictus fuit, cum prius *M. Plotus* diceretur, vt in Sexto

R 2

Pompeio habetur, & in eius comœdiis mira eius caliditas apparet.

Pedes mediocris cauitatis.

Satis mendoſe Albertus ad hæc. Sed quantum ego iudicare poſſum, hæc eius eſt ſententia; Pedum ambitus cauitatis mediocris, honeſti & circumſpecti hominis ſignum eſſe.

De digitis pedum.

ANIMALIVM libro Ariſtoteles ait: Pars pedis digiti ſunt, diſcriminata in quinque, ſpeciem magis quam vſum præbentes.

Curui pedum digiti.

Quibus pedum digiti curui, inuerecundi ſunt, & referuntur ad aues curuorum vnguium. Nos coruos, ſturnos, & ſimiles exiſtimamus, quæ & curuos digitos habent, & impudentes ſunt.

Conſepti pedum digiti.

Quibus pedum digiti conſepti; ſunt timidi: referuntur ad coturnices, & aues ſtrictorum pedum in lacubus degentes. Sed Græcus textus mendoſus eſt; nam non ὄρτυγας legendum eſt, nam ortyx auis paluſtris non eſt, ſed ὄνθας reponendum; ſunt enim aues paluſtres multæ digitis pedum anguſtius vnctis quaſi membranoſæ, quæ & timidæ ſunt. A quo Polemon; ſed vix ex textus corruptione ſenſus elicitur: Qui, vt paluſtres, anguſtis pedibus ſunt, fatuos, & pauidos cenſebis. Et parum ſuperius iuxta finem: Quibus pedum digiti parum fiſſi, vt auibus anguſtorum pedum, impudicos exiſtimabis. Sed Albertus ſuæ ingentis doctrinæ magnitudine fretus, concludit: ita ex his digiti cohærentes & coniuncti inuidum oſtendunt, in multis amicis obſeruaui digitos, in quib. interſepiens membrana fere vſque ad primos articulos extendebatur, & timidiſſimos deprehendi.

Compacti digiti.

Digitos quicumque copulatos habuerint, luxuriæ obnoxios iudicabis, inſtar ſuis; Polemon; ſuillos & fœdos mores Adamantius dicit. Conciliator: Digiti cohærentes coniuncti immundum notant. Sus enim, vt ex Ariſtotele habetur Animalium libro, inter ſolipedes & biſulcos ambiguus eſt, à quo Plinius: Sues ex vtroque genere (ſcilicet ſolipedorum, & biſulcorum) exiſtimantur; ob id fœdi eorum tali.

Contracti digiti.

Qui contractos digitos habuerint, vafri, & perditiſſimorum morum ſunt, Polemon. addit Adamantius, & auari. Conciliator & Albertus: Digiti collecti & conglobati, auarum & malignum oſtendunt.

Mediocriter diſtantes digiti.

Qui moderato ſpatio à ſe diſtant, leues & loquaces demonſtrant. Albertus.

Breues & valde exiles digiti.

Digiti plus nimio breues exileſque, pauciſſimi intellectus hominem monſtrant; Adamantius, ſed Polemon *longos* dicit; ſed male: faciliſque fuit lapſus ex μακροὶ, & μικροὶ, cum longitudo digitorum, vt videbimus paulo poſt, aliud ſignificet. Conciliator: Parui, & tenues digiti ſtultum monſtrant.

Breues craſſique digiti.

Præmutili craſſique digiti, temerarium, improuidum, & ferinum indicant; Polemon & Adamantius, inſipientem & ſtolidum ſignificare dixit Ariſtoteles ad Alexandrum.

Longi & graciles digiti.

Digiti oblongi gracileſque, rudioris mentis virum figu-

rant : Adamantius addit Polemon, nugatorem & oſtentatorem. Conciliator : Nimium prolixi & tenues, valde à ſapientia alienum indicant. Eadem Albertus. Sed *vicinos* male addit.

Digiti moderatę magni, & commenſurati.

Si vero moderatæ magnitudinis, & commenſu conſtiterint ſuo, omnium optimi erunt digiti, Adamantius addit Polemon, & concinnæ formæ. Conciliator: Digiti, qui condecentis fuerint ſpeciei, & magnitudinis temperatæ, optimos mores teſtantur. Albertus eadem.

De vnguibus. CAP. XXXV.

VNGVIUM forma teres, concauis tegminib. digitorum faſtigia comprehendens, partim ad ornatum, partim ad digitorum munimentum confert: quorum ſubſtantia carne eſt durior, oſſe mollior. Polemon & Adamantius dicunt ipſos per ſe infirmam habere rationem, id eſt, minimam ex humani corporis partibus: ſed Polemonis textus corrigendus eſt, nam vbi *μοὶ* ibi *μὴ* accommodandum, alioqui enim contrarium innueret.

Curui vngues.

Quibus pedum digiti & vngues curui, impudentes ſunt, & referuntur ad aues curuorum vnguium, vt diximus ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Corui natura procliues ſunt ad furtum; cicures enim, nummos & quæcumque poſſunt ex domibus in hortulis vel latebroſis locis abdunt: Polemon & Adamantius: Valde torti vngues notant rapaces, ſed Adamantius impudentes addit ex Ariſtotele, & quam optime. Albertus: Vngues inflexi & curui, rapaces & impudentes oſtendũt; ſi ſunt macilenti, futuram phthiſin præmonſtrant.

Anguſti, longi, & curui vngues.

Anguſti, prolixiores curuique vngues, maleſenſatum & ferinum oſtendunt; Polemon & Adamantius. Cuius ratio-

nem in ſuis Problematis affert Georgius Valla. Naturam vnguium nouere omnes è ſuperfluitatib. eſſe. Naturæ enim progreſſum eſſe de calore procreatum; anguſtam vero vnguium hebetudo & ruditas ſequi conſueuit, quod in ipſis caliditas infirma eſt, nec latum efficit progreſſum, quo ſuperfluitates explicentur dilatenturque: propterea qui parũ caloris habẽt, hebetes & ſtolidi ſunt: omnis ſiquidem frigiditas ſtuporem efficit, & hebetudinem, ob id anguſtos habentes minime ingenioſos eſſe contingit.

Rotundi vngues.

Valde rotundi vngues libidinoſitatis indicium. Polem. Adam. Rotundi vngues in venerem pronos declárant. Albertus.

Carnoſi vngues.

Vngues qui carni inhæſerint, ſenſibus hebetem, & ferinum oſtendunt. Adamantius.

Breues, pallidi, nigri, & aſperi vngues.

Breues admodum, & nigri vngues, veteratorem oſtendũt; Polemon, ſed Adamantius valde breues vngues veteratorem monſtrare ait, & ſimiliter, ſi pallidi, nigri, vel imbricati fuerint, Albertus inuolute ſatis: Breues nimium vngues, pallidi, nigri, & aſperi, malignum oſtendunt. Ego ad ſimias referrem, Satis enim ſimiis vngues imbricati, ex Plinio.

Lati, albi, & ſubflaui vngues.

Optimam vnguium formam exprimentes Polemon & Adamantius; aiunt; Vngues lati, albo ſubflauoque colore, bene cõpoſiti viri ſunt ſigna. Cuius ratio naturalis eſſe poteſt Quia vngues lucidi, & diaphani ſunt, & optime cutis colorem repræſentant: ſi enim album, ſubflauumque colorem repræſentabũt, optimã hominis temperiem demonſtrabũt, vt diximus, cũ de eiuſmodi colore diſſeruimus, Albert. Vngues albi, plani, molles, tenues, ſubrubentes, & bene perlucidi optimum

hominis ingenium indicant; & hoc eſt vnum ex ſignis, quod valde raro fallit: tales enim vngues ab optima complexione fiunt. Huiuſmodi forma & colore ſunt vngues tui, diligentiſſime Princeps; vnde optimam tui ingenij præſtantiam patefaciunt.

De inceſſu. CAP. LV.

POST pedes ambulatio conſequitur. In ambulatione conſiderantur, motus & tempus; vt longi greſſus efficaciam in agendo, & tarditas conſilium; breuitas inefficaciam, & feſtinatio inconſiderationem ſignificant. Ambas has qualitates iungendo, quatuor conſurgunt coniugationes. Tarditas & feſtinatio inceſſus, qualitatem indicant mentis: ob id commonet M. Tullius primo De offic. ne inceſſu molliores ſimus, ne ſimiles pomparum ferculis videamur. Id tamen, quod de crurum motu dicimus, de cubiti etiam & brachij motu intelligendum, vt in Phyſiognomonicis iubet Philoſophus.

Longo greſſu ambulantes.

Longo greſſu progredi, efficaciam oſtendit. Adamantius ab Ariſtotele in Phyſiognom. Longo greſſu ambulantes, negotiorum ſunt perfectiui, & magnanimi. Eadem Albertus.

Ambulantes tarde.

Tarde ambulantes cogitabundi ſunt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, idemque in Moralibus ad Nicomachum magnanimo viro tardum greſſum conuenire ait. Et in figuris iucundo & modeſto tardum tribuit motum; quod à Polemone, & Adamantio eiſdem confirmatur. Tardus enim & cunctabundus inceſſus matronam decet: ob id Apuleius Venerem incedentem deſcribens, ait: Cunctanti lenta veſtigio, & leniter incedebat. Sed valde tardo motui, mollē ſubeſſe animam ferunt, vt Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, quod ex frigida

complexione euenire credimus. Iulius Firmicus ait: Molliter ambulantes, & ſuſpendentes veſtigia, eo dolere oſtendunt, quod viri nati ſunt. Tardigradus, & ſuſpenſo veſtigio inceſſus feminarum eſt; vnde Seneca morum caſtigator ſeueriſſimus, vltimo Quæſtionum naturalium ait: Molli & tenero greſſu incedimus; non ambulamus. Albertus: Tardus naturaliter inceſſus animum indicat pigrum, niſi potentiora alia ſigna diſſentiant.

Longo & tardo greſſu ambulantes.

Cuius paſſus ſunt lati, & tardi, proſperabuntur in omnibus factis ſuis, Ariſtoteles ad Alexandrum, in Phyſiognomonicis vero: Qui longi & tardi greſſus (ſit vtique tarditate moleſtus) perfectiuus eſt: nam, vt diximus, longe progredi, efficacem; tarde, cogitabundum demonſtrat. Has copulando qualitates ea quæ ſuperius diximus, eueniunt.

Celeri greſſu ambulantes.

Acuti motus, calidam animam oſtendunt: Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Velocitas enim motus ex caliditate ſpirituum animalium prouenit, & capite de inceſſu: Celeritas expeditiuum facit. In figura inuerecundi, celerem eum in motibus facit.

Breui greſſu ambulantes.

Breuis greſſus ſegnes oſtendit: nam ſi longus greſſus efficaciam præſtabat, breuis inefficaciam oſtendet. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ab eo Adamantius: Qui breui paſſu incedunt, inefficaces & triſtes. Alij, rapaces, & auari, & occulta conſilia facientes. Diximus enim primo, largum greſſum conſultationem efficere. Sed Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribens: Cui paſſus ſunt breues, impetuoſus, ſuſpicioſus, impotens in operibus, & malæ voluntatis. Albertus addit, & ſi ſint artifices, obſcuræ mentis.

Breui & celeri greſſu ambulantes.

Qui breuis & celeris greſſus eſt, moleſtus & non perfectiuus; Ariſtoteles in Phyſiogn. Diximus enim tarditatem greſſuum conſultationem præſtare in operibus; longitudinem verò efficaciam, has duas qualitates nunc combinando, celeris & breuis greſſus, qui contrarius eſt prædictis, nõ perfectiuum, ſegnem, & moleſtum efficit. Adamãtius ab eo: Qui velociter & breuiter incedit, lucri cupidus, maledicus, & ad ſummum timiditatis veniens. Albertus male transferens, malignos dicit, imbecilles, & timidos habendos. Ambroſius clericum ſuum, ne ſibi vmquam præiret, commoneſecit: quia velut quodam inſolentis inceſſus verbere oculos ſanctiſſimi hominis feriebat, qui mox ab Eccleſia receſſit; in cuius inceſſu lucebat imago quædam leuitatis ſcurriliſque diſcurſus.

Modo citus, modo tardus inceſſus.

Salluſtius inter cætera Catilinæ hoc probro dedit, quod eius inceſſus modo citus, modo tardus foret; ex quo animus coniiciebatur varius, ſimulator, atque omnium facinorum plenus. Polemon & Adamantius ſimulatori verſatilem inceſſum tribuunt, & ſe concinnæ formæ adaptantem.

Breui & tardo greſſu ambulantes.

Qui breuis, & tardi greſſus ſunt: non perfectiui & ſegnitie moleſti. Ariſtot. in Phyſign.

Longo, & celeri greſſu ambulantes.

Qui longi & celeris greſſus, minime moleſtus & perfectiuus eſt; quoniam celeritas expeditionem; longitudo vero inefficaciam affert. Adamantius ad hanc inceſſus qualitatem innuens, ait: velocitas in motu, ſimul cum rectitudine & ornamento, formam perfecti conſilij oſtendit, & qui opera incipit: & perficit. Greſſus autem probabilis, vt Ambroſius refert in primo de offic. in quo ſit ſpecies auctoritatis, grauitatis pondus, & tranquillitatis veſtigium. Apuleius ſuum in-

ceſſum deſcribens, ait: Quoquo verſum floridus inceſſus ſpecioſus, & immediatus, id eſt non infractus affectatione, ſuſpenſuſque, quamcumque in partem veſtigia moueantur. In decretis canonis: Moneantur ſacerdotes, vt in inceſſu ornati ſint, & grauitate itineris, mentis maturitatem oſtendant. Incompoſita corporis, vt Auguſtus ait qualitatem indicat mentis. Heraclides inceſſu motuque venerando, vir maximo ingenio & diſciplina. Ordinatus inceſſus ſignum oſtendit optimæ complexionis cerebri, ſcilicet ſiccæ. Aſſymbeius Vſſunjr caſſanus in motu magnam grauitatem non ſeueram, ſed comitate conditam oſtendebat; clemens, gloriæ cupidus, bellator, & in dandis beneficiis miram ſerenitatem præſeferebat.

Celeri greſſu ambulantes, ſi qui deprehendantur, formidant, & totam effigiem deorſum trahunt, & contrahunt ſeipſos.

Multas inceſſus qualitates Adamantius innuit pernéceſſarias. Si velociter incedens deprehendatur, formidet, & totam effigiem deorſum trahat, & contrahat ſeipſum; auaritiæ, puſillanimitatis, mali conſilij, & illiberalitatis ſigna præbet fidelia. Albertus peruertendo textum, inquit: Si qui celeriter mouetur, ſubmittat oculos & ſe comprimat; vultum deducat, totumque complicet corpus; timidum, parcum, auarum, & verſutum oſtendit,

Celeri greſſu ambulantes cum oculis perturbatis, & capitis inconſtantia, & anhelatione.

Si ſimul cum veloci motu ſit in oculis perturbatio, capitis inconſtantia, & anhelatio magna; mala operantis, & fugiendi hominis ſigna præbet. Albertus audacem, immanem, magnarum cladium autorem dicit,

Tardo greſſu incedentes, ſponte morantes & manentes in vijs, & circumcirca aſpicientes.

Qui tarde graditur, & ſponte moratur, & menta in viis, & circa aſpicit; glorioſum ſcias & iniurium exiſtere, ſuperbum, & adulterum. Adamantius. Satis inepte Albertus ab eo: In motu tardus, qui interdum reſiſtat, & ceruicem reflectat, & circumſpiciat, ſuperbiæ ſignum.

Pedibus & cruribus conuerſis ambulantes.

Qui pedibus & cruribus conuerſis ambulant, effeminati ſunt, & ad mulieres referuntur, quæ hoc modo incedunt. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis.

Corporibus ſe circumtorquentes, & inclinantes.

Qui vero corporibus circumtorquent ſe & fricant, adulatores ſunt, & referuntur ad paſſionem. Ariſtot. in Phyſiogn. ab eo Adamantius. Qui diſtorquent ſeipſos, & inclinant, adulatores ſunt, ita enim facit canis, dum blanditur & adulatur. Albertus: Qui ſe ſubmittunt, ac corpus inhoneſte infringunt, blandi ſunt, quod blandientes canes referant.

Corpore toto ſe mouentes, humeris & ſingulis membris.

Qui toto tempore ſe mouent, humeris, ſingulisque membris, effeminati ſunt, id enim manifeſte mulierum eſt. Adamantius.

Corpore erecto incidentes.

In figura fortis & iracundi, Ariſtoteles tribuit ei corpus erectum. Polemon & Adamãtius in eiſdem & ingenioſo eandem figuram adſcribunt. Scotus: Corpore erecti, vt haſta, audaces ſunt. Bartholomæus Coleonus corporis erat ſtatura erecta atque habili, fuitq; egregius bellator & fortis, vt iactu ferrei viri, ſaltu, curſu & palæſtra cunctos ſuperaret, audacis etiam vir ingenij.

Corpore inclinati.

In figura timidi, verecundi, & manſueti tribuit eis Ariſtoteles figuram inclinatam. Duo eius ſequaces idem in figura timidi & fatui, improbi dicunt.

Inclinati ad dextram ambulando.

Qui ambulant inclinati ad dextram, ij cinædi ſunt, & referuntur ad apparentem decentiam. Ariſtoteles in Phyſiogn. Ab eo Adamantius: Qui ſe in motu ad dextram inclinant, effeminati ſunt. Si ad naturalem cauſſam referre licet, Homo eſt calidus præ cæteris animalibus, ideo rectus incedit, eſt enim calidi natura ſurſum eleuare, vt Ariſtoteles libro De partibus tradidit. Latus dextrum calidius eſt ſiniſtro; vnde qui virilitatem præ ſe fert, latus dextrum rectum effert, qui vero ad dextram inclinatus ambulat, ſignum frigidæ & humidæ naturæ præbet. Idem etiam alibi tradidit: Ambulatio duplex, vna recta, altera inclinata: qui ambulando ſeſe & inclinant, cinædi ſunt, quod ob mollitiem erecti incedere non poſſunt.

Inclinati ad ſiniſtram.

Ambulantes inclinati ad ſiniſtram, inſipientes ſunt. Adamantius: Qui omni tempore mouentur, & ad ſiniſtram inclinant partem, quæ mollior eſt, ſtulti ſunt iudicandi. Albertus.

Suſpenſo corpore, & ſublimi vultu ambulantes.

Alexander Aphrodiſeus in ſuis Problematis ait: Qui minus prudentes ſunt, ſuſpenſo corpore, ac vultu ſublimi incedunt, affertque nauicularij ſimilitudinem, qui cum non admodum robuſtus eſt, nauim recta non agit; ſic nec corpus animus imbecillis.

Erectæ ceruicis equus & vir, ſe inſinuant hac tabellula:

Rectus & alta ceruice ambulans; & humeris ſeſe commouens.

Vetus Ariſtotelis tranſlatio ſic ſe habet: Qui humeris ſeſe rectis extenſiſque agitant, γαλεαγκῶνες, referuntur ad equos. Sed quid per *galeancones* Ariſtoteles ſibi velit, diu Sueſſani animum torſit, exponentis per galeancones brachio minores, & puſillos; quod probat; qui refetuntur ad equos, qui puſilli ſunt, & rectis humeris incedunt. Galenus dum Hippocratis vocabula declarat, per galeancones eos intelligit, qui minimè nutritum brachium habent, & ea quæ circa brachium ſunt, inflatiora vt feles: ex Heſichij interpretatione. Cornarius vero *cubiti gibbum* vertit, quod minime quadrat. Plutarchus in libro De Iſi & Oſiride, Mercurium γαλεάγκωνα eſſe corpore dicit. Cælius Calcagninus opuſculo De rebus Ægyptiacis neſcio, qua ratione *albicubitum* exponit. Grammatici ab Etymologia *galeancôna* exponunt, *qui iuſto breuiorem habeat cubitum* γαλεάγχων is dicitur etiam, qui prælongo & gracili col-

lo eſt, & Cratini Poëtæ filios Ariſtophanes *gyliauchenas* appellauit, quod colla & ceruices longas & anguſtas haberent. Sed nos locum explebimus emendabimuſque ex Adamantio, qui fere, vt cætera, hunc locum in ſuis Phyſiognomonicis trãſcribit: Qui vero in humeris ſubmouetur, rectus & elatæ ceruicis exiſtens ὑψαυχενῶν ſibi placens, & iniurioſus eſt, ita enim graditur equus. Et ſic τῷ γαλάγκωνες, quod eſt apud Ariſtotelem, τὸ ὑψαυχενῶν, Adamantij reſpondet. Equus glorioſus & ambitioſus eſt, de eo hæc habet Ælianus: Inter cæteras animantes equus magno elatoque eſt animo, enimuero magnitudine, & ceruicis eminentia, audacius exſultat, geſtit, & inſolentia effertur. Equa comata ſuperbiens, ab aſinis ſe iniri iniquiſſime fert, cuiuſmodi affectus gnari, qui ſibi mulos gigni volunt, equæ iubam ſine artificio tondent, poſteaque aſinos admittunt; ea vero mariti ignobilitatem, cuius antea pudebat, facilius patitur. Sophocles eius rei etiam videtur meminiſſe. Albertus: Qui humeros commouendo incedit, ſuperbus & inſolens iudicatur. Tiberius Cæſar incedebat ceruice rigida & obſtipa, adducto fere vultu & plerumque tacito, nullo aut rariſſimo etiam cum proximis ſermone, eoque tardiſſimo, & non ſine molli quadam digitorum geſticulatione, quæ omnia ingrata & arrogantiæ plena animaduerſa Auguſtus in eo excuſans apud Senatum & populum, profeſſus eſt, Naturæ vitia, non animi eſſe.

Humeri curui ad ſingulos paſſus ſe ſubmouentes.

Qui humeris mouentur incuruati, animo ſunt elato, & referũtur ad leones, vbi vero leonis figuram Ariſtoteles deſignat, ait: Ambulans tarde, magnifice, atq; ſeipſum in hũmeris, dũ ambulat, quatiens, hoc eſt, (vt conjicio) humeris ad ſingulos paſſus commotis. Alibi leonis inceſſum gradatũ eſſe ſcribit, idq; fit cum pes ſiniſter non tranſit dextrũ, ſed ſubſequitur, quod incedendi genus Græci κατὰ τὸ σκέλος vocant, incedit enim tarde, & paſſibus multum diſtantibus. Adamantius ab eo hæc habet: Qui humeris ſubmouetur, adducto capite, magnanimitatem & fortudinẽ innuit; ita enim incedit leo. Re-

liqua ab his iam inſpicere poterit. Albertus optimam inceſſus rationem deſcribens, ait: Cũ pedum & manuum motus cum totius corporis conſentit, & cum moderate & tranquille infertur, cum inclinatione aliqua capitis & ceruicis decenti, magnanimum hominem, & fortem notat, qualis eſt leonis inceſſus. Sed Plinius humeris incuruos longæuos dicit.

De magnitudine & paruitate corporum, CAP. LVI.

DIXIMVS de ſingulis hominum partibus, nunc de toto ſimul corpore verba ſunt facienda.

Corpore valde parui.

Valde parui, præcipites ſunt, Ariſtoteles in Phyſiogn. ratione enim ſanguinis paruum locum continente, motiones quoque valde velociter accedunt ad ſapere; Cauſſa eſt, quia in corpore paruo pauca eſt intercapedo à corde ad cerebrum, vnde fit ſpirituum aſcenſio, ex quib. ingenij vbertas: vnde ſunt ingenio & actionibus valde celeres. Alexander Aphrodiſeus aſſerit corpore breues plerumq; eſſe iis qui longi ſunt, prudẽtiores, cũ coarctata ſit in toto corpore anima. Innati n. ſpiritus vis ipſa collectior, paruæ compaginis mẽbra aptiſſime regit, & quod mentis eſt, ad excogitandum validius illuſtrat. Præterea animalia parui corporis ingenioſa ſunt, vt apes, formicæ, araneæ. Et Auicẽna dicit, quod natura ſupplet ingenio, vbi defecit corpore. Ariſtoteles ad Alexandrum præcipit, nõ debere contemnere paruam ſtaturam in hominibus, quia plerumque hi ſapientia, conſilio, & optimis moribus ſunt præditi. Viri fortitudine & conſilio præſignes in hiſtoriis hi leguntur. Ageſilaum parua fuiſſe ſtatura ferunt, & forma deſpicabili; ſed animo imperioſum, & ingenio ſublimem, iuſtitię obſeruantem, natura & arte his popularitate humanitateque coniunctis, ſed hilaritas viri, & illa quotieſcumq; locum tuliſſet, vrbanitas effecit, vt eadem ad extremam vſque ſenectam gratia, præſignes forma, pulcritudineque viros æquaret. Alexander Magnus non magna fuit ſtatura, & Oriẽtem ſubegit,

omneſque

omneſque Reges præiuit. Vlyſſes modica fuit ſtatura præditus, procerus & maximus Aiax, vt ab Homero deſcribitur Iliados tertio: ille iudicio & virtute præpotens; hic ſtolidus & furioſus. Homero etiam teſte, Tydeus minor quidem corpore, ſed fortior animo fuit. Antoninus Caracalla breui fuit ſtatura; & tamen dicacitatem Alexandrinorum vltus eſt ingenti cæde; Perſas item dolo & virtute fudit. Et ſi à Mario tironum proceritas probatur, eamque exactam eſſe intra ſenos pedes, vel certe quinos, & denas vncias inter alares equites, vel in primis legionum cohortibus; à Vegetio tamen infertur, vbi neceſſitas exegerit, non tam ſtaturæ rationem, quam virium habere conuenit. Paulo ante noſtra tempora Nicolaus fuit Piccinus dictus à parua corporis ſtatura, in Italia, magnus fuit virtute bellica, & præclaris facinorum geſtis. Erat vir ingenio apprime ſagaci, feruido, & mirabiliter ſolerti ad præcauendos hoſtium dolos, tentandaſque inſidias, & ſi homines ingenio, & facundia præſignes referre licet, qui modica fuerunt ſtatura; Cor. Licinius Caluus breuis fuit ſtaturæ, & exiguo corpore, quocirca à Catullo *Calopichius* eſt appellatus, hic poëmatis ſcribendis perelegans habitus eſt, & apud veteres inter optimos poëtas relatus. Anius ſtatura fuit admodum breui, vt à C. Plinio refertur, & inter principes tragœdiarum ſcriptores relatus eſt à veteribus: fuit enim acri ingenio. Horatius item ſtatura fuit breui, & corpore obeſo, & oculis lippis. Marſilius Ficinus puſillo corpore fuit, vt vix ſemi hominem æquaret; ſed tantam vim inuſitati ſpiritus, & tantas vtriuſque linguæ facultates habuit, vt in admiratione haberetur. Iacobus Faber Stapulenſis ſtatura perhumili homuncio, ſed magnis ingeniis haud dubie conferendus. Aurelius Augurellus Poëta in puſillo corpore præclarum habuit ingenium.

Parui corpore ſiccis carnibus, & colore qui caliditatem indicet.

Quicumque autem paruorum ſiccis carnibus ſunt, aut coloribus, aut quæ per caliditatem corpori ſuperfluunt, nihil

proficiunt, exiſtente enim latione in paruo corpore & veloci propter ignem, nunquam ſecundum idem eſt ſapere, ſed aliud in alio, priuſquam excedens perficiat. In corpore paruo aliquam adhiberi conſiderationem iubet Ariſtoteles: nam poteſt eſſe paruum corpus, & non ita malum; vnde ex qualitate carnis & coloris, poteſt qualitas effectus augeri vel minui. Vnde perſiccis carnibus vtentes, intelligit, in ſui corporis cōſtitutione, quod macri ſint, vnde cum corpore duæ cauſſæ coniunguntur, altera ex parte loci, videlicet cum corpore parui ſint, altera ex parte complexionis, quæ ſicca, & ignea eſt: ſic ex breuitate corporis, ſpirituum breuis eſt motus: ex complexione calida celeris, ſic animum reddunt mutabilem, nam ſpiritus prius mutantur, quā animus opinione firmetur.

Corpore parui humidis carnibus, & colore humidum innuente.

Quicumque vero paruorum humidis carnibus & colore humidum innuente præditi ſunt, propter frigiditatem, perfectiui ſunt: exiſtente enim motu in paruo, idque cum difficultate, mobile temperatur commenſuratione, & motum poteſt optime perficere. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis.

Corpore incommenſurati.

Incommenſurati, aſtuti ſunt, & referuntur ad paſſionem, & ad feminas, relationem autem commenſurationis corporum, ad bonam motionem, & bonam natiuitatem ducere oportet, ſed non ad formam maris, ſicut initio dictum eſt. Idem in Phyſiognomonicis.

Valde magni corpore.

Qui autem ſunt valde magni, tardi. Latione enim ſanguinis magnum locum continentis, tarde accedunt ad ſapere. Idem in Phyſiognomonicis. Ait Alexander Aphrodiſienſis,

in magnis corporibus anima extremum ſoluitur in ſpatium. Grus magna auis eſt, & timida; Euſtathius. Homerus Aiacem deſcribit, vt diximus, enormi proceritate ſtaturoſum, πέλωρος τεῖχος Ἀχαιῶν, id eſt; *excelſus Aiax Græcorum murus*, & ἔξοχος Ἀργείων κεφαλὴν, *capite ſupereminens Græcos*. Vlyxes contra Euriaſum ait, qui eſſet magnus, & inſipiens, apud eundem:

—Si membra tibi dant grandia Parcæ;
Mentis eges.

C. Caligula ſtatura fuit eminenti, corpore enormi, gracilitate maxima crurum & ceruicis.

Corpore magni; carne humida; & colore humidum innuente.

Quicumque vero magnorum humidis carnibus, vtuntur, & coloribus, qui propter frigiditatem innaſcuntur, nihil perficiunt, Exiſtente enim latione in magno loco, & humido propter frigiditatem, non permittit aliquid accedere ad ſapere. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sunt homines grandiores timidiores, vt ſtruthiocameli. Ludouicum Pannoniæ Regem & Boemiæ ferunt cum vtero matris excluderetur, informem prope, & ſine certis oris lineamentis vrſini fœtus ſpeciem prætuliſſe, & creuiſſe ad iuſto maiorem hominis ſtaturam; nec eius molis artus decenter viuidus & illuſtris ſpiritus regebat, ore etiam obeſo erat; nec poterat à nutriciis ita excitari, vt literarum pariter & armorū diſciplinam exerceret. Ita grande corpus ſine pectore & mente ſortitus eſt.

Corpore magni, & duris carnibus, & colore calidum innuente.

Quicumque autem magnorum ſiccis carnibus vtuntur, & colore propter humiditatem, ſunt perfectiui, & ſenſitiui: exiſtente enim latione in loco magno, & tarda propter frigidita-

tem, nil conducit accedens ad ſapere: magnitudinis enim exceſſum, & carninm, & coloris caliditas acquiſiuit, vt commēſurata ſit ad perficiendum. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, & in Problematis, homines, & aues, & genus quodque animalium forte, eſſe dixit corpore duriori. Ratio: quia animoſitas eum calore eſt; metus enim refrigeratio eſt, quorũ igitur ſanguis magis feruet, hæc & robuſtiora, & animoſiora ſunt. Sanguis autem alimenti loco corporibus eſt. Multi ſunt homines viribus & ingenio præſignes, qui procera ſtatura, ſed contemperata membris & complexione fuerunt. Legitur apud Græcos Titormum bubſequam corpore ſtaturoſum, & viribus præcellentem fuiſſe: in eum cum incidiſſet Milo Crotoniates, illius proceritatem ac robur periclitari cupiens, nil magnum poſſe dicebat. Is permagnũ arripuit lapidem, quem primo ad ſe protraxit, inde propulit, ter idem efficit, poſtea ſuſtulit ad genua, demum humero impoſitum ad quinquaginta tulit vlnas, proiecitque, lapidem vix emouebat. Milo inde perrexit ad armentorum gregem, ſtanſque maximi & ferociſſimi omnium tauri pedem corripuit, furentemque, ac inde ſe proripere adnitentem fruſtra, retinuit conſtantiſſime. Magno corpore fuit Theſeus, cum Cimon eius ſepulchrũ inueniſſet, forma præſtanti, & digna maxima animi magnitudine, vt ex Plutarcho habetur. Palamedes longus & gracilis fuit; animo ſapiens, magnanimus, & blandus. Antenor longus & gracilis, & velocibus membris; ſed verſutus & cautus. Agamemnon corpore magno, membriſq; teretibus, fuitque prudens, & nobilis. Neſtor magnus, longus & latus; conſiliarius prudens. Neoptolemus magnus, diducto corpore, ſic Caſtor, Pollux, & Helena. Polyxena alta, animo ſimplici, larga, & dapſillis. Sic Priamus & Machaon, qui fortes, prudentes, & miſericordes fuere. Troilus magnus, & pulcherrimus forma, militiæ cupidus, vt ex Darete Phrygio habetur. Romulus fuit magnitudine & formæ præſtantia inſignis, vt ex Plutarcho habetur. Flauius Domitianus ſtatura fuit excelſa, præterea pulcher & decens, maximeque in iuuentute, & quidem toto corpore, maximo valuit ingenio, facundia, ſagittandi arte, &

militia. Claudius Cæſar prolixo, nec exili corpore fuit. C. Cæſar excelſa ſtatura, ſed teretibus membris, ore paulo pleniore, fuit animo, ingenij magnitudine, & virtute inſigni. Tiberius Cæſar corpore fuit amplo, & robuſto, ſtatura, quæ iuſtum excederet, latus ab humeris, & pectore, cęteris membris vſque ad imos pedes æqualis & congruens; vnde fortis erat, vt ex Suetonio colligitur. Mauſolus procero corpore & prudens fuit. Georgius Scanderbegus excelſa fuit ſtatura, toroſo corpore, vt magni Herois effigiem repræſentaret, fuit admirabili robore ac bellica virtute præditus, vt hiſtoriis teſtatū eſt: vt ſupra duo milia barbarorum diuerſis prœliis ſua manu interfecerit, cum ſingulis ictibus ſingulos per medium ſcinderet. Georgius Fronſpergius Sueuus, vaſto corporis pondere, ſed artuum robore adeo valido fuit, vt extento tantum medio dextræ manus digito, validiſſimum quemque firmo innixum veſtigio facile dimoueret, prætercurrentem equum arrepto freno ſiſteret, tormentumq; murale ſolo innixus humero, propelleret quo vellet. Gottofretus Bulionius, ſacri belli aduerſus Turcas dux, ſtatura fuit ſublimi, & eximia corporis ſpecie, militaris artis peritiſſimus, & religione inſignis, ſermone breui, ſed ſententiis admirabili. Carolus Rex Francorum ſtatura eminenti, corpore amplo, membris congruentibus, facie pulcherrima, à rerum geſtarum magnitudine cognomento dictus fuit Magnus, vniuerſa ſpecie auguſta. Otho excelſa fuit ſtatura, & ſtrenuus bellator. Sic Magnus Sfortia, ſic etiam Conſaluus Cordubenſis, vt ex Iouio habetur. Mahometes ſecundus Turcarum imperator, ſtatura fuit grādi, pectore & lacertis magnis; fuit natura pugnax, & ſtrenuus, & prudentia mirificus, ſolers machinarum bellicarum inuentor, difficilimarum & abſtruſarum rerum peritus. Ioannes Aſſumbeius Vſſumcaſſanus eximia corporis magnitudine, bellicoſus, & appetens gloriæ fuit. Zenyal Perſa Caſſani filius excelſa ſtatura, & grandibus oculis, manu ſtrenuus, audax in prœliis, equitando & iaculando excellēs. Tamerlanes Scytharum imperator, corpore fuit ingenti, validis neruis adeo firmo lacertoſoque, vt Scythici ingentis arcus cordam,

quod pauciſſimis præſtare licebat, vltra aurem extenderet, cupreumque mortarium pro ſcopo ſagittariis in ludo propoſitum, emiſſæ harundinis ſpiculo perfoderet; maxima præditus bellica virtute extitit, & animo indomito. Non deerũt Philoſophi. Zeno procera fuit ſtatura, vt Plato in Parmenide indicat, fuitque magni ingenij, dialecticæ inuentor, & in Philoſophia, & in Rep. vir ſane nobiliſſimus, vt indicãt ipſius volumina ſapiẽtiæ pleniſſima. Zeno Cittieus procera & gracili corpore fuit, vt ex Appollonio Tyaneo Diogenes refert.

Corpore mediocri, carne, & calore.

Excedentia igitur corpora magnitudinibus, & paruitatibus deficientia, quomodo imperfecta ſint & qnomodo perfecta, dictum eſt; mediam autem horum naturam ad ſenſus optimam & perfectiſſimam eſſe, ab omnibus conceditur. Motus enim non multi exiſtentes, facilius ad mentem accedunt; nec etiam pauci exiſtentes, ſupergrediuntur, quare perfectiſſimam, & ad perficiendum quæ fuerint propoſita, & ad ſentiendum, oportet moderatam eſſe magnitudinem. Mediocri ſtatura fuit Ruellius Gallus, & in ſcribendo feliciſſimus. Iuſto humilior, vel quadrata ſtatura fuit Iacobus Triuultus, ſed ingenti ſpiritu, & vigore plenus, Italorum ducum celeberrimus.

Corpore commenſurati.

Si enim incommenſurati aſtuti ſunt, commenſurati vtique erunt iuſti & fortes, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Sed hic vſus eſt loco à contrario. Et ad Alexandrum ſcribens, ait Homo bonæ ſtaturæ ſit; nec nimis longus, nec nimis breuis. Polemon & Adamantius in idea ingenioſi, tribuunt ei corpus mediocris magnitudinis. Quadratum virum appellare ſolitus eſt Simonides apud Platonem & Ariſtotelem, qui eſſet omnibus numeris abſolutus; & quadratæ ſtatuę ſine manibus, & pedibus, cuiuſmodi Hermes, quem τετράγωνον apud Græcos fingi ſolebant, cum quadratis literis & illuſtribus notis dicatas ab antiquis fuiſſe non aliam ob cauſſam, vt coniicio, quam quod ea forma, quæ ſola perfecta eſſet, abſoluta ſit,

illorum virtutem & ſapientiam minime fluxam, & mutabilem indicare vellent. Celſus Medicinæ ſecundo, corpus ſtaturæ mediæ quadratum vocat, atque habiliſſimum eſſe inquit, præcipue ſi neq; gracile, neq; obeſum ſit, nam gracile corpus, infirmum; obeſum, hebes eſt. Columella de canibus loquens, quadratum probat potius, quam longum, aut breuem; ſic & gallinas quadratas. Homerus Vlyſſem mediocris ſtaturæ, dicit ingenioſiſſimum, & fortem: ſic etiam Dares Phrygius eum fuiſſe ſcribit, corpore medio, & firmo, ſed eloquentem, ſapiẽtem & fortem. Aiax Oileus corpore quadrato, valentibus membris aquilino corpore, fuit iucundus, fortis, & ſagax. Sic Diomedes corpore quadrato, fortis, & in bello acerrimus, crebro callidus, impatiens, & audax. Menelaus mediocri corpore, & ſtatura fuit, & formoſus, valens ingenio, & viribus. Briſeis non alta ſtatura, corpore æquali fuit, blanda, verecunda, ſimplex, & pia. Æneas quadratus, fortis, pius, & prudens, vt ex Darete Phrygio habetur. Iuſtinus narrat Ninum Semiramidis filium fuiſſe ſtatura mediocri. Auguſtus ſtatura fuit breui, quinum pedum, & dodrante, quæ compoſitione & æquitate membrorum occuleretur, & non niſi ex comparatione alius alicuius procerioris intelligi poſſet. Galba etiam ſtatura fuit iuſta, vnde maxima eius liberalitas, & iuſtitia. Sic Veſpaſianus quadrata ſtatura compactis firmiſque membris: fuit liberalis, magnificus, & validus, vt in Suetonio legitur. Plautus in Aſinaria ſuum Leonidam commoda ſtatura, & intelligentem fuiſſe ſcribit.

Piloſi corpore.

In quibus totum corpus aſperis penſiſque pilis obſitum inſpexeris, illud tarditati inertiæq; adſcribendũ putabis; Polemon, ſed Adamantius bouinum eſſe dicit. Ariſtoteles Problematũ libro quærit, cur aues & piloſi homines libidine vehementer agantur? & rationem affert, quod multum humoris contineant, & genus illud vtrumq; multi humoris concoquere propter caloris copiam, eſt indicio pilus, ac penna,

neque ſi non à calore vinceretur, pennæ auibus, pili hominib. poſſint vnquam oriri; ſemen autem vel loci, vel temporis portione, vel ratione creari plurimum poteſt vt in aëre, vt in vere: nam eius natura calida eſt. Et in natura luxurioſi facit eum piloſum. Lepori vni pili in bucca intus ſunt, & ſub pedibus, vt Ariſtoteles ait, & Plinius: Villoſiſſimus animalium lepus. Quæ Trogus conſiderans in lepore, hoc exempli libidinoſiores hominũ quoq; hirtos eſſe dixit. Scotus ait: Cum videbis hominem piloſum in carne & cruribus, & in ventre, & non luxurioſum, redde gratias Deo. Caligula fuit capillo raro, & circa verticem nullo, hirſutus cœtera; luxurioſus maxime fuit, multoſque dilexit commertio mutui ſtupri; ſuper ſororum inceſtu abominabilis, nullaque illuſtri femina abſtinuit, à Suetonio habetur. Marſias vultu ferino, trux, hiſpidus, multibarbus, ſpinis & pilis obſitus, veluti bellua, ſtultitiæ maximũ ſpecimen, Apollini ſe præfert, laudans ſeſe, quod erat & coma relicinus, & barba ſquallidus, & pectore hirſutus; contra Appollinem aduerſis virtutibus culpabat, quod eſſet coma intonſus, corpore glabellus; tandem cum eo certans, ſuæ temeritatis belluinæ pænas dedit.

Glabri corpore.

Quærit Aphrodiſeus in ſuis Problematis, cur mulieres & ſpadones pilis careant, mulieres quidem, quia frigidæ ſunt, foramina ſui corporis ſpiſſiora habent atq; coarctatiora; vis enim frigoris coarctare, conſtipareque aptiſſima eſt; itaque exitus pilis denegatur, ſpadones vero, quia iuſto humidiores ſunt, excrementiſque admodum redundant. Hæc enim ratio eſt, cur loca neque præhumida, neque præſicca ſaxoſaq; pilos generare valeant. Plinius: Pubeſcit homo ſolus; quod niſi contingat, ſterilis in gignendo eſt, vnde glabri ad femineos mores accedere iudicantur.

SECVNDI LIBRI FINIS.

IO. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA Phyſiognomonia.

LIBER III.

PROOEMIVM.

SVPERIVS poſt ſuperciliorum tractationem, conſiitutis erat oculis ſermo; ſed quia ipſi nobiliſſimæ ſunt corporis partes, & in eis præcipua Phyſiognomoniæ vis conſiſtit, in præſentem librum delegimus. A prudentiſsimis quibuſque dictum eſt. Vt vultus animi imago, ſic oculi vultus indices ſunt. Alij oculos animi fores vocarunt; quia ex eis foràs emicat. Ait Polemon: Oculi arcana cordis manifeſta reddunt; quoniam ſigna, quæ in oculis cernuntur, idola ſunt affectionum cordis. Loxus, referente Alberto, ſcribit, omnem phyſiognomoniæ perfectionem in oculis conſiſtere & oculorum ſigna potentiora eſſe cæteris, quæ in vultu conſpiciantur, & ſi oculorum indicia confirment cæterorum membrorum, tunc firma, rataq; eſſe dixit; ſi contraria fuerint, præualent ſigna oculorum, cætera vero infirmantur. Plinius, inquit: Nulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, vel homini maxime, id eſt, moderationis, clementiæ, miſericordiæ, odij, amoris, triſtitiæ & lætitiæ. Profecto in oculis animus inhabitat, hinc illæ miſericordiæ lachrimæ; hos cum oſculamur, animum ipſum videmus attingere, animo videmus, animo cernimus; oculi, ceu ra-

ſa quadam viſibilem eius partem accipiunt atque tranſmittunt; ſic magna cogitatio obcæcat, abducto intus viſu; ſic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante, Aphrodiſeus in ſuis Problematis ait. Ob id nos, cum puduit, oculos deorſum vertimus; quia Natura oculos animi ſpeculum conſtruxit, quippe cum cæteras quoque affectiones animi per oculos intelligimus, videlicet cum angimur, cum iraſcimur, & cum verecundamur, quod cum animus perſonam quampiam reuerendam adſpicere libere, atque alloqui audentius temperet, palpebras trahi deorſum à muſculis cogit, quaſi occulens partem, qua facultas conſpiciendi adminiſtrari ſolita eſt. Galenus diuinum membrum vocat, & caput à natura propter oculos formatum putat, cum in illis totus conſpiciatur animus, & cerebro in quo eſt præcipua animi facultas coniunxit, in ſinuoſa recondit valle, prominentibus ſuperciliis, vt fierent, quaſi vallo obſepiente ad propugnacula partium toto corpore precioſiſſimarum. Hi lucis vſu vitam à tenebris & morte diſcernunt.

De oculorum quantitate. CAP. I.

QVIA multifaria eſt oculorum conſideratio, quippe de quantitate, ſitu, colore, motu, forma, & contuitu quoque, multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, tranſuerſi, limi, ſubmiſſi, blandi dicuntur, & ſimiles. A quantitate incipiemus: Oculi, vt Ariſtoteles Animalium libro ait, ſubjacent ſuperciliis quorum partes inferius & ſuperius tegentes, palpebræ appellantur. Pilos, qui in extremo palpebrarum ambitui adhærent, cilium nominamus. Dicuntur oculi, quaſi capite occulti, vel quia animæ occulta reuelant.

Tabulam bouinos oculos offerentem adducimus, vt borum exemplo humani opportunius coniectarentur.

Valde magni oculi.

Grandiores oculos improbat Ariſtoteles Animalium libro, ſimiliter ab eo Galenus libro eod. Quod animi mores corporis temperaturã ſequantur. In ſuis vero Phyſiognomonicis oculos magnos habentes pigros dicit, & ad boues refert. Galenus ad id refert. Si magnitudini oculorum concinnitas deſit & operationũ virtus, multam quidem ſubſtantiam, non tamen bene temperatam oſtendit. Eadem Rhaſes & Conciliator ab Ariſtotele. Piſcis Melanurus, *oculata* vulgo dictus, oculos habet, ſecundũ ſuæ magnitudinis proportionem maximos, Oppianus eum imbecillem, & timidum dicit, immo piſcium omnium timidiſſimum. Hepetus ſegnis eſt, nec à ſuis ſpeciebus oberrat ob timorem, oculis eſt maiorib. quam corporis proportio requirat. Sed videamus ecquid Philologi doctiſſimi de magnitudinis oculorũ cauſſa dixerit. Democritus Abderita propter ſuperfluã humiditatem magnos oculos oriri ait, eiuſque amplificationis cauſſam humidũ eſſe, atque

eiuſmodi magnitudine præditos talem ſortiri naturã. Herophilus autem de calido oriri aſſerit, nam magis eſſe humidi, quam calidi amplificare, & caloris vehementia, qui in prima formatione ſurſum confertim magis copioſuſq; efferebatur, non oculos modo, ſed os ipſum, reliquoſque meatus ampliores factos ait. Galenus autem in libro De temperamentis, ambos à veritate aberrare dixit; vno, quod vnius particulæ occaſione de toto corpore pronunciare ſint auſi; altero, quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas eſt, & particulas ſecundum animi mores effingit, parum meminerunt. De hac Ariſtotel. dubitauit, num diuinioris originis ſit. Domitianus, vt Suetonius refert, prægrandibus oculis fuit, verum acie hebetiore, ob id minor ingenij vis & diſciplina.

Oculi magni, & liuidi.

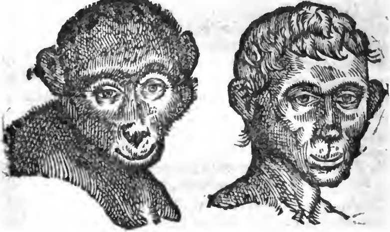
Ad Alexandrum ſcribens Ariſtoteles ait; Qui oculos magnos habet, inuidus, inuerecundus, piger, & inobediens, & præcipue ſi ſint liuidi.

Oculi magni, & concinni.

Idem ad eundem ſcribens, optimos oculos & laudabilis naturæ magnos dicit, ad rotunditatem declinantes. Galenus In libro De arte medicinali oculorum magnitudinem, ſicut de capite dixit, aliquid boni, aliquid mali indicare: nã ſi magnitudini concinnitas oculorum adſit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ ſubſtantiæ oſtendit, ex qua ſunt conformati. Homero βοῶπις dicitur, quod oculos magnos, non bouinos habeat, & ob id decori ſint, frequenſq; ei eſt Dearum epitheton. Ceruus oculos magnos habet & cõcinnos, & ingenioſus inter animalia. Grandibus oculis, & ſublimibus & fulgentibus Socratem fuiſſe narrat Polemõ. Sed Plato in Theeteto prominentibus dicit: ob id iuſtum, prudentem, ſtudioſum, & amoris plenum fuiſſe, quem Appollo omnium ſapientiſſimum appellauit. Neoptolemus oculis fuit rotũdis, & maximus bellator, vt ex Darete Phrygio apparet, Tiberius Cæſar prægrandibus oculis fuit, qui etiam (quod

mirum eſt, nec cuiquam mortalium contigit) expergefactus noctu pauliſper, haud alio modo, quam luce clara contuitus eſt omnia, paulatim tenebris ſeſe obducentibus: erat enim corpore amplo & robuſto; fuit & in eo vis acerrima ingenij in diſciplinis, & militia. Huiuſmodi ipſe etiam oculos à natura ſortitus ſum, quod Plinius nulli genitorum mortalium, niſi Tiberio contigiſſe dixit, nam expergefactus, in tenebris clare omnia contueor aliquantiſper, paulatim inde lumine euaneſcente. Tales ſunt oculi tui, Princeps digniſſime magni, fulgentes, & concinni, & cum maxima operationum virtute, vt longinqua omnia contuearis, & propinqua. Vnde miſericordia, iuſtitia, prudentia, iudicium, præſtantiſſimique tui mores præfulgent.

Veritus ne eiuſdem tabulæ copia, nequiquam ludo mulierum aut puerorum ioco parata, vel librum oneraret, vel lectoris animo faſtidium ingereret, hanc, vt repetitam, obliteratam reieciſſem, ni præſenti exemplo neceſſariam cognouiſſem.

Valde parui oculi.

Oculos valde paruos, Ariſtoteles Animalium libro im-

probat, vt extremos, & ſimiliter à Galeno eodem loco idem probatur. Sed in Phyſiognomonicis ait: Quib. parui oculi, vt ſimus, puſillanimi ſunt, & referuntur etiam ad apparentiam. Sed Galenus. Si oculi cum paruitate ſociam habuerint inconcinnitatem quandam, ac operationum vitium, tunc paucam ſimul & vitioſam materiam oſtendit. Polemon & Adamantius in figura auari, aſcribunt ei modicos oculos. Torpedo oculos paruos habet, & vafra eſt.

Parui & concinni oculi.

Vt nec magnos oculos Galenus improbat, ita nec paruos, quib. concinnitas & operationum virtus adſit: nam paucam quidem, ſed bene temperatam ſubſtantiam oſtendunt, ex quo ſunt conformati. Ariſtoteles ipſe; vt Diogenes teſtatur, paruis fuit oculis, auctoritate Timothei Athenienſis in libro De vitiis.

Oculi mediocres.

Animalium libro Ariſtoteles nec magnos, nec paruos ait eſſe oportere oculos, qui probentur; & ſimiliter ab eo Galenus. In Phyſiognomonicis vero: Medius eſt igitur oculorum ſtatus, qui probetur, qui mediocritatem quandam magnitudinis habeant caſtigatam. Ad Alexandrum item ſcribens: Cuius oculi ſunt mediocres, declinantes ad cœleſtem colorem, vel nigredinem; talis eſt penetrabilis intellectus, curialis, & fidelis. Et Polemon in figura virilis, tribuit ei aciem humidam, oculos neque magnos, neque paruos.

De angulis oculorum. CAP. II.

NVNC ad oculorum partes deueniendum, & primo de angulis. Sunt enim anguli, vt Ariſtoteles Animalium libro ait, pars inferioris ſuperiorisq; palpebræ, horum duplicem vterque oculus habet, alterum iuxta naſum, alterum iuxta tempora.

Oculorum anguli longi.

Si oculorum anguli iuſto ſint longiores, maleficorum morum notam præbent, Ariſtoteles Animalium libro quod à

Galeno recitatur, & Plinius ex Trogo refert idem. Quibuſcumque oculi ſunt longi, maleficos eſſe indicant. Sed quæ de angulis oculorum Ariſtoteles, Plinius eum irridens, ſatis ipſe irridendus, perperam de oculis protulit.

Oculorum breues anguli.

Galenus ex his infert, breues angulos, velut inter hos medios, laudabilis eſſe naturæ. Sed Albertus perperam malitiam diſpoſitricis naturæ innuere dicit.

Carnoſi oculorum anguli.

Oculares anguli, qui iuxta naſum coniunguntur, carnoſi, more pettunculorum, malitiam præ ſe ferunt, Ariſtoteles etiam notato loco ſubdit. Quod à Galeno, & Plinio eſt tranſſcriptum. Claudio Cæſari oculos fuêre, in quorum anguli candore carnoſo, & ſanguineis venis ſubinde ſuffuſos. A Suetonio cibis, luxuriæ, & ludis deditus, & timidus deſcribitur. Albertus non more pettunculorum, ſed vt videtur in oculis milui, dicit, & aſtutiam & calliditatem innuere.

De genis oculorum. CAP. III.

GENAS dicimus palpebras ſuperius & inferius tegentes, quaſi à genis contineantur. Hæ namque veſicularum inſtar tumentes, ſomnolentiæ & vinoſitatis teſtes ſunt. Albertus barbare, cilia vocat.

A dextris figuram inſpicies, quæ ſupra & infra oculos veſiculas tumidas habet.

Veſiculæ oculorum infra.

Quibus autem, quod ab oculis, veluti veſiculæ dependent, ebrioſi ſunt, & referuntur ad paſſionem; Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: id eſt, inferior gena facile veſicarum inſtar, intumeſcit. Vinum enim, vt Medici dicunt, cerebrum debilitat; vnde iis, qui largius merum ingurgitant, ex cerebri debilitate inferiores palpebræ prægnãtes viſuntur. Sueſſanus male putat Ariſtotelem de lipitudinibus & ſuperfluitatibus, veluti veſiculis ex oculis exeuntibus, locutum fuiſſe Polemõ, & Adamantius: Sub oculis veſiculæ, vinolentiæ nota. Albertus inferius cilium groſſum, vinolentiam ſignificare dixit.

Veſiculæ oculorum ſupra.

Adhuc eodem loco Ariſtoteles: Et vehementer cadentibus, quæ ſupra oculos, veluti veſiculæ, ſomniculoſos arguit, & referuntur ad paſſionem: nam ſomno ſurgentibus dependent,

dent, quæ ſunt in oculis. Et ſi ex Polemonis textu pauca ad rem accommodata leges, ex Adamantio tamen reſtituta. Superne veſiculæ tumentes, ſomnolentos indicant. Albertus ſuperius ſupercilium quaſi inflatum aliquantulum cadens, ſuper oculum ſomnolentos ſignificare ait. Medici ex humoris ſuperfluitate id euenire autumant, vel per ſe, vel è ſomno ſurgentibus, vtroque argumento nobis inſinuant ſomni eſſe amatores, quod Galenus in Arte medicinali non tacuit: frigida enim, & humida cerebri temperies ſomnolentos, & capitis deſtillationibus obnoxios reddit. Ouidius ſomnum deſcribens;

—tardaque Deus grauitate iacentes,
Vix oculos tollens, iterum iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento.

Veſiculæ oculorum infra & ſupra.

Ex ſupradictis Adamantius infert; vtraque oculorum veſicula, ſuperior inferiorque tumens, vtrumque, ſignificat. Polemonis textus vix ſententiæ veſtigia ſeruat.

Sanguineæ genæ, & craſſæ.

In figura inuerecundi Ariſtoteles adſcribit ei palpebras craſſas, & ſanguineas; Polemon, & Adamantius apertas, & craſſas. Rhaſes: Cuius palpebræ groſſæ, inuerecundi. Sanguinolentiam palpebrarum prouenire dicit ex ſanguine indigeſto, groſſo, vt in ſenibus & ganeonibus.

Inferior gena breuis.

Inferior gena, inquit Albertus, retracta, quæ oculum non cooperiat, ſignificat interiturum ex nimia ſiccitate; & ſi eſt ex infirmitate, imminere mortem.

De pupillis oculorum. CAP. IV.

SVNT etiam pupillæ oculorũ partes, Ariſtot. Animalium libro ait: Oculorum humor, quo videmus, pupilla eſt,

circulus qui circumdat, orbis eſt; albugo veró orbem circumdat. Plinius inquit, Mediam oculorum pupillam feneſtrauit pupilla; eſſeque, ait, gentes in Triballis, & Illyriis ex Iſigoni ſententia, qui pupillas binas ſingulis in oculis habeant, qui viſa effaſcinent, interminantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis, & eorum malum faciliusſentire puberes. Dicitur pupilla, Iſidoro teſte, quia ibi paruæ imagines à nobis videntur, & paruuli, *pupilli* dicuntur; vel quia pura & impolluta eſt, vt puella.

Ouis figuram adducimus, in qua latas pupillas contemplare licet.

Qui latas oculorum pupillas habent, eos prauis moribus obnoxios dixeris. Sed Adamantius, laxitatem foraminum pupillarum, ſtultos (& rectius) notare dixit; nam oues, & boues, & quæcunque animalia ſtulta ſunt, eadem adſpectus aciem latam habent. Idque mihi frequenti experientia compertum eſt.

Ecce ichneumonem ad viuum effigiatum adducimus, qui adhuc ſedula cura diligentiſſimi noſtri Ferdinandi Imperatoris viuus adſeruatur, in quo paruæ pupillæ deteguntur.

Pupillæ oculorum paruæ.

At qui paruas pupillas habuerit, cum & huiuſmodi ſerpentes, ichneumones, ſimiæ, vulpes, cæteraque quæ anguſtiis ſunt pupillis, & improbe aſtuta ſunt, habeant; tales ad eorum ſimilitudinem malignè machinantes judicare queas; Polemon eadem confirmat Adamantius. Albertus quidem: Serpentes hyænæ, ſimiæ, vulpes & vniones, ſiue teſtudines quæ margaritas ferunt, pupillas habent paruas; & qualis beluarũ harum animus, talis erit hominis, qui eas habebit. Sed pro ichneumone ſatis imperite vniones habet, & rudior expoſitio eſt, *ſiue teſtudines*. Sed occurrit turpi Veneri obnoxios me obſeruaſſe paruas pupillas habere; argumẽto fortaſſe Ichneumonũ, hyænarum, perdicum, coturnicum; gallorumque: hæc namque animalia malefica, inſidioſa; maſculaque vtuntur. Venere ex Ariſtotele; & Aphrodiſeo. Ichneumoni, inquit Ælianus,

vtriuſque ſexus participi, à natura tributum eſt, vt & ſuo ſemine grauiditatem, & parum aliis afferat, & ipſe quoque nomen ferat. quod de hyęna item ſcripſerũt; qui in pugna, quam inter ſe pugnant, victi fuerint, ea bellicæ offenſionis nota inuruntur, vt & in viliorem ſexum cenſeantur, & muliebria patiantur; contra ij, qui ſuperiores in bello euaſerunt, victos ſubigunt, & ſimul ſuo ſemine implent; at victi ex ea male à ſe pugnata pugna, hoc præmio afficiuntur, vt ex pratibus, qui iam ante fuiſſent, matres reddantur. Libido perdicum maxima dum incubat femina, cælibes mares pugnam inter ſe conferunt, victus in pugna victoris venerem patitur, ex Ariſtotele, Athenæo, & Trogus idem de gallis prodidit, qui omnes anguſtas pupillas habent.

Mediocris oculorum pupillæ.

Optimam deſcribens pupillarum qualitatem Adamantius, Qui bene, ait, ſunt animis affecti ſecundum oculorum rationem, decentes pupillas habent. Albertus: quibus moderati ſunt pupillæ orbes, fortes ſunt.

Pupillarum orbes inæquales.

Qui impares habent pupillarum orbes, ſtolidos dixeris Polemon. Adamantius vero nefarios dicit; & rectius. Albertus iniquos.

Æquales pupillarum orbes.

Optime Adamantius addit, quæ Polemon omiſerat: Qui vero æquales habuerint pupillarum rotationes, amici erunt iuſtitiæ.

Circumuoluentes ſe pupillarum orbes.

Adamantius habet, quæ Polemoni exciderunt, vel ipſe ſtudio omiſit: pupillarum orbes circumuoluentes, tamquam inſequentes habuerint, nefarij.

Inæquales pupillarum orbes, & ſi nubis cærulea, viridis, diſcolor, tenebricoſa eorum fronti ſuper ſupercilia inſideat.

Si præter id ſignum (id eſt, inæquales pupillarum rotationes) nubis cærulea, viridis, vel diſcolor eorum fronti inſederit, ſcito eos à dæmone omnis generis nocumentis lædi; Polemon. Sed Adamantius: Si hoc ſignum eorum fronti inſederit, tamquam nobis cærulea viridis, diſcolor, vel tenebricoſa ſuper ſupercilia apparens, hos dæmon in domeſtica irruens bona variis erumnis vexat.

Inæquales pupillarum orbes, & circumcurrentes.

Si autem nubes ipſa ſuperciliis inſederit, & ores pupillam eodem modo comitentur iniuſti ſunt, & iniuſta opera patrabunt, vtpote cognatorum cædes, aut coitus, aut nefarios cibos, vel qui idolis offeruntur, qualia Mycænis Pelops, & Oedipus Lai filius Thebis feciſſe à Tragico memorantur, & præſertim ſi ipſi oculorum orbes ſemper eodem modo vagi circumcurrant; Polemon. Sed Adamantius fere aliter: Si ſuperciliis nubes non inſideat, ſed circum pupillas orbes circumcurrant, oportet cōſiderare, an eodem modo ſemper currant: quod eſt indicium eos nefaria opera moliri, aut cognatorum cædes, aut coitus. vel nefarios cibos, & veneficia.

Orbes pupillarum conuerſi, coniunctim ſe mouentes.

Qui conuerſos orbes circa pupillam habuerint, coniunctim ſe mouentes, iniuſta moliuntur, eaque mala conſilia perficiunt, ad quæ animi furor concitat, quaſi à peruerſo quodam dæmone exagitari, omnibus odio habentur, ac propterea alia atque alia cogitantes, nihil perficiunt, ſed cuncta peruertunt: horum oculi arcana manifeſta reddunt, quoniam ſigna, quæ in oculis cernuntur, idola ſunt cordis affectionum; Polemon. Sic habet Adamantius: Si in motu circuli conuertuntur, interim ſtatum aliquem vel motum accipiant, ab his certe nil agi-

tur, ſed tamen illis ſunt iucunda opera nefaria, & modo facere cupiunt, motu metu, & pigritia prohibentur.

Prominens pupilla.

Qui pupillam foris prominentem habet, cum totius ſubſtantiæ latitudine demens eſt. Rhaſes.

De oculorum ſitu. CAP. V.

NVNC de oculorum poſitione, ſcilicet prominentia & cauitate, nam nonnullis ipſos natura ad interiora impegit; quidam quaſi à ſua ſede prominuli viſuntur; hæc malitiam vel bonitatem reliquarum qualitatem oculi augent, vel minuunt.

Aſininos oculos extra prominentes, quære fol. 173. Oculi multum prominentes.

Oculos, qui ſeſe extra mittant, Ariſtoteles Animalium libro improbat, & ſimiliter ab eo Galenus. In Phyſiognomonicis autem, vbi ex aliqua hominis & eius partium ſimilitudine ad aſinum, de ingenio pronunciat, ait fatuitatem innuere; & ad aſinos refert, quorum oculis plurimum foras eminent. Refert etiam ad apparentiam. Ad Alexandrum ſcribens ait: Qui habet oculos ſimile aſinis, inſipiens eſt, & duræ ceruicis. Polemon & Adamantius non omnes turgidulis oculis præditos laude dignos cenſent. Rhaſes inuerecundos, loquaces, & ſtolidos facit. Plinius hos hebetiores putat; ratio, quod quanto oculus eminentior, eo plus diſtat à cerebro, ſcilicet ab eius principio, & ob id ab eius decenti diſpoſitione. Oculorum prominentiam ex anteriorum ventriculorum cerebri humiditate prouenire autumant Medici, vel debilitate, ob id fatuitatem innuere.

Prominentes oculi, tumidi, foueatique.

Prominentes oculi, quibus in circuli ſpeciem tumor circumducitur, aut contra veluti caſtrorum foſſa circumdatur,

doloſi hominis ſigna interpretantur Polemon & Adamantius.

Prominentes ſurſum oculi.

Omnes erecti oculi, leonis ferociam, vanitatem, & inſaniam denotant; Polemon, Adamantius vero ingluuiem arguere dicit. Conciliator. Inſaniam.

Deorſum prominentes oculi.

Verſi tamen deorſum, tamquam concidentes, immites & implacabiles denunciant.

Sanguinei oculi, prominentes.

Petulcos & ſanguinolentos oculos, ebrioſos guloneſque indicare dicunr. Conciliator timidos & inſtabiles ſatis inepte transfert, ex Polemone & Adamantio. Cocles hanc deſcriptionem cum ſuperiori confundit.

Oculi prominentes cæſij.

Prominentes cæſios oculos in quoquo perſpexeris iniquum, & incompoſitæ mentis virum cenſeas Polemon & Adamantius.

Prominentes oculi cum grauedinoſis ſuperciliis.

In proſilientibus oculis, ſi ſupercilia grauarint, certior erit dementia. Pol. Adam.

Prominentes ſicci oculi.

Si tumentes oculi ad aridiorem naturam vergant, patricidas homicidas, puericidas, & venenorum propinatores exiſtimabis: Polemon, turgidulos; & paruos Adamantius dicit. Ego Polemoni aſſentirer, quum inferius de prominentibus paruis ſcribat; & quotquot huiuſmodi facinoroſos homines videre contigit, omnes prominentibus, ſiccis oculis proditos inſpexi. Oritur huiuſmodi oculorum ſiccitas ex cerebri ſiccitate, & ex melancholia aduſta, quæ horum cauſſa eſt facinorũ; Conciliator. Ariſtoteles Animalium libro optime cernere,

cenſet in genere brutorum animalium, qui cauitatis receſſu oculos habent. Aquilæ oculos valde profundos habent & acutiſſime vident. Quod acutiſſimi omnium intuendo ſint, ratio eſt; quia viſibiles ſpiritus in profundo magis aggregantur, & hinc virtus viſiua fortior, & lux à maiori quantitate recipitur. Suetonius concauis oculis Caligulam fuiſſe ſcribit, vnde maleficum ac peruerſæ admodum mentis extitiſſe meminit.

Concaui, & parui oculi.

Concaui oculi & exigui doloſos hominũ mores teſtantur; Polemon & Adamantius; hominibus inſidioſos, inuidia & æmulatione tabeſcentes. Rhaſes idem confirmat. Oculorum profunditas ex caliditatē & ſiccitate prouenit, quæ humores deſiccant muſculorum, ita etiam ex aduſta melancholia; vnde homines calidi ſiccique, ſunt melancholici; ratione humorum & ſpirituum, ſunt proditores, quia ex caliditate ſiccitate & cholerica aduſtione procedit; ex melancholia vero timiditas & ſtultitia. Introrſum recedentes oculos, & atroci vipereoq; obtutu ſcintillantes & igneos habebant Cæſar Borgia Dux Valentinus, quos nec amici quidem contuendo ferre poſſent, quamquam feſtiuus, & iocabundus erat: ſed fratrem iugulauit, & in Tiberim proiecit; metuebatque pater Pontifex vim ſibi afferri ab efferato filio: multos dolo & veneno ſuſtulit, vt ſui ſeculi peſtis haberetur. Erat Tamerlanes ore recedentibus oculis, ſemper minaci, qui propter inauditam animi feritatem atque ſæuitiam, portentoſaſque vires, *orbis terror*, & *Oriendis clades* appellatur.

Concaui, parui, & ſicci oculi.

Sicciores oculi propter ſupradicta mala, infidelitatem & ſacrilegium notant; Polemon. Adamantius vero non ſacrilegium, ſed perfidiam notare. Polemonis interpres hæc omiſit. Iidemque in figura ſtulti fatui peſſimas omnes oculorum notas collegerunt, tribueruntque ei cauos oculos, exiguos, ſiccos, caliginoſos, & intentos.

Magni, & concaui oculi.

Oculos vtique, qui concaui ſunt, vt à turpitudine abſint, magnos eſſe oportere dixerunt Polemon & Adamantius. Vetus Ariſtotelis interpres ita transfert: Quibus vero plus concaui oculi, manſueti: referuntur ad boues. Sed ſi aperte contradiceret Ariſtoteles: nam dixit alibi; Quibus valde concaui, malignos eſſe, vt ſimiæ, qui parum concaui: ſed oportere eſſe oculos neque concauos, neque eminentes; oculi ergo plus concaui, quomodo erunt? Geſnerus de literis Græcis bene meritus, interpretatur: Quibus admodum caui, mites, ad boues referuntur, etiam male. Præterea ſi bouis oculos inſpiciemus, hæc non quadrabunt. Textus Græcus οἷς δ' ἐπιπλεῖον, πρᾳὸς ἀναφέρεται ἐπὶ βοῦς. ſed illud, ἐπιπλεῖον, non *plus*, ſed *pleniores* ſignificare; ac ſi diceret; Oculos cauos, qui maiores ſunt, mites eſſe, vt ſi quis boum oculos inſpiciat, id videat.

Concaui, & vt aqua in vaſe ſeſe mouentes oculi.

Quos autem concauos, & vt aqua in vaſe, ſe mouentes inſpexeris, ſi magni ſint, haud prauæ naturæ virum, niſi alia intercesserint ſigna, iudicato. Polemon & Adamantius.

Concaui, intenti oculi.

Oculi defixo obtutu in vno hærentes, probos mores indicabunt, Polemon. In Adamantio nuſquam hæc adſunt.

Concaui, intenti, & fluidi oculi.

Prædicti oculi ſi ſubterfluentes, doloſiores oſtendunt: Polemon & Adamantius.

Concaui, intenti, & fluidi cum mollitie oculi.

Si prædicti oculi cum mollitie quadam fluidi fuerint: dementem indicabunt; Polemon, cum humiditate fluidos dicit Adamantius.

Neque prominentes, neque caui oculi.

Quibuſcumque oculi parum concaui ſunt, ij magnanimi ſunt, & ad leones referuntur. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Nos per parum concauos, medios inter prominentes & concauos iudicamus. Alibi enim: Quoniam neque eminentiam oculorum, neque concauitatem laudamus, medius vtique habitus præſtabit. Hos etiam Animalium hiſtoria laudat, & notam optimorum morum præbere, vt medios ſtatus inter tumentes & concauos. Meletius Philoſophus. Oculi vero qui ad neutrum horum declinant, ſed medium quoddam inter extrema tenent, optimi vſquequaque putantur, taleſque eorum in quibus viſuntur, præclaros mores notant.

In longitudine vultus oculi poſiti.

Qui habet oculos extenſos, cum extenſione vultus, eſt malitioſus & nequam. Ariſtoteles ad Alexandrum, ex quo Rhaſes. Quando oculi in corporis longitudine poſiti fuerint, callidum & deceptorem denotant. Ratio eſt, quia naturaliter in humana ſpecie oculi ſecundum corporis latitudinem ſituati ſunt, & ſi in longum acciderit, monſtrum præſeferunt, & monſtrum in corpore, monſtrum eſt in anima. Sunt qui dicant ex nimia cerebri caliditate prouenire.

De coloribus oculorum.

CAPVT VII.

DE oculorum Coloribus loquemur. Sed vt intelligatur de qua colorata parte loquamur, repetendum ex Ariſtotele primo De hiſtoria animalium, quod tres ſunt oculi partes, pupilla, quam Græci κόρην dicunt, orbita illa nigra, qua videmus, quam *nigrum* etiam vocamus. Album, ſiue albugo in duabus oculi extremitatibus, & tertia, orbiculus in horum medio locatus. Pupilla in omnibus animalibus nigra eſt, vel ad nigritiem tendit, quod in omnibus ſimile; niſi quod in aliquibus purior vel impurior videtur. Sed orbiculus ille in omnibus animalibus (homine, & equo exceptis) in ſua cuiuſque ſpecie vnicolor eſt. Nam boues hunc nigrum habent, capræ medium, oues aquilum vel aquilinum, at in hominibus, & equis magna eſt varietas. Sunt enim albi, nigri, caprini, cærulei, fului, & ſubfului, immo omnium animalium ſolus homo omnes colores in oculis habet. Nec ſolum in omnibus hominibus variat color, ſed etiam diuerſis ætatibus: nam in libro Generationis ait Ariſtoteles: Puerorum oculi omnes ſunt cæſij, at deinde in eum colorem mutantur, quem retenturi ſunt: quod in reliquis animantibus non videtur: ſolus equus homini in hoc ſimilis, vt demonſtrat in Problematum libro. Cuius ratio eſt, quia in vtroque maior morum variatio, quam in cæteris. Sed cum hominis cerebri complexio ab equina differat, oculi etiam inter ſe differunt. Nos de colorum multiplicitate tabellam more noſtro proponemus, quo ſermo noſter dilucidior fiat. Oculorum colores ſunt vel ſimplices, vel mixti; de mixtis loquemur, vbi de ſimplicibus loquuti fuerimus. Simplices vel ſplendentes, vel clari vel obſcuri: nunc de ſimplicibus. Ariſtoteles in Problematis tres eſſe colorum varietates dixit; nigrum, cæſium, & caprinum.

In Hiſtoriis autem quatuor, nigrum, cæſium, charopum, & caprinum; ſed quia Græca oculorum colorum nomina non paruam difficultatem perperere, de ſingulis clare & particulariter ſcribemus.

Cæſij oculi albicantes.

Nos reiecta illa Galeni glauci coloris diuiſione, vtpote à noſtro propoſito aliena, glaucum colorem in tres partiemur. Primus multum luminoſus eſt, ob id inter ſplendentes colores à Gellio numeratur. Latini cæſium dicunt à claritate cœli, vel aëris cum ſplendet, non à cæruleo colore, vt aliqui putant. Itali *beanchiccio* vocant, quaſi albicans. Is color in oculis infantium, quum naſcuntur, viſitur, vt diximus ex Ariſtotele. Altera ſpecies glauci eſt, quæ quaſi ad croceum colorem declinat, is potiſſimum in noctuarum oculis cernitur quas Græci γλαυκὰς dicunt, & ab huius animalis nomine ſibi nomen comparauit. Virgilius *glauca ſalicta* dixit. Tertius magis ad viriditatem herbarum accedit. Sed ſi nos recte animi prognoſtica noſcere velimus, oportet cauſſas, vnde oriatur, cognoſcere. Empedocles horum colorum cauſſas ad elemenmenta referebat, & glaucum colorem ex multo calore naſci, nigrum ex intemperata humiditate, quæ dominatur, dixit; ob id cæſij noctu vident, ex ignis multitudine oculos clarificante, nigri oculi ex ignis priuatione aquæ multitudine interdiu vident, noctu viſu priuantur, medius color ex horum mediis. Huic Ariſtoteles aſtipulari videtur in libro Problematũ quũ dicit, quod qui verſus Meridiem habitant, nigris oculis ſunt; & qui Aquilonem cæſiis. Cæſius enim color ex calore proficiſcitur, inquit, interius abundante: nam iis, qui arcton colũt, calor interior ab exteriore frigore coërcetur; qui vero Meridiem, propter aëris circumfuſi teporem obuium, calorem continere nequeunt; ſic qui relinquitur humor nigreſcit. Inquit præterea, oculorum colorem corporis colorem ſequi; nam qui Aquilonem habitant, cum colore ſint albi oculos quoque cæſios habent; qui vero ad Meridiem vergunt, cum & ipſi nigri ſint, etiam oculos nigros ſortiuntur. A Ga-

leno in Arte medicinali quatuor enumerantur huiuſmodi colorum cauſſæ:Magnitudo cryſtallini humoris,eiuſdem ſplendor & claritas;tertio ſitus,id eſt,maior vel minor prominentia:quarto tenuitas vel paucitas humoris aquei,qui in pupilla conſiſtit. Quod hæc opinio paucis arrideat, diſcutiemus. In oculi diſſectione videtur cryſtallinus humor purus, & magnus,non tamen oculus glaucus perſpicitur,ſed niger; idque facile experiri poteris.Præterea magnitudo,& ſplendor Ariſtoteli vnica cauſſa eſt : nam cryſtallinus nulla,vt opinor,ratione claritatem, & colorem glaucum generat, niſi quia modice ſplendet, & multum illuminat; vitanda eſt ergo multiplicitas:Ariſtoteles Empedocli obiicit,quod viſoriũ ex aqua ſit, & quia rationi conſentaneum eſt, vt ex humore ſint oculi,ex quo proficiſcuntur : ergo colorum cauſſa erit ex aqueis humoribus, ex quibus conſtat. Vnde quinto Animaliũ,glauci coloris has docet cauſſas : nam humoris paucitas glaucum colorem cauſat; copia nigrum. Conducit præterea pelliculæ corneæ læuitas & ſplendor , quæ ſi plus iuſto excellerint, ad glaucedinem commutat, ſed præcipua cauſſa humoris copia vel paucitas eſt, ſed quis humor ſit ille, ab eo non explicatur: putamus autem humorem intra vitrum contentum , qui aqueus eſt,(idque etiam à Galeno aſſumitur) à cuius paucitate & arefactione proficiſcitur effectus ille, *glaucedo* dictus,cõfirmatur ideo,quod glaucos oculos habentes de die minus vident, cum lumen interdiu multum ſit, & oculi cæſij motum illum à multo lumine factum non ſuſtineant; contra qui oculos nigros habent,interdiu magis vident:cum humorem multum habeant , multo indigent lumine , vt clareſcant. Mare etiam cum modica aqua eſt, clareſcit, & fundus perſpicitur; ſed vbi multa eſt, nigreſcit,& lumen ad fundũ non penetrat. Sed huic opinioni recentiores anatomici non aſſentiunt:aiũt enim colores illos à tunicæ vueæ coloribus naſci,quæ in anteriori parte ſemper varie tingitur. Auerroes in ſuis Colliget, ex cerebri complexione prouenire dixit, & cæcitatem illam ex cerebri frigiditate & propterea paucitatem digeſtionis, & eſt ſimilis color aquæ. Ariſtoteles enim huiuſmodi colorem

quintò De generatione ex imbecillitate prouenire dixit, quià partes nuper natouum imbecilliores ſunt; ob id cæſeitas imbecillitas eſt: igitur color hic cæſius albicans timiditatem arguit, vt Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomon. Quibus oculi glauci, albi, timidi ſunt, quia videtur color albus timiditatem ſignificare. A quo Polemon: Ex cæſiis color, qui ad albedinem vergit, timoris eſt. Nerò oculis fuit cæſiis & hebetioribus, quod peius erat, ob id præ cæteris timidiſſimus, vt ex Suetonio habetur. Diuo Auguſtò equorũ modo glaucos oculos fuiſſe Plinius ſcribit, ſuperaque hominis albicãtis magnitudinis, quam ob cauſſam diligentius ſpectari eos iracunde ferebat. Sed hæc falſa eſſe facile exiſtimo, tum quod Auguſti mores optimi ſpectatique fuere, cuius notæ morem contrarium indicãt, tum quod à Suetonio clariſſimo hiſtorico aliter eius oculi deſcribuntur: immo contrarie. Inquit enim: Oculos habuit claros, ac nitidos, quibus etiam exiſtimari volebat ineſſe quiddam diuini vigoris, gaudebatque ſi quis ſibi acrius contuenti, quaſi ad fulgorem ſolis, vultum ſubmitteret.

Cæſij crocei oculi.

Secunda ſpecies cæſiorum oculorum, quam deſcribemus, ea eſt, quæ ad croceum colorem inclinat, vt in noctuæ oculis videmus. Hi oculi ſilueſtres & ferinos mores oſtendunt. Polemon: Oculorum cæſeitas agreſtem hominem teſtatur, ſed ea, quæ ad bilem vergit: plura enim animalium ſilueſtriũ rationis expertium cæſiis oculis ſunt: nam cicura fere omnia nigricantibus oculis inuenies. A quo Adamantius: Glauci oculi & ſicci, agreſtes & iniquos accuſant, bile quidem tincti ſunt, ſed non cærulea. Polemon, & Adamantius capite de oculorum cenchris, ὠχρὲς doloſos homines notare dixerunt. Ptolemæus Philoſophus cæſios oculos crudelem hominem, & deceptorem notare dixit: nam hic color dominium cholerę arguit, cum maxima aduſtione. Rhaſes Oculi, qui habent citrinitatem, vt croco tincti eſſe videantur, peſſimos ſignificãt mores. Glaucos oculos habebat Sylla, ſæuos & acerbiſſimos, quibus terribilem reddebat aſpectum, vnde agreſtis & ſæuus

à Plutarcho deſcribitur. Cæſiis oculis fuit Sfortia, vnde ſæpius in agreſtem iram & ſæuitiam incidebat, vt à Iouio ſcribitur.

Cæſij oculi, cum paruis pupillis.

Quorum oculi glauci minimas acies habuerint, illiberales, verſipelles, auari potius, quam alij reperiuntur, Adamantius. Vbi Polemonis textus non integer ait enim: Parui oculi paruas pupillas habentes, illiberales, verſipelles, & auaros ſignificant.

Cæſii oculi ſicciores.

Oculi glauci ſicciores, iniuſtos homines arguunt, à bile enim ipſi exagitantur, Polemon, ſed Adamantius; Oculi glauci ſicciores: iniuſtos homines arguunt, à bile exagitatos, ſed non cærulea. Conciliator: Glauci, ſicci, feroces mores pariũt: nam ſi cæſius color per ſe agreſtes parit mores, & ſiccus inſuper fuerit, ex aduſta ſiccitate peiores euadunt.

Cæſii oculi viridantes.

Eſt ſpecies cæſeitatis illa, quæ ad viriditatem accedebat, ſcilicet olerum. Polemon: Qui autem oculos habent, ſimiles viriditati olearum; fortes viri ſunt. Huiuſmodi oculorum cæſeitate præditus erat Patroclus, vt Daretis Phrigij teſtantur monumenta, qui fuit robuſtiſſimus.

Cærulei oculi.

Ex iis, quæ Ariſtoteles primo De generatione dixit, cognoſcimus cæruleum colorem ex humorum multitudine prouenire, cum à nigro parum differat; & vt mihi videtur etiam ſpecies eſt glauci coloris. Equus Neptuni glaucus erat, idque ob colorem maris; & epitheton eſt maris color glaucus, & marini Dei quoque. Polemon. Cærulei oculi, cum humidiores ſunt, præſtantiores ſunt quam cæteri communes, & doloſum hominem ſignificant. Adamantius aliter: Cærulei oculi humidi valde ſunt, & præſtantiores aliis. Galba cæruleis oculis fuit, ob id ſæuus, auarus, & doloſus.

Cærulei oculi, magni, ſtantes, & ſplendentes.

Cærulei oculi, Polemon inquit, humidi, ſtantes, virũ optimis morib. præditum indicant, & animoſum; ab eo optime Adamantius: Oculi cærulei, hnmidi exiſtentes, ſtantes, ſplendentes, magni, optimam hominis naturam & animoſitatem præſeferunt. Sed in textu διαμπεῖς, litera α tollenda eſt; vtpote add[illegible]itia, Hæc eadem Ariſtoteles ad Alexandrum ſcribit. Cuius vero oculi ſunt declinantes ad cœleſtem colorem, vel nigredinem, talis eſt penetrabilis intellectus, & fidelis. Cęruleus hic color eſt medius inter album & nigrum; & temperatam monſtrat cerebri complexionem, & ſic bonum ingenium & hominis naturam: & eſt priuatus aduſtione cholerę, & melancholiæ. Hos oculos Homerus cæterique Poëtæ Mineruæ fortitudine & prudentia inſigni tribuunt, & ob id *Glaucopis* dicta, id eſt, cæſios oculos habens. Diodorus ſcribit aëra nominatum eſſe Pallada; aër autem coloris eſt glauci, vel cærulei. Alij Mineruam *Glaucopim* dictam διὰ τὸ λαμπρὸν, περίβλεπτον καὶ τῆς ἀρετῆς quod virtus illuſtris ſit, & conſpicua. Alij Glaucopim dictam, non quod oculos glaucos habuerit, ſed formidoloſus, cum glauci dicantur leones regij. Traditur à Pauſania, fuiſſe Athenis Palladis ſtatuam glaucis oculis ex Libyca fabula: ſiquidem ex Neptuno, & Tridonide palude natam Deam fuiſſe, atque eo argumento glaucos eis oculos fuiſſe, cæruleos Neptuno. Cicero de natura Deorum primo, Mineruæ confingit oculos cæſios, Neptuno cæruleos. Philibertus Aurantius cæruleis oculis fuit, belli cupidus, ſtrenuus & acer bellator, adeoque ardenti feruidoque ingenio in hoſtes irruebat, vt ægerrime periculo elaberetur: Inuſitatą, & prodiga liberalitate fuit, vt regna nõ ſibi, ſed militibus acquireret. Hic eſt tuorum oculorum color, Princeps illuſtriſſime; ſunt enim cærulei, magni, hnmidi, ſtabiles, & ſplendentes; tu vir optimus, laudabilibus moribus, animoſus, acris intellectus, officioſus, & fidelis.

Nigri oculi.

Dixerant prius Polemon & Adamantius, cicura animalia nigrorum eſſe oculorum, & manſuetoria eſſe; ſilueſtria eſſe glaucorum; ob id hæc agreſtium morum, illa manſueta, & timida, ſimplex enim nigredo timidos facit.

Valde nigri oculi.

Oculi valde nigri, timidi ſunt; color enim valde niger videtur timiditatem ſignificare. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis; Sed melior eo Polemon: Valde niger in oculis color, callidos & doloſos arguit, Adamantius, timidos, & doloſos. Hos ego ad Æthiopas referrem, qui nigris oculis ſunt, timidi, & deceptores. Auerroes quarto Colliget, oculi nigredinem ex cerebri caliditate prouenire ſcripſit, quæ fit per exceſſum decoctionis, ſignificatque aduſtionem terreſtrium partium, ex quibus doli proficiſcuntur.

Aquilus oculorum color.

Aquilus color, Græcis ὑδατώδης dicitur. Gaza *aquinum* vertit, medici *aquaticum*: dictus eſt aquilus non ab aquila, ſed ab aqua. Hic color maiorem humoris copiam arguit, quam caprinus & cæſius: diſcedit à claritate cæſij & caprini, & accedit ad colorem illius aquæ, quæ media eſt inter claram & atram. Nos Neapolitani brunum dicimus, alij fuſcum, ſiue ſubnigrum. Huiuſmodi colore fuit Auguſtus. Hic color maxime in ouium oculis cernitur, & ob id ouinus ea ratione dici poſſet, qua caprinum antiqui diexerunt, qui in caprarum oculis cernitur; quia hic color in ouium oculis reperitur. Ego ſtoliditatem arguere dicerem.

Flaui oculi.

Altera nigredinis ſpecies ad flauum colorem declinat;

eſt enim flauus color, qui virginum & puerorum capita ſæpè ornat,atque in maturis frugibus elucet:vnde flaua Ceres. Galenus in libro De methodo medendi,de vino loquens:Vinum, inquit,quod non admodum ſplendet, ſed palleſcit, fuluum eſt,ſed ſi vini flauities claritatem habet, flauum eſt.Ariſtoteles in Phyſiognomonicis:Quibus oculi valde nigri declinant ad flauum colorem, animoſi ſunt,idque ad decentiam refert. Polemon & Adamantius: Oculorum color ſubflauus, robuſtum, & magnanimum notat. Huiuſmodi colorem Græci ξανθὸν vocant, vel ὑπόξανθον appellant. Fuit.Cæſar,vt ex Suetonio habetur,nigris vegetiſque oculis,quaſi ad flauum accedentibus,vigilantibus,micantibus,& veluti exilientibus,elatique animi ſigna præbentibus.

Fului oculi.

Cum flauus color ad nigredinem vergit cum ſplendore: dicitur fuluus; nam vnus color non eſt, ſed ex vtroque conſtat; & quoniam niger color & flauus ſplendens pulcherrimum reddunt oculum, Græci colorem hunc χαροπὸν, quaſi *gratioſum* dicunt; Latine *rauum*; licet Horatius rauam lupam dixerit, cum ſit lupa nigri coloris, cineritio commixti. Gaza apud Ariſtotelem fuluum traduxit. Hic color in oculis leonum & aquilarum & vulturum clare cernitur. Ariſtoteles pro ſplendenti ſub flauo accepiſſe videtur. Rauum colorem in arietum & canum oculis laudat M. Varro. Porphyrius rauum fuluum eſſe dicit. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Quibus non glauci oculi, ſed charopi, animoſi, referuntur ad leonem & aquilam. Auerroes in ſuis Colliget,ait: Varius color medius eſt, & intelligit per varium; charopum, & demonſtrat vltimam temperiem decoctionis, quæ eſt minor quam illa quæ fert nigredinem, & maior quam illa quæ fert ſubalbedinem. Rhaſes. Oculi omnium optimi ſunt varij,medij inter nigrum & album, prætertim ſi non ſint multum radioſi, neque rubedo neque citrinitas appareat. Polemon & Adamantius,optimam deſcribentes ingenioſi qualitatem, tribuunt ei charopos oculos, lucidos, & humentes, & modeſtos; qui color

etiam temperiem præ ſe fert. Fronto canes paſtorales laudat, fuluos oculos habentes, vt leones.

Caprini oculi.

Ex extremorum oculorum temperatura etiam caprinus color naſcitur, vt Ariſtoteles Animalium libro, caprinum & fuluum medios colores ponit; & in Problematis caprinum ſolum. Hic à claritate glauci coloris cadens in ſqualiditatem ſe recipit, eſt ſane color ſordidiuſculus; & aliquo modo vinoſus, & flaueſcens, ſic dictus; quod in caprarum oculis cernatur, hic ad cernendi claritatem primatum obtinet, & optimorum morum indicium eſſe affirmat Ariſtoteles primo Animalium libro. Sed in ſuis Phyſiognomonicis οἰνωποὶ id eſt, *vinoſi coloris* oculi, ſtolidos indicant, & ad capras referuntur. Sed ego non, οἰνωποὶ ſed αἰγωποὶ legerem, nam ægropos oculos ſubglaucos intelligerem, & caprinos. Præterea idem Ariſtoteles libro De generatione quinto, ait. Quorundam Animalium oculi rufi, cæſij, nonnullique caprini, vt Gaza Latine reddidit. Sed quę Ariſtoteles Animalium libro dixit, aduerſantur iis, quæ in Phyſiognomonicis dixit, & ob id hunc librum Ariſtoteli falſe adſcriptum putant: Sed animaduertendum, quod Ariſtoteles de capris dixit, puto ouib. adſcribendū, nam oues oculos aquilo colore habent, & ab eodem genus ouile ameus habetur, & morib. ſtultiſſimis, & omnium quadrupedum maxime ineptum. Repit in deſerta ſine cauſa, hieme obſtante egreditur è ſtabulo occupatum à niue, niſi paſtor compulerit abire, non vult ſed perit deſiſtens, niſi mares à paſtoribus educantur, ita reliquus grex inſequitur. Quibus verbis videmus fatuitatem ouibus adſcribere, & capris prudentiam cum ipſemet ſexto hiſtoriæ dicat: Capræ prudentes ſibi opitulari videntur, nam & in Creta inſula capræ ſiluestres transfixæ ſagitta, herbam dictamnum quærunt; hæc enim ſpicula è corpore eiiciunt; animalia itaque, quæ ſecundum vniuerſum genus fatua dicuntur, nulla prudentia commendantur. Adamantius ſplendentes oculos capræ tribuit, & ob id ſtupiditatem. Rhaſes eiuſmodi colore oculos ſtupiditatem ſignificare dixit.

Subrubri oculi.

Quibus oculi ſupere rubeſcunt, ſtupidi fiunt ob iram, idque ad paſſionem referas, quia iis qui ira exacerbantur, erubeſcunt oculi: idemque in Problematis rationem affert, quare irati oculis maxime erubeſcunt, quia præſidium natura in eam partem tanquam violatam tranſmittit, quæ & ſenſu & motu facilior eſt: nam & in metuendo calor eam partem maxime deſerit. Alexander Aphrodiſeus hæc ait: Quoniam ira ſanguinis cordi ſuffuſi & calidi ſpiritus feruor eſt; hic agitur, vt tenuis ad caput effertur, atque ad oculos, quoniam pellucidi ſunt, ſe oſtendit, & vapores aſcendunt ſanguinei, vnde facies quoque rubicunda exiſtit. Homerus ira excandeſcentem Antinoum ita deſcribit.

— olli flammantibus anxia curis.

Corda tument, rutilis ardeſcunt lumina flammis.

Et alibi:

— ardentes candebant lumina flammæ.

Auerroes in ſuis Colliget, ait: Oculi rubei cum venis rubeis ſignificant complexionem cerebri calidam. Vidimus ſæpe homines adeo effrenatæ iræ vt ſtupeant, & à ſe alienentur; quibus non ſolum oculi, ſed totum oculi album ſanguineis venis erat refertum. Vnde prouerbio fertur: Hic habet ſanguinem in oculis, id eſt, iniurias non fert quin vlciſcatur ob iram. Ariſtoteles & Polemon hunc colorem ὑποφοίνικα dicunt. Polemon etiam & Adamantius in capite De oculorum cenchris, ſanguineos oculos, αἱματώδεις, in conſultos & feruidos in operibus demonſtrare dixerunt. Ægyptij hominem impudentem deſignare volentes ranam pingunt; hæc enim non alibi ſanguinem habet, quam in oculis. Porro qui illos ſanguine reſperſos habent, impudentes dicunt Muſcam etiam impudentiæ ſignum faciunt, quam conſtat in capite tantum circa oculos ſanguinem habere.

Subrubri, ſicci oculi.

Addunt Polemon & Adamantius ſiccitatem, vnde quos ſubrubros & ſiccos oculos habere noueris, ſecurius iudicare poteris valde eſſe iracundos. Albertus: Oculi cum rubore ſicci, iracundorum ſunt.

Subrubri, humidi oculi.

Iidem inquiunt, ſi humidos videris & rubeos ad vina propenſum hominem iudicabis. Albertus, ſi rubent oculi cum humore, ebrioſos notant.

Igniti oculi.

Quibus ignei oculi (πυρώδεις) inuerecundi ſunt, & ad canes referuntur. A quo Adamantius: Igniti oculi & canini, impudentiam demonſtrant. Introducit Homerus Achillem Agamemnoni oculos caninos & ceruinum cor exprobrantem, quo impudentiam & timiditatem eius notat;

Ebrie luminibus canis, effrons, pectore cerui.

Sed in figura impudentis procacis, intuitus oculos dixit. Apud Heſichium & Varinum impudentiſſimus & inuerecundus, *caninus* dicitur, ob fixum & impudentem aſpectum. Ariſtogiton Cydimachi filius canis vocabatur propter audaciam; & Cynici philoſophi dicti ſunt ab ingenio canino, impudente, audace, & contumace; vt qui publice, non priuate, quem vellent tanquam adlatrantes, reprehendebant.

De variis oculis, & primo de Granitis, CAP. 8.

DIXIMVS hucuſque de ſimplicibus oculorum coloribus, nunc de mixtis, ſeu variis. Portio igitur illa oculi, quæ interiacet pupillam & album, ſi vnicolor eſt, duobus modis erit. nam vel orbiculus ille variis punctulis variegatus eſt, albis, nigris, rubidis, palleſcentibus, vel diuerſi coloribus circulis deſtinctus. Dicemus primo de iis quibus in-

ſperſa tanquam mileacea grana, quæ Græci *cenchros* dicunt; mox de aliis. Sed dicet fortaſſe quiſpiam, vnde tam varij colores in oculis? quibus reſpondendum quòd oculi diaphani ſunt, raræque ſubſtantiæ, ideo per eos viſiui ſpiritus tranſparent, vt in menſtruata muliere videre licet, quæ ſpeculum bene terſum viſu ſuo ſanguineis maculis inficit,

Maculoſi oculi.

Deteriores oculi ſunt, ait Ariſtoteles ad Alexandrum, qui habent maculoſos orbiculos, nigros, vel rubicantes circumquaque; quia talis homo deterior eſt omnibus aliis, etiam reprobis. Rhaſes ab eo: Pupillæ in quarum circuitu ſimilitudo margaritarum apparet, inuidum, verboſum & peſſimum oſtendunt, & ſi oculus varius fuerit, peſſimi erit ingenii. Quotquot adhuc nobis videre licuit homines huiuſmodi oculos ſortitos, fœdis maculis inſperſos, omnes proditores, homicidas, infidos, & irreligioſos fuiſſe memini. Ariſtoteles ſcripſit hyæna & vitulus marinus mille colores in oculis habent, & hyæna omnium fraudum plena eſt & inſidiarum.

Parui & varij oculi.

Quibus ſunt varij (ſed Polemon imbecilles) & parui oculi; quæſtuoſiores ſunt, ſeruiles, & adulatores, & auari, alia dicentes, & alia facientes, & in his occulte gaudent, quamuis ipſis nil emolumenti eueniat; & in ſumma, omnia lucri gratia agere neutiquam abſtinent, niſi quatenus præ formidine deterrentur, huiuſmodi homines ſunt imbecilles, ſicut lepores, cum & ipſi ſimilem oculorum ſpeciem retineant.

Calculi æquales in fuluis oculis.

Si huiuſmodi calculi æquales in fuluis oculis extiterint, agreſtitatis, iracundiæ, iniuriæ, & adulterij nota eſt. Adamantius.

Calculi inæquales in fuluis oculis

In eiſdem oculis calculi maiores vel minores, mitiores mores demonſtrant. Polemon aliter habet: In fuluis oculis calculi maiores, ſæuiores; minores vero, mitiores mores oſtentant.

Calculi ſanguinei in nigris oculis.

Sanguinei calculi in nigris oculis, venenorum miniſtrum indicant; Adamantius, ſed in Polemone deſunt.

Calculi pallidi in nigris oculis.

Pallidi calculi in eiſdem oculis, mangones & venenorum propinatores oſtentant; Adamantius, nec in Polemone hæc adſunt.

Calculi cærulei & flaui, æquidiſtantes, circa pupillam ordinatim currentes in oculis variis.

Oculi varij, Adamantius, imbecilles Polemon, magis in fuluis, quam in cæſiis ſiunt, & adhuc de variis cæſiis loquor oculis, cum circa horum oculorum pupillam cærulea grana milij magnitudine, & alia flaua ordinatim inter ſe æquidiſtantia, ſicut monile, circa pupillam currant, eiuſmodi oculi doloſum & furtiuum ingenium maxime inter omnes oculorum ſpecies ſignificant. Addit Adamantius, Solertiæ intelligentiæ ſatis illis eſt, ſed ſunt mendaces.

V 4

Calculi ingnei, albi, ſubalbicantes, pallidi, igneis admiſti, ſanguinei in nigris oculis; vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admiſta, ſubalbicans, non valde ignea, vt eminus nigrum repræſentet.

Vtriuſque ſcilicet Polemonis & Adamantij textus mihi non videtur integer; ſed quod ex vtroque percipere potuimus, ſcribemus. Fului oculi nigrorum ſpecies ſunt: nam nigredo eos decorat, ſi in oculis nigris ipſis calculi viſuntur, ignei, albi, ſubalbicantes vel pallidi, vel aurei igneis admixti, vel ſanguine, vel ſunt; qui in eiuſmodi nigra oculorum ſpecie calculos non habent, ſed extra circuli circumferentiam habent nigredinem igni admiſtam, vel calculos ſubalbidiores, non valde igneos, vt à longe nigros repræſentet, tales generoſos hominis mores, prudentes, taciturnos (Adamantius, iuſtos) bonæ indolis, & magnanimos indicabunt.

Calculi pallidi, igneis admiſti, & cæſij, & oculi magni commoti micantes, & aſpicientes, vt irati ſolent, & quaſi palpebras reſerent, & ſubluceant veluti ignis.

Magni oculi, & commoti micantes, aſpicienteſque, vt irati homines ſolent, & quaſi palpebras reſerent, omnes hi incommodi ſunt, hæc enim luporum ſilueſtrium, & aprorum ſpecies eſt; & ſi ſubalbicãtes fuerint, vt ignis, & circa hos calculi crocei, igneis admiſti, cum aliis cæſiis, omnino, vt ſuperius dixit (cum ad luporum ſilueſtrium aprorumque naturam accedant) crudeliores, agreſtiores, & rapaciores habendi ſunt. Adamantij textus defectuoſus eſt, vel ſtudio decurtatus, cũ calculorum non meminerit, ita enim habet: Magni oculi, & commoti micantes, iracundis ſimiles, & palpebris apertis patuli, quales in lupis & apris apparent, omnium peſſimi, crudeliſſimi namque, & maxime ſilueſtres, & rapaciſſimi ſunt.

Calculi quadrangulari forma, ignei, inſtar ignis ſublucentes, & præter hos alij pallidi, igneis permiſti, & ſi circuli cæſij, & cærulei pupillam ambiant.

Reficiemus Polemonis textum ex Adamantio dilaniatum, Quibus vero non ignei calculi rotundi, ſed valde ignea quadrangulari forma grana, inſtar ignis ſublucentia, fuerint, præter hæc calculi pallidi, igneis permixti, & alij cæſij, & circuli ſanguinei & cærulei pupillam ambiant, peſſimi ſunt, Conciliator ab his: in quibus guttæ vehementer rubidæ, non omnino rotundæ, ſed ad quadratam formam accedentes, & ſublucentes, velut ignis, & intus poſt ipſas, guttulæ pallentes vel glaucæ circuli pupillam foris ambiant, ſæuus oculis animus occulitur, qui ferarum omnium atrocitatem excellit: hi ſunt patratorum nefandorum, qui non à domeſticorum ſanguinis effuſione, non ab impietate vlla, dolo, verſutiave abſtinent. Hos oculos puto Ezellinum de Romano habuiſſe. humani ſanguinis inexplebilis. Vnde Iouius eum vipereis oculis, atroci pallore, & ferali fronte fuiſſe ſcribit: qui pluſquam barbaro more, ferro & flammis vrbes & multa corporum millia excidit. Ioannes Maria Vicecomes vipereis oculis & venenum ſpirantibus fuit; ſæuus princeps, in ſuos ciues inauditæ crudelitatis carnificinam exercuit, prægrandibus & voracibus moloſſis humana carne nutritis, fera immanitate quos odiſſet obiiciebat vt ab eis diſcerperentur, incredibili horrore populi.

Mediocrs oculi.

Rectus igitur oculorum ſtatus probi viri indicium affert, Polemon, Adamantius.

De oculis cum verſicoloribus circulis.

CAP. 9.

ALTERA eſt ſpecies verſicolorum oculorum non qui variis diſtinctus eſt punctulis, ſed orbiculus, qui pupillam & albuginem interiacet, variis circulis diſcolor eſt, vt qui pupillam ambit ſubniger, qui vero in extima parte album contingit, ſubalbicans ſit, viridis, vel alterius coloris.

Circuli in oculis candidi, imbecilles.

Qui imbecilles oculorum circulos habent paulo candidiores, eorum omnium, quos dixi, maxime ſunt imbecilles, & pauori obnoxij. Polemon & Adamantius.

Circuli varij coloris.

Quibuſcumque non fului calculi ſunt, ſed orbita variegata in oculis, fraudulentiores ſunt; Adamantius, textus Polemonis hiat, quia deſunt ſigna.

Circulus ſanguineus, anguſtus, niger, alter ſupra igneus in humidis oculis.

Si ſanguinei circuli fuerint, conſidera colorem & circuli magnitudinem; ſi circulus anguſtus, & niger, alter vero ſupra igneus in humidis oculis ſit, prætérea ſi nihil in ipſis apparet alienum, magnanimum virum, prudentem, iuſtum, bonæ naturæ, & ſupra modum filios amantem iudicato; Adamantius. Ex Polemonis textu vix quidquam intelligi poteſt.

Circulus inferior viridis, ſuperior niger.

Si autem viridis inferior ambitus, ſuperior vero niger fuerit; doloſum, iniuſtum, pecuniæ furem, & turpiter cum mulieribus conuerſantem exiſtimabis. Polemon & Adamantius.

Circuli coloris iridis in ſiccis oculis.

Si autem varij coloris oculi fuerint, ſimiles colori mali punini, & aridiores, vanum hominem indicant, Polemon. Aliter Adamantius: Circuli varij coloris, iridis colores referentes in aridioribus oculis, luxurioſum manifeſtant.

Circuli iridis coloris in humidis oculis.

Varij coloris circuli iridem referentes in humidis oculis fortitudinem, , animi magnitudinem , integrum eloquium, & rectum conſilium indicant ; iidem.

Circuli coloris iridis in aſperioribus oculis.

Si oculi truces fuerint , & in eis circuli iridis coloris reperientur , ad iram & ad venerea opera propenſum iudicabis ; iidem.

De oculis obſcuris , vel claris. CAP. 10.

SEQVITVR vt dicamus de ſplendore oculorum, nam ſicut claritas & ſplendor optimam præſagiunt morum qualitatem ; ita obſcuritas iniquam. Hæ demum qualitates in aliis ſe permiſcentes, ſcilicet paruitate , ſqualliditate , & ſimilibus, malitiam eorum adaugent.

Tenebricoſi oculi.

Tenebricoſos habentes oculos omnes impudentes iudicat Polemon ; ſed incommodos Adamantius eſſe dicit.

Tenebricoſi , & aridi oculi.

Aridos obſcuros oculos, ſuperbos Polemon, inuidos notate Adamantius dicit.

Tenebricoſi oculi parui.

Si parui, & obſcuri fuerint oculi, doloſos, malorũ artifices,

mutabiles, & multiplicis animi homines indicabunt. Conciliator ait. Ad eorum augendam nocentiam nil refert magnitudo vel paruitas, ſed minores maiorem augent malitiam.

Tenebricoſi, & caliginoſi oculi.

Qui ſquallidos, Polemon, caliginoſos, Adamantius, habuerint oculos, doloſos, perfidos, & intemperantes iudicato.

Diſcolorati oculi.

Qui oculos diſcoloratos habent, timidi ſunt, & ad paſſionem referuntur, quia qui timet pallidus fit. ego per oculos diſcoloratos, vti conualeſcentes habent, intelligerem, qui inæqualiter colorati ſunt: Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. In libro Problematum reddit rationem. In metuendo color deſerit partes externas, & maxime oculos. Polemon & Adamantius in figura timidi oculos ei adſcribunt turbulentos.

Truces oculi.

Mahometes Secundus Turcarum Imperator profundis ac trucibus oculis fuit, iiſque minacibus; crudelis, & naturæ immanis, octingenta mortalium millia occidiſſe creditur, ſed remota illa ſæua atrocitate, æquus fuit. Selimus decimus Turcarum Imperator prægrandibus ac truculentis oculis, & intuentibus mortem prope ſpirantibus, ſæuus fuit, armorum crepitu gaudens, ingenio perfidus, aſper, immitis, atrox. Solimanus Solimani filius trucibus oculis, ſæuus in victoria, fractus in aduerſis, fœderum ruptor, ſubdolus. Selimus nonus Turcarum Imperator ferocibus oculis, & ore truci fuit, inſitam ſuo animo diram ſæuitiem oſtendit, qui in ſanguinem gentilium ſuorum immaniter deſæuiit, vt etiam de extinguendo filio cogitarit, adeo vt immanitate feras anteiret, monſtro quam homini ſimilior, qui animo pluſquam Tartarico nemini ſuorum pepercerit.

Fœdi oculi.

Eſt & oculorum ſpecies veluti obſcura, turbata, ſqualens, nebuloſa, ſubliuida, & vt ita dicam, cadaueroſa, ſæua, immanis, & mortem minitans, qualem ſicarij & carnifices præſeferunt: hi ſemper inſidias, cædes, & facinora minitantur. Saluſtius inſignis hiſtoricus Catilinam fœdis oculis fuiſſe ſcribit; & animo fuit impuro, ſcortator, adulter, ſacrilega, ganeo, infidus, ſceleſtus, & occiſor. Eiuſmodi fœdos oculos habuit Nero, vt à Suetonio deſcribitur, quod tyrannicę crudelitatis & impiorum morum non leue fuit argumentum.

Oculi obſcuri, humidi, & iuſtæ magnitudinis.

Oculi obſcuri, humidi, & iuſtæ magnitudinis, conſtantem, diſciplinis habilem, ingenioſum, verecundum, timidum, & fere parcum hominem teſtantur. Pol. Adam.

Lucidi oculi.

Contrarij ſupradictis tenebricoſis oculis ſunt clari luminis oculi, quibus ſi contradixerit aliud nihil, optimos mores præſeferunt, Polemon, Adam. Eadem Conciliator. Ariſtoteles libro De partibus, Oculorum claritas, ait, ex humorum claritate procedi, & animalia, quæ ſubtilem habent ſanguinem, prudentiora ſunt. Auguſtum oculos habuiſſe claros & nitidos diximus, fuit & optimis moribus, ingenio, & militari diſciplina percellens. In Bartholomæo Liuiano viuidi & peracres oculi erant, innatæ virtutis indices: quantum enim excelſo, efficacique ingenio valeret, facile oſtendit, nam pertinaci induſtria, ſingulari labore, maximaque vigilantia ad ſummos militiæ honores aſcendit. Clari nitidique fulgoris oculi tui ſunt, digniſſime Princeps Eſtenſis, nec ſine vi aliqua diuini fulgoris cuiuſdam; vt ſi aliquem enixe contuearis, vultum ſubmittere cogas; vnde optimis diuiniſque moribus & diſciplina præpolles.

De oculis ſplendentibus. CAP. II.

DE oculorum coloribus dum verba faciunt Polemon & Adamantius, de quodam ſplendore loquuntur, quem vocant μαρμαρίνν id eſt, incertum & diſcurrentem ſplendorem quendam, non qui in politis gemmis, ſed perpolitis lapidibus marmoreis, vt in jaſpide, porphyrite, & huiuſmodi lapidibus, conſpicitur. Adamantius huiuſmodi ſplendorem in capræ oculis reperiri ſcribit, & ob id ſtoliditatem quandam ſignificare. Plinius: Oculi capræ lupiue ſplendent, ignemque eiaculantur.

Splendentes oculi.

Oculi ſplendentes & magnum lumen habentes, hominem furtis ſe oblectantem indicant; Polemon. At Adamantius aliter: Oculi ſplendentes ſtupiditatem arguunt; ita enim aſpicit capra.

Splendentes, cæſij, & ſanguinei oculi.

Quoſcumque ſplendentes & luminoſos inſpexeris oculos, cæſios, & ſanguineos, in negotiis feruorem ac veſaniæ proximiorem audaciam inde colliges; Polemon. Alter Adamantius; Splendentes oculos, etiam ſi ipſis lux aderit, non bonos iudicato; huiuſmodi enim ſplendor in cæſiis & ſanguinolentis oculis, feruidum in negotiis peragendis, & ad quæuis audentem, vt prope furori proximus ſit, denotant.

Oculi ſplendentes fului, cum lumine.

Si in fuluis oculis etiam ſplendor inierit, tales pauori obnoxios dicas; quippe omne negotium pertimeſcentes, cuncta ſuſpecta habent, Polemon & Adamantius.

Splendentes nigri oculi.

Oculi ſplendentes nigri, paucos & meticuloſos, & valde malignos aſtutos homines teſtantur; Ex eiſdem.

Splendentes, nigri ſubridentes oculi.

Qui huiuſmodi oculos magnos & ſubridentes habuerint, ad omnes turpitudines venient. Ex eiſdem.

Splendentes, torue aſpicientes oculi.

Oculi humidi, ſi toruum contueantur, animoſos, fortes, furioſos, iracundos, in actionibus properos, temerarios, timidos ad dicendum, & in ſumma, nequiſſimos homines iudicandos cenſemus; Polemon, rectius Adamantius loquitur: Oculi ſi toruum contueantur, moleſti; ſiquidem humidi aſpiciant, animoſos, fortes, furioſos, recte loquentes, actionibus properos, temerarios, inelegantes, & ſecordes oſtendunt.

Splendentes, ſicci oculi.

Aridi oculi, prauos & ſceleſtos notant. Iidem.

Splendentes concaui, parui oculi.

Si huiuſmodi oculi concaui & exigui fuerint, peiores ſunt, tametſi enim prudentes exiſtant; ſunt tamen inſidiatores, diſſimulantes propoſitum, & omnia ſimulantes, & omnia cupientes; Polemon. Aliter Adamantius: Si exigui & concaui fuerint oculi, peiores, crudeles, inſidiatores, ſimulatores, & omnia cupientes ſignificabunt. Textus Polemonis corrigendus, vbi ὁμως καὶ φρόνιμοι legendum ὁμόφρονες, ex Adamantio.

Splendentes oculi, quibus funiculus imminet, ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ.

Et ſi huiuſmodi oculis funiculus imminet, & ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ ſint, fortitudinem abſque conſilio, & malitiam, & audaciam ſignificabit: Polemon. Ex Adamantio ita textus corrigi poteſt: Et ſi huiuſmodi oculis funiculus immineat, ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ fortitudinem cum conſilio ſignificabit.

Splendentes oculi, quibus funiculus ſupereminet, aſpera ſupercilia, & palpebræ erectæ, & aſpectus trux, & amarus.

At quibus tum funiculus, tum palpebræ, & ſupercilia depoſita fuerint, & aſpectus aſper, & amarus, peiora hæc quam quæ diximus, ſigna erunt; Polemon. Aliter Adamantius: Quibus autem tum funiculus, tum palpebræ, & ſupercilia, non vt diximus, erunt, aſpectus autem aſper & amarus, omnium peſſimi.

Splendidi oculi.

Qui ſplendidos oculos habent, luxurioſi, ceu qui gallos, & coruos hac parte referant, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis: Ego autem ad paſſionem referrem, nam per coitum oculi ſplendent. Polemon fornicationem, tum in maribus, tum in fœminis ex ſublimibus corporis partibus deprehendi poſſe dixit, ſcilicet in oculis, & ſuperciliis; qui ſi lucentes fuerint, ita vt voluptate repleti videantur, libidinoſos arguunt. Adamantius autem: Oculi ſplendentes, quales habent aues, venereos oſtendunt.

Fulgentes humidi oculi.

Oculi humidi ſplendentes, vt aqua, hominem bonis moribus præditum denotant; Polemon, Adamantius. Oculi tamquam guttæ ſplendidi nitoris relucentes, compoſitos mores & graues indicant; Albertus.

De motu oculorum, & primo de ſtantibus.

CAP. 12.

NVNC de oculorum motu agetur, vt qui fixi, mobiles, rigidi, trementes, & conniuentes, aliiſque ſpeciebus diſtincti recenſentur. Auerroes Colliget quarto, Motus, ait, velo-

velociores oculorum, ex cerebri caliditate; tardiores vero ex frigiditate proueniunt.

Stantes oculi.

Cohærentes oculi omnes incommodi; Polemon, & Adamantius.

Stantes oculi humidi.

Homines ſtantibus præditi oculis & humentibus, pauidi ſunt; Polemon & Adam. & in figura manſueti, eum conſtantis intuitus faciunt.

Stantes & ſicci oculi.

Si rigidi & aridioris oculi fuerint, perturbationum plenum hominem oſtendunt; Polemon. ſtolidum dicit Adamantius.

Stantes oculi, & pallidi.

Oculos ſtantes & pallidos, inſanos Polemon, bardos, & ſtupidos Adamant. oſtendere dicunt.

Stantes, cæſij, & obſcuri oculi.

Eum qui cæſios, ſtantes, & citra perſpicuitatem oculos habebit, nec tibi amicitia arcta coniungito, nec vicinum exoptato, & itineris comitem habere vitato, vt qui doloſus ſit, & ſemper alterius calamitati inuigilans. Polem. Adamantius.

Stantes oculi, & ſupercilia eleuantes, & ſuſpirantes.

Quoſcumque ſupercilia ſurſum eleuare, & ſpiritum ab intimis trahere inſpexeris, praui cõſilij homines, ſæuos, iniquos cenſeto. Polemon praui conſilij; Adamantius imprudentes, inſipientes, & iracundos dicit. Idque etiam ex apparenti more mihi tractum videtur: qui enim facinus aliquod patrare intendit, ſupercilia erigit, ex imo ſuſpirat, fixis oculis contue-

X

tur. Fixus intuitus ex nimia cogitatione & decipiendi deſiderio prouenit. In ſacræ paginæ prouerbiis extat: Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia ſua, perficiet malum.

Subintuitus.

Nunc amoris feruentiæ ſigna dabimus, etiam ex Phyſiognomonia; cum facile ex ſignis cognoſci poſſint, quæ tum continua & diutina experientia, tum ex repetita hiſtoriarum lectione animaduertere licuit. Plutarchus de Antiocho, Stratonices ſuæ nouercæ amore excandeſcente, hæc recitat; Cum enim ipſe eam deperiret, reuerentia patris detentus, cum nullum remedium huic malo reperiri poſſe ſperaret, ſimulans ſe corporis morbo vrgeri, ex cibi abſtinentia, voluntaria morte, ab amore quo excedebatur ſe vendicare ſtatuerat. Eraſiſtratus medicus, qui curam eius habebat, cum eum amore deperire cognoſceret certo, ſed cuius amore, penitus ignoraret, ex vultu, qui mutari facile ſolet, indicia colligebat; cum puellæ multæ & formoſiſſimæ ad eum accederent, nullum in vultu mutationis ſignum obſeruabat, ſed accedente Stratonice, tam repente perturbatio Antiochum occupabat, vt facile deprehenderit, cuius amore langueret, ex vultus rubore, ſubintuitu oculorum, acutis ſudoribus, motu incredibili venæ, ac poſt deficiente ſenſu, ingens pallor toto corpore diffundebatur. Sed apud Apuleium nouercam ſui priuigni amore exardeſcentem ita deſcriptam leges; Deformi pallor in ore, marcentes oculi, laſſa genua, quies turbida, ſuſpiritus, cruciatus tarditate, vehementior, & fletus. Ouidius de Byblide:

Et color, & macies, & vultus &, humida ſæpe Lumina.
Stantes, ſubrufſi, & ingentes oculi.

Oculi ſubrubicundi, grandiores, ingluuiei & ſalacitatis teſtes ſunt. Polemon & Adamantius.

Stantes, ſubrubri, ingentes, & infra ſ[l]ectantes oculi.

Si qui tales ſortiti fuerint oculos,& infra ſpectabunt, impudentiæ ſignum, iniuſtitiæ,cogitationis,& inanitatis,Polemon. Si oculorum partes inferius rimas agent; eadem ſignificant, & impudentem, iniuſtum, conſilij inopem, & iucundum Adamantius.

Stantes parui oculi.

Quemcumque paruis oculis & ſtantibus præditum inſpexeris, auarum iudicato, & quoquo modo quoduis lucellum aucupantem. Polemon, Adamantius.

Stantes parui, prominentes oculi, qui frontem & ſupercilia contrahant.

Si frontem etiam vna cum ſuperciliis in medium contrahat, homo eſt ad rem intentus. Iidem.

Stantes parui, prominentes oculi, & qui frontem & ſupercilia contrahant, & corpus ſurſum trahant.

Si cum his oculorum indiciis totum corpus ſurſum trahatur, ſecundum Polemonem (ſed Adamantius deorſum dicit) iracundum & violentum iudicabis.

Stantes, parui oculi frons exporrecta, & palpebræ mobiles.

Hanc optimam oculorum conſtitutionem ſtantium cenſet Adamantius, quam Polemon omiſerat. Oculi immobiles parui, humidi, frons exporrecta, palpebræ mobiles, virum indicant curioſum, diſciplinarum amantem,& diſcendi cupidum; & hæc ſola facies fixorum optima eſt oculorum.

De oculis ſe mouentibus.

CAP. 13.

DIXIMVS de cohærentibus; nunc de ſeſe mouentibus oculis, ſcilicet de oppoſitis. Græcis huiuſmodi oculi dicuntur ὀφθαλμοὶ κινούμενοι, id eſt, ſe mouentes.

Se frequenter mouentes oculi, quaſi ſtantes cum tinctura albuginis.

Qui oculos frequenti tempore ſe mouentes, quaſi ſtantes, & tincturam albuginis in oculo habent, intellectiui ſunt, & referuntur ad apparentiam. Si enim in aliquo vehemens intellectio fiat in anima, ſtat & viſus: Ariſtoteles in Phyſiogn. Tincturam albuginis in oculo Sueſſanus ad naturalem cauſſam refert, quia ex humore melancholico, ex quo fit ingenium, tinctura albuginis in oculo fiat.

Se mouentes, ſicut turbati oculi.

Oculi ſe mouentes ſicut turbati, ſuſpicioſum & fidei expertem hominem arguunt; Polemon. Oculi velociter ſe mouentes, turbati, ſuſpicioſum, fidei expertem, oſtentatorem magis quam effectorem indicant.

Se mouentes oculi cum palpebris.

Qui autem oculos (Polemon addit magnos) cum palpebris mobiles habuerint, impotentes homines ſunt quo ad animum. Idem.

Se mouentes cum palpebris oculi parui.

Oculi parui, voloces, & palpebræ quæ ſemper moueantur, peſſimi omnium iudicandi. Rhaſes.

Se mouentes cum palpebris immotis oculi.

Qui oculos dumtaxat, non palpebras ſatis mobiles habuerint, confidentes & in arduis rebus audaces erunt. Polemon, Adamantius.

Circum ſe mouentes, obſcuri oculi.

Oculi omnia ſpectantes obſcuri, veſanos & libidinoſos arguunt. Polemon. Oculi omnes circum volubiles obſcuri, ganeones denotant. Adamantius.

Se mouentes tarde oculi.

Tarde autem mobiles oculi, ſegnes, tardos, inertes, & male ſenſatos homines arguunt; Polemon. addit Adamantius; Et qui difficulter incipiunt, & tarde deſinunt. Alexandrinus ait: Mobiles oculi iracundiam ex calida complexione, tardi ex frigida, timiditatem ex contraria cauſſa notant.

Se mouentes mediocriter oculi.

Ex iam dictis optimam motus qualitatem innuit Adamantius. Motus mediocritas oculorum, omnium quæ dixi, mediocritatem ſignificat. Auerroes quarto Colliget, Mediocritatem motus oculorum ex mediocritate calidi & frigidi, ait prouenire, velut ex optima temperatura.

De Vibrantibus oculis.

CAP. 15.

TOTVM hoc caput in Polemone deeſt, ab Adamantio ſolum appoſitum, hos oculos ita ſe mouentes παλλομένους vocant Græci: alia à iam dicta mobilitas ſpecies eſt, nos vibrantes dicimus.

Oculi vibrantes, parui.

Vibrantes paruique oculi doloſum hominem arguunt: Adamantius.

Vibrantes magni oculi.

Vibrantes, ſi magni, ſtolidum, & libidinoſum dicunt. Adamantius.

Vibrantes, tamquam ſalientes.

Vibrantes, tanquam exilientes, mali & hi ſunt oculi. Idem.

Vibrantes, tanquam ſalientes, grandes, ſplendidi, & lucidi oculi.

Vibrantes vero, tanquam exilientes, grandiuſculi, ſplendidi, & humidius contuentes, ingentem commonſtrant ſpiritum, & excelſam, vt maximorum operum effectricem, animam, iracundos tamen, ebrioſos, celeres, epilepſiæ vicinos, & ſupra homines gloriabundos, qualis fuit Alexander Macedo.

Vibrantes circum tumentes oculi.

Circumturgentes oculi, inamabiles, crudos, gulones, ſalaces, cithara, fiſtula muſicaq; gaudentes viros demonſtrant, alia ex aliis ſigna coniecta. Idem.

Vibrantes turbidi oculi.

Oculi turbidi, ſi alia ſigna conſentiant, infidi, iniuſti & audaciſſimi ſunt. Idem.

De oculis ſe claudentibus. CAP. 16.

EST etiam motus ſpecies clauſura & reſeratio oculorum: diuerſimode hæc fit actio, & varie animi paſſiones portendit, & primo de ſeſe claudentibus agemus.

Clauſi, ſurſum abeuntes oculi, & ſtantes.

Oculi, qui quum ſe claudunt, ſurſum abeunt, ipſiq; ſtantes & ſubfluidi ſunt, intemperantem, vanum, inſanientem hominem arguunt; Polemon. Ingluuiem vero Adamantius, & libidinem ſignificare vult. Vltima particula deeſt in Polemone, quæ mihi perneceſſaria videtur: coeuntes enim & inſanientes oculos claudendo ſurſum vergunt. Ariſtoteles libro Problematum rationem addit, Cur coeuntes oculos ſurſum vertant: quia ex ſuperiore parte veniens calor, eo oculos inuertit, quo defluxerit. Torquatus Taſſus acuti ingenij vir, & de poëſi optime meritus, oculos habet ſubfluidos, eoſq; claudendo vergit ſurſum, eſt & Veneri, & mentis alienationi obnoxius.

Clauſi, recti, humidi, iuſtæ magnitudinis, ſplendentes, cum læua fronte oculi.

Si autem recti oculi clauduntur, & humidi, caſtigatæ magnitudinis, reſplendentes, cum læuigata fronte extiterint, verecundos, optimi conſilij, ſtudioſos, dulces & amabilis ingenij homines indicant. Polemon, Adamantius.

Claudentes recti, iuſta magnitudinis, cum læua fronte ſicci oculi.

Si autem ſicci fuerint, temerarios; malignos & iniuſtos ſignificabunt. Iidem.

Claudentes ſeſe oculi cum fronte aſpera, ſuperciliis obliquis, palpebris duris & concretis.

Si autem frontem aſperam, ſupercilia obliqua palpebras duras & concretas habuerint; ſilueſtriori animo præſidentes, ad temeritatem propenſi, & qui laudibus inflentur, & muneribus corrumpantur, erunt. Polemon, Adamantius.

Claudentes ſeſe oculi cum palpebris non rectis, nec ſuperciliis immotis ſed trementibus, & quando oculi & aſpectus ſubmouentur.

Qui vero palpebras non habent rectas, nec ſupercilia immota, ſed trementia, & ſimul oculi & aſpectus ſubmouentur; tales effeminati ſunt, & viri videri cupiunt. Iidem.

De oculis frequenter ſe aperientibus. CAP. 17.

DIXIMVS de ſeſe claudentibus oculis; nunc de oppoſitis, ſcilicet, ſe aperientibus.

Aperti ſemper, & valde ſtabiles oculi, vt aliquid meditantes.

Oculi qui valde frequenter ſe aperiunt, & perſtant, vt aliquid meditantes, eorum animi conceptum vel ſignificationem commonſtrabunt; quæ res ex ſuperiorũ omnium ratione

captabitur, ſi ſicci, vdi, lucidi, tenebroſi, magni, parui, prominentes, abſconditi, mobiles, &c. fuerint. Quod ſi ergo ſupra à nobis dicta recte percepiſti; facile cuiuſmodi mores portendant, pronunciare poteris.

Aperti ſemper oculi, obſcuri, humidi.

Oculi ſemper aperti, tenebroſi, & humidi, accuratum hominem indicant, Iidem.

Aperti ſemper oculi, obſcuri, humidi, & mitis aſpectus.

Si ad hæc mitis eorum aſpectus fuerit, probi hominis indicia teſtantur. Iidem.

Aperti oculi, ſicci, ſplendentes, puro lumine relucentes.

Oculi aperti, ſicci, ſplendentes, (μαρμάειγις) & puro lumine relucentes, impudētes & audaciſſimos indicant. Iidem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis in figura impudentis tribuit ei oculos apertos & ſplendidos; ſic in ea etiam Polemon & Adamantius. Oculi quidem, inquit Rhaſes, parentes, & acute intuentes, inuerecundi ſunt; cuius cauſſa eſt multitudo ſpirituum cum igne effundentium ſe ad muſculos, & vulgo iactari ſolet, Apertos oculos & fixe intuentes, inuerecundi eſſe.

Apertis oculis dormientes.

Multos noui homines, qui oculis apertis dormitant; quid de eorum moribus præſagiendum? Ego timidos exiſtimarem, & quam plures hoc modo dormientes timidiſſimos cognoui, & ad lepores referrem. Xenophon leporem apertis & immotis palpebris dormire ſcribit. Vnde Ægyptij patens aliquod ſignificare volentes, leporem pingebant, cum id animal oculos ſemper apertos habet, vt ſcripſit Horus. Greci hos homines λαγωφθάλμους vocant, id eſt, leporinos oculos haben-

tes. Κορυβαντιᾶν morbus eſt, à pupillis oculorum, quas κόρας appellant dictus; cum qui cuſtodes Iouis eſſent, non modo excubare, ſed etiam apertis oculis dormire cogebantur. Plinius: Dormiunt lepores oculis apertis, multique hominum, quos *corybantes* Græci dixere. Dorcas etiam dormiens oculos habet apertos, & ſaxa & rupes altiſſimas habitat propter timiditatem.

De claudentibus ſeſe & aperientibus oculis. CAP. 18.

DIXIMVS de ſimplici apertione & reſeratione oculorum; nunc de mixta, ſcilicet, qui clauduntur & reſerantur.

Claudentes ſeſe, & aperientes oculi.

Oculi ſeſe claudentes, & rurſus aperientes, inſidioſos, inconſultos, & deceptores notant. Polemon, Adamantius.

Claudentes ſeſe, & aperientes oculi humidi.

Si humidi fuerint, prudentes & artium amatores, Polemon, Adamantius.

Claudentes ſeſe, & aperientes oculi pallidi, & trementes.

Si autem tremor ipſis inerit, & pallidi fuerint inſaniam & mentis alienationem deſignant. Iidem.

De oculis nictantibus. CAP. 19.

NICTANTES oculos dicimus, qui frequenter aperiuntur & clauduntur, alij palpebrizare dicunt; Græcis eſt καρδαμύττω.

Conniuentes oculi.

Qui palpebrizant, timidi; quia in oculis primum mouen-

tur. Et in figura timidi ait: Qui palpebrizant, imbecilles. Et in figura ornati, ait; Oculorum, qui velociter palpebrizant, hi quidem timidum, hi autem calidum ſignificant, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Tribuit enim ornato tardam nictationem. Polemon, & Adamantius. Oculi nictantes formidoloſitatem arguent, iidem in figura timidi, tribuunt ei palpebras velociter mobiles, ſed ornato oculorum vel palpebrarum motum neque tardum, neque velocem tribuunt. Vnde corrigendus venit Ariſtotelicus textus, cum ornatus intra timidum & fortem verſetur. Plinius: Pleriſque vero naturale, vt nictare non ceſſent, nos pauidiores accepimus. Ego nictationem ex cerebri humiditate & debilitate prouenire dicerem: debiles enim oculi, qui ſe continere non valent, contremiſcunt, & nictant. Alexander Aphrodiſeus poſt Venereum coitum oculos pauliſper conniuere dixit, idque propterea fieri, quia in concumbendo ita nos voluptati damus, totique dilabimur, vt erigere oculos, animumque & ſenſum in ſublime euehere nequeamus, quo fit, vt animus minus corporeas ſentiat affectiones; debilitatur & cerebrum poſt coitum, ideo & oculi nictant.

Conniuentes ſicci oculi.

Quod ſi conniuentes oculi cum ſiccitate fuerint, inſidias, fraudes, & occultum aliquod malum ordiri arguunt; Adamantius, in Polemone deeſt principum.

Conniuentes diſtorti, & ſubpallidi oculi.

Si tales diſtorti & ſubpallidi fuerint, fatuitatem teſtantur. Iidem.

De non conniuentibus oculis. CAP. 20.

RESTAT de ſupradictis contrariis oculis non nictantibus dicamus.

Non conniuentes oculi.

At contra, qui non conniuent, robuſtiores & inuicti ſunt, Ariſtoteles in figura ornati, non conniuentes oculos calidos dicit, id eſt, audaces, & fortes; cum eius contrarium ſæpe conniuentes timidos innueret. Plinius narrat, viginti gladiatorum paria in Caij Principis ludo fuiſſe, in iis duos omnino, qui contra comminationem aliquam non conniuerent, & ob id inuictos fuiſſe, tantæ hoc difficultatis eſt homini.

Non conniuentes, & grauiter intuentes oculi.

Oculi non conniuentes grauiter contuentes nihil vnquam boni moliuntur. Polemon & Adamantius.

Non conniuentes, placide intuentes, & humidi oculi.

Non conniuentes oculi, qui placide intueantur, humidique fuerint, curioſos, multa animo ſpectantes, amori deditos, & faciles arguunt, Iidem. Conſtantes & ſine nictatione oculos Celebinus Turcarum Imperator habuit, qui compoſiti animi indices fuere.

Non conniuentes, pallidi, ſubrubri & ſicci oculi.

Oculi non conniuentes, pallidi, & ſubruffi apparentes, & ſicci, malitiam, iniquitatem, iram, dæmoniacam nequitiam, & ſtoliditatem teſtantur; Polemon. ſed Adamantius, Calamitatem dicit, & improbiſſimarum rerum memoriam, iracundiam, inuidentiam, & quamuis aliam extremam malitiam denotabunt, Chriſtiernus Daciæ Rex inſidioſos & vipereos

oculos habuit, id eſt, igneos, & non conniuentes, vel fixi obtutus, qui feras omnes nimia ſæuitia ſuperauit.

Non conniuentes, in ſeipſos circumuolui.

Si autem & ipſi in ſe ipſos circumuoluantur, magna amentia laborare ſcias. Iidem.

De mobilitate oculorum. CAP. 21.

HVNC oculi motum Ariſtoteles, Polemon & Adamantius ὀξωὺ vocant; nos velociter mobiles, ſiue præcipites dicimus, alij acutos interpretantur, cum ὀξὺ vtrumque ſignificet, ſed à veritate maxime aberrant, quum Phyſiognomones hos oculos aſcribant accipitribus, aquilis, & reliquis rapacium animalium.

Mobiles oculi.

Qui oculos ſatis mobiles habent, raptores iudicantur, argumento accipitrum; Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, à quo Polemon, & Adamantius. Oculorum motus præceps rapaces indicat. Peracris iudicij vir Lucianus ſuum deſcribens pſeudomantem, Alexandrum maximum latronem (quippe qui non in ſiluis & montibus, ſed in ipſa ciuitate ſit latrocinatus) oculos dixit habere vehementer acres, & verſatiles.

Mobiles, & acuti viſus oculi.

Cuius oculi velociter mouentur, & viſus eſt acutus, talis homo eſt latro, fraudulentus, & infidelis; Ariſtot. ad Alexandrum, ex quo Rhaſes: Oculi acute cernentes, & ſatis mobiles, latrones, deceptores, & callidos oſtendunt. Conciliator: Oculi vehementer ſe mouentes, & acute cernentes; callidi, latrones, & infideles. Motus oculorum, vt diximus, ex cerebri caliditate procedit, quæ quando magna eſt, oculorum velocitas præceps eſt; ex caliditate complexionis procedit horum ſubtilitas, ex quo ingenium; ex ingenij ſubtilitate procedit alterius deceptio, & furtum.

Mobiles rubei oculi.

Si vero oculi ſunt rubei, (& mobiles, ſubintelligendum) ille, cuius ſunt, eſt animoſus, fortis, & potens, idem ad Alexandrum. Hos oculos, vt diximus, Ariſtoteles rapacibus auibus aſſignauit, aſtures enim, & accipitres, qui mobilibus & ſanguineis oculis præditi ſunt, pugnaciores aliis ſunt, & de pertica in aſtantis faciē ſemper volant, & pugnam appetunt.

Luſcioſi oculi.

Oculi ſubcæcutientes (*κατιλλαίπωροι*) Ariſtoteles in Phyſiognomonicis, ſed Polemon imbecilles (*λεπτοὶ*) palpebras cōiungentes (*ἐπιβάμονας,*) Adamantius cæcutientes (*ἰλλάποντες*) androgynos notant, nos textus omnes ſubdimus, vt mutua ope corrigantur, & videant lectores monſtroſas interpretum tranſlationes, vt omne aliud potius, quam de oculorum phyſiognomonia tractare videantur. Luſcos vero oculos habentes, qui ad lucernam minus vident, ſemper improbi habiti ſunt, naturæ defectum oſtētantes in principalibus membris; ob id luſcis moribus & operibus iudicandi. Angelus Politianus ſubluſcus fuit, peracris vir iudicij, ingeniique, ſed aſtuti, aculeati occulteque liuidi, quum aliena irrideret, & ſua à probo iudicio expungi non pateretur.

Alteram p. lpebram iuxta medium viſum ſtantem congruentem, ſurſum attollens, placide & molliter intuens.

Qui alteram palpebram congruentem (*ἐπιβίβλμους*) iuxta medium vſum ſtantem, & qui palpebras ſupra oculos reducentes, molliter intuentur, androgyni ſunt, Polemon ab Ariſtotele in Phyſiogn. Qui palpebras medias comprimunt, & vniunt, & vtrimque, vt expaueſcentes, retrahant, mœchi ij homines ſunt. Adamantius: Si in medium palpebras comprimunt, & vtrimque expellant, & luſcioſi ſint; hos ſi mœchos dixeris, non peccabis: ſimiliter vtrimque comprimentes, vel retrahentes iudicabis.

Palpebras comprimentes, & vtrimque retrahentes molliter & placide intuentes.

Qui palpebras comprimunt; & omnino molliter & delitioſe intuentur, effeminati ſunt; & ad feminas, & ad decentiam referuntur. Ariſtoteles in Phyſiogn. Qui alteram palpebram ſupponentes (ὑποβάλλοντες) & ſubuertentes (ἀνατρεπομένοι) luſcioſi, & placide molliterque intuentur, ſe formantes, ac fingentes, & plurimum formæ indulgentes adulteri. Polemon. Qui alteram palpebram ſupponentes, & ſubuertentes, & ſimul humide placide, & molliter intuentur, delitioſi, formæ indulgentes, & mœchi ſunt.

De oculis ridentibus. CAP. 22.

DIXIMVS de motu oculorum, nunc ad alias qualitates accedamus, ſcilicet, qui riſibiles, & qui triſtes fuerint, nam plerumque ita ludibundi viſuntur, vt eos aſpicientes non ſolum oculi, ſed eorum cauſſa, & totus vultus ludere, & ridere videatur. Hi præcipue oculi in mulieribus viſuntur, quæ plerumque fraudibus doliſque ſcatent.

Ridibundi oculi, hilares.

Oculos, in quibus voluptas quædam ac riſus inhabitant, non ſine culpa putamus: doloſos enim, & quorſum tendant conſilia celantes, maligne omnia machinantes, & operantes indicant. Polemon, Adamantius. Æneas Phrygius hilaribus oculis fuiſſe ſcribitur à Darete; & ob id ſuæ patriæ proditor, & doloſus fuit. Erat Tammaſus Iſmaëlis filius Sophi Rex Perſarum, alacribus oculis, dignaque imperio facie, quod maxime apud Perſas decorum eſt, equitandi ſagittandique peritiſſimus, & maxime artificioſus imperio regendo.

Ridibundi, ſubaſpicientes, ſicci oculi.

Qui autem ſimul cum riſu ſubaſpiciant, & iidem aridius

culi fuerint, ſupremam hominis nequitiam deſignant. Polemon, Adamantius.

Ridibundi, & caui oculi.

Caui & ridibundi oculi, tanquam inſidioſi ſemper malum aliquod voluentes teſtantur. Polemon, Adamantius.

Ridibundi oculi, & frons, genæ, ſupercilia, & labia commota.

Vel in Polemone temporis vetuſtate collapſa deſunt; vel ab Adamantio inuenta. Et ſi quæ extra oculum ſunt, vt frons, genæ, ſupercilia, & labra interim moueantur, malus eſt riſus, malum enim intendit conſilium, & iniuſta opera ſignificat.

Ridibundi oculi, & fixi, minaci aſpectu.

Et ſi minaci aſpectu conniueant, & fixis inſpiciant oculis, iniuſta conſultant opera. Adamantius.

Ridibundi, aperti, & minaci aſpectu oculi.

Si autem aperti oculi, & minaci aſpectu fuerint, iniuſta ab ipſis geruntur opera. Polemon, Adamantius.

Ridibundi, patuli oculi, & ſicci.

Si quibus valde patulos & lætabundos oculos inſpexeris, inſidioſos iudices, ſi ſicci fuerint; Polemon, valde autem ridibundos, magis inſidioſos & iniquorum operum factores prognoſtica, præſertim ſi ſicci fuerint. Adamantius.

Ridibundi, & humidi oculi.

Deeſt in Polemone principium, & male coniungitur præcedentis finis cum ſubſequentis principio. Non malos mores, neque malos animi affectus notant, ſed vanos, abſq; amore, & intemperantes. Adamantius ſupplet: Nam humidi non malos quidem mores, ſed vanos, rudes, imprudentes, amore carentes, & intemperantes notant.

Ridibundi humidi oculi, palpebræ remiſſæ, frons longa, tempora vtrimque producta.

Oculi ad riſum hilares, humidi, palpebræ remiſſæ, frons

longa (ſed Adamantius, mollis, abſurde ſatis) tempora vtrimque producta; mores decoros, iuſtos, humanos, pios, hoſpitales, prudentes, optimæ conſultationis, beneuolos, & charitate plenos oſtendunt. Polemon, Adamantius.

De oculis triſtibus. Cap. 22.

NVNC de contrariis oculis hilaribus, ſcilicet triſtib. Græci σκυθρωπάζειν dicunt, vt qui vultu ita demiſſo, & ſuperciliis laxati ſint, ſiue præ ira, ſiue præ triſtitia, Scythicum intueri dicuntur, quaſi eorum facies non ſerena, ſed nubila, nec frons exporrecta, ſed rugoſa appareat, idque præ triſtitia, vel aliqua moleſtia multis accidit; nomine tanquam à Scythis facto, id eſt, præ triſtitia & auſteritate, demiſſis oculis & Scythico vultu ſunt

Triſtes & humidi oculi.

Oculi triſtitiam præ ſe ferentes, & humidi, prudentes, & qui diſciplinarum amore trahuntur, notant. Polemon, Adamantius, Corrigenda dictio apud Polemonem, & Adamantio, φρονησὶν, non ἀθείνοον.

Triſtes & aridi oculi.

Si aridi oculi fuerint, & triſtitiam præ ſe ferant, ſummæ affabilitatis hominis argumenta dixeris, Polemon. Sed Adamantius noxiæ plenos dicit, & melius; cùm ſemper ſiccitas malum in oculis adaugeat, quod mendum in textu non ſolum ſuſpicor, ſed pro certo habeo.

Triſtes oculi, ſupercilia compreſſa, frons demiſſa, & auſtera.

Si autem comprimantur ſupercilia, ſicut demiſſa, & Frons demiſſa & ſimul auſtera ſit; fidos, pios, probos, boni conſilij, & prudentes notat; Adamantius, ex Polemonis textu vix quicquam percipi poteſt.

Triſtes, aridi oculi, frons aſpera, obtutus intentus, palpebræ rectæ.

Quod ſi accedat frontis aſperitas, & intentus obtutus, palpæbræque rectæ fuerint, ruſticaniſſima conſilia, & qui ad omne opus peragendum feſtinent, & à nullo facinore abſtineant, indicabunt; & qui velut neceſſitate compulſi, ad ea omnia quæ in mentem veniũt, adimplenda, præcipites ferantur; Polemon. Sed Adamantius habet: Barbara conſilia, nec vllum vnquam iis intentatum imperfectumque facinus.

De ſurſum deorſumque oculis directis. CAP. 23.

NVNC ad alias oculorum qualitates accedamus, ſcilicet qui ſurſum deorſumque vergant.

Surſum euntes oculi.

Oculi ſurſum euntes, ſtoliditatis, ſtupiditatis, ſacri morbi, ſalacitatis, ingluuiei, & vinolentiæ ſignum ſunt. Supra vbi de oculis ſurſum vergentibus, rationem adduximus. Polemon & Adamantius.

Surſum euntes &, trementes oculi.

Adhæc ſi tremor aderit, non multum aberunt à ſacro morbo. Polemon & Adamantius.

Surſum euntes, & pallidi oculi.

Si pallidi fuerint, crudi, inhumani, timidi, inuidentiſque ingenij, & homicidæ ſignum erit. Polemon & Adamantius.

Surſum euntes, ſubrubri oculi.

Si ſubrubri potius exiſtentes (μάχλοι, vt Adamantius, non πλοντου, vt Polemon) & magni, bibaces, aleatores, φιλόκυβοι; non φιλόχοιμοι, vt Polemon (mulieroſi, canibus ſe oblectantes, immunda loquentes, intemperantes (ἀκρατεῖς, non κράτου, vt Polemon, & ſtupidi erunt. Rhaſes: Oculi ſurſum verſi, vt oculi boum, & ſubruffi, & maximi, denotant hominem ſtolidum, dementem, bibacem. Eadem ab eo Conciliator.

Deorſum euntes oculi, & ſupplices.

Oculi deorſum tendentes ſupplices, eadem quæ ſurſum verſi, animi prognoſtica præbent, id tamen plus habent (πειθότεροι Adamantius, non πεισότεροι, vt Polemon) quod ruſticanum animum & iram monſtrant. Adamantius moleſtos, ruſticanæ iræ, & crudeles.

Surſum vnus, deorſum alter euntes oculi, trementes, & halitus aſper & denſus.

Si alter oculorum ſurſum, alter deorſum ibit, & tremor ipſis inerit, & cilia comprimant, & medium plus aſperum & denſum referat, (Adamãtius vero, & halitum aſperũ & denſum referat, ſane melius) hi in fine ad epilepſiam deuenient.

De limis oculis. CAP. 24.

NVNC de limis oculis, id eſt, obliquis, vel de ſtrabonibus loquamur. Communis eſt Phyſiognomonum opinio, ſtrabones peruerſæ mentis eſſe, & naturæ monſtra, defecit enim natura in eorum formatione, & quia defecit circa cerebrum, ex quo formantur oculi, maximus eſt defectus, cum nobiliſſima ſit hominis pars cerebrum; ob id mala ſignificare. Ouidius oculos obliquos tradit.

—*nuſquam recta acies.*

Mineruæ Statius oculos toruos confingit, quaſi atroces, & minaces:

—*hic torua Palladis angues.*

Taurine tueri olim adagium erat, pro eo quod torue. Ariſtophanes Æſchyli faciem iratam exprimens, id memorat. Plato demonſtrat Socrati fuiſſe morem taurinis oculis obtueri, & apud Pollucem odij ſignum eſt, limis oculis aſpicere. Durat adhuc loquendi modus: Inſtar tauri tuetur, qui ab ictu lanij euaſit. Attila Hunnorum Rex torua oculorum nictatione terribilis fuit, toto ore ſæuitiam ſpirabat; omnes

barbaros ingenio maxime fero, & agreſti ſuperauit, humani generis ferale portentum fuit.

Retorti ad dextram oculi.

Oculi peruerſi, ad dextram euntes, ſtultum notant, Polemon & Adamantius. Ego hos ad hircos referrem, & luxurioſos dicerem. Hircus animal eſt libidinoſum; quoniam libido oculos contrudit in angulorum anguſtias, quos vocant *hircos*, auctore Suetonio in vitiis corporalibus: & Virgilius:

—— tranſuerſa tuentibus hircis.

Quoniam libidinis,quæ in hirco præferuida eſt, illic promũtur ſigna. Apuleius Grammaticus, quod illic hæreant oculi, hirquos dici opinatur. Iſidorus ipſum hircum animal ab oculis hirquos,id eſt,angulis conuerſis, appellatum autumat. Limos oculos Veneri & amaſiis tribuunt Poëtæ. Apuleius de Fotide: Ad me conuerſa limis & morſicantibus oculis. Plautus in Milite: Aſpice me oculis limis. Roſcius Gallus à Q. Catulo maxime dilectus, oculis peruerſis fuit, & ob id amabilis, eleganti forma, & optima indole ab eo deſcribitur, vt de eo epigramma ſcripſerit; Hector ſtrabus erat,& amoribus aptus, vt à Darete Phrygio deſcribitur. Menander fuit aſpectu ſtrabo, ſed ingenti acumine inſignis.

Retorti ad ſiniſtram oculi.

Si vero ad ſiniſtram ierint, luxuriem ſignificant iidem.

Retorti ad naſum oculi.

Si vero adſpicient ad naſum introrſum, gratioſi, venerei, amicabiles, amoroſi, iidem.

Oculi ſtrabi, aridi, patentes.

Si vero aridiores, patenteſque fuerint, & non tremuli; non mali improbique, neque gratioſi amoroſique, ſed verecundi & iuſti, iidem.

Strabi, aridi, patentes, & tremuli oculi.

Si vero aridi, patentes, ſtrabi, & tremuli fuerint; malefici, & audaciſſimi ſunt. Iidem ſed Polemon addit, trementes, & lachrymoſi.

TERTII LIBRI FINIS.

IOAN·BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE HVMANA Phyſiognomonia.

LIBER IV.

PROOEMIVM.

IAM ad vltimam operis partem deuentum eſt, vbi, quæ ſuperioribus tribus libris de ſingulis humani corporis partibus ſcripſimus, omnia in vnum ſigna, quæ hominem demonſtrant diuerſis virtutibus vitiiſque præditum colligemus, vt liceat cuique iniuſtum, luxurioſum, magnanimum, vel ingenioſum contemplari. Sed prius, quam ad virtutes & vitia deueniamus, de quibus Phyſiognomon diſputat; quibus animæ partibus inhæreant, vt clarius quæ ſcribimus intelligantur, æquum eſt recenſere. Sed Platonem de animæ virtutibus diſputantem audiamus, ab Ariſtotele libro De virtutibus adductum. Anima conſideratur ſecundum ſe tota, vel ſecundum partem. Totius autem animæ iuſtitia, liberalitas, & animi magnitudo virtus eſt, vitium vero injuſtitia, illiberalitas, & animi prauitas. Partes ſunt tres. Rationalis quidem virtus, eſt prudentia, animoſæ autem clementia ac fortitudo, cupidæ vero temperantia & continentia. Vitium vero rationalis quidem imprudentia, animoſæ autem iracundia & ignorantia, cupidæ intemperantia & incontinentia. Ariſtoteles autem libros Moralium Nicomachicorum animæ

alteram partem rationis participem dicit, alteram expertem; irrationalis autem vegetanti perſimilis, altrix facultas eſt, & quia humanæ virtutis expers eſt hæc pars, omittenda. Sed altera irrationalis pars, rationis quodammodo capax eſt, & in concupiſcibilem & iraſcibilem diuiditur. Rationalis animæ pars virtutes habet intellectiuas, ſapientiam, prudentiam, & perſpicaciam. Sed concupiſcibiles & iraſcibiles partes in magnis Moralibus ſubdiuidit, & vnaquæque virtutes & vitia poſſidet. In iraſcibili parte, magnificentia, fortitudo, manſuetudo, & magnanimitas; in concupiſcibili vero ſex ſunt virtutes, temperantia, liberalitas, honoris deſiderium, affabilitas, & vrbanitas. Sed de vnaquaque ſpeciatim dicamus.

De iuſti & iniuſti figura. CAP. I.

QVÆ eſt intellectus omnium prima & maxima virtus & quæ omnes complectitur, & de omnibus determinat, iuſtitia eſt; ab ea igitur inchoandum. Iuſtus igitur legitimus eſt, & iuſta petit, & iuſta agit; & virtus iuſtitia eſt, perfecta, non abſolute, ſed ad alteram, ob id virtutum præſtantiſſima videtur, & vt prouerbio dicitur, Iuſtitia virtutes in ſe complectitur omnes. Multi enim ſunt, qui in priuatis rebus virtute vti poſſunt, ſed in cæteris, quæ ad alium ſpectant, non poſſunt; ob id iuſtitia alienum bonum videtur, agitque ea, quæ alteri conducunt, aut Principi, aut Reipublicæ: & non pars virtutis, ſed integra virtus eſt. Contra vero iniuſti ſunt & illegitimi, qui & iniuſta volunt, & iniuſta agunt. Ob id iniuſtitia omnium vitiorum peſſimum eſt. Antiqui Phyſiognomones, neque iuſti, neque iniuſti figuram appoſuerunt. Nos ex ſignis, quorum ipſi ſparſim meminerint, eas formabimus. Chryſip. in libro de honeſto & voluptate, deſcribit iuſtitiæ imaginem à pictoribus rhetoribuſq; antiquioribus ita depingi ſolitam. Os, oculos, & vultum venerandis coloribus, forma atque filo virginali, aſpectu vehemẽti, & formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis, ſed, reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Sed quia hanc delineationem quidam diſciplinarum philoſophi ſæuitiæ imaginẽ, non iuſtitiæ dixerunt; huius imagi-

nis ſignificationem adiungemus. Iudicem, qui iuſtitiæ antiſtes eſt, oportere eſſe grauem, ſanctum; ſeuerum, incorruptū inadulabilem, contra improbos nocenteſque immiſericordem, atque inexorabilem, erectumque, & arduum,& potentem vi,& maieſtate æquitatis veritatiſque terrificum. Dicitur virgo; indicio,eam eſſe incorruptam,improbis nunquam concedere, non ſermones blandos, non purgationem; non deprecationem, non denique quicquam aliud pati. Vultu graui, aſpectu contento, & toruo, vt iniuſtus terrorem incutiat,iuſtis fiduciam præbeat. Ego iuſtos ad leonem referrem. Scribunt enim auctores leonem dolis carere, & iuſtum eſſe: in vlciſcendo iniurias tantumdem fere lædit, quantum læſus eſt ipſe. Hiſtoria eſt: Equitantes inuenerunt tres leones, in quorum vnum quidam ex eis ſagittam immiſſurus aberrauit; ſagitta prope caput ipſius traiecta; quod animaduertens leo, ſubſtitit,cæteri duo prætererunt; qui prius ſagittam emiſerat, lancea eum confodere conatus eſt, ſed iterum vano ictu percuſſit terram,& ſimul de equo ad terram delapſus eſt.Leo accurrens, militis caput in galea percuſſit, compreſſit, læſitque,ſed non vulnerauit: mox alios leones ſecutus eſt. Scribit Auicenna,ſi quis telum leoni immiſerit, vt nil lædat, aut parum leonem irruere in illum,ſolere, & minari,non tamen interficere.

IVSTI. Ad leones.

Corpore commenſurati. Color capillorum obſcurus, Vox grauis, concaua, & inflexibilis, vel media inter grauem, & acutam. Oculi magni, ſublimes, prominentes, fulgidi,& humidi, cum æqualibus pupillarum orbibus,vel inferior orbis, qui pupillam amplectitur, anguſtus & niger; ſuperior verò igneus in humidis oculis,& nil in ipſis apparet alienum. Vel ad riſum hilares,humidi. Palpebræ remiſſæ. Frons longa ad tempora vtrimque porrecta.

INIVSTI.

Oculi,cuius inferior pupillę orbis viridis ambitus,ſuperior niger.Vel glauci,ſicciores.Vel ſtātes ſubruffi,ingētes,& infra ſpectātes.Vel vibrātes turbidi.Vel ſeſe claudentes,caſtigatæ

magnitudinis,ſplendentes cum læui fronte,& ſicci. Vel ridibundi, & quæ extra oculos ſunt,vt frons,genæ,ſupercilia, & labia moueantur,vel ridibundi aperti,& minaci aſpectu fixi.

De probi viri figura. CAP. 2.

COMITANTVR autem iuſtitiam probitas morum & fidei,& vitiorum odium. Nos probi viri,ſiue bonorum morum, & naturæ,ſigna ſparſim colligemus, & in vnam coaptabimus figuram, quæ præcipue ex mediocritate accepta ſunt.

PROBI VIRI.

Ad ſignorum mediocritatem.

Naſus magnus ad faciem bene diſcretus. Vel longus,ad os protenſus, vel mediocriter longus,latus; & apertus. Facies pulchra. Spiritus temperatus. Pectus latum, & humeri magni. Mamillæ mediocres. Oculi caui, & magni, vt aqua in vaſe,ſe mouentes, defixo obtutu hærentes. Circuli oculorum mediocres. Oculi ſemper aperti, obſcuri, humidi, & eorum adſpectus mitis. Vel triſtes, & ſupercilia comprimentes, & frons auſtera, & demiſſa.

BENE MORATI.

Frons media inter tranquillam & nebuloſam. Aures decenter magnæ, & quadratæ. Facies mediocris. Vox media inter intenſam & remiſſam, vel gracilis. Riſus paucus. Vngues lati, albi, ſubflaui. Oculi concaui, intenti, cærulei, magni, ſtantes,& ſplendentes. Vel lucidi, ſplendidi, vt aqua humidi. Pedes bene formati,articulati, & neruoſi.

De improbi viri figura. CAP. 3.

NVNC improborum virorum vel malorum morum figuras adducemus, etiam ab antiquis prætermiſſas; fu-

ris, deceptoris, inſidioſi, verſipellis, & alienis malis gaudentis.

IMPROBI.

Facie eſt deformi. Aures longæ, & anguſtæ. Os paruum exterius protenſum, Dentes canini longi, exſerti, & firmi. Loquela velox, & præcipue ſi gracilis vox fuerit, vel quæ è naribus effertur, vel difficilis. Collum incuruum. Gibboſus. Sedigitus. Tibiæ valde graciles. Pedes gibboſi, infra concaui, Oculi poſiti in longitudine vultus, vel circa pupillam conuerſi, coniunctim ſe mouentes, ſplendentes vt marmor, aridi, vel ſplendentes nigri. Vibrantes, tanquam ſalientes. Non conniuentes, pallidi, ſubrubri, ſicci.

VENENORVM PROPINATORES.

Oculi prominentes, ſicci. Inæquales pupillarum orbes circa pupillam currentes. Calculi ſanguinei, vel pallidi in oculis nigris.

VENENO PLENI.

Labia exilia inferiora, ad caninos dentes tumentia.

HOMICIDÆ.

Supercilia piloſa, & coniuncta. Inæquales orbes circa pupillam currentes. Oculi prominentes, ſicci; vel ſurſum euntes, pallidi.

De infidelis & fidelis viri figura. CAP. 4.

CONCOMITATVR iuſtitiam fides, vt diximus; vnde fidelis, & infidelis ſigna colligemus.

FIDELIS.

Oculi mediocres, declinantes ad cęruleum colorem, vel nigrum. Vel oculi ad cæruleum colorem declinantes, magni, ſtantes, & ſplendentes. Vel triſtes, & ſupercilia compreſſa, frons auſtera, & demiſſa.

INFIDELIS.

Caput valde paruum, cum inconcinna figura & dorſi imbecillitate. Frons aſpera, monticulis & foſſiculis plena, Humeri ſurſum eleuati. Manus anguſtæ & graciles. Oculi caui, exigui, ſicci; vel obſcuri, & aridi; vel obſcuri,& ſqualentes. Vel ſe mouentes, ſicut turbati. Vel obſcuri aridique. Vel mobiles, & acuti viſus.

De prudentis & imprudentis viri figura. CAP. 5.

EX intellectualibus quoque virtutibus prudentia eſt. Et prudentis viri proprium videtur conſulere de iis quæ ſibi bona ſunt & vtilia, & de iis quæ requiruntur ad bene viuendum in vniuerſum. Vnde & prudens, qui conſultatorius. Pericles prudens exiſtimatus fuit, quia & quæ ſibi & quæ aliis hominibus bona erant, contemplabatur. Prudentiam igitur actionum habitum dicimus, circa ea, quæ humana bona ſunt. Cum autem duæ ſint animæ rationalis partes, prudentia virtus eſt operatiuæ; nam circa id quod aliter ſe habere poteſt, opinio & prudentia verſatur.

PRVDENTES. *Ad mediocritatem.*

Corpore parui. Caput paulo maius paruo, in ſinciput & occiput protenſum, quale Pericli fuiſſe fertur. Capilli in pueritia cani. Frons quadrata iuſtæ magnitudinis. Facies mediocris, pinguiuſcula. Lingua ſubtilis. Vox media inter grauem & acutam. Labia oris ſuperiora prominentia. Collum ad dextram inclinatum. Claues mediocriter ſolutæ Metaphrenum medium inter curuum & conuexum. Pectus latum cum lati-

tudine humerorum. Ventris medietas, cum pectoris anguſtia. Manus longæ cum digitis longis, immotæ in locutione. Oculi magni, ſublimes, fulgentes, humidi obtutus, vel lucidi; vel calculi ſubalbidiores, pallidi, igneis admiſti, & ſanguinei in nigris oculis; vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admiſta, vt à longe nigros repræſentet; vel circulus anguſtus, & niger, alter vero ſupra igneus in humidis oculis & ſi nihil in ipſis appareat alienum; vel circuli iridis coloris in humidis oculis, vel ſe claudentes & aperientes, humidi; vel ſeſe claudentes, recti, humidi, iuſtæ magnitudinis, ſplendentes cum læui fronte: vel ad riſum hilares, & humidi, & palpebræ remiſſæ, frons longa, ad tempora vſque producta; vel triſtes, humidi; vel triſtes ſi comprimant ſupercilia, & frons demiſſa ſimul & auſtera.

IMPRVDENTES. Ad aſinos, apparentiam, & indecentiam.

Eius contrarium imprudens eſt. Imprudentiæ autem eſt iudicare peruerſe de rebus, & perperam deliberare; nequire vti præſentibus bonis, & in falſam adduci opinionem de iis quæ ad vitam & bona honeſta ſunt. Frons conuexa alta. Anhelitus quemadmodum iis, qui poſt curſum quieſcunt. Manuum digiti præmutili, craſſique. Velociter incedunt, & ſi deprehendantur, formidant, & totam effigiem deorſum trahunt, & contrahunt ſeipſos. Suſpenſo corpore & vultu ſublimi incedentes. Corpore magni, vel corpore parui, & ſicci carnibus, & colore calidum innuente. Oculi prominentes parui, & igniti; vel tenebricoſi, rubri, ſanguinei; vel ſtantes, ſubrubri, ingentes, infra ſpectantes; vel ſtantes, & ſupercilia eleuantes, & ſuſpirantes; vel ſe claudentes, & aperientes.

INSIPIENTES.

Ad aſinos.

Facies carnoſa. Labra craſſa. Loquela difficilis. Collum rectum. Metaphrenum erectum. Corporis inclinatio ad ſiniſtram.

De ingenioſi viri figura. CAP. 6.

INGENIOSI viri figuram Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis appoſuit, vocaturque ab eo Græce εὐφυής ſic enim Polemon & Adamantius. Sed diſſimulare nequeo Platonis ſententiam in libro de ſcientia. Inquit enim: Arduum eſt hominem comperiſſe ingenioſum, qui ſimul manſuetudinis & modeſtiæ exſors non ſit. Siquidem qui acumine illuſtres, callidi ac memoriæ inſignes & docilitate, nunquã iracundi ſunt, & contentionis auidi, nec raptantur ſecus, ac nauigia, retinaculorum prorſus expertia. Hos item furore potius quam fortitudine præſtare dixeris. Sed qui ad grauitatem nati, ſi ſe ad ingenij cultum dent, hebetiores apparent, mox deſidioſi obliuioſique. Thracas tradunt ingenio eſſe obtuſo, & propemodum nulla memoria, vt nec quaternarium numerando queant tranſcendere: in iis tamen robur & ad belli munia promptitudinem ſingularem non deſiderari.

INGENIOSI.

Ad mediocritatem, & eſt Ariſtotelis ad Alexandrum.

Carnes habent molles, humidas, mediocres inter aſperitatem & læuitatem. Nec nimis longus nimis breuis. Albus, declinans ad rubedinem. Adſpectu mitis. Capilli plani, mediocres. Magnorum oculorum, declinantium ad rotunditatem. Mediocris, & menſurati capitis, cum magnitudine colli. Æqualis, & bene diſpoſitus. Cuius humeri parum declinant. Carens carnoſitate in cruribus & genibus. Claræ vocis cum temperatione in ſubtilitate, & groſſitie. Longarum palmarum, longorum digitorum, declinantium ad ſubtilitatem. Modici riſus, & fletus, & deriſionis. Cuius adſpectus eſt quaſi commiſtus lætitiæ & iucunditati.

INGENIOSI.

Et eſt Ariſtotelis, Polemonis & Adamantij in Phyſiognomonicis.

Caro humidior & mollior; neque macra, neque valde pinguis. Quæ circa humeros & collum, & quæ circa faciem, graciliora. Adamantius: Facies nec admodum corpulenta, nec quidem attenuata. Quæ circa humeros colligata, & quæ deorſum ſunt, demiſſa, & bene ſoluta. Circa coſtas, & dorſum non carnoſa. Corporis color candiruber, purus, Sed Polemon & Adamantius: candidus, ſubrufus, flauus. Cutis ſubtilis. Pili neque valde duri, neque nigri. Sed Polemon & Adamantius: Capilli neque valde criſpi, neque recti. Oculi charopi, humidi. Polemon addit, & ſplendentes. Moderatæ magnitudinis. Totumque corpus erectum. Addimus nos: Capilli medij inter molles & duros. Facies mediocriter pinguiuſcula, vel media inter carnoſam & macrã, Color candiruber in læui corpore. Dentes mixti, lati, ſtricti, & rati. Lingua ſubtilis. Vox media inter intenſam & remiſſam. Coſtæ macilentæ. Manus graciles & molles. Manuum & pedum articuli generoſi. Digiti molles, longi, & inuicem diſtantes. Femora mediocriter carnoſa. Oculi obſcuri humidi, iuſtæ magnitudinis. Dorſum macilentum. Mea figura hæc eſt (abſit iactantia, & inanis gloriæ fucus.) Frons in longum porrecta, capilli neque duri neque nigri, neque recti neque criſpi. Aures exſculptæ. Facies macilenta, mediocris. Supercilia magna, rara, & commenſurata. Oculi charopi, ſublimes, magni ſplendentes. Collum, & humeri graciles, & bene ſoluti. Crura, & latera non carnoſa, venter mediocris. Caro colorata. Statura commenſurata, & recta. Tali præualidi, manuum & pedum articuli fortes, & bene ſoluti. Digiti molles, longi & inuicem diſtantes, Vox media inter remiſſam & intenſam.

SENSITIVI.

Caput paulo maius mediocri, in ſinciput protenſum, Frons

longa. Aures decenter magnæ, & quadratæ. Corpore magni, ſiccis carnibus, & colore ſiccam temperaturam innuente. Vel mediocriter corpore, carne & colore. Claues mediocriter ſolutæ.

MECHANICI.

Manus longæ cum digitis longis. Oculi ſe claudentes & aperientes humidi. Capillorum color leniter ſubflaueſcens.

COGITABVNDI.

Frons caperata, vel in medium ſui eleuata, ſpiritus facilis, & ſine ſtrepitu progrediens. Collum incuruum. Inceſſus tardus.

DOCILES.

Capilli placide ſubflaueſcentes. Frons in longum porrecta. Supercilia rara, commenſurata, & magna. Aures exſculptæ. Facies macilenta. Riſus parcus. Collum inclinatum ad dextram. Humeri magni & pectus latum. Vel pectus anguſtum, & venter mediocris. Manus in loquendo immobiles. Digiti retro conuerſi. Oculi mediocres declinantes ad cæruleum colorem, vel nigrum. Vel cærulei, ſplendentes, magni, ſtabiles. Vel obſcuri humidi, iuſtæ magnitudinis. Vel ſtantes, parui, humidi. Frons exporrecta, & palpebræ mobiles, vel ſe mouentes, & quaſi ſtantes, & tincturam albuginis in oculo habentes. Vel ſe claudentes, recti, humidi, iuſtæ magnitudinis, ſplendentes cum læui fronte. Vel triſtes, humidi.

CONSTANTES.

Riſus paucus. Cilia nigra, ſolida. Oculi obſcuri humidi, iuſtæ magnitudinis.

De hebetis viri figura.

CAP. 7.

NVNC ingenioſo contrariam figuram apponemus, eam ex Ariſtotele. Polemone & Adamantio deſumemus, & ſunt ſigna fere contraria oppoſitæ naturæ. Eum inſenſitiuum vocant, quaſi ſine ſenſu.

HEBETES.

Quæ circa collum & brachia, carnoſa, complexa, & colligata. Sed Polemon & Adamantius; Clauiculæ colligatæ, vel magna vaſa circa collum complexa & immanifeſta. Κοῖλαι rotunda. Vel capitis occiput cauum, vel, vt ego ſuſpicor, ωτὶς, id eſt, occiput rotundum, nam vt diximus in capitis figura, cum eminentia occipitis perit, & rotũda eſt, male ſenſati & hebetis ingenij virum præ ſe fert. Interpres pro acetabulo aſſumit. Sed quid coxarũ acetabula cum intelligentia faciant, ignoro; præſertim cũ tale quidpiam apud Polemonem & Adamantiũ non reperiam. Omoplatæ ſurſum contractæ. Frons magna, carnoſa, rotunda. Oculus pallidus, ſtupidus (ſiue languidus, vt caprarum oculi, quæ ſtupidæ ſunt, quod linguæ Græcæ imperitia. Sueſſanus ſatis peruerſe *ſurdum oculum* transfert, quaſi oculis audiamus.) Crura circa talos craſſa, carnoſa, & rotunda. Maxillæ magnæ & carnoſæ. Lumbus carnoſus. Sed Polemon & Adamantius metaphrenum dicunt. Crura longa. Sed ego in Ariſtotelico textu mendum ſuſpicor, & non μακρὰ ſed μικρὰ, id eſt, breuia legendum, nam cum vlnæ longæ, quæ cum cruribus eandem ſubeunt rationem, naturæ bonitatem innuant; breuiora crura imperfectionem & ruditatem. Polemon & Adamantius paruos articulos, breue collum, & imperfecta extrema tribuunt ei. Collum pingue. Polemon & Adamantius addunt, & breue. Facies carnoſa, ſatis magna. Motus figuram, & morem qui in facie apparet, ſecundum ſimilitudinem accipit, ſcilicet inſenſitiui, & ſtupidi, & huiuſcemodi textus, vt diximus, mendoſus eſt. Polemon, & Adamãtius: Adſpectus hebes, & inhians. Sed Polemon σομφὸς χανὶς, Adamantius vero ἀχανὶς, & melius Addunt iidem: Corporis color valde albus, ſed Polemon, Non valde albus, ſed valde niger & melius, quod puto ex illius textu excidiſſe; cum valde albus, & valde niger color naturæ imperfectionem oſtentet, quæ eſt ingenio. Vẽter porrectus. Articuli puſilli, & colligati. Extrema colligata. Sed corrigatur Polemonis textus, qui πλάγια habet, Adamantius vero ἁπλᾶ. Opponuntur n. ſigna Ingenioſo erãt digiti ſoluti, & inuicẽ diſtãtes; huic colligati, cõplexiq;.

INSENSATI.

Ad Aſinos.

Caput valdè paruum, ſinciput cauum; vel ſinciput, & occiput. Frons rotunda alta. Naſi imum à ſummo craſſum. Facies carnoſa, longa. Genæ carnoſæ. Mamillæ magnæ, & carnoſæ. Spatium quod eſt ab vmbilico vſque ad imum pectoris longius, quam ab imo pectore ad iugulum. Vlnæ carnoſæ. Vngues curui, anguſti. Oculi tarde ſe mouentes.

RVDES. Ad ſues & vrſos.

Caput, quod magnitudine exſuperet, Capillorum color flauus, albicans. Frons carnoſa, vel anguſta. Aures rotundæ, non exculptæ; vel paruæ, & arrectæ. Naſus ad faciem male diſcretus. Os valde exſertum. Labia craſſa, & rotunda, vel inferius labrum prominens. Collum craſſum, & pingue, vel durum firmum, & immobile. Ceruix craſſa. Humeri eleuati. Coſtæ carnoſæ. Pectus valde carnoſum. Manus magnæ & duræ. Venter dura carne compactus. Digiti plus nimio longi exileſque. Tibiæ, & calcanea craſſa, Vngues carnoſi.

INDOCILES. Ad aſinos.

Caput quod magnitudine exſuperet, vel valde paruum. Facies magna. Collum molle.

INSIPIENTES.

Nares obſtructæ. Oculi ſe claudentes & aperientes, pallidi & trementes. Vel quum ſe claudunt, ſurſum abeunt, ipſique ſtantes & ſubfluidi ſunt. Vel in ſeipſos circumuoluti. Vel obſcuri ſe circumcirca mouentes.

STVLTI. Ad aues & ſimias.

Frons lata & magna. Aures magnæ, & arrectæ. Color flammeus.

flammeus. Genæ contractæ in triſti vultu, ſuperius labrum craſſius, inferiori propendens. Lingua velox. Riſus multus. Vox cum clangore acuta. Collum ſurſum erectum, vel inclinatum ante, vel in aliam partem, vel neruis intenſum. Manus valde breues. Humeri piloſi. Oculi retorti ad dextram. Latæ oculorum pupillæ.

DEMENTES.

Os exſertum. Pupillæ oculi cum totius ſubſtantiæ latitudine prominentes. Vel oculi ſurſum prominentes. Et præſertim ſi ſupercilia grauoſa fuerint. Vel concaui, cum mollitie quadam fluidi.

EPILEPTICI.

Vibrantes oculi, tamquàm exilientes, grandiuſculi, ſplendidi, & humidius contuentes, vel ſurſum euntes. Et præſertim ſi trementes fuerint. Vel ſi alter oculorum ſurſum, alter deorſum ibit, & tremor ipſis inſit, & halitum aſperum & denſum referat.

DAEMONIACI.

Tali præpingues. Calcanea aſpera, digiti curui, pedes corpulentiores, & tibiæ prægrandes.

MOBILES, Adamas.

Frons parua, & lata. Naſus valde paruus. Vel longus & ſubtilis, vel imum gracile. Os planum. Aluus, & pectus nimium piloſum. Oculi obſcuri parui.

De memoris & obliuioſi viri figura, CAP. VIII.

MANAT autem à prudentia memoria ipſa vel eius aſſecla eſt, vel prudentiæ adminicula, & ex virtutibus intellectiuis eſt. Ariſtoteles libro De memoria ait: Ad be-

ne memorandum requiritur cerebri ſiccitas; ad facile diſcendum humiditas. Vnde vt plurimum ingenio tardi memoria valent; dociles reminiſcentia. Memoris viri Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis huiuſcemodi figuram appoſuit.

MEMORIS.

Superiora minora. Hæc enim diſpoſitio paucitatem arguit vaporum, propter cerebri ſiccitatem. Pulchra, id eſt, bene formata, diſpoſitaque Carnoſa. Non pinguia, ſed carne bene veſtita, nam pinguia hæbetem & obliuioſum arguunt. Addimus nos; Aures magnæ.

OBLIVIOSI. A contrariis ſignis.

Superiora maiora. In libro De reminiſcentia ait: Superiora maiora habentes, vt nani, non ſunt memoratiui; propterea quod grauitatem multam habent in ſenſitiuo. Et quia à principio motus non poſſunt immanere, ſed diſſoluuntur, neque in reminiſcendo recte procedunt.

De audacis viri figura, CAP. IX.

DIXIMVS de virtutibus & vitiis, quæ intellectiui inerant. Nunc quæ in ea animæ parte, quæ iraſcibilis dicitur, ſita ſunt, dicemus; quarum prima fortitudo eſt: Hæc inter duo extrema verſatur, ſcilicet fiduciam, & timiditatem. Audax eſt, qui confidendo in terribilibus rebus excellit, qui & arrogans, & fortitudinis affectator videtur, vt inſanus quidam, aut inſolens, qui neque terræ motus, neque inundationes timeat, quod Celtæ facere dicuntur. Timent enim res nõ ſicut oportet, & minus, quam fortis, nam præcipites ſunt, voluntque ante ipſa pericula periclitari, in ipſis vero conſtituti, abſiſtunt. Hanc figuram Phyſiognomones non appoſuerunt. Nos ex eorum ſcriptis formabimus.

AVDACES. Ad Tauros.

Vultus auſterus. Frons nebuloſa. Supercilia oblonga. Naſus longus, ad os protenſus. Os magnum. Dentes longi,

tari, acuti, & fortes. Collum mutilum. Vlnæ prolixæ, & quæ extenſæ vſque ad genua pertingunt, Pectus latum, humeri magni. Oculi ſplendentes, cæſij, ſanguinei; ſe mouentes cum palpebris immotis; aperti, ſicci, ſplendentes, & puro lumine relucentes, vel vibrantes turbidi.

TEMERARII.

Os magnum, & exſertum. Digiti breues, & craſſi. Oculi ſplendentes, torue adſpicientes. Se claudentes cum fronte aſpera, ſuperciliis obliquis, & palpebris duris; & concretis. Vel ſe claudentes, recti, humidi, iuſtæ magnitudinis; ſplendentes cum læui fronte, ſicci.

SVPERBI.

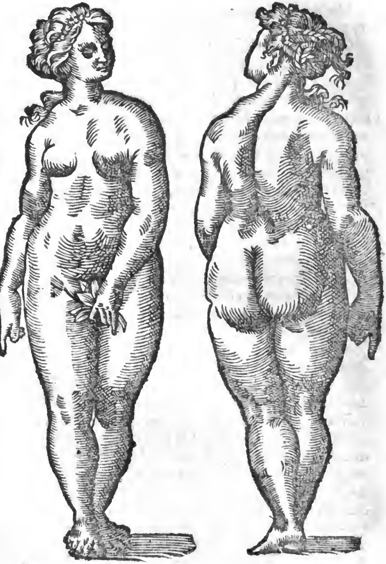
Supercilia arcuata, & quæ frequenter eleuentur. Venter magnus, carnoſus, propendens. Greſſu tardo ambulantes, ſponte morantes & manentes in viis, & circumcirca adſpicientes. Oculi obſcuri, aridi.

De timidi viri figura, CAP. X.

NVNC de altero fortitudinis extremo dicemus, in quo defectus; & eſt timiditas. Timidi ſunt, qui nõ terribilia quaſi terribilia timent, vel timent ea quæ non oportet, vel non ſicut oportet; tandem ij timendo excedunt, & in dolorib. excedentes, magis eſt manifeſtius. Id Ariſtoteles ait in Nicomachicorum libris. Alibi etiam: Ignauia eſt, metu quouis, facile percelli, mortis maxime, & noxarum corporis, arbitrãtes præſtabilius eſſe quomodocunque ſeruari, quam pulchre mortem obire. Frigiditas & humiditas in cõplexione timiditatẽ inducunt, vel etiam intẽperata ſiccitas. Feminæ viris frigidiores sũt, & ob id timidiores & imbecilliores. Galenus putat frigiditatem cauſſam eſſe, quæ feminas viris molliores & imbecilliores reddat: vnde quo pręſtãtior eſt frigore caliditas eo eſt vir femina perfectior; & ob id timidiores feminæ; quia frigus timorem gignit, & frigidioris naturæ homines timidi & effeminati ſunt. Scribit Lactantius Firmianus, humanum

ſemen dextrum in coitu in ſiniſtram vteri partem, mulieris ceciderit, virum quidem naſciturum, ſed effeminatum, quum pars ea mulierum generationi deſtinata ſit, & ob id femineo corpore, carne alba, molli, glabra, voce exili & clara, facie imberbi, ac ſine animo, pectore, fore vt ſemiuir dici poſſit. Plato feminas ex viris fieri dixit, quando frigidioris naturæ ſunt. Ad id facit etiam illa commigratio animarum, Pythagoreorum, quum eadem viri anima, dum timidum ſortitur corpus, fœminam efficit: & ſic reliqua animalia. Solet etiam timiditas euenire ex ſanguinis paucitate, vt in chamæleonte. Timida animalia ſunt ceruus, lepus, cuniculus, muſtela, hyena, & mus, quibus Ariſtoteles cor magnum tribuit, vt cunctis metu maleficis; & quæ magno corde prædita ſunt, frigida ſunt. Hanc figuram Ariſtoteles, & Polemon & Adamantius appoſuerunt.

Tandem, quam primo libro, hic denuo fœmineam figuram non ab re fore putaui in huius capitis fronte oculis ſubÿcere, vt exactius eas partes viſu aſſequi queas.

TIMIDI. *Ad mulieres, ceruos, lepores, cuniculos coturnices, & ad complexiones.*

Mollipilus. Corpore inclinatus, non erectus. Suræ ſurſum ductæ. Color in facie ſubpallidus. Oculi imbecilles, & qui palpebrizant. Corporis imbecillia extrema, & crura gracilia extrema, & crura gracilia, & manus ſubtiles & longæ. Lumbus paruus & imbecillis. Polemon & Adamantius: Oblongus. Figura contenta in motibus, non inuerecundus, ſed languidus, & ſtupefactibilis. Sed Polemon & Adamantius: Tota corporis facie ac ſtatura diſſolutus. Color qui in facie apparet, varius, & mox ſubtriſtis. Iidem addunt. Collum longum. Reſpiratio debilis, vel tumultuoſa. Pectus debile. Vox acuta & mollis. Addimus nos: Occiput cauum. Vel caput in quo vtraq; eminentia perit. Capilli recti, vel criſpi, molles, & plani. Colore vel nigri, vel albi. Frons magna. Facies carnoſa, vel oſſoſa. Colore nigro, vel albo, vel ſubliuido, mellino. Labia exilia in ore paruo Spiritus paruus, rarus, tardus; & corpus, & pectus macrum, & glabrum. Vel ſpiritus altus, denſus, & agilis. Vel pectus carnoſum. Vox remiſſa, vel tremula. Loquela breuis vel acuta, & debilis. Vel è narib. efflata. Metaphrenum imbecille, inarticulàtum, & macilentum. Collum gracile, & longum, vel aſperum, & pingue. Pectus carnoſum, & glabrum. Vel gracile, & imbecille. Lumbi acuti. Humeri inarticulati & imbecilles. Vlnę, & brachia breuia, quæ extenſa ad genua non perueniant, ſed cogant caput occurrere manibus. Coxendicum oſſa gracilia. Femora inarticulata, & mollia. Tibiæ inarticulatæ, & molles & valdè graciles. Digiti conſepti. Oculi diſcolorati. Vel cæſij albicantes. Vel valde nigri. Vel fului ſplendentes, vel nigri ſplendentes. Conniuentes. In quibus circuli candidi, & imbecilles. Vel ſtantes humidi. Vel aſperis oculis dormientes. Vel ſurſum euntes, pallidi, vel obſcuri humidi, iuſtæ magnitudinis. Timidos canes Xenophon ita deſcribit. Corpore paruo. Naſo aquilino, paruo roſtro. Oculis luſcioſis. Deformis, dura, ſtrigoſa, glabra, infir-

ma, longa, corporis partes non bene reſpondentes, molli pedes, non ſagaces.

De cinædi viri figura, CAP. XI.

IN Moralium Nicomachicorum libris Ariſtoteles, vbi de continente & incontinente tractat, & de tolerãti, ait mollem toleranti opponi. Tolerans in reſiſtendo conſiſtit; qui enim deficit in iis aduerſus quæ plerique renituntur, is mollis eſt, & delicatus. Delitiæ enim mollities quædam ſunt. Qui ſcilicet pallium trahit, ne ſi ipſum tollat, dolorem ſibi laborando creet, & dum ægrotantem imitatur, miſerum eſſe non exiſtimat, cum miſero ſimilis ſit. Ex genere quoque mollities oritur, vt apud Perſarum Reges. Ariſtoteles Polemon, & Adamantius cinædi iconem appoſuerunt, & talem Dionyſium ſophiſtam fuiſſe ſcribit Ariſtoteles.

CINÆDI. Ad Mulieres.

Oculi confracti. Sed Polemon & Adamantius humidi, & impudenter adſpicientes γωύκροτοι, alij *genu flexiles* interpretantur; ego vero genu rumòrem facientes incedendo. Sed Polemon γονάτων κροτὶς. Inclinatio capitis ad dextram. Idem, Collũ inclinatum. Motus manuum languidi, & diſſoluti. Sed hic Polemonis textus ſatis corruptus, & facile ex Adamantio corrigendus. Ambulationes duplices, vna quidem circumclinantis, alia vero tenentis lumbos. Idem: Lumbus, & membra omnia trementia. Sed omnes textus corrigendi, quia mendoſi ſunt. Oculorum circumſpectiones, id eſt, oculos vertens, & circumducens, vt Polemon & Adamantius ſcribunt adduntq; Frontem contrahit, & genas. Supercilia ſuo loco manent. Vox exilis, infracta, acuta, & inæqualis, & valde tremula. Pedum περιάγωγα. Polemon, ſed Adamantiûs περιφορά, & melius; id eſt, pedum diſtractio, quaſi conuerſis cruribus & pedibus ambulantes. Colla eorum non ſatis firma; ſed ſubtremiſcunt, vt ſi ſtabilitas coacta eſſet. Labiorum contractio: nam lepores labia perpetuo mouent. Vocis clangor. Addimus nos: Mentum longum. Genas contrahentes in hilari vultu.

Exilia labia, ad inciſorios dentes tumentia. Corpore inclinati ad dextram. Ambulantes pedibus & cruribus conuerſis, comatuli, incinnatuli. Alte reſpirant, & ipſis denſus & agilis è naribus ſpiritus effertur. Alteram palpebram, iuxta medium viſum ſtantem & palpebras ſupra oculos reducentes, molliter intuentur. Palpebras non habent rectas, nec ſupercilia immota; ſed trementia, & ſimul oculi & adſpectus ſubmouentur, Oculi mobiles, luſcioſi.

Cinædi ſigna ex P. Africano.

P. Africanus, Pauli filius; P. Gallo homini delicato inter pleraque alia hęc quoque probro dedit, quod tunicis vteretur totas manus operientibus, quotidie vnguentis delibutus, ad ſpeculum ornetur, quod ſupercilia radat, quod barba vulſa, feminibuſue ſubuulſis ambulet, quod in conuiuiis adoleſcentulus cum amatore, cum chirodota tunica inferior accumbat, quod non modo vinoſus, ſed viroſus quoque ſit.

Cinædi ſigna ex Archeſilao philoſopho.

Plutarchus refert Archeſilaum philoſophũ vehementi verbo vſum eſſe de quodam nimis delicato diuite, qui incorruptus & caſtus dicebatur, nam cum vocem eius infractam, capillumque arte compoſitum, & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatiſque plenos videret. Nihil intereſt, inquit, quibus membris cinædi ſitis, prioribus an poſterioribus.

MOLLES. *Ad Mulieres.*

Nates præpingues. Genua carnoſa. Supercilia recte extenſa. Collum ante inclinatum. Humeri inarticulati, imbecilles. Metaphrenum imbecille, macilentum, inarticulatum. Dorſum anguſtum, imbecille. Coſtæ male ſolutæ. Venter macilientus. Tali carnoſi, inarticulati, Pedes parui, graciles, inarticulati,

EFFEMINATI.

Ad Mulieres.

Frons demiſſa. Naſus ad faciem male diſcretus. Os paruum, mentum rotundum, & glabrum. Claues male ſolutæ. Lumbi carnoſi, molles. Ambulantes pedibus & cruribus conuerſis. Vel corpore ſe mouentes humeris, & ſingulis membris. Genua intus innuentia, vel collidentia ſeſe. Oculi ex facie multum extantes, valde parui, igniti, vel parui, & varij.

IMBECILLES.

Ad mulieres.

Supercilia rara, extenſa, vel quæ ſuo loco manent. Lingua balbi, vel bleſi. Collum gracile, Vlnæ, brachia, & cubiti exiles. Manus paruæ, graciles, & inarticulatæ. Mammillæ paruæ & extenuatæ. Oculi ſe mouentes, cum palpebris mobilibus. Vel eius circuli candidi, & imbecilles.

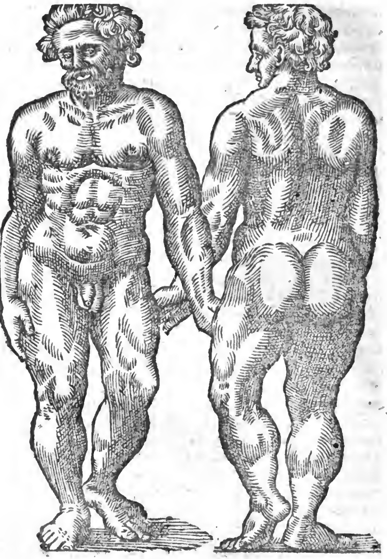
De fortis viri figura.

CAP. XII.

DIXIMVS de audacia, & de timore; nunc de fortitudine, quæ eſt mediocritas quædam, quæ circa timorem & fiduciam verſatur. Fortis eſt, qui non timet mortem oppetere in bello, in maximo & pulcherrimo periculo, & circa præclaram mortem impauidus exiſtit. Primi excedebant, & deficiebant; hic mediocriter ſe gerit. Fortes ante periculum quieti ſunt, & in eo ipſo celeres, & acres. Vel fortitudo eſt inconcuſſum à mortis metibus, & conſtantem in malis, & intrepidum ad pericula

eſſe, & velle honeſte mori, & victoriæ cauſſam præſtare, quam turpiter ſeruari. Accedit fortitudini animi præſtantia, & confidentia, induſtria, & tolerantia. Ariſtoteles cæterique Phyſiognomones hanc figuram appoſuerunt: ſed de forti ſecundum animam,& de robuſto ſimul locuti ſunt. Sic etiam ſi ſiniſtræ partis hominis ſemen in dextram mulieris vteri partem illabitur, naſcitur & mulier; ſed quia eo loco nata eſt, vbi vir naſciturus erat, virilis erit mulier, robuſta membra, viſus fuſcedinem, vocem grauem, & interpidum animum habebit, hæ ſunt mulieres, quæ nec ſupponi, nec regi à viris poſſunt, ſed in dominatu primas ſibi vſurpant partes.

Hic etiam virilem attulimus figuram, vt leuiori negotia partium ſimilitudines, de quibus loquimur, aſſequaris.

Digitized by Google

FORTES ANIMO Si ad viros, leonem, taurum; & robuſtos canes.

Duri pili. Sed interim Adamantius textus corrigatur; nam vbi Polemon κόμη σκληρὰ, ipſe κόμη στιφρὰ, habet. Figura corporis erecta. Oſſa, & coſtæ, & extrema corporis fortia, & magna. Polemon & Adamantius: Latera, & vniuerſos corporis articulos, & extremitates robuſtas habet, & oſſa magna. Venter amplius, ad ſe contractus, Pectus carnoſum, & amplum. Idem: Pectus, & metaphrenum robuſtum. Oculus charopus, non valde expanſus, nec omnino clauſus. Color corporis ſqualidus, & acutus. Et illud ὀξὺς non ad frontem, vt perperam facit Sueſſanus, ſed ad corporis colorem referri debet: quia acuta frons non reperitur, ſed ſqualida. Ob id iidem. Color magis acutus. Frons recta, non magna, neque læuis, neque aſpera, macra. Vbi textus corruptus eſt; nam ι in υ mutatum eſt, ἰσχνὸς, non ἴσχυος legendum. Humeri ampli diſtantes, non valde colligati, nec omnino diſſoluti. Sed Polemon & Adamantius; Humeri robuſti, & ſpatulæ, & altera in latitudinem diſtẽta, ſed vbi Polemon ὠμοπλάται Adamantius πλευραὶ habet. Collum firmum, non valde carnoſum. Nates contractæ, ſed duræ. Suræ deorſum ductæ. Crura carnoſa, circa talos robuſta. Pedes articulati. Acies humida: Adamantius addit, & terribilis. Inſuper iidem hæc habent in eiuſmodi figura: Supercilia non extenſa. Vox minax, intenta, & magna. Spiritus reciprocatio conſtans. Nos quæ ex eiſdem aliiſque diſperſim collegimus, & experientia cognouimus, adducemus. Caput paulo maius mediocri, vt leo; occiput protenſum cum valida ceruice. Vel caput vtrimque protenſum, cum mediocri magnitudine. Capilli colore flaui. Aures decenter magnæ & quadratæ. Frons quadrata iuſtæ magnitudinis, neque lenis, neque aſpera recta, macra, mediocris. Naſus ad frontem bene diſcretus, Nares patulæ. Labia exilia in ore magno, vt ſuperiora inferioribus ſuperponantur, & iuxta angulos laxa. Vox grauis, & intenſa. Vel grauis, & ſonora. Spiritus ſpiſſus, fortis, & velox. Vel

ſpiritus conſtans. Collum medium, inter longum & craſſum, vel craſſum. Vlnæ prolixæ quæ extenſæ ad genua perueniant. Vel vlnæ, brachia, & cubiti robuſti, & bene articulati. Humeri robuſti. Metaphrenum magnum, carnoſum, articulatum. Coſtæ bene ſolutæ. Teſtes magni. Coxendicum oſſa exterius apparentia Nates oſſeæ, neque lenes, neque rugoſæ. Dorſum magnum, robuſtum. Pectus piloſum. Manus magnæ, articulatæ & neruoſæ. Vel magnæ, & duræ. Femora neruoſa, oſſea. Tibiæ articulatæ, neruoſæ, & robuſtæ. Pedes bene formati, magni, articulati, neruoſi. Tali neruoſi, articulati. Corpus commenſuratum. Oculi quorum ſupercilia arcuata, quæ frequenter eleuantur; vel ſplendentes, tarde adſpicientes, vel ſplendentes, quibus funiculus imminet, & ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ, vel cæſij viridantes; vel colore flaui; vel circuli, iridis colorem referentes, in oculis humidis; vel mobiles, rubei. Oppianus robuſtos canes, & acerrima audacia præditos ita deſcribit: Vaſto corpora, roſtro ſimio, horribili ſupra oculos inter ſupercilia pelle, oculis igneis, rauo colore ſplendentibus, pelle tota hirſuta, robuſto corpore, dorſo lato.

FORTIS VIRI *figura à Vegetio deſcripta.*

Ita Vegetius tironem Martio operi deputandum elegit. Vigilantibus oculis, erecta ceruice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachiis; ventre modicus, exilior cruribus, ſuris, & pedibus non ſuperflua carne diſtentis, ſed neruorum duritia collectis. Hiſpanus quidam, Petrus nomine Neapolim venit 1555. & domi meæ ſuæ fortitudinis tale ſpecimen dedit. Homo maxime corpulentus ſuo dextro humero inſidebat, alter læuo; dextro brachio vnũ, altero alterum ſuſtinebat, ſupra binos pedes, alios binos ferebat; aderant etiam alij, qui hos amplexatos tenebant: ac ipſe poſt incedebat, ac ſi vacuus eſſet. Dein paſſis in terra manibus ſupra eas duos homines aſcendere iubebat, erigens ſe poſtea, eos vſque ad caput eleuabat. Poſtea dextram & ſiniſtram manũ fune alligauimus, & hinc inde decem viri, pedi-

bus terra fixis, binis manibus funem in diuerſas partes trahebant, ipſe tractis ad ſe manimus, pectori in crucis modum admouit tam vehementer, vt multi in terram prociderint. Fronte clauum percutiens, muro medium infixit, etſi ictu frontem uulnerauerit. Extendens brachium manum claudebat, nec poterant cuncti ſimul nec manum aperire, nec brachium plicare. Cum in ſolitudine quadam à binis latronibus inuaderetur, ipſe iniectis ceruicibus eius manibus, vniuscaput alterius capiti tanta vi illiſit, vt longe vtriuſq; cerebrum diſſiliret. Rogatus à me vt corpus nudum demonſtraret, vt illud contemplari poſſem, libenter paruit. Corpus erat quadratum, ſtatura recta; caput decenter magnum, in ſinciput prominens, valida ceruice ſuffultum, capilli duri & flaui, frons quadrata, non magna, oculi charopi, caſtigatæ magnitudinis & aperturæ, os magnum, vox intenſa, & ſonora, vt etiam optime caneret, naſus rotundus, ad faciem diſcretus; anhelitus ſpiſſus, fortis, & conſtans, collum rectum, firmum, neruoſum. Humeri, ſpatulæ, & brachia, toroſa & teretia; carne ita dura & compacta, vt cum brachium extenderet, & manum comprimeret, adeo muſculos & neruos intenderet, vt modicam carnem apprehendere non valerem, & ſi valido niſu. Pedes & manus magnæ, robuſtæ, articulatæ, crura lacertoſa, ſuræ contractæ, pectus amplum, latum, aluus contractus, modici cibi, coxendicum oſſa eleuata, magna, adſpectus iucundus, acies atrox, & minax.

ANIMOSI. Ad leonem.

Capilli medij inter rectos & cripſos; deſcendentes à fronte iuxta naſum, colore flaui; ſupercilia arcuata, & quæ frequenter eleuentur, mentum acutum, collum craſſum, dorſum magnum, & robuſtum. Pectus magnum, articulatum. Manus magnæ, articulatæ, & neruoſæ. Incedens humeros commouet ad ſingulos paſſus, oculi colore flaui, vel fului: vel ſplendentes torue, adſpicientes: vel circuli coloris iridis in humidis oculis: vel mobiles, rubei.

VIRILES. *Ad viuos.*

Supercilia non recte extenſa, ſed tortuoſa. Spatulæ latæ, magnæ, & diſtantes. Coxendicis oſſa exterius apparentia, mentum quadratum. Claues mediocriter ſolutæ, Denſa barba. Et mulier barbata, virilis.

BELLICOSI.

Os magnum. Vox canora.

De inflati viri figura. CAP. XIII.

IAM ad alteram virtutem accedemus ſcilicet magnanimitatem, ſed ea quoque, vt cæteræ, inter duo vitia verſatur, ſcilicet inflatos, & puſillanimos. Inflatus eſt is, qui quum ſit indignus, dignum ſe magis putat, & in exceſſu peccat, tamen malus non eſt, ſed peccans. Inflati ſe ipſos ignorant, atque palam, quaſi ſint digni, honorabiles res aggrediuntur, deinde redarguuntur, veſtitu enim, & habitu, atque huiuſcemodi rebus ornantur, proſperaſque fortunas ſuas eſſe manifeſtas volunt, de ſe prædicant, quaſi ob eas honores ſint conſecuti. Minus oppoſita eſt magnanimitati, quam puſillanimitas. Nos hic inflati, ſigna congeſſimus Adamantius ſuperbiam & gloriæ ſtudium equi ingenio attribuit Lactantius, in equis gloriæ cupiditas expreſſa deprehenditur; victores exultant, victi dolent. Hinc & Virgilius,

Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Ouidius in Halieuticis:

Hic generoſus honos, & gloria maior equorum,
Seu ſeptem ſpatij circumeruere coronam,
Attollat caput, & vulgi ſe verditet aura.
Quam tumidus quamq́; venit ſpectabilis actu,
Vngula ſub ſpoliis grauiter redeuntis opimis.
Cum capiunt armis palmam, gaudentq́; triumpho.

GLORIOSI, Ad equos.

Supercilia arcuata, & quæ frequenter eleuantur Metaphrenum erectum. Tarde gradiens, & ſponte morans in viis, & circum circa adſpiciens, Incedens alta ceruice erectus, humeris ſubmouens. Oculi ſe mouentes, turbati; vel vibrantes, tamquam ſalientes, grandes, lucidi, ſplendidi. Digiti longi, graciles.

De puſillanimi viri figura. CAP. XIV.

ALTER, qui defectu peccat, puſillanimus eſt. Is vero eſt, qui minorib. dignum, quam ſit, ſe eſſe arbitratur, ſiue magnis, ſiue mediocribus, ſiue etiam paruis dignus ſit, modo minoribus dignum ſe eſſe cenſeat; tamen non maledicus, ſed peccans videtur: nam cum bonis dignus ſit, ſeipſum iis priuat, quibus eſt dignus; & videtur peccare, quod bonis ſeipſum dignum non exiſtimat, & ſeipſum ignorat. Magnanimitati magis oppoſita eſt, quam inflatio. Alibi vero idem Ariſtoteles ait: Puſillanimitas eſt, neque honorem, neque ignominiam, neque infelicitatem & infortunium ferre poſſe, ſed honoratum tumeſcere, & leui ſucceſſu ſubſultare; ignominiam autem nec minimam ferre poſſe. Hanc figuram Ariſtoteles appoſuit, ac talem fuiſſe Leucadium Corynthium narrat. Sed Polemon & Adamantius non puſillanimo, ſed lucricupido tribuunt; ſed notæ fere vtrique conueniunt.

PVSILLANIMI figura ex Ariſtotele, quam Polemon & Adamantius lucricupido tribuerunt, ad feles, & ſimias.

Facies parua, parua membra, parui articuli, exigui oculi, corpus macrum. Addimus nos: Frons circularis, loquela intenta, vehemens. Pectus gracile, & imbecille. Coſtæ exiles & vacuæ. Velociter incedit, & ſi deprehẽdatur, formidat; &

& totam effigiem deorſum trahit, & contrahit ſeipſum. Oculi magni, cum palpebris mobiles.

QVERVLI. Ad aues.

Comitantur puſillanimitatem querimonia, diffidentia, & humilitas: Nos querulí ſigna apponemus. Vox in principio grauis, in fine acuta. Guttur aſperum, & vertebra prominens.

De magnanimi viri figura. CAP. 15.

DE magnanimitate dicemus, medio inter duo extrema. Eſt ſane magnanimus, quum magnis quoque ſe dignum exiſtimat. In magnitudine conſiſtit; & ſi magnis eſt dignus, optimus quoque ſit neceſſe eſt. Si non eſt bonus, ridiculus eſt. Verſatur circa honores, poteſtates, & diuitias, & in omni tam proſpera, quam aduerſa fortuna, moderate ſe gerit, vt ne in proſperis lætitia geſtiat, neque in aduerſis triſtitia obruatur. Beneficiis alios efficere gaudet, & ipſe affici erubeſcit, à nemine quidquam petit, ſed prompte aliis miniſtrat. Odium, aut amorem præ ſe fert. Ariſtoteles magnanimi ſigna cum forti confundit, quippe leoni, & aquilæ comparat, quæ ſigna fortitudinis & magnanimitatis habent: & eum ſequuti Polemon & Adamantius, eadem protulerunt. Nos ſigna eorundem decerpentes, figuram hanc concinnauimus.

MAGNANIMI. Ad leones, & aquilas.

Caput paulo maius commenſurato: Vel moderatæ magnitudinis, & rectitudinis, & modice compreſſum. Capilli à fronte deſcendentes iuxta naſum, leuiter ſubflaueſcentes. Frons quadrata iuſtæ magnitudinis. Naſus à fronte aduncus, bene diſcretus; vel rotundus, & in imo obtuſus. Labia tenuia in ore magno, vt partes ſuperiores inferioribus ſuperiniectæ ſint, eademque laxa iuxta labiorum angulos. Vox grauis concaua, & inflexibilis. Vel grauis, & loquutio ſtabilis. Inceſſus tardus. Collum medium inter longum & craſſum. Metaphre-

num latum. Incedens humeris curuis, & ad ſingulos paſſus commotis. Vel longo greſſu ambulans. Oculi colore flaui; neque prominentes, neque concaui; nigri, in quibus calculi non inſunt, ſed extra circuli circumferentiam habent, nigredinem igni admiſtam; vel calculos habent ſubalbidiores, non valde igneos, vt à longe nigros repræſentent. Vel in humidis oculis circulorum alter anguſtus & niger, alter ſupra igneus, nihilque in ipſis apparet alienum.

De auari viri figura. CAP. 16.

LIBERALITAS inter duo vitia media eſt, ſcilicet prodigalitatem, & auaritiam: verum quoniam de prodigis pauca vel nulla extant ſigna (quia cum liberalibus conueniunt fere) ideo de eis dicere nolumus; nunc autem de auaris. Illiberalis vel auarus eſt, qui magis quam decet, pecuniis ſtudet, in dando deficit, in recipiendo excedit, prodigo peior eſt quia nec vlli, nec ſibi ipſi vtilis eſt. Auaritiæ ſpecies tres ſunt. Turpis quæſtus, Tenacitas, & Illiberalitas. Turpis quæſtus eſt, per quem diteſcimus, & lucrum quam pudorem pluris facimus. Tenacitas per quam ſumptui & impenſis in re honeſtà parcimus. Illiberalitas, per quam expendimus minutatim male, & plus iacturæ facientes, nullo habito temporis delectu. Ariſtoteles huius figuram ſpreuit; ſed Polemon & Adamantius quam ille puſillanimo adſcribit, lucricupido tribuerunt.

LVCRICVPIDI, Polemonis & Adamantij figura, quam Ariſtoteles Puſillanimo adſcripſerat.

Membris & oculis paruis, facie parua. Veloci inceſſu. Dorſo recuruo. Acuta voce, & acuti clangoris. Colore parum rubore perfuſo. Addimus nos: Metaphrenum valde curuum, & humeri ad pectus contracti, & corpus effractum, Vox debilis, & flebilis. Breuis & celeris greſſus.

QVÆSTVOSIORES.

Oculi ſtantes parui. Vel ſtantes parui, qui frontem & ſupercilia contrahant. Vel oculi parui, varij,

ILLIBERALES.

Humeri male ſoluti. Celeri greſſu ambulates, & ſi deprehendantur formidant, & ſuam effigiem deorſum trahunt, & contrahunt ſeipſos. Digiti contracti, Oculi valde parui. Vel parui, & varij. Vel albicantes cæſij, cum paruis pupillis.

PARCI.

Collum incuruum ante. Metaphrenum valde curuum & humeri ad pectus contracti, & corpus effractum. Oculi obſcuri humidi, iuſtæ magnitudinis.

TENACES.

Supercilia incuruata deorſum, & intuentur quaſi latenter.

De liberalis viri figura. CAP. 17.

LIBERALIS verſatur in datione & acceptione, ſed magis in datione laudem meretur. Sed dare quibus oportet, & non accipere vnde non oportet. Liberalitas eſt, ad honeſtos ſumptus, & præſto eſſe in auxilium in aduerſa fortuna. Comitantur liberalitatem morum facilitas, comitas, humanitas, miſericordia, in amicos beneuolentia, hoſpitalitas, & honeſti ſtudium. Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius eius figuram non appoſuerunt; quia ſigna manifeſtarunt in forti, ex leone deſumpta. Nos eam concinnabimus.

LIBERALES. Ad leonem.

Capilli è regione naſi à fronte deſcendentes. Ceruix hirſuta. Humeri bene ſoluti. Manuum digiti retro conuerſi. Vlnæ prolixæ, quæ extenſæ ad genua vſque pertingant.

GENEROSI. Ad leonem.

Dorſum magnum & robuſtum. Pedes bene formati, magni, articulati, neruoſi. Vox concaua, & inflexibilis.

De iracundi viri figura. CAP. 18.

MANSVETVDO inter iram & ſtoliditatem verſatur. Dicemus primo de iracundo. Iracundus in exceſſu verſatur, & is eſt qui celeriter ſuccenditur, tum in quos non oportet, tum pro quibus non oportet, & amplius quam oporteat, & citius, & diutius, quam oporteat. Sunt enim & ſumme excandeſcentes, & bilioſi, & acerbi, & qui continent iram, & difficulter conciliantur. Eius ſpecies ſunt tres, Excandeſcentia, Sæuitia, & Vecordia. Eſt autem iracundi, non poſſe ferre contemptiones, eſſe plagoſum, & vindictæ cupidum. Inquiunt medici, quod in his flaua bilis prædominari videtur, quæ cum acuta & ſubtilis ſit, ob inſitam caliditatem facile ſuccenditur, ſurrigiturque; vnde inoritur vltionis votum. Quibus vero ſumma eſt bilis, ad omnia ſubito excandeſcunt. Sunt & iracundi, qui non explentur, niſi viſo inimici ſanguine, quos vocemus *Acerbos*. Hos melancholicos eſſe tradunt, quod bilis vigeat in eis atra, quæ cum frigida & ſicca ſit, in craſſiore materia, quæ haud facile diſſoluatur, diutius perſeuerat. Ideo tres ſunt iracundiæ ſpecies, quia cum ira ſit efferueſcentia ſanguinis circa cor, ſanguinis ſpecies ſunt tres, ſubtilis, craſſus, & medius. Arrianus philoſophus illorum cauendam eſſe iram inquit, qui paulatim eam concipiunt, lentiuſque excandeſcunt magis, quam illorum, qui celeriter; nam his ira breuior illis diuturnior.

Ob id Homerus in Iliade:

Nam melior princeps iratus forte minori eſt.
Quod ſi diſſimulat ſubitum tunc mente furorem,
Tempore poſt illum pœna grauiore rependet.

Dantes Alaghierius Poëta vernaculus, pro ſuperbia, & ira leonem repræſentat:

Ma non ſi, che paura non mi deſſe
La viſta, che m'apparue d'vn leone,

Hanc figuram Ariſtoteles & Polemon confinxerunt.

IRACVNDI. Ad leones, tauros, canes, vrſos, & apros.

Aper animoſus, iracundus, furibunduſque eſt; ſanguis enim in eius fibris copioſior eſt; Ariſtoteles. Subitam iram ei tribuit Adamantius, ſemper ferus, & ferox. Corpore erectus. Bene coſtatus. Animoſus. Sed Polemon non εὔθυμος, vt Ariſtoteles, ſed εὔρυθμος habet, id eſt, optima corporis commenſuratione. Subruffus. Scapulæ diſtantes magnæ, & latæ. Extrema magna, & robuſta. Sed id in Polemone deeſt. Latus circa pectus; & inguina Boni menti. Sed quia in dubium verti poterat, an de carne menti, vel de pilis loqueretur, vt etiam alibi, recte ſubdit Polemon; denſæ barbæ. Floridus capillorum circuitus deorſum deſcendens. Addit alia Polemon, quæ ex Ariſtotele ſparſim collegit. Humeri lati, Facies rotunda. Supercilia conuerſa. Nares concauæ. Et nos alia ſigna addemus, quæ ex eiſdem excerpſimus. Frons circularis; vel caperata ad medium ſui declinans. Supercilia tortuoſe extenſa. Tempora tumentia, venoſa. Naſi imum acutum. Color carnis mellinus. Dentes recti, acuti. Vox grauis, magna, & perplexa; vel acuta, & intenſa; vel à graui incipiens, finiens in acutum. Collum craſſum, & plenum; vel craſſum & longum; vel craſſum & pingue, ſanguineis venis refertum. Pectus flammei coloris. Ambidexter. Lingua velox. Guttur aſperum, & eius vertebra prominens. Digitos iactans inter loquendum. Oculi ſanguinei. Vel circuli varij coloris in oculis aſperis; vel ſtantes, ſupercilia eleuantes, & ſuſpirantes, vel ſubruffi, ingentes infra ſpectantes; vel vibrantes, quaſi exſilientes, grandes, ſplendidi, lucidi.

ACERBI, & qui ſero ſedantur.

Caput valde paruum, cum inconcinna figura, & dorſi imbecillitate. Supercilia ad naſum inflexa. Nares patulæ. Spiritus fortis, velox, & ſpiſſus, & corpus, & pectus macrum. Lo-

quela ſubflaccida. Oculi ſanguinei, & ſicci. Calculi æquales in fuluis oculis, Splendentes, torue adſpicientes; vel ſtantes, parui, prominentes, & qui frontem & ſupercilia contrahant, & corpus ſurſum trahant: vel non conniuentes, pallidi, ſubrubri, & ſicci.

VECORDES.

Vox acuta, & intenſa. Vel in principio grauis, in fine acuta.

IRACVNDI figura, Plutarchi.

Oculi truces. Os turbidum, in ſpumam ruboremue efferueſcens, immaniter clamans. Trepidatio & geſticulatio, ſermo præceps, comploſio manus, & fœda viſu facies,

IRACVNDI figura, Lactantij.

Oculi ardentes, os tremens, lingva titubans, dentium concrepitus, vultus nunc rubore ſuffuſus, nunc albeſcens pallore.

De ſtolidi viri figura. CAP. 19.

DEFICIENS ab iracundia, nomine vocat, quaſi iræ vacuus, vel ſtolidus. Gellius hebetem, ac ſtupidum vocat, & is eſt, qui ob quæ oportet, & quando, & in quibus, non iraſcatur. hi profecto ſtolidi, ſiue ſtupidi videntur: nam qui iraſcuntur, nec ſentire quidem videntur, nec dolere. Sic etiam perferre contumelias ſeruile eſt. Medici inquiunt, qui frigidi, & humecti, & fulua atrioreque carent bile, nulla prorſus anguntur ira. Antiqui Phyſiognomones figuram non appoſuerunt; nos ex iis ſigna collegimus ſtupiditatis, & indolentiæ, quæ ex aſino & capra ipſi exceperunt.

STOLIDI. Ad aſinos, & capras.

Capilli recti. Frons parua. Supercilia ad naſum inflexa. Facies magna. Aures valde paruæ. Labia craſſa. Os valde diſſectum. Dentes continuati. Vox balans, & deprauata, vel aſpera, vel acuta, & clamoſa. Loquela velox, & gracilis; vel grauis,

& debilis. Collum craſſum, & pingue. Venter carnoſus, magnus, mollis, & pendens. Oculi caprini coloris, vel aquili, vel ſplendentes, luminoſi, vel vibrantes magni, vel ſtantes aridiores, vel non conniuentes pallidi, vel ſubrubri ſicci, vel ſurſum euntes.

SERVILES. Ad aſinum.

Vox grauis & magna. Tibiæ, & calcanea craſſa. Oculi parui, varij.

De manſueti viri figura. CAP. 20.

AT manſuetudo eſt mediocritas inter iracundiam, & ſtoliditatem. Qui igitur ob quæ oportet, & quomodo, & quando, quouſque iraſcuntur, manſueti ſunt. Eſt enim manſuetus, qui perturbatione vacat, & ab affectu minime ducitur, niſi quantum ratio ſtatuit: non ad vltionem, ſed ad veniam propenſus eſt. Vel manſuetus eſt, qui moderate ferre poteſt obiecta crimina, & contemptum, nec celeriter rapitur in vltionem, nec facile mouetur ad iram, ſed eſt moribus comes, & mitis, & ingenio quietus & ſtabilis. Manſuetudines inquiunt naturales ex humiditatis & caliditatis temperie prouenire. In Iracundis ebullit ſanguis circa cor; in his deprimitur ab humiditate. Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius eius figuram appoſuerunt.

MANSVETI.

Tota figura fortis. Bene carnoſus. Carne humida, multaque. Sed Polemon & Adamantius, Carne humida, mollique. Bonæ magnitudinis, & commenſuratæ. Figura curua. Capillorum circuitus ſurſum vulſus. Iidem addunt: Conſtans intuitus. Tardus motus, Vox grauis, & mollis. Polemon, vox tarda, & mollis.

MITIS. Ad feminas, ceruos, & lepores.

Capilli plani & ſuaues, colore flaui, aurei. Supercilia in rectum porrecta. Loquela remiſſa. Vox grauis, & mollis. Oculi nigri, Calculi inæquales in fuluis oculis.

De intemperantis viri figura. CAP. 21.

IAM ad irrationalium partium virtutes & vitia ventum eſt; & primo de intemperantia dicemus, quæ inter ſua extrema etiam iacet, ſcilicet intemperantiam,& ſtupiditatem. Intemperantia circa voluptates verſatur. Voluptates aliæ animæ, aliæ corporis ſunt. Animæ voluptates ſunt ambitio, diſcendi cupiditas,& huiuſmodi,quæ cogitationem afficiũt; & hi,qui in talibus voluptatibus occupati ſunt,neque temperantes,neque intemperantes dicendi. Sed corporis voluptates hic intelliguntur, neque huiuſmodi voluptates in omnibus ſenſibus ſunt,vt in viſu,auditu,& odoribus,ſed in ſolo tactu,& guſtu. Quidam Philoxenus Erixius gulæ deditus,guttur ſibi longius gruis collo dari optabat.Huiuſmodi voluptates ob id vituperabiles,quia nobis datæ,non quatenus homines,ſed quatenus animalia;& ob id ferinum eſt iis ſe dedere. Intemperantes igitur ſunt qui oblectantur vel quibus non oportet,vel magis quam plerique faciunt,vel non vt oportet. Vel qui oblectationem turpium voluptatum ſequuntur, & arbitrantur eos felices eſſe,qui in his voluptatibus verſantur. Sectantur autem intemperantiam impudentia, negligentia, & diſſolutio.Nos primum in vniuerſali, de intemperantis figura dicemus; mox de particularibus aliis affectionibus.

INTEMPERANTES.
Ad apparentiam.

Os cauum. Lumbi acuti. Venter magnus, mollis & propendens. Tali valde graciles. Oculi obſcuri,caliginoſi;qui quum ſe claudunt, ſurſum abeunt,ipſique ſtantes & ſubfluidi ſunt. Vel ridentes humidi. Vel ſurſum euntes, magni, & ſubrubri.

LVXVRIOSI. Ad ſimiam, ceruos, hircum, ſues, & gallum, pardalim, & ad complexionem.

Nunc de intemperantibus circa tactum, & primò de luxurioſis. Sed quo temperamento luxurioſi conſtent, diſquiramus. Sunt igitur ſanguinei, cuius ſanguis ſit melancholiæ venoſitati permixtus. Ariſtoteles libro Problematum quarto, quærit, cur libidinoſi melãcholici ſunt? aitque melancholicos flatu redundare; ſemen autem deceſſio flatus eſt: ergo quibus id ipſum abundat, hos ſæpe purgari appetere neceſſe eſt, ſic enim efficitur, vt leuentur. Luxurioſa animalia ſunt hircus, porcus, ceruus, aſinus, ſimia. Dantes Alaghierius pardalim pro luxuria appoſuit, animal, quod cum diuerſo genere coit, & coitus tempore vocalis fit, ſui & alieni generis alliciens animalia.

Et eco quaſi al comicinar dell' erta,
Vna lonza leggiera, & praſta moltoi,
Che di pel maculato era coperta.

Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius hanc figuram appoſuerunt. Albicolor. Hirſutus. Capilli recti, craſſi, nigri. Tempora piloſa, rectorum pilorum. Sed Polemon ait, piloſus circa labia. Oculus pinguis, & ſtolidus, Sed Polemon in eius figura plura habet. Crura ſubtilia atque neruoſa, & totius auitij generis. Crura hirſuta. Venter, & oculi pingues. Qui barbam ad naſum contrahit, & circumferentiam illius loci concauam habet, quæ naſo ac mento interiacet, qualem bonum habuiſſe Socratem conſtat. Oculi pingues laſciui. Perſpicuas venas in brachio habens. Exilibus tibiis præditus. Et in fine libri hæc ſeorſum habet: Oculi concaui, lucentes, non lacrimoſi, vt voluptate pleni videãtur. Palpebras aſſidue mouet, cui cæteræ corporis partes conueniunt. Luxuria enim tum maris, tum feminæ ſuperioribus corporis partibus, videlicet ſuperciliis & oculis, deprehenditur. Hæc autem vniuerſa, quæ diximus, quaſi in pictura quadam colores & imagines effigiatę ſint, deprehenduntur, ſic ex pluribus ſignis veriſſimũ iudicium elicies. Effeminati, luxurioſi, impuri exiſtimandi ſunt, qui tibias, qua ad malleolos deſcenditur, craſſas

habuerint, tum qui pedum digitos parum ſciſſos, vt auium, quæ anguſtos pedes ſortitæ ſunt & concauos, ad ſcaphæ modum, vel caluariæ. Addimus nos: Capilli rari, vel calui. Pili palpebrarum defluentes. Aures valde paruæ. Naſus incauus, ante frontem rotundus, & ſupereminens rotundum; vel ſimus. Venter, & pectus piloſum. Mamillæ dependentes, pectore amplo, & macilento. Manus piloſæ. Coxendicum oſſa gracilia. Lumbi, & femora abſque aliis partibus piloſa. Suræ craſſeſcentes. Tibiæ piloſæ. Digiti pedum copulati. Vngues valde rotundi. Genarum contractio in hilari vultu. Claudi. Oculi ſplendidi, vel cum circulis, quorum inferior viridis, ſuperior niger. Vel ſicci, aut aſperiores cum circulis varij coloris, iridis colorem referentibus. Vel obſcuri circum ſe mouentes. Vel vibrantes, magni. Vel ſurſum euntes. Vel ſubrubri, & magni ſurſum euntes. Vel ad ſiniſtram retorti. Luxurioſæ mulieris hæc ſigna adnotaui in quadam proſtituti pudoris, & efferatæ libidinis, quam Epicrates *Myoniam* diceret. Colore pallida erat, vel fuſca gracilis, & macilenta: hæ namque rubentibus & obeſis ſalaciores & petulantiores eſſe ſolent. Statura erecta. Mammas habebat paruas, & conuenienter plenas, & duras. Piloſa in locis conſuetis, videlicet cruribus, pectine, alis, & mento, cuius pili groſſi & aſperi. Capilli criſpi, & curti. Vox ſubtilis, & alta. Audax in lingua, animo ſuperba, & crudelis, valde omnib. inſeruiens, ebrioſa, paruo abundabat menſtruo & lacte, cum effœta eſſet.

ADVLTERI.

Tarde incedunt, & ſponte morantur in viis, & circumcirca adſpiciunt. Collum ad ſiniſtram inclinatum. Oculi fului cum æqualibus calculis; vel fœdi. Qui alteram palpebram ſupponentes, & ſubuertentes, & ſimul humidi, & placide intueantur. Vel ſi mediam palpebram comprimant, & vtrinq; expellant, & luſcioſi ſint.

VIRI NEFARII COITVS.

Inæquales orbes, in oculis circumcurrentes.

VENEREI, GRATIOSI.

Mentum mediocriter ſciſſum. Metaphrenum medium inter curuum & conuexum. Oculi ad naſum retorti. Vel vibrantes, alluentes, & ſeſe inundantes,

AMENTES.

Facies mediocris, in genis & temporibus ad pinguedinem vergens. Suſpirans, & inuitus illachrimans, & cum eum reſpicis, terretur, & erubeſcit. Oculi prominentes, ſublimes, magni, lucidi, fulgidi. Vel non conniuentes, humidi, placide intuentes. Vel ſtantes ſubintuentes.

ABSQVE AMORE.

Oculi ridentes, humidi.

EDACIS *Figura.*

Nunc de iis, qui in ſenſu guſtus excedunt, ſcilicet, qui valde guloſi ſunt Ariſtoteles eos auidæ edacitatis eſſe teſtatur, quos atra infeſtat bilis; eorumque natura ſicca & retorrida eſt, nec hauſtis alitur magnopere, infeſtante plurimum bilis atrioris frigore alimenti conceptacula; quæ ratio efficit, vt parum omnino aut nil fere eat in corpus; &, vt Theophraſtus annotauit, infelicibus plantis aſſimilantur, quæ ſterili ſolo plantatæ, quicquid per radices aſſumunt, abit in ſuperfluẽtes, & non in incrementum. Ariſtoteles hanc figuram concinnauit, ad lupos & ſues referens. Sunt enim lupi voraces, & vere inſatiabiles, vorant potius, quam comedunt, & dum edunt, neminem amant, imo amicos dedignantur.

EDACES. *Ad ſues & lupos.*

Spacium ab vmbilico vſque ad imum pectoris, magis quam ab imo pectore ad iugulum. Addimus nos: Color mellinus in facie, Os valde diſſectum. Dentes acuti, longi, exſerti, & firmi. Gutturis vertebra prominens, loquela grauis & debilis. Collum pingue. Coſtæ exiles, & vacuæ. Manus graciles, & tortuoſæ. Oculi obſcuri, circumcirca ſe mouentes. Vel vibrantes, circum turgentes. Vel magni, ſtantes, & ſubrubri.

BIBACIS.

Facies parua, crocea. Carnoſæ genæ, vel ſemper erubeſcentes. Spiritus fortis, velox, & ſpiſſus. Guttur aſperum, & vertebra promineus. Mamillæ dependentes à pectore amplo & macilento. Oculorum palpebræ infra prominentes. Oculi ſubrubri, humidi; vel vibrantes, tanquam ſalientes magni, ſplendentes, & humidi, & ſurſum euntes, ſubrubri, & magni.

EDACIS, & BIBACIS,

Preminentes oculi ſanguinei; vel ſurſum euntes.

SOMNOLENTI. Ad naturales cauſſas.

Diximus comitari intemperantiam, negligentiam, inertiam, & huiuſmodi ſimilia. Inter hæc ſomnolentia eſt. Somnolentos igitur dicimus, qui ita in ſoporem collabũtur, vt nil procliuius ita faciant. Huius cauſſam eſſe humiditatem frigiditatemque cerebri, inquiunt Phyſiologi. Hanc figuram Ariſtoteles & Polemon appoſuerunt: Qui habet ſuperiora maiora, adſpectum ſomniculorum. Sed corrigendus Ariſtotelicus textus ex Polemone, ὑπνώδεις, habet, pro ὑπωπιώδεις, vt diximus. Natura calidi. Caro boni habitus. Addimus nos: Caput plus nimio tumens. Oculorum veſiculæ ſupra eminentes. Venæ in brachio ita graciles & anguſtę, vt vix deprehendi viſu queãt. Ait enim Ariſtoteles libro de ſomno & vigilia: Anguſtia meatuũ, quibus à çapite refluunt ſpiritus, nullo negotio præſepitur, minuta ſiquidem: quicquid acceſſerit, quamuis puſillum, obſtipat præfarcitque, quamdiu vero is libere commeandi facultatem non nanciſcitur, perſeuerat ſopor. Ouidius ſomnum deſcribens, tumentes oculos appoſuit:

—tardaque Deus grauitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumque relabens.

SEGNIS. *Ad boues, & aſinos.*

Sequitur inertia, ſegnities, vel negligentia. Etſi à veteribus figura hæc oppoſita non eſt; tamen ne hinc inde toto hoc volumine diſperſa pereat, huc adduximus. Ariſtoteles cæterique ex bouis figura collegiſſe videntur, cuius ſegnities propria. Frons magna. Faciei color mellinus. Naſi imũ craſſum. Facieſque magna & carnoſa. Vel genæ craſſæ. Adſpectus vecors, Loquela breuis. Lingua tarda. Corpus denſis pilis piloſum. Longus & tardus inceſſus; vel breuis & tardus. Oculi valde magni. Vel tarde mobiles.

SINE CVRIS.

Frons erugata.

De ſtupidi viri figura. CAP. 22.

QVI vero deficit circa voluptates, cui nihil eſt iucundũ, nullamque inter hunc & illum cibum differentiam facit, valde alienus ab hominis natura videtur, ac ſtupidus dici poteſt, nam cum tales pauci reperiantur, nomine vacant. Si aliqua ſunt apud auctores ſigna, quæ huiuſmodi hominem ſignificare poſſint, hæc eſſe puto, nam alia apud inſenſitiuum diximus.

STVPIDI.

Oculi ſtantes, pallidi, Vel ſurſum euntes.

De temperantis viri figura. CAP. 23.

TEMPERANTIA eſt mediocritas circa voluptates & timores. Tẽperans eſt, qui ex abſtinentia voluptatis nullo dolore afficitur nec gaudet quibus nõ oportet, nec vlla alia

quam diximus re vehementer oblectatur, nec cupit magis quam decet, neque quando non decet. Affectantur temperantiam pudor, reuerẽtia, & moderatio. Sed veteres Phyſiognomones neque figuram neque temperati ſigna poſuerunt, opinantes quod homines optimæ & laudabilis naturæ, bene ſenſati & probi viri, huiuſmodi forent: Nos ne hic locus vacuus temperantiæ vacaret, ſigna quæ ponimus, ex mediocritate collegimus.

TEMPERATI, ex ſignorum mediocritate.

Medij capilli inter raros & denſos. Anhelitus temperatus. Frons media inter tranquillam & nebuloſam. Os neque extenſum, neque planum. Collum ad dextram inclinatũ. Pars, quæ vmbilicum & pudenda interiacet, & hinc ad imum pectoris, & hinc ad iugulum, æqualis. Oculorum anguli breues. Oculorum pupillæ mediocres. Oculi magni, & ſplendidi. Circulus anguſtus, niger, ſupra igneus in humidis oculis. Vel calculi ignei, albi, ſubalbicantes, pallidi, igneis admiſti, & ſanguinei in nigris oculis, vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admiſta, vt longe nigros repræſentet.

De impudentis viri figura. CAP. 24.

QVIA diximus temperantiam ſectari impudentiam, & temperantiam pudorem; poſt earum tractationem de impudẽtia dicemus. Verecundia virtus non eſt, ſiue habitus, ſed affectus quidam; ſic inuerecundia. Impudens eſt, qui turpia agendo non verecundatur, vt in moralium Nicomachicorum libris Ariſtoteles dixit. In magnis vero ait, verecundiam virtutem eſſe, & mediocritatem inter pudentiam & ſtuporem, & inuerecũdos eſſe, qui in actionibus & colloquiis vbique, & apud omnes omnia loquuntur, vtcumque euenerint. Alibi vero inuerecundiam eſſe, qui nullam de ſe exiſtimationem curat. Aliqui ſunt, qui hos affectus ad qualitates manifeſtas reducere volunt, & impudentes ſanguineos eſſe, pudentes vero phlegmaticos. Verum contrarium apparet;

nam quæ hic Phyſiognomones ſigna apponunt, non ſunt ſanguinei ſigna à medicis ſcripta, & à nobis ſuperius enarrata; experientiaque contrarium teſtatur, cum ſanguineos pudibundos videamus, & exſangues inuerecundos. Sed omnes ad ſigna proprietatum adducunt. Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius hanc figuram appoſuerunt.

IMPVDENTIS. Ad coruos, & canes.

Impudentia ad canes refertur ab auctoribus, & Canis verbo impudentibus inimicis cõuicium fieri ſolet. Apud Homerum pro graui contumelia in aduerſarium dicitur. Oppianus libro de venatione, canum impudentiam notat. Heſychius & Varinus *caninos* valde impudentes vocant. Apud Heſiodum caninus pro inuerecundo & impudentiſſimo. Canis oculum habere, inquit Pollux, apud Homerum dicitur is, qui nimio plus impudens eſt. Ariſtogiton Cydimachi filius. Canis vocabatur, propter audaciã. Cynici philoſophi dicti ſunt ab ingenio canino, impudente, audace, contumace; non priuatim, ſed publice, quem vellent, tanquam allatrantes reprehendebant. Cibum etiam in publico ſumebant, & quæuis alia in hominũ conſpectu faciebat. Athenæus aduerſus Cynicos ex Clearcho Solenſi dicebant, non frugalem & abſtinentem vitã eos exercere, ſed re vera caninam: eoſque non ſagacitate & ſenſu pollere & fide, vt canes, ſed vitia allatrandi, maledicendi, vorandi, & vitæ nuditatem diligenter imitari, & cynomia, id eſt, canina muſca; pro impudentiſſima ponitur ab Etymologo. Oculus apertus, ſplendidus. Palpebræ ſanguineæ, & craſſæ. Spatulæ ſurſum eleuatæ. Figura nõ rectus, ſed parum pronus. In motibus præceps. Corpore ſubrubeus. Colore ſanguineus. Facie rotundus. Pectore ſurſum eleuatus. Sed Polemon corrigendus ex Adamantio, nã hic παχύτης, ille vero ταχύτης habet, quæ ſunt admodum aliena. Subdunt mox: Craſſo naſo. Procaci intuitu, id eſt, qui aciem in tuam aciem dirigat, quos vulgo impudentes dicimus. Se identidẽ in altũ extollens Colore fuluo. Voce acuta. Sed ego puto mendum in textu, nam nõ φωνιὼ ὀξὶς, ſed λόφοι dicerẽ: nã capite acutos, vt ſuo loco diximus, inuerecundos teſtati ſumus. Addimus nos: Caput in verticem

protenſum, Capilli valde ruffi. Supercilia oblonga. Naſus ſtatim à fronte aduncus. Facies oblonga, vel plana. Riſus altus, vel cum tuſſi, vel cum ſpirandi difficultate. Suræ craſſeſcentes. Pectus glabrum. Pedum digiti curui, & vngues curui. Celer greſſus. Oculi igniti, vel magni, & liuidi. Vel multum prominentes. Vel ſeſe aperientes, ſicci, ſplendentes, puri luminis. Vel ſtantes ſubrubri, magni, infra ſpectantes. Vel ſtantes, ſupercilia eleuantes, & ſuſpirantes.

De verecundi viri figura. CAP. 25.

VERECVNDIA media eſt inter impudentiam & ſtuporem. Verecundus eſt, qui apparentes quaſdam de ſe exſtimationes modeſte moratur. Cocles ſatis inconſiderate verecundi ſigna cum inuerecundi confundit, & vt rem accommodet verbis, proh Dij immortales quantas ineptias fundit! Ariſtoteles, Polemon, & Adamantius hanc figuram appoſuerunt, eiſque κόσμος eſt.

VERECVNDI.

In motibus & loquela tardus. Polemonis hic defectuoſus eſt textus. Vox grauis & ſpiritus plena. Oculus hilaris, nō ſplendidus, niger, non valde apertus, nec omnino clauſus, conniuens tarde. Sed Polemon & Adamantius; Oculus charopus non ſplendidus, humidi aſpectus, & palpebras nec celeri nec tardo motu mouet, ſed mediocriter. Rubore plenus. Sed auertant lectores quæſo petream & ſalebroſam Polemonis interpretationem. Addimus nos: Corpus inclinatum. Aures rubidæ. Oculi obſcuri, humidi, iuſtæ magnitudinis, vel recte ſe claudentes, humidi, caſtigatæ magnitudinis, reſplendentes cum læui fronte.

De triſtis viri figura. CAP. 26.

CVM in hominum congreſſibus accidat vt ioco vtamur, ſunt qui exceſſu peccent, id eſt, rebus ridiculis excedant; qui

qui ſcurræ & importuni dicuntur: quia ridicula penitus affectant, & ſtudent riſum mouere, quos, quia eorum phyſiognomones non meminerint, omittimus. Sunt qui ne ipſi ridicula dicant, neque alios dicentes æquo animo patiantur; hi ruſtici, & duri dicuntur. De eiuſmodi triſtibus & agreſtibus Ariſtoteles iconem appoſuit; ſic etiam Polemon, & Adamantius, & nos alia ex his ſigna colligemus. Triſtitia ex humore melancholico proficiſcitur, vt dicunt medici, qui aliquando propter intenſum dolorem, per morbum, vel continuum ſtudium naſcitur.

TRISTES. *Ad apparentiam.*

Facies rugoſa. Sed Polemon & Adamantius, frons rugoſa. Macer, facie gracilis. Oculi confracti: nam oculorum confractiones demiſſum demonſtrant, & triſtem. In figura humilis. In motibus remiſſus. Sed Polemon & Adamantius: Mouentur, vt cogitabũdi: vbi corrigendus eſt vtriuſque textus, habet enim ὑπτίεμοι, ſed accommodandus eſt οἰπτίεμοι. Addunt iidem ſupercilia extenſa. Sed Adamantius auerſa. Palpebræ extenſæ. Addimus nos. Capilli obſcuri. Frons triſtis. Supercilia coniuncta. Gutturis vertebra prominens. Vox debilis, & deflexibilis. Spiritus denſus, altus, & agilis.

RVSTICI.

Capilli flaui, ſubalbicantes. Vox clara. Spiritus fortis, velox, & ſpiſſus. Nares patulæ. Oculi cæſij, crocei. Calculi æquales in fuluis oculis. Oculi magni, & commoti, micantes, quales iratis ſolent, & palpebris apertis patuli. Vel ſeſe claudentes cum fronte aſpera, & ſuperciliis obliquis, & palpebris duris, & concretis. Vel triſtes, aridi. Frons aſpera, & intentus obtutus cum rectis palpebris.

De amari viri figura. CAP. 27.

ARISTOTELES cæterique Græci phyſiognomones πικρῦ, id eſt, amari figuram appoſuerunt. Nos hic apponimus, quia videtur cum triſtis hominis figura maxime conuenire.

AMARI.

Facie remiſſus. Nigri coloris. Sed Polemon habet, pallidi; Adamantius ſubpallidi. Macer, quo idem caret. Sed Ariſtotelicis textus ex Polemone corrigatur, qui habet, ἰχὸς, pro ἰσχὸς. Quæ circa faciem, glabra. Facies rugoſa. Sed Adamantius, frons rugoſa. Non carnoſus. Recti crinis, & nigri. Sed id Adamantius non habet. Addunt Polemon & Adamantius; Aſpere, & ſicce intuetur. Sed corrige Polemonis textum, τραχὺ, non, ταχύ. Loqueli & anhelatio vehemens, Sed corrige Polemonem, qui habet ἐν τῷ ἀσθενεῖν, pro ἀμαίνειν, & ſuo loco repone. Manus ſæpe concutit, & fricat, & pedes velociter inſilijt. Addimus nos: Spiritus fortis, velox, & ſpiſſus; & corpus & pectus macrum.

SVSPICIOSI.

Quia ſemper cum triſtibus, infidis & timidis ſuſpicioſi conueniunt, quæ ſigna ex his colleginius, hic addimus. Vox dulcis; vel debilis, & flebilis. Gutturis vertebra prominens, oculi ſplendentes fului. Vel ſe mouentes, turbati.

A DAEMONE & *moleſtia vexati.*

Loquela placida, & collecta, pupillarum orbes inæquales & nubes cærulea, viridis, & diſcolor fronti inſidens. Vel triſtes aridi oculi.

De iucundi viri figura. CAP. 28.

FACETIA eſt in congreſſibus moderatio quædam dicendi & audiendi ea, quæ oportet, ſicut oportet. Vrbani & dextri hominis eſt ea audire & dicere, quę probo ingenuo viro conueniunt. In ridiculis verborum obſcenitas riſum facit; in his obſcenitatis ſuſpicio tantum: vnde & iucundi ſunt. Phyſici hanc naturam à ſanguine & ſpirituum claritate proficiſci dixerunt, alij à priuatione humoris melancholici, alij à pauca conſideratione; vnde ſtulti. Ariſtoteles, Polemon & Adamantius hanc figuram ponunt, & εὐθύμους vocant. Cocles

ſatis inepte hoc caput ornato adſcribit, & dum à vero ſenſu diſtorquet verba, conculcat & peruertit omnia.

IVCVNDI. Adcomplexiones.

✠ Frons magna, carnoſa, & lenis. Sed Polemon & Adamantius, frons plana, & tota facies carnoſior. Quæ circa oculos, humiliora, vt facies ſomniculoſa videatur. Neque intenſe adſpiciens, neque remiſſe. Sed Polemon, & Adamantius Oculi humidi, ſplendentes, ſicut adſpicientes. At Adamantius habet, non adſpicientes. In motibus tardus. Figura, & mos qui eſt in facie, non præceps, ſed bonus videtur. Inſuper addunt: vox blanda. Addimus nos: Frons hilaris. Vultus iucundus. Metaphrenum placide teres.

De arrogantis viri figura. CAP. 29.

NVNC de veracitate. Verax medius eſt inter arrogātem & diſſimulatorem. Dicamus primo de arroganti. Arrogans is eſt, qui illuſtria quædam, quæ vel non habet, vel maiora quam habeat, fingit, ac ſibi vendicat; nam qui maiora quā habet fingit, quia mendacio gaudet; prauus eſt, vel potius vanus; minus autem, ſi gloriæ aut honoris cauſſa id faciat, Alibi hos Ariſtoteles iactabundos vocat.

ARROGANTES.

Guttur aſperum. Riſus cum irriſione.

IACTABVNDI.

Collum craſſum, & longum. Pedum digiti longi graciles.

VANI & ſublimia cogitantes. Adaues.

Inferius labrum ſupereminens. Acuta vox cum clangore, Guttur aſperum, & vertebra prominens. Metaphrenum piloſum. Oculi claudentes, ſurſum abeuntes, & ſtantes ſubfluidi.

De ſimulatoris viri figura. CAP. 30.

ALTERVM extremum diſſimulatio eſt. Diſſimulator eſt, quæ ſibi inſunt, vel negat, vel diminuit. Interdum diſſimulatores elegantes ſunt, quum non quęſtus gratia id faciant, ſed vt euitent importunitatem, ac faſtum: atque hi illuſtria & clara ſolent recuſare, vt Socrates faciebat. Sed qui parua & manifeſta diſſimulat, verſute glorioſi dicuntur, & contemnendi ſunt, Ariſtoteles, & ab eo Polemon & Adamantius hanc figuram concinnarunt ſimulatoris, ſiue τὸ εἴρωνς.

SIMVLATORES. Ad ſimiam & apparentiam.

Quæ circa faciem, pinguia. Quæ circa oculos, rugoſa. Facies ſomniculoſa, de more videtur. Addunt inſuper ſequaces: Adſpectu eleganti, voce remiſſa, inceſſu bene verſatili, moueturque continuo motu. Addimus nos, ſupercilia ad tempora inflexa. Ambulantes modo cito, modo tardo ingreſſu. Oculi ſplendentes, concaui, & parui.

De mendacis viri figura. CAP. 31.

DIXIMVS de iis, qui mentiuntur, ea affirmando quæ ipſis non ſunt; ſic de iis qui abſcondunt quæ ipſis inſunt. Nunc vero de mendacibus quorum ingens numerus.

MENDACES.

Facies carnoſa. Naſus in medio latus, declinans ad ſummitatem. Bucca riſibilis, vel riſus cum deriſione. Loquela velox, & gracilis. Vel è naribus efflata. Gibboſitas. Supercilia inclinata deorſum, & intuentur quaſi latenter. Cilia inferius arcuata, vel ad vnam partem. Oculi ridentes, hilares. Vel calculi cærulei, & flaui, æqui diſtantes circa pupillam, adinuicem currentes in oculis variis.

De veracis viri figura. CAP. 32.

VERAX is eſt, qui tam verbis, quam re,ea ipſa quæ ipſis inſunt, neque maiora neque minora eſſe confitetur, & tam vita, quam verbis verax eſt; ſed non de eo intelligi volumus, qui in pactionibus verum dicit, (id enim eſt alterius virtutis) ſed de eo, qui propterea verum dicit, quia talis ex habitu eſt, & merito probus eſt, & ſi vbi nil refert, verum dicit, multo magis vbi refert, id faciet. Nemo huiuſmodi figuræ meminit.

VERACES.

Facies mediocris, in genis & temporibus ad pinguedinem vergens. Vox media inter grauem & acutam.

De adulatoris viri figura. CAP. 33.

IN congreſſionibus quoque, conuictu, ſermonum & negotiorum communitate,in alij placidi ſunt & obſequioſi,alij omnia in gratiam laudãt,nullaque in re aduerſantur, ſed minime moleſtos ſe eſſe exiſtimant oportere iis,quibus cum habent conſuetudinem. Sed qui id agit nulla alia de cauſſa, niſi vt iucundus ſit; placidus & obſequioſus eſt; ſi vt emolumentum aliquod adipiſcatur, adulator. Huiuſmodi antiquiores non meminere.

OBSEQVIOSI. Faciles.

Oculi ſe claudentes,recti,iuſtæ magnitudinis ſplendentes in læui fronte humidi. Vel non conniuentes, placide intuentes, humidi.

ADVLATORES.

Facies parua,Frons ſerena,exporrecta,ambulantes corporibus circumtorquentes ſe, & inclinantes. Oculi varij parui.

De moleſti viri figura. CAP. 34.

ALII ſunt è contrario,qui omnibus aduerſantur,nullamque ſibi habendam rationem putant ne moleſti ſint;qui

moroſi, & litigioſi nuncupantur; quorum habitus, vt ſuperior vituperabilis eſt.

MOLESTI.

Frons tetra. Oculi deorſum verſi, ſupplices. Breui, ac celeri paſſu ambulantes.

PERTINACES.

Caput ſatis protenſum. Frons alta. Nares patulæ. Collum firmum & immobile, vel craſſum & longum.

LITIGIOSI.

Frons lenis. Facies plana.

IMPORTVNI.

Facies canoſa. Lingua velox.

De inuidi viri figura.

SEQVI deberet grauis viri figura, quæ inter iam dicta duo extrema, media erat; ſed quia illius ſigna maiores noſtri non appoſuerunt, omiſimus. Sequitur indignatio; ſed prius de inuidentia & moleuolentia, illius extremis, dicemus, quæ ſub vituperationem cadunt, Inuidus eſt, qui triſtatur, quum quempiam omnino, ſiue dignum, ſiue indignum, bene agere viderit. Hanc figuram Polemon appoſuit.

I N V I D I. *Ad canes.*

Terreſtris herinaceus inter animalia inuida cenſetur ab Æliano. Statim enim vt capitur, vrina ſua reddita tergus ſuũ conſpergit, cuius vi perfuſum, corrumpitur, & quod futurum erat ad multa vtile, inutile redditur; ſic de ſtellione, lynce, rubeta, & cæteris dixit antiquitas, ſed mihi viles, & aniles perſuaſiones videntur; nam potius metu, cum capiendus eſt, herinaceus vrinam reddere videtur. Potius canis verè inuidus videtur. Qui ſiniſtra dextris maiora habuerint. Quibus ſupercilia ad genas dimittuntur. Addimus nos: Facies plana. Aures

oblongæ,& anguſtæ. Genæ graciles. Vel craſſæ,ab oculis diſtantes.Faciei color ſubliuidus. Os cauum.Dentes longi,acuti, rari, fortes. Vox dulcis. Loquela acuta,& debilis. Metaphrenum valde curuum,& humeri ad pectus cõtracti, & corpus effractum. Vlnæ, quæ ad genua non perueniant, ſed cogant caput occurrere manibus. Oculi caui, exigui. Vel ſurſum euntes pallidi.

INVIDI figura ab effectu, ab Ouidio deſcripta:

—paſſuque incedit inerti:
Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nuſquam recta acies; liuent rubigine dentes;
Riſus abeſt, niſi quem viſi fecere dolores.

De impij viri figura. CAP. 35.

INVIDO par eſt impius,ſiue maleuolus; quippe qui lætatur,quod quis male agat,ſiue dignus,ſiue indignus ſit.

IMPII.

Tempora caua. Supercilia coniuncta, piloſaque. Oris vaſta diſſectio. Dentes longi,acuti,rari,fortes. Oculi concaui, parui. Vel magni & commoti, micantes, iracundis ſimiles, palpebris apertis patuli. Vel ſurſum euntes,pallidi, vel deorſum euntes, ſupplices. Vel vibrantes, circumturgentes. Vel ſplendentes,parui, concaui.

MALEVOLI.

Vlnæ breuiores, quæ ad genua non perueniant, ſed inter edendum cogant caput occurrere manibus. Celeri & breui greſſu ambulantes.

De miſericordis viri figura. CAP. 36.

INTER extrema iam dicta, vituperatione digna, mediũ eſt indignatio, Eſt autem indignatio quædam ægrimonia de

bonis,quæ indigno alicui aliquo pacto eueniunt;eademq; eſt contriſtatio, ſi quem viderit indigne malis afflictatum. Si ad temperaturam referre licet,videntur complexione temperari miſericordes eſſe, cuius iconem Ariſtoteles appoſuit; qui miſericordes dicit ſapientes eſſe,timidos, & ornatos.

MISERICORDES.

Pulchri. Albicolores. Habentes oculos pingues,& nares ſurſum diſtantes, & ſemper plorant. Amatores mulierum. Genitores feminarum. Et circa mores in amorem propenſi. Semper memores.Ingenioſi,& callidi. Addimus nos: Supercilia in rectum extenſa.Oculi ridibundi,humidi,palpebræ remiſſæ. Frons longa,ad tempora vtrimq; producta,vel triſtis; & ſupercilia compreſſa,& frons demiſſa,& auſtera.

INDIGNABVNDI.

Vox grauis in principio,in fine acuta. Vel acuta,& intenſa. Dentes mixti,lati,ſtricti, rari,ſpiſſi.

De iniurioſi viri figura. CAP. 39.

SVESSANVS hic increpat Græcanicarum literarum imperitos,qui præſens caput iniuriarum amatoribus inſcripſerunt, cum potius munerum amatoribus inſcribere debuiſſent;cum ipſe hic,& vniuerſo hoc libro,Græcarum literarum imperitia,omnia diſtorqueat, dilaniet, & conculcet: nec aduertit ſigna, quæ amatori iniuriarum competunt, eſſe iam iracundi, impetuoſi,& fere callidi hominis. Sed Græcus Ariſtotelicus textus corruptus eſt, & ſigna quæ ſparſim toto opere iniuriarum amatori adſcripta ſunt, hic in vnam figuram Ariſtoteles & Polemon collegerunt.

INIVRII. Ad canes.

Superius labrum eleuatum. Forma præceps, ſiue proteruus, & ſemerarius. Addimus nos, collum erectum. Ceruix craſſa vel aſpera,& vertebra eius ſupereminės. Facies oblonga.Loquela grauis,& debilis. Tardo greſſu ambulantes, manentes in viis,& circumcirca adſpicientes.Æquales calculi in fuluis oculis.

De talorum amatoris viri figura. CAP. 40.

FIGVRAS appoſuit Ariſtoteles in ſuis Phyſiognomonicis amatoris talorum, gloriæ, & ſaltationis. Sed temporis iniuria exciderunt, ſolum tituli, ſiue capita remanſerunt, non ſigna. Sed Polem. & Adaman. qui optime Ariſtotelem deſcripſerunt, & paraphraſibus ornarunt, quum poſteriores fuerint, minus temporum iniurias ſenſerunt. Sed Polemon φιλόκαμος, Adamantius φιλόκυβος habet. Si Ariſtoteles priſtino candori reſtituetur. in Polemone cum figura lucricupidi implicitum eſt. Sed Ariſtoteles habet amatores talorum, vt etiam Adamantius. Sed Polemon φιλόκωμος vel φιλόκαμος. nam κόμος, aleæ ludus eſt, & κώμη ebrietatis & intemperantiæ feſtum, vel procacium iuuenum contubernium, ſiue κωμικὸς, dicax, quod mihi valde arridet, quum huiuſmodi ſigna quæ afferunt, callidi viri ſint.

AMATORIS talorum.

Denſi capilli, erecti, & nigri. Denſa barba, & hirſuta tempora. Sed Polemon pro erectis capillis, recti menti dixit; ob id textus corrigendus. Oculus pinguis, ſplendidus, & lucidus. Hæc figura, inquit Adamantius, eſt amatoris talorum, choreç, & vini. Sed corrigendus eſt Adamantij textus ex Polemone. Addimus: Oculi ſurſum euntes, magni, ſubrubri.

AMATORES venationis. Ad canes.

Libitum eſt, ne ſigna hæc amatoris venationum ferarumqueue diſpereant, hic addere. Lumbi teretes, longi. Oculi ſurſum euntes, magni, & ſubrubri.

De loquacis viri figura. CAP. 41.

SI iam prope finem non eſſem, profecto à ſuſcepto opere deſtitiſſem, ita me deprauationes, mutilationes, & monſtruoſæ ſcriptorum deterrent interpretationes, vt vix verſum reperiam, in quo non tot errores, quot verba ſint. Ariſtotelicus textus, qui ſomnolenti figuram habet, intra ſe implicitam habet dicacis figuram, vt admonet nos Polemonis textus, qui

ſeparatum habet caput, & ſigna etiam diuerſa ſunt: nam quæ ſomnolenti, nullo pacto dicacis ſunt.

LOQVACIS. Ad aues, & ranas.

Ranis ab auctoribus tribuitur loquacitas, aſſidue enim obganniunt, & odioſam illam cantionem iterant ſine fine. Forma pulchri. Piloſi circa ventrẽ. Addit Polemon, ſuperiora maiora habentes. Aures magnæ, & arrectæ. Naſus rectus, vel in medio latus, declinans ad ſummitatem. Genæ oblongæ. Color faciei mellinus. Anhelantes, ceu curſu defatigati. Mentum oblongum. Guttur aſperum. Manus graciles, & tortuoſæ. digiti longi, graciles, Coſtæ tumidæ.

STVLTILOQVI. Ad aues.

Genæ oblongæ. Os exſertum. Coſtæ prætumidæ. Oculi ſurſum euntes, ſubrubri, magni.

SONORI. Ad aues.

Collum gracile, & longum.

CLAMOSI. Ad canes.

Superius labrum & gingiuæ prominentes.

ELOQVENTES.

Vox grauis & ſonora.

De inefficacis & efficacis viri figura. CAP. 42.

NVNC inefficacis & efficacis viri figuram, quam ex Ariſtotele aliiſque collegimus, in negotiis peragendis, apponemus.

INEFFICACES.

Corpore parui, ſiccis carnibus, & colore calidum innuente præditi. Vel magni corpore, carne humida, & colore humidum innuente. Vel breui greſſu ambulantes; vel breui, & tardo, vel breui, & celeri.

EFFICACES.

Corpore parui, humidis carnibus, & colore humidum innuente prædití. Vel corpore magni, & duribus carnibus, & colore ſiccum innuente. Vel mediocri corpore, carne, & colore temperaturam bonam innuente. Vel ambulantes longo greſſu, vel longo, & tardo, vel longo & celeri, vel celeri. Oculi tarde ſe mouentes.

PRÆCIPITES, calidi.

Corpore parui. Caput valde paruum. Capillorum color flauus rubeus. Lingua velox. Carnis color flauus rubeus. Lingua velox. Carnis color rubeus. Ambulantes celeri greſſu. Oculi ſplendentes cæſij, ſanguinei, vel ſplendentes torue intuentes.

CIRCVMSPECTI in operibus.

Facies macilenta.

SOLICITI.

Facies macilenta. Oculi aperti, obſcuri, humidi vel non conniuentes, humidi, placide intuentes.

LABORIOSI.

Facies oſſea.

De fatui improbi viri figura. CAP. 43.

IAM figuras hominũ vitioſorum virtuoſorumque deſcripſimus; reliquum eſt prius quam operi coronidem imponamus, de ea virtute ſermonem habere, quæ virtutes omnes excellit, & de eo vitio, quod vitiuũ omne ſuperat, immo eſt vitiorum omnium ſentina, *ferinum* dictum, vel *belluinum*. De hoc prius ſermonem habebimus. Ferinum hoc vitium, cum in hominibus præualet, homines feris ſimiles efficit. Sed vt melius quæ dicamus, percipiantur, ſcitote, quod homo locatus eſt à ſummo Deo in confinio ſupremarum intelligentiarum & brutorum, nam ob intellectum illis aſſimilatur; ob ſenſum belluis

Si vitiis imbutus, non belluis ſimilis (quæ vitia fugiendi electione carent) erit, ſed brutis peior; & hic non homo, ſed ferinus, & belluinus dicitur: vt qui omni abdicata ratione humanis carnibus veſcatur, cum filiis coëat, filios trucidet, eoſque parentibus eſui apponat, vt Thyeſtes, Tantali, & Atrei. Antiqui Phyſiognomones, hos *ſtultos fatuos* vocant, ſigna ſimul colligentes ſtultitiæ, malitiæ, & agreſtitatis. Inquiunt enim: Quemadmodum feræ eiuſdem generis aliæ cicures, aliæ agreſtes ſunt. Cicures mitiorum placidorumq; ſunt; agreſtes aſperiorum, peiorumq; vt in capris ſilueſtribus, ouibus, equis, aſinis, & cæteris eiuſmodi animalibus videre licet; ita etiam in hominibus diſtinguere licet, vt cum mores ſigna ſequantur, ſingula ſigna iuxta huiuſmodi diſcrimen apponantur. Nam alij homines ſigna hæc ferociora, agreſtiora, vehementioraque habent, alij mitiora vrbanioraque. Signorum diſcrimina in læuitate & aſperitate, mollitie & duritie, ſiccitate & humiditate diſtinguere oportet, & ex iis agreſtes & mites mores, iniuſtitiam & iuſtitiam, temperantiam & incontinentiam agnoſcemus, vt ex hominibus, qui agreſtes, vel qui vrbaniores fuerint, agnoſcamus. Hæc ex Polemonis & Adamantij verbis, vt potuimus, interpretati ſumus. Nunc ſigna fatui improbi, id eſt, agreſtis & peſſimi hominis apponemus, eumque ad vrſos, vel ſi quæ ſunt ſæuiora, peſſimaque animalia, referemus. Vrſos enim fatuos, aſtutos, ſæuos, perniciosos, perfidos, & fraudulentos eſſe ſcribunt, & feritate cæteras beſtias ſuperare, Philoſtratus ſcribit. Ouidius;

Quid niſi pondus iners, ſtolidæque ferocia mentis?

Vtcumque manſuefacto (quod valde malignum & fraudulentum ſit animal, & ſubinde ad ingenium redeat) minime fidendum eſt, quod miſerabiles ſæpe caſus oſtenderunt.

FATVI IMPROBI. Ad vrſos.

Capilli rigidi: Sed Polemon id non habet. Caput durum, & acuminatum. Sed Adamantius anguſtum, & acutum habet, & melius. Aures magnitudine nimia, & ſubflaccidæ. Ceruix, & collum rotundum. Tali acuti. Sed Adamantius id non habet, & puto mendum in Polemone, cum ſuo loco de

pedibus loquatur. Frons dura & aſpera, nec tale Adamantius habet. Oculi obſcuri, parui, ſicci, concaui, profluentes, intente aciem dirigentes Malæ anguſtæ, oblongæque. Mentum longum. Sed ego paruum puto, ad ſerpentes relatum. Os loquax, longum, apertum, vt quaſi bifida facies videatur. Incuruus. Ventricoſus. Craſſis lacertis. Pedum manuumque extrema (Polemon habet articuli) oblonga pinguia, & dura. Colore ſubpallidus, vt excitatus à ſomno & crapula videatur. Vox balans, turpis, puſilla, & ferox. Sed Adamantius non habet, Turpis.

FERINI Ad feras.

Capilli denſi. Rufus plus nimio capillorum color. Genæ piloſæ. Dorſum piloſum. Humeri eleuati. Pedes breues, & pingues. Vngues curui, anguſti, & longi, vel carnoſi. Digiti breues, & craſſi. Oculi cæſij, crocei. Supercilia concreta, coniuncta.

PESSIMI MORIS.

Naſus ad faciem obliquus. Facies deformis, vel parua, & crocea. Imberbis. Loquela ſubflaccida. Humeri extenuati, & acuti verticis. Magni oculi, & commoti micantes, adſpicienteſque vt irati ſolent, palpebris reſeratis ſubalbicantes & circa hos calculi crocei, igneis admiſti, cum aliis cæſiis. Vel non ignei, calculi rotundi, ſed ignea grana quadrangulari forma inſtar ignis ſublucentia, & præter hæc calculi pallidi igneis permiſti, & alij cæſij, & circuli ſanguinei & cærulei pupillam ambientes. Vel oculi ſplendentes, nigri, ſubridentes, vel ſplendentes, & iis funiculus imminet, & cilia aſpera, & palpebræ erectæ, & aſpectus trux, & amarus; vel oculi ſe mouentes, parui, cum palpebris mobilibus. Vel ridentes, ſicci, ſub adſpicientes.

NEFARII.

Pupillarum orbes inæquales. vel pupillarum orbes eodem modo circum currentes. Vel conuerſi, coniunctim ſe mouentes, Vel orbes maculoſi, nigris maculis, & rubidis.

De heroici viri figura. CAP. 44.

NVNC de virtute ea dicemus, quæ virtutum omnium cumulus dicitur, quæ ſupra nos eſt; heroicam dicunt, & diuinam. Hæc maxime opponitur vitio, quod ſupra diximus. Hæc virtus, quum humanam naturam noſtram & conditionem excellat, efficit homines, in quib. reperitur, fere diuinis intelligentiis ſimiles, nam homo, quum tantarum virtutum plenus eſt, videtur humanitatem ſuperare; ſed non poteſt intelligentiis vel angelis ſimilis dici, quos morales virtutes non decent, quum morales virtutes omnes excedant. Sed dicitur *Heros*, vel *ſemidius*, vt antiquis temporib. præfulſit Mercurius, Hercules, cæterique. Et Homerus introducit Priamum de Hectore loquentem, eo quod valde erat bonus:

—non hominis mortalis filius ille
Eſſe videbatur, ſed magna è ſtirpe Deorum.

Et Lacones, quum aliquem valde admirantur; Diuinus, inquiunt, vir eſt. Vtriq; inter homines rari ſunt; illi inter Barbaros reperiri poſſunt. Inter Heroas tu ſolus, vt nitidiſſimus ſol, hoc noſtro æuo refulges, Princeps Illuſtriſſime: ſumma ſiquidem in te naturæ adſpirantis dona ſuperi adeo cumulate contulerunt, vt enim apta membrorum corporis compoſitione oculos allicis; ita animi virtute rara modulatione reſpondes. Et ſi vero ſingulis capitibus de tui corporis partibus peculiarem ſermonem habuimus; Iubet tamen vna omnes recenſere, vt ſigna omnia, & virtutes videantur, quæ heroa hũc formãt, & effigies moreſq; tui ſemper per hominũ ora currãt, volitentq;. Radiat primo in tuæ frontis intuitu ſupra mortale decus admirabilis ſplendor, regia quadã maieſtate præfulgẽs, qui virtuoſos omnes allicit, ita reprobos quoq; deterret; quem neſcio vel à regali proſapia Ludouici duodecimi, Franciæ Regis, aui tui, quẽ ore & animo refers, vel ab Eſtenſium ſanguine Principũ & Imperatorũ fæcundo, poſſides; vel à Deo fortaſſe datũ, qui id tantũ ei largitur, quẽ à cæteris ſeiungere vult, ac ſui fauoris priuilegia ſecum ferre. Hic nec ſcribi verbi, nec depingi valet penicillo, ſed ſolũ oculorum & mentis obtutu cõſideratur. Similem formam habuiſſe Demetriũ memorant hiſtoriæ Plutarchi, nam gratiã ſimul & terrorẽ, grauitatẽ ſimul

& manſuetudinẽ præſe ferre videbatur, vt ſculptorum aut pictorũ nemo ſimilem vnquam potuerit effingere. Memini, cũ Romæ eſſem, multoties tuam effigiem coloribus effictam vidiſſe, ſed nunquã, quæ veram demonſtraret: nã etſi lineamenta & colores recte exprimerent; regiam tamen hanc dignitatem, quã memoro, minime exprimere valuerũt. Huiuſmodi ſplendor, regiam hanc dignitatem præ ſe ferens, magnificentiam præmonſtrat tuã magnitudinẽ, animi dignitatem, virtutes tã egregias & præſtãtes, vt digniori & illuſtriori loco non poterant locari. Caſtigatæ magnitudinis caput eſt, vel paulo maius intra menſũ, rotunditatis compreſſæ, ante & pone prominẽs, iuſtæ magnitudinis ceruice ſuffultũ, cuius forma alia eſſe non potuit, cum arx & regia futura eſſet memoriæ, & intellectus, prudẽtiæ, & perſpicaciæ ſingularis tuę. Frõs quadrata magnitudinis metas nõ præterit, media inter trãquillã & nebuloſã, ex qua lucidiſſime trãſparet animi fortitudo, virilitas, iuſtitia, & ſeueritas. vbi alteram altera ſuperare nititur; & in hoc prępclaro inſigniũ virtutũ certamine, vnaquęq; ſe ipsã ſuperãs, animũ tuum omni earũ pompa & multiplici decore explent. Micant ſub fronte oculi magni, ſplendentes, lucidi, ſublimes, vt illi Socratis, cærulei coloris, acuti viſus, humiliter ſuperbi obtutus, quibus veluti diuini fulgoris vis quædam ineſt; quos ſi quis acrius contueri velit, vultum ſubmittere cogitur, vti de Auguſto legitur. In his reſidet animoſitas, manſuetudo, clementia, temperantia, comitas, regaleſq; mores. Aures exſculptæ, extãtes, quadratæ, mediocriter magnæ, auditus arguti: Adulationibus, iniuriarum ſuſurris, inhoneſtiſque locutionib. clauſum animum demonſtrãt. Labia delicata, colorata, in ore maiori, moderatæ vocis, modici riſus, grauis ſermonis, ac deniq; nemini iniuria, optimi cõſilij, modeſtiæ, & vrbanitatis ſedem oſtendũt. Capillorum color ſubflauus carnis color candidus rubore perfuſus, lõge alius ab eo quẽ Cicero ſeruilẽ vocat, & Piſoni obiicit, optimã oſtẽdit corporis temperiẽ, & ex ea perfectã animi compoſitionẽ, tã, inquã, perfectam, vt ſi maius eſſe velles nõ poſſes. Memini, Illuſtr. Princeps, te in conuiualib. colloquiis, multis & probabilibus rationibus cõprobaſ-

ſe, hominem ad bonitatẽ ita propenſum, maximo labore multiſque ſtimulis opus eſſe vt ad improbitates & maleficia impellatur; & conuictus multis argumentis, dixiſti: Quod dico verum eſt; ſed vt ſentio demonſtrare non valeo: cum alienos animos tui menſura metieris. Manus amplæ, ſemper patulæ. Digiti longi, graciles, & retro conuerſi, liberalitatis ſimulacrum oſtendunt. Etſi importunus chitagræ rigor eas deformarit; diſtorſerintque eius vis, tamen eas incuruare non valuit, vt in manibus omnium fere noſtri æui principum videre licet. Hæ pauperum ſunt alimentum, miſerorum leuamen, pietatis & miſericordiæ effectus, principum vituperium, auaritiæ terror, quæ fugit celaturque, vbi tua munera & munificentiæ apparent. In pectoris & humerorum latitudine viſitur corporis robur, animus virilis, intrepidus, & inuictus, natus ad clara ingentiaque facinora; ſtatura iuſta, & proportioni reſpondens. Ingreſſus tardus, grauis, & magnificus oſtendit te omnibus actionibus iuſtum, magnificum, & regalem.

NÆVI, vel ſigna, in facie apparentia, in qua corporis parte reperiantur præſagiri. CAP. 45.

NON alienum à noſtro propoſito duximus hic aliquà de næuis inſerere, ſiue de ſignis, quæ in facie apparent, & in qua abdita corporis parte correſpondeant, quippe non inutile & iniucundũ hoc indicaui, quod ſi falſum expertus eſſem, fortaſſe aliis tradere deſtitiſſem. Aliqua de his à veteribus ſcriptoribus deſcribuntur; ſed inter ſe varia & repugnantia, nec experientiæ reſpondentia. Aſtrologi faciei partes planetis diſtribuunt, oculos luminaribus, naſum Veneri, cæteras cæteris; & hoc ſignare corporis partes eas ſub ſignis, quibus dominantur, conſtitutas, quæ & ſi veritatem aliquam ſubolere videntur; falſa tamen & vana comperimus. Inter quos Hali Abhetragel Arabs aliqua ſcripſit, vt & Melampus Græcus; aliqua etiã circumferuntur ſub nomine Merlini Brittannici, ſed manuenſiũ erroribus adeo deprauata, vt nil lucis ex eis nanciſci potuerimus; & quotquot videre contigit, vanos omnes & fallaces comperimus. Tandem ad experientiam nos contulimus, humana corpora obſeruantes, vt qui ſingulares næuos in faciem,

ciem, & qui plurimos haberent, in quibus corporis partibus reſponderent, animaduerteremus: quod ita vt potuimus accommodauimus. Conſiderauimus iam quandam eſſe proportionem inter faciei & totius corporis partes, & ſibi inuicem reſpondere vt quantitate & qualitate, ſic etiam ſignis. Naſum vidimus præputio reſpondere, vt quibus longus, obſus, breuis, vel acutus eſſet, eadem & mutonis forma eſſet. ſic etiam nares teſticulis, labia & oris ſciſſio naturæ oſtij liminibus reſpondent; facies imo ventri & natibus, vt quibus carnoſe, & corpulenta, tenuis, vel ſtr.̄oſa eſſet, eaſdem ſimiles habere contingat; collum cum cruribus & brachiis eandem ſubeunt rationem; aures coſtis, oculos ano: vt ita pars in facie, quæ huiuſmodi ſignis imprimeretur, & corporis partes, quæ illis correſpondent, iiſdem etiam ſignarentur. ſed ad rem accedamus. Hali Abhenragel libro de iudiciis ait: Si in fronte næuus fuerit, alium etiam in pectore futurum iudica. ſed de qua frontis parte loquatur, non dicit. Merlinus medium dextræ partis ſignat, & dexteram pectoris: partem ſignare dicit, vt ſiniſtram. Ego in ſuprema frontis parte affirmarem, ſuper oculos. nam ſupremam frontis partem, ſupremam pectoris poſſidere æquum eſt; & id magis veritati conſonum reperi. Quod ſi alter paulo ſub eo fuerit, videlicet in medio latitudinis; & alter ſub mammis erit. Merlinus paulo inferius ſignet, quod puto accidiſſe ex manuenſium errore; ſi in dextra parte ad aures accedat, in latere erit; ſi in ſiniſtra, in humeris è regione pectoris. Quod ſi alter plus ſuperciliis accedit; in imo ventre alterum præfigurat; vt ſi videlicet cilium attigerit, in pectine erit. Sed Hali in pectore tuto eſſe dixit. Oſtendit autem experientia in imo ventre eſſe. Quod ſi in ſiniſtra parte circa aures erit, in natibus ſignabitur. Sed qui in aluo ſignatus erit, Melampus Græcus ait gulonem, & voracem ſignificare. Si vero inter cilium, & ſupercilium; ſimiliter: & inter vmbilicum, & virilia. Hali dixit reperiri alterum, ego autem in imo pectine. Nunc de naſo loquemur, qui, vt diximus, ſcroto reſpondet. vnde ſi in frontis radice, vt in cauitate illa naſi,

fuerit næuus, & in perpetuo alter erit. Ob id Hali, ſi in fronte apparebit, etiam in teſtibus videbitur. ſed non explicauit in qua frontis parte, ſed intelligendum in ima fronte, in principio naſi. In naſi ſummitate alterum in præputio præfigurat. Hali dicit, ſi in nare næuum vel ſignum qui habuerit, & in genitali, ſcilicet in glandis circuitu, habebit, & in ſiniſtro pectore, & in latere etiam. Sed per nares, naſi ſummum intelligere voluit, quod ex Arabica interpretatione vertens quis facile, errare potuit. Melampus: Si in naſo, vel in oculo conſpectus næuus fuerit, ad Venerea propenſus plus nimio feretur. Quod ſi feminæ in naſo oblique ſteterit, etiam in abditis habebit, & inexplebilis erit coitus. In naribus næuus, in teſticulis næuum ſignat; ſunt in fine naſi nares, in fine ſcroti teſtes. Hali: ſi in aure fuerit, ei in femore idem ſortietur. Ego aures brachiis reſpondere dicerem, & femoribus; & ſi circa tempora, in ſpatulis ſignat. At ſi ſub naribus alius conſpicuus erit, in vlnis inter cubitum & humeros habere teſtatur Hali. Sed ego non vere ſub naribus dicerem, ſed è regione interſtitij oris & naſi, circa aures. Hæc enim regione brachia ſignat, & vlnas. In tibiis vero feminæ conſpiciatur, in naturæ oſtij limine alius reperietur; dicit Hali. In hominibus teſticulos ſignati comperi, ſed Gulones, & Cænipetas eſſe teſtantur, inquit Melampus. E regione vero oris maxillam verſus, monſtrat alterum in cinctura. Genæ natibus reſpondent. Si in gena dextræ partis erit næuus ſub oculis, in natibus erit; in ſiniſtra, ſub renibus; ſemper enim ſiniſtra pars dorſum ſignificat. Mentum, quia pars ima faciei eſt, imæ pedum parti reſpondet; ob id mentum pedes oſtendit, Pars circa aures femora oſtendit. Hali vero: In mento vnus; alter in lienis parte erit. Sed in liene, vel ſub aluo indicat valetudinarium. Melampus: Collum cum cruribus eandem ſubit correſpondentiam, ſic etiam brachia, & pedes, Hali: ſi vero in gula apparuerit, & in dextro pectoris latere erit alter. At Melampus ait, vbi deſinit venter, Hali etiam inquit: In manibus vero vnus alterum in genitali indicat, ſed næuus in manibus viro-

rum mulierumque in ſobole fœcundos dicit, ſed femina feminas, vir viros generabit. In ſuperiori vero parte, qua cor ſitum eſt, næuus in mare, vel in pupilla in femina, facinoroſum indicat. In feminæ dextro genu næuus, probitatis ſignum; in ſiniſtro, fæcunditatis. Sciendum præterea in dextra corporis parte ſigna probari, contrarium in ſiniſtra.

FINIS.

IN IO. BAPTISTÆ

PORTÆ NEAPOLITANI HVMANA PHYSIOGNOMONIA LIBROS IV. Rerum & verborum Index locupletiſſ.

A

Accipitres ad aucupium idonei qui 4
Achilles graui fuit aſpectu 131. fuit ore venuſto 149. pectoroſus fuit 228. magna vi brachiorum præditus 237. criſpatus fuit 65. Agamemnoni oculos caninos & ceruinum cor exprobrat. 309
Achillis color flaui-rubeus fuit 79
Ακρογένειοι acuti menti 198
Actiolinus Patauinorum tyrannus atroci pallore, vipereiſque oculis fuit 156 eius flagitia, ibidem eiuſdem imago 95
Acutæ vocis ſonus arteria 186
Adamantius correctus 57 62. 97.
Adamantij textus corrigendus 225. corrigendus ex Polemone 189. 364
Adoleſcentes circa annum 14. vocem aſperiorem reddere incipiunt 195
Aduncus naſus, vide Naſus. 1
Ægrotantium vox cur acuta 188
Ægyptij ſapientes 23
Ægyptij hominem deſignaturi, qui ſceleſtum ſuum ac malignum occultet animum, ne à ſuis noſcatur, pardalim pingunt 47. Anubim canino capite pingebant 51. hominem imprudentem deſignare volentes, ranam pingunt 308
Ægyptij hominis ſtatum conditionemq; innuere volentes, lumbum aut ſpinæ dorſi oſſa pingunt 223

Ægyptij patens aliquid ſignificare volentes, leporem pingebant 328
Æneas ruffo colore fuit 157. ſuæ patriæ proditor ibid.
Æſopus tumenti & proaulo labro fuit 156
Æthalides 6. Mercurij filius putatus ibid.
Affectio heroica quæ Phauorino 17
Afri in Venerem procliues 23
Agamemnon corpore magno, membriſque teretibus, fuitque prudens & nobilis 276
Ageſilaus parua fuit ſtatura 272
Aiax ad inſaniam ex atra bile redactus 17
Aiax Telamonius criſpatus extitit, ideoque in hoſtes audax 65. capillis nigris fuit, maximeque melancholicus 75. clara voce fuit 175. magna ſtatura fuit 273
Aiax πέλωρος τεῖχος Ἀχαιῶν excelſus Græcorum murus ab Homero deſcriptus 274
Aiax Oileus corpore quadrato fuit 279
αἴαντος γέλως 180
Αἰγωπὲς 307
Αἱματώδεις, oculi ſanguinei 308
Alberti verſio reprehenſa 112
Albus color libidinis nota 152
Alcibiades blæſus lingua fuit 174 ceruicem quodammodo fregit 207
Alcibiadis pulchritudo 147 eiuſdem vitia, ibid.
Alexander Magnus colore candido fuit 158. oblongas manus habuiſſe dicitur 238. non magna fuit ſtatura, & Orientem ſubegit, omneſque reges præiuit 272. 273
Alexander Macedo rubrum habuit vultum 145
Alexander Aphrodiſeus 63. per metum & horrorem pilos erigi dicit ibid.
Alexander Priami filius pulcher fuit 148
Alphonſus Læua 79
Amaſiis poetæ ſtrabos oculos tribuunt 339
Ambi dexter qua ratione fiat 244. peſſimum notat ibid.
Ambilæuus ibid. quid portendat ibid.
Ambroſij dictum de capillis 62
in Ambulatione duo conſiderantur, motus & tempus 264
Amazones dextram mam-

mam comburebant 244
ἀμφιδέξιοι qui dicantur ibid.
Anacharſis philoſophus apud ſecordiſſimos Scythas natus 25
Ἀνάσιλλος quid ſignificet 72
Anaxagoras Clazomenius nunquam riſiſſe fertur 181
Ancharum oſſa quum exterius protenduntur, fortitudinem notant 247
Androcilides Lacon crure debilis 255. eius egregium & facetum dictum ibid.
Andromache oculis claris fuit 149. modeſta,. ſapiens, ibid.
Angelus Politianus enormi fuit naſo, alienorum irriſor, ſuorum admirator 111. ſubluſcus fuit, petacris vir iudicis 333
Anguli oculorum longi, maleficorum morum notam præbent 286. breues, laudabilis naturæ ſunt, 287. carnoſi oculorum anguli aſtutiam & caliditatem innuunt, ibid. plura vide in oculi.
Anhelitus velox, fortis & ſpiſſus caloris exceſſum in cordis complexione oſtendit 157. paruus, rarus & tardus anhelitus, timidos 276. temperatus, temperatam cordis complexionem innuit, ibid.
Anima habitum mutat; corpus formam 2
Animus imprudentiſſ. & inuerecundus caninus apud Heſichium dicitur 309
Animi à corporis motibus non ſunt poſſibiles 1
Animi mores corporis temperaturam ſequuntur 7
Animalia parui corporis ingenioſa ſunt 272
Animalia rauceſcunt omnia coitus tempore 191
Anius ſtatura fuit breui 273
Antenor longus & gracilis, & velocibus membris fuit 276
Antiauira Amazonum regina 254
Antonia mater Cl. Cæſaris. 213
Antiochus Stratonices ſuæ nouercæ amore correptus, periit 322
Antropophagorum feritas & ſæuitia 98
Antonius Heliogabalus extremi luxus fuit 110
Antonius Caracalla breui

fuit ſtatura 273. Alexandrinorum dicacitatem vltus eſt ingenti cæde. ibid.
Anubis canino capite ab Ægyptiis picta 51
Apes operi habiles & ineptæ ſignis cognoſcuntur 15. ingenioſiores multis animalib. ſanguine præditis 8
Apollonius Tyaneus 278
Apuleius totum hominem in facie eſſe dixit 38. Venerem dulciter ſubridentem depinxit 181
Apulei nouercæ priuigni ſui amore æſtuantis. deſcriptio 1
Aquila rex auium 114. Aquilæ ex auib. maſculinum aſpectum; perdix femininum habet 47
Aquilinus naſus, regium quiddam præ ſe fert 114
Aquilus oculorum color, Neapolitani brunum dicunt, 305. ſtoliditatem arguit 374
Arabes furaces, inſtabiles, lucri cupidi 23
Aratus panda ceruice fuit 208
Arcto quicumq; ſubiacent, corpore ſunt procero 22
Archelaus rex Macedoniæ 18
Arites ad fœturam qui eligendi 4
Armi dicti humeri, quod ab eis arma dependeant 224
Ariſtio Argiuus pugil 215
Ariſtogiton Cydimachi filius canis propter audaciam vocabatur 309
Ariſtophanes in Auibus Rhæ matri deorum ſtruthiocamelum comparat 53
Ariſtoteles ex corporis temperie animi facultates affici tradidit 8. homines qui ingenio claruerunt melancholicos eſſe ait 17. gracili fuit voce 192. 193. gracillimis fuit cruribus 252. luxurioſus, ibid.
Ariſt. textus corruptus 224
Ariſtot. textus in Phyſiognomonicis corruptus 224
Ariſtotelis textus correctus 180. 134. 164. 260. 214, 216.
Ariſtot. textus mancus 119 ex Polemon. & Adaman. reſtitutus, ibid.
Ariſtot. textus corruptus. ex Adamantio reſtituendus 30
Ariſtot. textus ex Polemone corrigendus 129. 380
Ariſtotelis Phyſiognomonicus textus Romæ Arabice

conſcriptus obſeruatur 198
Ariſtotelis textus integritati in Phyſiognomonicis reſtitutus 97
Ariſtoxenis commentarij 107
Arrogantis viri figura 387
Artaxerxes naſo fuit inadunco prominente 115
Artaxerxes Longimanus dictus, quod dextram manum ſiniſtra longiorem haberet 238
Arteria acutæ vocis ſonus 186
Articuli manuum generoſi 243. articuli manuum longi, craſſi & aſperi, ib.
Articulatæ, neruoſæ & robuſtæ tibiæ, anima fortes notant 251
Aſcalaphus in bubonem mutatus 63
Aſini aures habere quis vulgo dicatur 105
Aſſymbeius Vſſumcaſſanus in motu magnam grauitatem oſtendebat 267
Ἀστροταῖος quis dicatur 320
Aſtures qui ad aucupium eligendi 4
Attila in humano lutidoque pallore fuit 156. flagellum Dei ſe appellari voluit ibid.
Attila Hunnorum rex toruitate oculorum nictatione terribilis fuit 338
Atra bilis duplex 16. Atra bilis & calidiſs, & frigidiſſ. reddi poteſt 17
Auari viri figura 370
Auerroes pili materiam pure terreſtrem dicit 62
Aues mollem habentes pennam, timidæ ſunt 69
C. Auguſtus naſum habuit à ſummo eminentiorem, ab imo deductiorem 112. capillo fuit leuiter inflexo 65. fuit capillo leuiter inflexo, & ſubflauo 77. vultu fuit iucundo 130. eximia forma fuit 150. inter Cæſares ſolus feliciſſimus habitus ibid. colore fuit inter aquilinum & candidum medio 135. raros, ſcabros & exiguos habuit dentes 172. mortuus anno ætatis LXXVII. ib. ſtatura fuit breui, quinum pedum & dodrante 279. oculos claros & nitidos habuit 317 glaucos habuit oculos 302
Auicennæ delactantis moribus dictum 50
Auicularis roſtri figura 152
Aurelius Sextus 68

Aurelius Augurellus poeta puſillo fuit corpore 273
Auris equorum animi index cauda 5
Aures magnæ,ſtolidæ naturæ indicium 105
Aures magnæ & ſubflaccidæ 106. arrectæ & magnæ, 107. valde paruæ 140. protenſæ & paruæ ibidem.
Aures longæ & anguſtæ, inuidum & prauum hominem demonſtrant 108 nimium rotundæ, indocilem ibi. exſculptæ, ibid. aures magnæ & quadratæ 109. rubidæ, ibidem.
Αὐχὴν, ceruix 212

B.

Babylonij prudentes 23
Bacchæ 17
Baiazetes primus Turcarum rex, auſtero fuit vultu 131
Balbuties quid ſit 174. quando accidat ibid.
Barba homini data, quia ei iuba negata 199
Barba poco è men colore, Sotto'l ciel non è pegiore. Prouerb. Italicum 199
Bartholomæus Liuianus 317
Bartholomęus Coleonus corporis erat ſtatura habili atque erecta 268
Βαρύφωνοι 183
Bellerophon 17
Beſarion Cardinalis 129
Bibacis figura 380
Biſtones boues horribili ſunt ceruice 201
Blæſitas eſt, cum litteram quandam exprimere non poſſumus 274
Bononienſes erugatæ frontis ſunt 92
Bos Troglodyticus ξανθὸς, ſiue fului coloris eſt 78
Bouis imago cum magna facie 132
Boues caſtrati maiora cornua gerere putantur 66
Βοῶπις quid Homero dicatur 285
Brachia venoſa, luxurioſum notant 239
Bracchi, canes Italis; Moloſſi alias dicti 51
Briſeis flauo & molli capillo fuit 77. ſuperciliis coniunctis fuit 100. non alia ſtatura, corpore æquali, blanda & pia fuit 279
Briſtones ſunt ξανθοὶ capillo 78
Brunus color ſiue aquilus 305. caliditatem notat 135
Bubulci quibus ſignis, quaue forma boues eligere de-

beant 4
Bucca riſibilis libidinoſum denotat 180
Buſiritæ & Lycopolitæ tubas cur non admittant 79

C.

Cælius Calcagninus γαλιαγκῶνς, albicubitum exponit 270
Cæruleus color medius inter album & nigrum 304
Cærulei oculi, vide Oculi cærulej,
C. Cæſar ſpumante rictu, & humentibus narib. fuit 126. excelſa ſtatura, ſed teretib. membris 277. albus fuit, maximeque luxurioſus 152. nigris vegetiſque oculis fuit 306. teretibus membris fuit & fortis 237. anno ætatis ſuæ LVII. interemptus fuit 172
Cæſar Borgia Dux Valentinus facie atro rubore perfuſa fuit 145. habili fuit corpore 237. currentem in arena taurum vno machæræ ictu decollabat, ibid. atroci vipereoque obtutu ſcintillantes & igneos habuit oculos; fratrem iugulauit, & in Tiberim proiecit 296
Cæſius color à claritate cæli dictus 300. Itali bianchiccio vocant, ib. ex colore proficiſcitur ibi. timidos notat 320. dominium choleræ arguit ib. Cæſij oculi, vide Oculi cæſij.
Calcanea & tibiæ craſſæ, indocilem notant hominem 253
Calculi æquales in fuluis oculis agreſtitatis, iracundiæ, iniuriæ & adulterij nota eſt 311. calculi inæquales in fuluis oculis, mitiores mores demonſtrant, ibid. calculi pallidi in nigris oculis, mangones & venenorum propinatores oſtentant, ibid. calculi cærulei & flaui æqui diſtantes, circa pupillam ordinatim currentes in oculis variis, furtium, doloſumque ingenium ſignificant ibid. calculi pallidi, igneis admiſti & cæſij, & oculi magni commoti micantes, & adſpicientes vt irati ſolent, & quaſi palpebras referent. & ſubluceani velut ignis, crudeles & agreſtes ſunt 312. Calculi quadrangulari forma

igney, inſtar ignis ſublucentes, & præter hos alij pallidi, igneis permiſti, & ſi circuli cæſij, & cærulei pupillam ambiant, peſſimos notant ibid.
Calidæ & ſiccæ temperaturæ ſigna 12. calidæ humidæ ibid. frigidæ & ſiccæ ibib.
C. Caligula gracilitate ceruicis fuit maxima 203. capillo raro fuit 67. eius ſtupra cum ſororibus à Suetonio notata ibid. concauis fuit temporibus 103. maximæ fuit ceruicis & crurum gracilitate 252. ſtatura fuit eminenti, corpore enormi 275. fuit capillo raro, & circa verticem nullo 280. eius effigies, in qua frontis latitudo perſpicua 84
Caluaria capitis pars, veluti ædificij culmen 62
Calui omnes Myconij nominantur 67
Caluitium aliquando ex cognatione prouenit ſicut podagra ib.
Calx pedis poſterior pars 256
Canes venatici robuſto roſtro deſcribuntur ab Oppiano 122. Canes à Caribus Marti immolati 162
Canes philoteri lumbos habent oblongos 221
Canes ad venandum qui maxime idonei 3
Canum veſtigatorum forma 51
Canib. ira propria 119
Canini dentes 171
Cannibalum feritas & ſæuitia 98
Caperata frons à criſpis caprarum cornibus dicta 91. Vide Frons caperata ibid.
Caperata frons in altum erecta 92
Capillus natus ad neceſſitatem, & præſidij rationem 62
Capilli generationis cauſæ ibid. porrecti in capite quid deſignent 63. rigentes ex refrigeratione eueniunt ſecundum Ariſt. ib. extenſi & plani, ſuperfluitatem humiditatis ſignificant 64. criſpi quid deſignent ibid. rari quid portendant 66. quid denſi 68. cap. medij inter raros & denſos ibid. plani & ſuaues, manſuetudinem & cerebri frigiditatem docent 69. duri forte

deſignant 70. medij inter duros & mollet ib. cap. depreſſi imminentes fronti, ferum animum declarant 73.nigri,timiditatem & vafriciem indicant 74. non valde nigri, neque duri 76. leniter ſubflaui ibi. cap. flaui rubei demonſtrant complexionem minoris caliditatis 79. valde ruffi ibid. inſipientiam, iracundiam & inſidias notantibus ſubrubri 80

Capillorum denſitas & graſſities in iuuentute, temporis proceſſu maniã pronunciat 68

Capillorum aureus color 78

Capillorum curſus ſurſum vergens quid ſignif. 72.capill. curſus ad ceruiciem 73. capillorum curſus à ceruice ſurſum vergens ibid.

Capra morbo comitiali tentatur 189. propterea ſacerdotes veteres ea abſtinuerunt ibid.

Capræ ſilueſtres in Creta inſula ſagitta transfixæ herba dictamno ſibi opitulantur 307

Caprinus color 505.ſic dictus, quod in caprarum oculis cernitur 307

Caput maximum quid deſignet 63

Caput paulo maius mediocri quid deſignet 50. cap. paulo maius paruo 54. caput mediocre, ingenium indicat & ſenſum 72. in ſinciput cauum, dolis & iracundiæ deditum ſignificat 55. in ſinciput prominens 57. cap. minimum quid deſignet 52

Caput vbi deficit ibi ſignificatur imbecillitas & defectus operationum 59. cap. in ſinciput & occiput protenſum quid indicet ibid. accuminatum inuerecundum indicat 61. valde altum contumaces denotat 62. caput planum ibid.

Capitis magnitudo materiei abundantiam potius quam virtutis excellentiam indicat 63. Capitis laxior requiritur capacitas; quia multarum eſt virtutum conceptaculum ſenſitiuarum 52

Capitis quinque diſcrimina 56

Carolus Aurelianus Franciſci regis F. roſeo colore fuit 152

Carolus Francorum rex vultu maieſtatis pleno fuit, facie anguſta 131. ſtatura eminenti fuit 277.à rerum geſtarum magnitudine, Magnus dictus, ibid.
Carolus Burgundiæ Dux ſeuera & minaci fuit fronte 96
Carolus Neapolitanorum rex enormi & rubente naſo fuit 145. Corradinum & Auſtriæ Regulum in foro ſecuri percuſſit, ibid.
Caſſandra ruffa fuit, 157
Caſtor & Pollux capillo flauo fuerunt 77
Catilina fœdis fuit oculis 317
Cauda leonum animi index 5
Caythbeius Memphiticus Sultanus è ſordido loco natus, ad ſummum rerum faſtigium peruenit 96
Celebinus Turcarum Imperator formoſiſſimus ac fortiſſimus 150. candido ore 13. conſtantes & ſine nictatione oculos habuit, 331.
Cenchri 310
Cerebrum princeps corporis pars 12. eius temperaturæ deprehenſiones 13
Cerebri forma cranei formam ſequitur 59
Cephalus 49
Ceres flaua 306
Cerua Telophum Aganes & Herculis filium nutriuit 52
Cerui ſimi & luxurioſi 123. ololygones vocantur 190. cerui facies oſſoſa 138
Ceruis caſtratis cornua cur non decidant 66
Ceruix τράχηλος Græce 200. ceruix capitis pars poſtica 212. conſtat ſeptem oſſibus vertebratis, ibi. ceruix toroſa & compacta 204. craſſa ſupra collum, ignarum facit cum iniuria 212. ceruix aſpera, & ſpatularum vertebra ſupereminens, contumelioſos notat 213. piloſa, liberales 214
Chamæleon animal pauidiſ. 135. inopia ſanguinis riget, ibid.
Charilaus 73
Chilones qui 159
Cholerici ſæpe faceto animo ſunt 8
Chriſtiernus Daciæ rex effera & portentoſa fuit fronte 97. portentoſis fuit dentib. horridaque barba 173. inſidioſos & vipereos habuit oculos 331

Chryſippus 6. optimas & ſapientes nutrices pueris optabat 51
Cicero exprobat Piſoni morum fœditatem, quod piloſas genas haberet 145. Mineruæ confingit oculos cæſios, Neptuno cæruleos 304.
Cilia 101. cilia defluentia fallaces indicant, 102. inferius arcuata, vel intorta, ib. Plura vide in Superciliis
Cimo criſpa coma ſuffultum caput habuit 65
Cinædi viri figura 359. eius ſigna ex P. Africano 360. ex Archelao philoſopho ibid.
Circuli in oculis candidi imbecilles notant & pauori obnoxios 314. circuli varij coloris, fraudulentos, ib. circulus ſanguineos, anguſtos & niger, alter vero ſupra igneus in humidis oculis, magnanimum virum & prudentem, & iuſtum denotat; ibid. circulus inferior viridis, ſuperior niger, doloſum & iniuſtum, ib. circuli varij coloris iridis colores referentes in aridioribus oculis, luxurioſum notant, 315. circuli iridis coloris in humidis oculis fortitudinem, & animi magnitudinem notant, ib. circuli coloris iridis in aſperioribus oculis, ad iram & ad venerea opera propenſum notant, ibid.
Claritas oculorum ex humorum claritate procedit 317
Claudius Cæſar optimis fuit ceruicib. 213. à matre Antonia dictus portentum hominum, inchoatum à natura, non abſolutum, ib. prolixo, nec exili corpore fuit 277
Claues, ſiue clauiculæ, oſſa ſunt quæ humeros pectori adiungunt: Græce κλεῖδες 210
Claues apertæ, effeminatum oſtendunt 212. bene ſolutæ, ſenſibiles, ib. male ſolutæ, inſenſibiles ſunt 211
Clinophale, quale genus exercitij 67
Collum Ariſtoteles vocat quod inter pectus & faciem eſt 200
Collum craſſum fortes denotat ib. craſſum & carnoſum, iracundos 20. pingue, ſtolidos notat 202. gracile imbecilles, 203. gracile &

oblongum, ſonorum & ſtolidum, ib. medium inter longum & craſſum, magnanimos notat 204. breue, callidum, & detractorem notat, ib. neruis intenſum collum, prauos, 205. vacuum & imbecille, verſipellem virum ib. mutilum collum, audaces verbis, re timidos, ib. durum rudes, ib. molle; ignaros 206. aſperum & pingue; pauidos, ib. firmum & immobile, malos ib. collum valde fractum, cinædos notat 207. ſurſum erectum iniurioſos notat ib. collum ante inclinatum, curioſum, parcum & peruerſum ib. ad dextram inclinatum, pudentem & ſtudioſum, 205. ad ſiniſtram inclinatum, adulteros ib. ſanguineis venis refertum, iratos ibid.

Columella quadratum canem probat potius quam longum 279

Color brunus dominium choleræ nigræ oſtendit 152

Color roſeus 159. albus nota libidinis 152. flammeus, maniacos indicat 157. rubeus calidos, 158. candiruber bonā indolem notat ib. Color φλογοειδὴς, flammeus 157. Color ὑποφοίνικος, ſubrub. color 308. rauus, χαροπὸς 405. ruffus, pernicioſos notat. 157. Colore valde nigri, timidi ſunt 151. verſuti. 152. valde albi, timidi ſunt, & libidinoſi ib. pallidi, timidi ſunt 153. ſubliuidi, pauidos arguunt 154. ſquallidi fortes 153

Colores capillorum vnde 74 75. Colores ſplendentes qui Gellio dicantur 300. col. varij cur ſunt in oculis 310. Colorum varietates tres ſecundum Ariſtotelem in Problematis, niger, cæſius & caprinus, 399. Coma libertatis argumentum 73

Coma fracta cenſorie apud Senecam notata 74

Comam nutrire fuit Antiquis mos 73

Conciliator correctus 303.

non Conniuere ad comminationem, fortis viri indicium 331

cur Conniuemus poſt Venereum coitum 330

Conſaluus Cordubenſis 277

Coptitæ apud Ægyptios aſinum præcipitem agunt 79
Cor ſanguis fons 21
Cordis temperatura ſigna 111 15
Cor. Licinius Caluus breuis fuit ſtaturæ, ideo à Catullo Calopichius appellatus 173
Cornelius Celſus 155
Cornatius χαλιάτκώνς cubiti gibbum vertit 280
Corpus animi affectionibus fluctuat 1
Corpus & manus qui mouent, loquentes, eloquentem & deceptorem denotat 243
Corporis humani quatuor humores 15
Corpore parui, ſiccis carnibus, & colore qui caliditatem indicet, animum reddunt mutabilem 273. corpore parui humidis carnibus & colore humidum innuente, perfectiui ſunt 274. corpore incommenſurati aſtuti ſunt, ib. corpore valde magni, tardi, ibid. valde parui, præcipites ſunt 272. magni, carne humida colore humidum innuente homines, nihil perficiunt 275. corp. magni, & duris carnibus, & colore calidum innuente, perfectiui ſunt & ſenſitiui ibid. corp. piloſi, tardi & inertes ſunt & luxurioſi 279
Corui caput ad amuſſim expreſſum 61
Corui natura procliues ad futurum 262
Coruorum & aduncorum roſtrorum auium rapacitas propria 510
Corybantes 329
Coſtæ dictæ quod interna cuſtodiant 221. ſpiritualium partium munimentum. ibid.
Coſtæ graciles, imbecillitatem arguunt 222. exiles & vacuæ, puſillanimitatem, ib. tumidæ & inflatæ, loquaces & ſtultiloquos ibid. carnoſæ & duræ, ſtolidos, ibid.
Coxæ inarticulatæ & molles imbecilles arguunt 249
Coxendices, Græci, ἰχία 247. coxendicum oſſa exterius apparentia, fortitudinem notant ibid. gracilia, mulierum amatorem, ibid.
M. Craſſus ſemel in vita riſiſſe dicitur 181. ἀγέλαστος dictus, ibid.
Cratini poëtæ filios Ariſtophanes

phanes gyliauchenas vocauit 271
Crines valde flaui & ſubalbicantes 77. crines recti & nigri quid deſignét 76. quid nigri, recti & craſſi crines ibid. *Vide* Capilli.
Criſpi capilli timidos & fraudulentos notant 64. Criſpitudo capillorum & ſimitas in craſſitudine ſita eſt 123. Vide plura in Capilli.
Crura breuia, maleuolos notant 250
Cruribus claudi, ſalaces ſunt 254
Cublaienus Scytharum imperator longo rectoque ad frontem naſo erat 112. auguſto ore fuit 131
Cutis cauſa coloris pilorũm in omnibus animantibus 74
Cynici philoſophi dicti ſunt ab ingenio canino 309
Cyrus corporis forma pulcherrimus 149

D.

Dantes Alaghierius Platonis frontem habuit 86
Dares Phrygius Achillem criſpatum extitiſſe ſcribit 65
Darius omnes forma ſuperauit 149
Δασυπώγων, denſe piloſum 199
Delphinus reſimo roſtro 124
Demetrius Conſtantinopolitanus auceps 4
Demetrius filius regis Syriæ *Grypus* cognominatus fuit 147
Demetrius eximia pulchritudine 147. omnium regum fuit incontinentiſſ. ibid.
Demo cles pulcher cur dictus 149
Democritus Abderita propter ſuperfluam humiditatem magnos oculos oriri dixit 283. ſemper in vita riſit 180. *gelaſinus* à riſu petulantia dictus, ibid.
Dentes lati, acuti, canini, inciſorij 171. fortes & ſpiſſi, hominem longæ vitæ notant 172. rari, breuis vitæ indices ſunt 171. acuti & recti, iratum 173. mixti, ſagacem denotant. ib. canini longi, exſerti, & firmi, guloſos & inſatiabiles denotant, ib. longi, acuti & fortes, inuidum, impium, ib. Dentib. Ariſt. in problematis vitæ præſagia ineſſe dicit 171. Deus capitis figuram ad mundanæ rotundationis ſimilitudinem compegit 61. Dextra vel ſiniſtra manu qui vtantur 244. Diagoras Rho-

ſtius nimia lætitia mortuus 2. Diaphragma, membrana diuidens ſpiritualia à naturalibus 217. Dictamno herba capræ in Creta Inſula ſpicula è corporibus eiiciunt. 207. Digiti numero 5. 145. dig. groſſi & breues inſipientiam notant ib. breues & tenues, ſtultum, ib. longi, mechanicum ſapientem & boni regiminis ib. longi, molles & inuicem diſtantes, ſimplices notant 246. retro conuerſi liberalem hominem notant ib. digiti in manib. ſuperflui, aliquantulum in prauitate ſuſpecti ſunt ib. Digitos iactare inter loquendum, vehementis naturæ eſt. 247. Diog. Cynicus 142. Diomedes auſtero vultu fuit 131. clamoſus fuit 184. corpore quadrato fuit 279.

Domitianus vultu fuit modeſto, ruboriſque pleno 142. deformis fuit crurum gracilitate 143. prægrandibus oculis fuit 284. Domitius Nero capillos ſuę coniugis Popeæ ſuccineos appellabat 77. Dorcas dormiens oculos habet apertos 329. Dorſum conſtat oſſibus 4. & 27. à ceruice vſque ad omoplatas 215. dorſum macilentum, ingenioſos notat 216. piloſũ, aſperos, ib. robuſtum & magnum, animæ fortes ſunt ib. anguſtum & imbecille molles ib. Draco ex reptilib. maſculinã; viperea, fœmininam formam habet 47. Δυσάχπα χάσμαλα 170.

E.

Edacis figura 379. Effeminati mentum glabrum 196. Emanuel Chryſalora 130. literas Græcas in Italiam reportauit ibid. Empedocles Agrigentinus animos noſtros elementares harmonias tradidit eſſe: melancholicus fuit 17. Euphorbus, qui prius Æthalides 6. à Menelao vulneratus ib. Epicrates 378. Epicurus diſtéta frònte fuit 92. eius inſtituti ratio ib. Ἐπίπυῤῥος, ſubruffus color 80. Ἐπισαύνιον quid 94. Equa comata ab aſinis ſe iniri iniquiſſime fert 271. Equus glorioſus & ambitioſus eſt ib. Equi glorioſi 367. Equi ſtatus corporis quis optimus 3. eius deſcriptio ex Virg. 3. Eraſiſtratus medicus 154 Antiochi curam habuit cum Stratonices ſuæ no-

lercæ amore correptus eſſet 322. Ε᾽υπώγωι quid ſit 199. Εὐφυὴς 348. Eurialus magnus fuit, & inſipiens 275. Eurilochus atra bile præditus 17. Europei inter ſe difformes,ob temporum variationes 22. Εὔξοιοι, baſim iuuenilem Sueſſanus vertit;inepte 31. Excandeſcentia 372. Ezellinus de Romano vipereis oculis, atroci pallore & ferali fronte fuit. 313.

F.

Facies ea in homine quæ caluariæ ſubiecta eſt 82.ſedes pudoris 132. fac.valde magna ſtolidos arguit ib. pigros 133. valde parua, puſillanimem 134. parua & crocea, deceptatores & ebrioſos indicat 135.mediocris, ib. mediocris & pinguiuſcula 136. carnoſa. demiſſos oſtendit ibid. valde carnoſa, iucundum, 137. macilenta, circumſpectum in operib.facies neque carnoſa neque macilenta,inertiam & curioſitatem 137. oſſoſa,timidos,138. oblonga.iniurioſos denotat 141. plana, litigioſos ib. rotunda,fatuos ib.rugoſa,triſtes 142.glabra & macra,melāe cholicos ib.rubra,verecundos ib. facie deformes qui 150. pulchri qui fuerint 148.Falcones ad aucupium qui eligendi 5. Fatui improbi viri figura 396. Fatuos & rudes Græci παχυδέρμους dicunt242.Faucium anguſtiā acutam vocem ſequitur 187. Fauorinus 153. Fauſtina pulcherrima fuit ſed impudiciſſ. 148.Fœmina barbata lapidib.eminus ſalutanda 199.Fœminæ deſcriptio 45.eius figura357. Femora, Ariſt. μηροὶ dicuntur 349. femora oſſea & neruoſa, fortes notant, ib. mollia & inarticulata, molles ib. fem. & lumboſi piloſi, luxuriæ obnoxios notant 250.Fidelis & infidelis viri figura 345.346. Flacci cognominati, quorum aures demiſſæ, 104. Flaccorum cognomen vnde natum ib. Flatus multi animal,multę fortitudinis & potus erit 175. Flauedo & liuiditas ſignum eſt diminutæ concoctionis.

Flaui capilli quid ſignificent 78

Flauius Domitianus caluitia deformis fuit 67. libellum de cura capillorum edidit, ibidem. fratris filiam in

matrimonium recuſatam, corrupit, ibid. ſtatura fuit excelſa 276
Franciſcus Buſſonius, Carmagnola dictus 131
Franciſcus Sfortia ibi.
Franciſcus primus Galliæ Rex qua fronte fuerit 97
Franciſcus Pactius, in Iuliani Medicis necem conſpirauit 357
Fricatio & colluſio manuum 243
Frons, ab oculorum foratu dicta 82. triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, & ſecuritatis index ibid. antiquitus Pudori ſacra erat, ibid. magna, maiori ex parte ſecordiam notat 83. magna, carnoſa & lenes ibid. parua, mobiles ſignificat, ibid. lata 84. longa, ſenſus vigorem & docilitatem præſtat 86. quadrata magnanimos oſtendit 87. rotunda, iracundos denotat 88. aſpera cum folliculis & monticulis 90. caperata ad ſui medium declinans, iracundię ſignum 91. in altum erecta, admirationis ſignum, erugata frons, à curis ſemotum hominem indicat, ibid. lenis, litigioſum iudicat ibid. recta macra, mediocris, neque aſpera, neque lenis frons quid portendat, ibid. exporrecta, aſſentatorem indicat 93. nebuloſa, audacem denotat 94
Frons feralis & obducta 96. media inter tranquillam & nebuloſam 97. Frōs alta, ibid. tetrica ib. Frontis paruæ homines imperiti ſunt 85
à Fronte deſcendentes capilli è regione naſi 71
Fronto canes paſtorales laudat fuluos habentes oculos 307.

G.

Galba ſtatura fuit iuſta 279 eiuſque liberalitas ib. cæruleis fuit oculis 303
Galeacius vicecomes ſecundus, formoſus 150. gymnaſium & bibliothecam erexit, ibid.
Galeacius vicecomes primus roſeo & coruſco ore fuit 159.
Γαλιαγκῶνες, Sueſſanus, interpretatur *brachio minores* & puſillos. Galenus; *qui minime nutritum brachium habent* 270. Cornarius *cubiti gibbum*, ibid.
Galeni opinio de anima 10
Gallinæ fœcūdæ vt parādæ 5

Galetes Adoleſcens formoſus, Ptolomæo gratiſſ. fuit 149
Γαστροκνημία, ſura 255
Γέλωτα ἄσβεστον 179
Γέλος, ab ἕλη, ſiue εἵλη, à colo dictum ibid.
Genæ ſomnolentiæ & vinoſitatis teſtes ſunt 287
Genæ carnoſæ, inertiam & vinolentiam arguunt 143. graciles, malignitatem 144 craſſæ ab oculis diſtantes inuidos ib. rotundæ, doloſos, ibi. oblongæ, nugaces, ib. rubræ, ebrioſos 145. piloſæ, ſtupidos & ferales ib. ſanguineæ & craſſæ, inuerecundos notant 289
Genarum & faciei contractationes in triſti facie ſtultum hominem demonſtrant 146. genarum & faciei contractiones in hilari facie, certiſſimus adulterij index ibid.
Genua femori annectuntur 250. carnoſa genua debilitatem virtutis & mollitiē notāt, ib. genua ſtridorem facientia, cinædos 251. genua intus innuentia, & ſeſe collidentia, mulieroſos effeminatoſque ibid.
Γένειον maxillę pars prior mentum 195
Georgius Scanderbegus 115. eius os effigiem magni herois prę ſe tulit ib. robuſtis artub. ac toroſo corpore fuit 237. excelſa fuit ſtatura 277
Georgius Fronſpergius Sueuus truculentus 145. forti corpore fuit & vaſto 277
Georgius Valla 263. ſatis inepte pro *mento* vertit genas 195
Geſnerus de litteris Græcis bene meritus 297. labitur, quod coturnici durampennam tribuat 69. de literis, Latinis Græciſq; bene meritus 71. Polemonem & Adamant. corrigere conatur 184. in ſuo Quadrupedum libro fallitur 134
Geſneri textus Ariſtotelici correctio improbata 46. interpretatio in ſuo de animalib. pro reprehenſa 90
Germani compreſſo occipitio & lato capite cur ſpectentur 57
Gibboſus homo, nequaquam bonus 221
Γλαυκή 203
Glaucus color maris epitheton eſt 303. Globoſum caput, ſine memoria, ſenſu, & ſapientia eſſe dixit Alb. 59. γλαυκοτωκροτὲς 59. γλεύκρεως

genu flexiles, ib. cinædi ſūt 241. Gothofrid. Gallus, Lotharingiæ dux, Bullionius, ſacri belli contra Turcas imperat, vultu fuit venerabili 131. ſtatura fuit ſublimi & eximia corp. ſpecie 277. Græcorum capita globi fere imaginem exprimunt 59. Greſſu longo ambulantes, efficaciā oſtēdunt 264. tarde ambulantes, cogitabundos, ib. Greſſu longo & tardo ambulantes proſperabuntur in ſuis factis 265. celeri greſſu ambulantes, calidam animā notant ib. breui greſſu ambul. ſegnes ib. breui & celeri greſſu ambul. ſegnem & moleſtum 266. Greſſu celeri ambul. cum oculis perturbatis & capitis inconſtantia & anhelatione, audaces, immaneſq; denotant 267. Griphi apud Perſas 62. Grus magna auis & timida 275. Γρυπὸν 151. Grypus Demetrius regis Syriæ F. cognominatus fuit ib. Guttur aſperum, animi leuitatem & loquacitatē notat 209. Gutturis nodus prominens ſapientē notat 210. Guttur prior colli pars; Græcis Φάρυξ, frumen 209. Γυναικώδης, qui prælongo & gracili collo eſt, 270. Gyrina rana 193.

H.

Hadrianus Spataforus 62. Hæſitatio quid 174. Haliabbas 68. Hali Abheragel liber de iudiciis 531. Hali Rhodan 53. Hecuba amiſſis viro & filiis, inſtar canis latraſſe dicitur 2. pulchra 149. iuſta, pia, ib. Hector venerabili fuit vultu 131. decēter fuit barbatus 199. ſtrabus erat & amoribus aptus 339. Helena capillo flauo fuit 77. 146. puſillo ore fuit 167. Heraclides erat inceſſu motuq; venerando 267. Heraclitus fletu proſequebatur omnia 181. in Herbis notæ quib. earum virtutes cognoſcuntur 5. Hercules ſacro morbo fuit obnoxius 17. triplici dentium ſerie fuit 172. Hermes phyſiognomon 8. Heroica affectio quæ, 17. Heroici viri ſig. 398. Hetruſci ex tibiis muſica inſtrumenta faciebant 251. Hiberi 22. Hircus vnde dicatur 339. Hirci propter libidinem efferantur 253. ſeptimo die à quo nati ſunt, coire incipiūt, ib. Hiſpani

elatæ iactantiæ 23. Homo ſordidus *ſus* vulgo vocatur 202. Homo niſi pubeſcat, ſterilis in gignendo 280. Hominis minimi capitis proportio 52. ab Homine infortunato & membro aliquo diminuto præcauẽdum ſibi monet Ariſtoteles Alexandrum Magnum 254. Homines omnes qui ingenio claruerunt (ſecundum Ariſtotelem) fuerunt melancholici 17
Homines hirti, Veneris auidi ſunt 254. Horatius de Mariis pauci riſus fuit 181
Horatius ſtatura fuit breui, & corpore obeſo, & oculis lippis 273. Horatio Cocliti, à naſi ſimitate cognomentum *Cocles* inditum 125. Humida temperatura, *vide* Temperatura. Humeri ſunt, è quibus brachia pendent 224. hum. inarticulati & imbecilles, animabus fortes notant 225. male ſoluti humeri, illiberales ſignificãt, ib. robuſti, robuſtos mores indicant ib. ſoluti, liberales notant 226. pingues nullo modo laudantur, ibid. graciles & colligati, ingenioſos ibid. eleuati ſignum aſperitatis & infidelitatis naturæ, 227 piloſi, ſtultitiam & fatuitatem, ib. humeris curuis ad ſingulos paſſus ſe ſubmouẽtibus, animo ſunt elato 271
Humores quatuor humani corporis 15
Hyæna mille colores in oculis habet, & idcirco omnium fraudum & inſidiarum plena 310

I.

Iacobus Faber Stapulenſis, ſtatura perhumili homuncio 273
Iacobus Triuultius quadrata ſtatura fuit, Italorum Ducum celeberrimus 178
Iactare digitos 247. mollicei ſignum ib. Ilium oſſa, vulgus *anchas* vocat ibid. Ἰμώπεντες, cæcutientes oculi 333. Impij viri fig. 391. Imberbis homo mulierib. & ſpadonibus ſimilis 199
Improbi viri fig. 344. Incedendi genus κατ' τὸ σκέλος. quale ſit Græcis 271. Inceſſus modo tardus, modo citus, varium & ſimulatorem notat 266. ordinatus, ſignum oſtendit optimæ complexionis cerebri 267. *Vide* plura in Greſſu.
Incompoſitio corporis quali-

tatem indicat mentis, ibid.
Infantis vmbilicus diligenter præcidendus 236
Inflati viri figura 367
Ingenioſi viri figura 348. 349 hebetis figura 350. 351. &c.
Ingenioſiſſimi maxime furore quatiuntur 16
Ingluuies luporũ propria 170
Intemperantis viri figura 376
Internodium 245
Inuidi viri figura 390. inuidiæ deſcriptio 2. inuidiæ oculi obliqui ſunt, ſecundum Ouidium 338
Ioannes Aſſymbeius, cognomento Viſumcaſſanus, grypho fuit naſo 115. læto & hilari vultu fuit 230. eximia corporis fuit magnitudine, bellicoſus & appetens gloriæ 277
Ioannes Picus Mirandula decora fuit facie 150
Ioan. Maria vicecomes vipereis oculis, & venenum ſpirantibus fuit 313
Ioan. Ruellius Gallus ſtatura fuit mediocri, & in ſcribendo feliciſſ. 278
Ioannes Alexandrinus 52
Ioan Baptiſtæ Portæ figura qualis 349
Ionis Chij monimenta 172
Iouianus Pontanus adducto ſupercilio fuit 100, ſubagreſti fuit vultu 130
Iracundi viri figura 372. Ira quid ſit ex corde proficiſcitur 335
Iſmael Sophus Perſarum rex, adunco naſo fuit 115. læto & ſereno fuit vultu 130. pulcherrima corporis forma fuit 148. ſiniſtra manu agiliore, & validiore erat 245
Iσχνός, macra frons 93
Itali præſtantes, benigni, amicitiæ ſtudentes 23
Iucundi viri figura 386
Iul. Cæſar fuit caluus 67. eius luxuries à Suetonio notata ibid. eiuſdem pudicitia ib.
Iulius Firmicus 265
Iupiter æquilæ forma Ganymedem rapuit 149
Iuſti & iniuſti figura 342 343
Iuſtitia virtus omnium maxima 342. eius imago quomodo à pictor. Rhetoribuſq; antiquiorib. depicta ſit, ib. cur virgo dicitur 343

K.

Καρδαμύθω', palpebrizo 329
Καμμαίπωρο, oculi ſubcæcutientes 333
Κικωνίτης Ariſtophanes pro ſtultis accipit 170
Κλεῖδες claues ſiue clauiculæ iuguli 210.
Κοιλία, venter 232

κοιλοστομία 186
κομήσκληρα 364
κόρη oculorum pupilla 329
κορυβαντία moribus, à pupillis oculorum, quas κόρας appellant, dictus ibid.
κανοκέφαλον 60
κοῖς, occiput rotundum 351
κοτήλη ibid.

L.

Labia oſtij vice adiuncta ori 159. lab. craſſa vbi ſuperius vltra inferius eminet, ſtultum indicant 160. exilia in ore magno, vt ſuperiora inferioribus ſuperponantur, eademq; iuxta angulos lata, animi magnitudinem ſignificant 161. exilia in ore paruo, timiditatem & impotentiam & dolos demõſtrant 162, gracilia, dura & iuxta caninos dentes tumentia, ignobiles ſunt 163. tumentia ad inciſorios dẽtes, cinædi ſunt 165. labia inferiora tumentia ad caninos dẽtes, veneno plenos oſtendunt ib. lab. inferiora pendentia, inertiam denotãt 160. piloſa, luxurioſos, ib. Labeones, & Labrones qui dicti, magnis labiis erant 159
Labiorum anguli χαλαροὶ 162
Labrum ſuperius prominens, prudentẽ ſignificat 165. inferius prominens, imprudẽtiam & ſimplicitate ib.
Lacedæmonij Marti canem Euyalo mactabant 162
Lacones ephebi cum pugnam eſſent inituri Marti canem immolarunt ibid.
Λαγωφθαλμοι, leporinos oculos habentes 328
Lætitia nimia, qui mortui 2.
Lætitiæ affectus in ſplene 179
Lais pulcherrima, ſed impudiciſſ. 148
Lamia piſcis largo eſt oris hiatu 170
Laodamas ex Vlyxis corporatura vires præſagiebat 225. & 237
Latus dextrum calidius ſiniſtro 260
Laurentius Valla 61
Leo animal iuſtum doliſque carẽs 343. in vlciſcendo iniurias tãtũmodo lędit, quãtum læſus eſt ipſe, ib. de eo hiſtoria elegans, ib. eius iuſtitia celebrata 186, deſcriptio 30. Leonũ generi duplex affectio contingit, ſc. libertas & fortitudo 19. eis propria magnanimitas 121. Leonum animi index cauda 5. eorum genera duo ſecundũ lib. Animal. alterum criſpiori pilo, alterum lon-

giori ſimplicioriq; villo 60
Leonidas ruffulus apud Plautum dicitur 80
Λεπτοὶ, oculi imbecilles 333
Λευκὸς ὑπέρυθρος color 158
Libes pop. 22
Λεβινὸν ὄρνεον, Prouerbium in Suid. 53. Liberi cur aliquãdo parentib. neque animo, neque corpore ſimiles exiſtant 51. Lingua ſubtilis, ſagacem hominẽ notat 174. velox, ſtultum 175 tarda, pigrum ib. Lingua hæſitãtes 174. Liuidus color, inuidiã denotat 155. Loquela ſtabilis, graue indicat 193. velox, improbũ, ib. remiſſa, pacatum denotat, ib. tarda verecundum notat 194. vehemens, amarum, ib. breuis, deſides & pauidos, ib. grauis & debilis, ſtolidos, iniurioſos, ibid. acuta & ſqualida, varij hominis naturam, ib. acuta & debilis, timorem & inuidentiam, ib. loquela è naribus mendaces, improbos ib. ſubflaccida, violentos, ſceleſtos, ib. difficilis, improbos, 195. modeſta, deceptatorem, ex Loquela animi mores deteguntur 192
Λόφος apex 61. Loxius melancholicos cur triſtes vocet 16. Λοξὸν *caput obliquum* inepte à Valla & Pomponio Gaurico interpretatum in. Lucianus 62. Therſitẽ faſtigiato capite fuiſſe ſcribit, ib. peracris iudicij vir, Alexandrum maximum latronem nominat 332 Lucretia Romana pulcherrima & caſta 150. Lucretij verſus de complexionib. cerebri 15. Ludouic. Sfortia à fuſcedine oris, *Morus* dictus fuit 152. Ludouicus Panoniæ & Boemiæ Rex cum vtero matris excluderetur, informis prope: & ſine certis oris lineamentis vrſini fœtus ſpeciẽ prætulit 275. Lumbi dicuntur à cinctura vſq; ad renes 223. ſedes ſunt luxuriæ, ib. lumbi validi & oſſei. virilitatem ſignificãt ib. acuti, mulieroſos & timidos ib. tremuli, cinædos 224. teretes & graciles, venationis ſtudioſos, ib. piloſi obnoxios luxuriæ notant 256. Lupus piſcis vaſtũ habet os 170. Luſcioſi oculi vide in oculi. Luxuries ex verendis proficiſcitur 235. Lycaſtus à lupa educatus Lycopolitæ tubas cur non admittant 79. Lycurgus aſſueſecit ciues ſuos vt co

mam alerent 73. Lyſander denſa fuit cæſarie 68. prolixa barba fuit 199. ei ante mortẽ genus vlceris emerſit ex atra bile 17

M.

Machaon fortis & prudens fuit 216. Macri nigri & hirſuti 18. Μακροῦμοι 199 Macrones populi in Ponto 62. Mæſtitia nimia multi ſapientes belluis ſimiles facti 2. Magnanimi viri figura 369. & 370. Magnus Sfortia elatum naſum à medio habuit 115. Mahumetes II. Turcarũ Imperat. Byzantij expugnator, inſtar arcus effigiatis ſuperciliis fuit 98. adũco naſo 115. Scythico pallidoq; vultu 156. lato pectore magniſq; lacertis 228. & 277. 366. Georgij Scanderbegi gladiũ inuſitatæ violẽtiæ videre cupiuit 237. profundis ac trucibus oculis fuit 316. Μαλακόσαρκοι, ibid. *carne molles* ingenioſi 241 Mamillæ dependentes, pectore amplo & macilento, inertes ſunt & vinolentæ 231. paruæ & extenuatæ, imbecilles notant 231. mediocres, perfectã complexionẽ, ib. Mandibula Græcis σιαγὼν 195.

Mania animæ paſſio eſt 2. Manus magnæ articulatæ & neruoſæ 239. teneræ & molles, optimi ingenij dicũtur eſſe argumentũ 240. duræ, & plus iuſto carnoſæ, ruditatẽ denotãt 242. magnæ & duræ, fortẽ ib. valde breues, ſtultitiã, ib. craſſæ, nequitiã, ib. manus pleniores cũ digitis, lõgis, furaces ib. anguſtæ & graciles, infidos, ib. valde paruæ, furto gaudẽtes, ib. graciles & obtortæ, nugacitatis voracitatiſq; indiciũ 243. longæ cũ lõgis digitis ſapientẽ in operib. notãt, ib. piloſæ, luxurioſos notãt 244 paruæ graciles & inarticulatæ, molles 240. Manus partes quæ sũt 239. Manuũ motus languidi & diſſoluti 243

Mãſuetudo quid 10. inter irã & ſtoliditatẽ verſatur 272. Manſuetudi viri fig. 375. Marcus ciuis Syracuſanus præſtãtior poëta erat, dum mẽte alienaretur 28. Maris epithetõ, color glaucus 303

Marius tironum proceritatẽ laudat 273. Μαρμαρόεις ſplẽdor marmoreus 318. Mars robuſto pectore à poëtis pingitur 228. Martialis 74. Marſias vultu feri-

no trux hiſpidus multibar. ſpinis & pilis obſitus fuit 280. Marcilius Ficinus puſillo corpore fuit, vt vix ſemi hominem æquaret 273
Maternus 23
Marti Euyalo mactabant Lacedæmonij 162
Mauſolus procero corpore prudens fuit 277
Maximilianus Sfortia illiberali fuit vultu 130
Melanpus Græcus auctor 400
Melanurus piſcis, vulgo oculata *dictus* 283
Melecides fatuus, apud Athenienſes catos natus 25
Maletius philoſophus nõ obſcurus 54. 127. immodica fronte præditos hebetis & obtuſi ingenij eſſe ait 83 Ariſtotelis textum plurib. verbis dilucidauit 88
Melitus Pitteus 115. rara barba fuit 199
Μελίχλωρος, color mellinus 157. frigidos notat ib.
Memoris viri ſigna & figura 354
Menander fuit ſtrabus 388
Menelaus flauus ab Homero deſcribitur 76 ſtatura fuit mediocri & formoſus 358. cum cur appellet Homerus βοὴν ἀγαθὸν 188
Mens in ſummo capite collocata, ſublimis ſpeculatur omnia 61
Mentum maxillæ pars prior γένειον Græcis 195. Mentum paruũ, inſidiatorẽ denotat ib. longum, loquaces, ib. rotundũ & depile, muliebrẽ denotat 196 quadratũ, virilem, ib. bifidũ, venereum & gratioſum 197. leniter ſciſſum ib. ad nares concauũ mentũ, luxurioſum 198. acutum, animoſum, ibid.
Mercurius ab aliquibus Anubis dictus 51
Meridianoliũ vox arcta 188
Merlinus Britannicus 400
Μηροὶ Ariſtoteli femora dicuntur. 249
L. Metellus ſtatura breui vultuq; deformi fuit 151. Metion ruffus fuit 157. Metopoſcopi qui dicti 82. Metaphrenũ 217. bene carnoſũ, magnum & articulatũ fortes ibid. inarticulat. & imbecille, molles, ib. latũ, magnanimum 118. carnoſum, ſenſuũ egeſtatem indicat, ib. macilentum, fatuitatẽ, ib. erectũ glorioſos, & inſipientes ib. valde curuũ metaph. humeri ad pectus cõtracti, & corpus effractum, parcũ & lucricupidũ notat 118. piloſum, alta conſilia

& cognitiones habet 220
Metus eſt refrigeratio per ineptã ſanguis caloriſq; 154
Milo Crotoniates 276. eius fortitudo 276
Minerua flaua fingitur ob præclarum ingeniũ & vim bellatricem 79. *Glaucopis dicta*, διὰ τὸ λαμπρὸν καὶ περίβλεπτον τῆς ἀρετῆς 304. eius oculos toruos Statius confingit, 338
Molares dentes 171. *Vide* Dentes
Moleſti viri figura 389
Mollities duplici de cauſa euenit 241
Moloſſi canes 50
Monſtrum in corpore, monſtrum in anima 146
Mores hominũ perſcrutandi, tres modi 9. Mores vniuſcuiuſq; animalis manifeſti ſunt ex effigie 29. Mores coniectandi modus ſyllogiſticus 49
Mulier barbata, peſſimorum ſẽper morũ 199. multæ luxuriæ, ib. ambidextra non fit, ſecũdũ Hipocratẽ 244. Mulieri menſtruorũ abundãtia & ſeminis quandoq; barba contingit 200
Mulieres cur non caleſcant 66. 370. prægnantes humidas habent ſuras 336. cur vocem acutam edant 186
Maricenus 225. 226. Myonia 378. Myconij ſine pilis gignuntur ibid.
Myrrhæ color ὑπόχλωρος à Dioſcoride vocatus 154

N.

inNanis vaporũ multitudinis vis ad caput ſurgitur 63
Nares patulæ 125. agreſtes pertinaces indicant 126. recſimæ, ibid. obſtructæ veſanos, ib. ſurſum diſtãtes 127
Naſus correſpondet preputio 110. magnus probi viri indiciũ adfert, ib. valde paruus 111. rectus naſus, intẽperantiam 112. obliquus ib. ad faciẽ diſcretus, ib. ad faciẽ male diſcretus ib. lõgus naſus ad os protenſus, ib. craſſus, impudentem denotat 113. naſus mediocriter longus, latus & apertus, ib. naſus incuruus à fronte ib. incauus ante frontẽ, rotundus, & ſupereminẽs rotũdũ quid ſignificet 116. ſummo craſſus 118 naſus longus, & in imo gracilis, leuis & feſtiui viri eſt 120. naſus rotundus, eiuſq; extremũ obtuſum magnanimũ indicat, 121. naſus ſimus libidinoſos indicat 123. in medio latus 117. naſi extremũ craſſum,

118. naſi extremũ acutum 119. Naſati viriliores ac bello mutoniati cenſentur 110 Naſuti qui ibid.
Nates ſedendi muneri peraccõmodæ 147. pingues molles notã 248. oſſeæ & acutæ fortes ib. graciles nates, ſiue veluti deſiccatæ, malignos, ib. neq; rugoſæ neq; læues, fortes, ib. Neanthes auctor non ignobilis 86 Neoptolemus ſuperciliosus fuit 101. adunco naſo fuit 115. fuit blæſus 174. magnus, deductoq; corpore fuit 276. oculis fuit rotundis, & maximus bellator 284. Nero oculis fuit cæſiis 302. prominulo vẽtre 232. eius obeſa ceruix 213. Neptuni equus glaucus fuit 303. Neſtor magnus lõgus & latus fuit, conſiliis prudens 276
Nicolaus Piccinus, virtute bellica magnus fuit 273
Ninus Semiramidis filius gracili fuit voce 192. ſtatura mediocri fuit 279. Nomades 22. Numa à prima ætate fuit canus 81
Νῶτα, dorſum 116

O.

in Occiput cauum caput quid indicet 57. in Occip. prominens caput, quid portẽdat 58. Octauius Aug. coniuncta ſupercilia habuit 100. Oculi ſuperciliis ſubiacent 281. dicti, q. capite occulti, vel quia animæ occulta reuelãt ib. valde magni & liuidi, inuidos & inuerecundos notãt 284. magni & concinni iuſtos prudẽtes notãt ib. valde parui, puſillanimes ſunt, 285, mediocres 286. multũ prominẽtes, fatuitatẽ innuũt 294 prominẽtes, tumidi foueatique doloſi hominis ſigna ſũt 295. prominẽtes ſurſũ, ferociã & vanitatẽ notant, ib. deorſũ prominẽtes, immites & implacabiles, ib. ſãguinei prominẽtes gulones ebrioloſq; ib. prominẽtes cæſij iniquũ & incõpoſitæ mentis virũ, ib. prominẽntes ſicci patricidas, homicidas ib. cõcaui, & parui doloſos hominũ mores teſtãtur. 269 cõcaui, parui & ſicci, in fidelitatẽ & ſacrilegiũ notãt ib. cõcaui intẽti probos mores 279. intẽti & fluidi, doloſos oſtendũt ib. concaui, intenti & fluidi cũ mollitie dementiã notant, ib. in longitudine vultus poſiti, malitioſũ &

deceptorē 298 cęſij crocei, ſilueſtres & ferinos mores notant 302. cæſij cū paruis pupillis, illiberales & verſipelles notāt 303. cæſij ſicciores, iniuſtos, ib. cæſij viridātes, viros fortes ib. cærulei dolosū notant hominē, ib. cærulei, magni ſtātes & ſplendētes, virū optimis morib. præditū notāt 304. valde nigri, timidos indicant 305. flaui, animoſos 306. caprini ſtupiditatem 307. rubei cū venis rubeis, cōplexionem cerebri calidā 308. ſicci, ſubrubri, valde iracūdos notāt 309. ſubrubri humidi, ad vina propenſum hominē 309. igniti, inuerecundum, ib. parui & varij, adulatores & auaros denotant 310. maculoſi proditores, homicidas & infidos notāt ib. tenebricoſi impudentes 315. tenebricoſi & aridi ſuperbos ib. tenebricoſi & caliginoſi, doloſos & perfidos 316. diſcolorati timidi ſunt, ib. truces immites, & atroces 316. fœdi, ſæuos & immanes 317. obſcuri, humidi & iuſtæ magnitudinis, cōſtātem & ingenioſū ib. lucidi optimos 317. ſplendentes, cæſij & ſanguinei, in negociis feruorē oſtendunt 318. ſplendentes fului cū lumine, pauidos ib. ſplend. nigri prauos & meticuloſos, ib. ſplend. nigri ſubridentes turbatos 319. ſplend. torue adſpiciētes animoſos, fortes & furioſos ib. ſplēd. ſicci prauos & ſceleſtos, ib. ſplend. concaui, parui crudeles, & inſidiatores notant, ib. ſplen. quibus funiculus imminet, ſupercilia aſpera & palpebræ erectæ, fortitudinē abſq; conſilio & malitiā notāt 9. & 520. ſubrubicūdi ſalacitatis teſtes ſunt 322. ſplend. ſtupiditatem arguūt 318. Oculi ſtantes ſubruffi, ingentes & infra ſpectantes impudētiæ ſignū 323. ſtātes parui auarū notāt 18. ſtantes, parui, prominentes & qui frontē & ſupercilia cōtrahāt, & corpus ſurſū trahāt, iracundū notāt. 323. ſtātes, parui frons exporrecta & palpebræ mobiles, virū curioſum indicant, ib. ſe mouentes ſicut turbati, ſuſpicioſum & fidei expertē notant 321. ſe mouētes cū palpebris, impotentes homines ſunt, ib. oc. parui mouētes ſe cū palpeb. peſſim. ſunt ib. circū ſe mouentes

obſcuri ganeones denotāt
314. tarde ſe mouētes ocu-
li ſegnes,& inerte ib.Ocu-
li vibrantes, παλγοφόρον dicti
Græcis 325.oculi vibrantes
parui, doloſum hominem
notant ib.magni ſtolidū &
libidinoſum, ib. vibrantes
tamquam ſalientes,malum
ib.grandes ſplendidi & lu-
cidi oculi iracundos ebrio-
ſos, celeres & ſupra homi-
nes gloriabundos 326. vi-
brant. circumeuntes oculi,
immobiles, crudos, gulo-
nes,& ſalaces, ib. vibrant.
turbidi oculi,infidos & in-
iuſtos, ib. Oculi clauſi ſur-
ſum abeuntes & ſtātes,in-
temperantem, vanum &
inſanientē notāt 632.clau-
ſi, recti, humidi, iuſtæ ma-
gnitudinis,ſplendētes,cum
leui fronte oculi, verecun-
dos notāt 327. claudentes
recti iuſtæ magnitudinis
cum læuo frōte ſicci oculi,
malignos & iniuſtos ibid.
claudentes ſeſe oculi cum
palpebris non rectis, nec
ſuperciliis immotis, ſed
tremētibus,& quādo oculi
& ad aſpectus ſubmouen-
tur,effeminatos notāt 327.
Oculi sēper aperti, obſcu-
ri,humidi,accuratū notant
hominē 328. oculi aperti,
ſicci, ſplendentes puro lu-
mine relucētes, prudentes
& audaces notant ib. aper-
tis oculis dormiētes, timi-
di ſunt,ib. Oculi claudētes
ſeſe & aperiētes,inſidioſos
& deceptores notant 329.
claudentes ſeſe & aperien-
tes oculi humidi prudētes,
ib.pallidi & trementes in-
ſaniam & mētis alienatio-
nem notant 16.ibid. Oculi
cōniuentes timidos notant
329.oculi non conniuentes
robuſtos & inuictos notāt
331.non conniuētes & gra-
uiter intuentes oculi,nihil
vnquam boni moliuntur,
ib. oculi conniuentes ſicci,
inſidiasfraudes & ocultum
aliquod malum ordiri ar-
guunt 330.conniuentes di-
ſtorti, & ſubpallidi oculi
fatuitatē ib, oc.non conni-
uentes placide intuētes, &
humidi oc.curioſos, amori
deditos multa animo ſpe-
ctantes, & faciles arguunt
331. non cōniuētes,pallidi,
ſubrubri & ſicci oculi, ma-
litiā,iniquitatē,irā,dæmo-
niacā nequitiā & ſtolidita-
tē teſtantur,ib. non conni-
uentes in ſeipſos circumuo-
luti, magna amentia labo-
rant

rant 332. mobiles raptores iudicantur, fraudulentos & infideles, ibid. mobiles & acuti viſus, ib. mobiles rubei oculi, fortes & animoſos notāt 333. oculi luſcioſi, improbos & androgynos, ib. ridibūdi, doloſos notant 334. ridibundi & caui oculi, inſidioſos & malum aliquod volentes, 335. ridibundi, & patuli & ſicci oculi, inſidioſos notant, ib. ridibundi humidi oculi, palpebræ remiſſæ, frōs longa, tēpora vtrimq; producta, mores decoros iuſtos humanos & beneuolos oſtendunt 353. Oculi triſtes & humidi, prudentes notant 336. triſtes oculi, ſupercilia compreſſa, frons demiſſa & auſtera, fidos, pios, probos, boni conſilij & prudentes ibid. Oculi ſurſum euntes ſtoliditatis & ſtupiditatis indicium 337. ſurſum euntes & pallidi oculi, inuidentis ingenij & homicidę ſignū, ibid. deorſum euntes oculi & ſupplices, moleſtos & crudeles. 338

Oculi ad dextram retorti, ſtultum notāt 339. retorti ad ſiniſtram luxuriem ib. oculi ſtrabi, aridi patentes, verecundos & iuſtos notant 330

Oculorum humor quo videmus; pupilla eſt circulus qui circumdat, orbis eſt, albugo vero orbem circumdat 289

Oculorum partes tres, pupilla, quam Græci κόρην dicunt, album, ſiue albumen, tertia orbiculus, in horum medio locatus 299

Oculorum colores ſimplices ſunt, vel miſti ib. in oculis totus animus conſpicitur 281. in oculis fuluis æquales calculi agreſtitatis, iracundiæ & iniuriæ ſignū eſt 311. *Vide* plura in Calculi.

Oculata piſcis, qui & melanurus 283

Οἰνωπὸς color vinoſus 307

Ολολυγὼν de voce ranarum proprie dicitur 190

Onobeli qui dicti 236

Οφθαλμοὶ ϰινούμενοι oculi ſe mouentes 32

Os animi veſtibulum, orationis ianua, & cogitationis comitium 166. os magnū, bellicoſos notat 167. paruum, effeminatos, ibid. paruum exterius prominens, inſidiarum & reprobitatis nota ib. valde

diſſectum, impium denotat 168. apertum, ſtultitiæ ſignum 170. auum, inuidentiæ ſignum ib. oris partes palatum & fauces 166
Otho fuit caluus, ſũmũ inter Neronis amicos locũ tenuit 89. excelſa fuit ſtatura, & ſtrennus bellator 277
Oues quâ formâ ad fœturam eligendæ 4. ſtultiſſimis moribus ſunt ſecundum Ariſtotelem 190. 307
Ouinus color dici poſſet aquilus, brunus, ſiue fuſcus 305
Ὀμοπλάται, *ſcoptula aperta* Celſo dicitur 214

P.

Pallidi cur efficiantur qui metuunt? 135
Palpebrizare, Græcis καρπαμύττω 329
Palpebram alteram iuxta medium viſum ſtantem congruentem, ſurſum attollens, placide & molliter intuens, androgyni ſunt 333. Palpebrarum pili curuati, naturâ mendacem deſignant 102. nigri ibid.
Pan Pſychem amore captam ex aſſiduo ſuſpiratu coniicit 78
Pupilla vberum apex 231
Παρειαί, genæ 143
Paris capillo molli & flauo fuit 77
Paſſiones animæ accidentales 20
Παχοδέρμεις Græcis fatuos & rudes dicunt 242
Pecten inferior viri mulieriſve pars dicitur 235. magnum, fortes denotat, ib.
Pectus quatuor partibus terminatur 227. magnũ, fortem notat, 228. gracile & imbecille, animi puſillanimitatem & timiditatẽ indicat ib. latum & humeri magni, probitatem, audaciam & rectitudinẽ intellectus 229. carnoſum, rudes & timidos, ibid. piloſum, & venter, horribilitatem ibidem glabrum, inuerecundum, 230
Pedes bene formati, magni articulati & neruoſi, fortes notant 257. parui, graciles & inarticulati, molles ſunt 258. parui & graciles, audaciam & fortitudinẽ ib. curti & pingues pedes, immanem notant, ib. curui & infra concaui pedes, prauitatis dant ſignum 259
Pedum digiti curui inuerecundos notant 260. conſepti, timidos, ib. compacti, luxuriæ obnoxios ib. con-

tracti, vafros 161. breues craſſique, temerarium ib. Pedibus & cruribus cõuerſis ambulantes, effeminati ſunt 268. corpore erecto incedentes, fortes & iracũdi ib. inclinati corpore, timidi & verecundi ib. pedibus inclinati ad dexteram ambulando, cinædi ſunt 269. inclinati ambulantes ad ſiniſtrã, inſipientes ib.

Penis magnus durum & ſtolidũ ingenium denotat 235

Pericles Athenienſis quali fuerit capite 60. 346. eius caput à comicis dicteriis laceſſitur ib.

Pertinax prominulo ventre fuit 233

Φαρύξ frumen 209

Phaſim qui accolunt, agreſtes & ad laborem ſegnes ſunt, & cur 21

Phauorinus philoſophus 17. 50. acuta fuit voce 188

Philippus Macedo iudicem qui capillos inficiebat, ab officio amouit 74

Philippus Iunior nullis rationibus ad riſum ſollicitari potuit 181

Philippus Auſtriacus ſubflauo capillitio & barba fuit 77

Philon Lacedæmonius 10. ab Ariſtotele reprehenſus 25. eius opinio reprehenſa quod in animæ nutritiuæ operibus ex plantis ſigna colligi poſſe cogitauit 56

Philoxenus Erixius gulę deditus, guttur ſibi lõgius gruis collo dari optabat 376

Phlegmatici cur ſegnes 36

Phocylides poeta, mulieres alias ex aliis animalibus natas fingit 156

Φλὸξ 61

Φλογοειδὴς color flammeus 157

Φοξοὶ qui Ariſtoteli dicantur

Φυλόκυβοι 337

Φυλόμοι ib.

Phrænitius cæleſtium rerum ſtudioſus, animas è ſtellis mores ducere tradidit 6

Phyſiognomonia quid ſit eius etymon ibid. Phyſiognomones corporis tẽperiem ex pilorum qualitatibus venari non poſſunt 41

Phyſiognomonicus ſyllogiſmus 42

Pili virilitatis & roboris ſignũ ſunt 130. duri fortem notãt 70. denſi & vaſti circa tempora, libidinoſũ & calidũ 104. ex Pilorũ ſignis mores coniici non poſſint 63. Piloſa tempora 104

Pituitæ locus in cerebro, 16.

Pituitoſi inertes & frigidi

ſunt 152
Plato ex vniuerſo corporis habitu, animam lædi putat 7. dixit animã dari corporibus ſecundũ merita materiei 9. fuit melãcholicus 17. nunquam effuſe riſiſſe conſpectus fuit 181. ab humeris latis fuit appellatus 215. primò athleta fuit fortiſſ. poſt appulit animum ad philoſophiã, ib. promi-nentibus oculis fuit 284. eius frontis ſimulacrũ 86. capitis magnitudo 59
Plautus à pedum planitie dictus fuit, cum prius M. *Plotus* diceretur 259
Plinius Ariſtotelis ſenſũ non percipit 88. eius opinio de animæ ortu 6. Ariſtotelem & Trogum irridet ib.
Πόδες pedes Græcis 257
Polemonis textus corruptus 107.223.231. 185. ex Adamantio reſtituitur 93.137. 157.257.259.261.336.213. mendoſus in verbo κατωφέρες 95. correctus à Porta, ib. emendatus 61.76.108.118. 2[illegible]. 163.164.193.256.212. [illegible]. 234.319.351.
Politianus facie neque illiberali, neq; ingenua fuit 130
Polyxena capillo longo & flauo fuit 76. candida, animo ſimplici 149. tenui collo 203. prolixis digitis 246 optimis pedibus 258. alta fuit, larga & dapſilis 276
Pompeius Columna Cardinalis 130. grani vultu fuit, ibid.
Pomponius Gauricus 61. inerudite apud Adamantium pro *metaphrenum*, transfert, ſcapulas 217
Poſſidonius animas è ſtellis mores ducere tradidit 6
Probi viri figura 344
Priamus Troianorum rex, vultu pulchro fuit 149
Prudentia actionum habitus 346
Prudentis & imprudentis viri figura ibid.
Pſittaci non ſolum loqui, ſed etiam meditari diſcunt 67
Publius Syrus decora forma fuit 150
Puer lacte porcæ altus, adultus etiam pannis indutus limum intrat, porcorumque more vorat 51. pueri cur vocem acutam edant 186. eorum oculi omnes ſunt cæſij 300
Pudori frons ſacra 82
Pulchritudinis deffinitio 146
Pulmonis cannæ relaxatio grauitatem vocis producit 138

Pupilla dicta (teſte Iſidoro) quia ibi paruæ imagines à nobis videntur 290. pupillæ oculorum latæ, prauos mores indicant ib. paruæ, inſidioſos 291. mediocres, fortes 292. pupillarum orbes inæquales, ſtolidos notant ibid. æquales, amici erunt iuſtitiæ ib. inæquales pupillarum orbes & circumcurrentes, iniuſtos notant 293. conuerſis, coniunctim ſe mouentes iniuſta molientes notant ib.
Puſillanimi viri figura 368. ex Ariſtotele ibid.
Pyrrho Epirotæ vnicum os fuit dentium vice 172
Pythagoras venuſtæ formæ fuit 149. Italicæ philoſophiæ princeps exſtitit, ib.
Pythagorei humanas animas etiam in ferina corpora tranſire opinati ſunt 6

Q.

Quadratus vir eſt, qui omnibus numeris eſt abſolutiſſ. 278

R.

Rana gyrina 193
Rari capilli, doloſum & malignum argunt 66. Vide Capilli.
Rauus color καροπὸς Græcis 483
Remus lupâ nutritus 38
Rhinoceros naſum habet maximum 110
Riſus abundat in ore ſtultorum 159. riſus altus, inuerecundum notat 180
Romam temperata regione collocatam, vt omni terrarum imperio potiretur 24
Romanus Cocles 255
Romulus lupâ nutritus 51 fuit magnitudine & formæ præſtantia inſignis 276
Rotunda conuexa frons 88. ſtupidos deſignat ib. depreſſa, effeminatos 89
Rubor eſt virtutis color 142
Ruellius Gallus reſimato naſo fuit, & luxorioſus 125
Ruffi capilli quomodo fiant 80
Rugæ melancholiæ ſignũ 142
Rugas frontis contractas qui habent, melancholici 91

S.

Sacerdotes in Decretis canonicis monentur vt ornati ſint in inceſſu 267
Sanguinei viri ſigna 15. cur hilares ſecundum Loxum 16
Satyri quali naſo prediti 117. villoſi picti antiquitus, & hircinis cruribus 254
Sauromatæ 23
Scipio Africanus eximia for-

ma præditus 159. eiuſdem virtutes, ib.
Scoptula operta 214
Σκληρόσαρκα, id eſt, *dura carne præditi*, hebetes ſunt 241
Σκυθρωπάζειν 336
Scythæ. in gelidiſſ. regione cum ſint, albi ſunt & animoſi 152. Scyticum intueri dicuntur, quorum facies non ſerena, ſed nubila 336
Selimus Baiazetis filius arcuato fuit naſo 115. lata manus & teretibus membris fuit 240.250
Selimus X. Turcarum Imperator lata & torua fuit frõte 96. macilento ore 137. prægrandibus ac truculentis oculis 316
Selimus nonus Turcarum Imper. Scythico pallidoq; vultu fuit 156
Selimus Solimanni F. abſonus in cantu & voce fuit 184
Senes cicadis comparati 187
Septentrionales populi feroces, peruicaces 23. ad bellum promptiſſimi 24. eorum vox acuta 188
Sergius Galba præcaluo fuit capite 68. libidinis fuit in mares pronior, ib. adunco naſo 115
Seueritudinis ſignum caperata frons apud ſcriptores 91
Seruius Numam à primâ ætate canum fuiſſe ſcribit 81
Sfortia fuit ventre reſtricto 233. oculis cæſiis 303
Σιαγόνες, mandibula 185
Siccæ temperaturæ ſigna 11
Sidonius Apollinaris 92
Sibyllæ 17
Signa vel propria vel communia ſunt 93. Signa ex quibus Phyſiognomones diiudicant, ex quibus ſumantur 93
Signorum vni non credendũ 41. ex Signis corporis brutorum mores innoteſcũt 3
Silenus dictus, quod magnis & hirſutis ſuperciliis foret 72
Silones homines ſunt prominulis ac hirſutis ſuperciliis 72
Σιλλὸν quid ib.
Simiæ quoddam genus rufum 124. adeo libidinoſæ vt quaſdam fœminas appetãt 124
Simulatoris viri figuras 388.
in Sinciput caput prominens quid ſignificet 57
Sineſius eius adagium, *Nullus comatus, qui idem non ſit cinædus*, 74
Socrates calua fuit fronte 67. luxurioſus propterea à Zopyro nominatus, ib. can-

denti fuit coma 81. preſſis naribus 117. 124. digitos iactare ſolebat 247. repandis fuit cruribus 54. grandibus oculis & ſublimibus 284. eius imago ex muſeo Vincentij Portæ depicta 66. eiuſdem dictum, *In aurea vagina plumbeus enſis* 147 ei moris fuit taurinis obtueri oculis 238.
Somni deſcriptio Ouidiana 381
Somnolenti figura 381
Spadones cur non calueſcant 66. cur vocem acutã edant 187. cur pilis careant 280
Spatulæ latæ, magnæ & diſtantes, animoſos notant 215. ſurſum elatæ, inuerecundos ib.
Σφυρῆ tali 256
Splendidi oculi luxurioſos notant 320. oculi ſtantes humidi pauidos 321. ſtantes & pallidi, inſanos, ib. Vide Oculi.
Spiritus facilis & ſine ſtrepitu, cogitationum plenum arguit 176. altus, denſus & facilis, pauidum & mœſtum 177
Statuæ quadratæ quæ ſint 278
Statura parua in homine non contemnenda; quia plerumque ſapientia, conſilio & optimis moribus prædi-tus 272
Stoici phyſiognomoniæ ſubiectũ penitus eliminarũt 6
Stolida ne lactet, cur prohibitum 38
Stolidi viri figura 374
Strabones peruerſæ mentis ſunt 238
Stupidus quis dicatur 37. eius figura 381
Subſcapilium, ſeu metaphrenum 217
Subtuitus oculorum 322
Sueſſanus non recte ἀνάλιμον *œſtrum & templum* interpretatur 71. νεανικὴν iuuenilem vertit, male 208. Græcæ linguæ imperitia lapſus 351. eius verſio reprehenſa 31. 380. 134. 230. 240
Supercilia torua 98. non extenſa, ib. ad naſum flexa, ib. iuxta tempora inflexa, ibid. ad tempora extenſa, immundos prodit, 99. in totum demiſſa notam inuidiæ habent 100. ſupercilia coniuncta, ibid. ſupercilia piloſa 101. deorſum inclinata. 101
Sura pars tibiæ Græcis γαστροκνημία 255. Suræ valde craſſæ, odibilem & inuerecundum notant ibid. deorſum

contractæ fortem virum innuunt ib. ſurſum ductæ ſuræ timidos 265. molles, effeminatos notant, ib. moderatę magnitudinis, optimum ingenium ib.
Sus vulgo homo ſordidus vocatur 202. inter ſoli pedes & biſcûlos, ambiguus eſt 261
Suſpirantes cum capitis agitatione 178
Suſpiratio eſt vulgare amoris ſignum 178
Sylla glaucos habuit oculos ſæuos & acerbiſſ. 302
Syllogiſmus phyſiognomonicus 57

T.

Tali neruoſi & articulati, fortes notant 256. inarticulati & carnoſi, molles, ib. valde graciles, timidum intemperantemq; notant 257. craſſi, deſipientem ib.
Talorum amatoris viri figura 393
Tamerlanes truculento vultu fuit 131. corpore fuit ingenti 277. eiuſque fortitudo, ibid. arcus vltra aurem extendebat, ib. *orbis terror*, & Orientis clades appellatus 296
Tarquinius à pueritia fuit canus 81
Taurus fortis, quod eius ſanguis ſit feruentiſſ. 8
Taurinę tueri, Adagium olim 338
Temperantis viri figura 381
Temperaturæ calidæ & frigidæ ſigna 10. 11. humidæ ſigna, ib. ſiccæ, ib. moderatæ ib.
Tempora ſunt, quæ frontem vtrimque terminant 102. tempora caua, doloſos truceſq; indicant, 103. citius in homine caneſcunt, ob paucam humiditatem 81. inflata, iracundos notant 59
in Temporibus caput quid portendat ib.
Tergi æqualitas & pectoris mediocritas, ſignum probatum & optimum 229. in
Terris frigidis magna corpora naſcuntur 25
Τετράγωνον 287
Teſtes quibus exempti ſunt, glabri ſunt 230
Theagenis faſtigiato fuit capite 62
Theſeus magno fuit corpore 276
Therſites protenſo capite fuit 62. 150
Thorax pars illa quæ à collo ad pudenda vſque procedit. 214. eius latitudo caliditatis deprehenſio eſt 11

Thraces nulla memoria ſunt, vt nec quaternarium numerando queant tranſcendere 348
Tiberius Cæſar latis fuit humeris 215. colore albus maximéq; luxurioſus 152 Spintharias excogitauit, ib. incedebat ceruice rigida & obſtipa 270. corpore fuit amplo & robuſto 277 grandibus oculis fuit 284
Tibiæ genu ſubiacent 251 Græcis κνῆμαι, ibid. Tibiæ molles & inarticulatæ, timidos & imbecilles arguunt 252. valde exiles, improbos, ib. graciles & neruoſæ, luxurioſos, ibid.
Tibiæ & calcanea craſſa indocilem hominem 253. piloſæ, libidinoſum ib.
Timiditas melancholicorum comes 152
Timothei Athenienſis liber De vitiis 192
Torpedo oculos paruos habet 286
Torquatus Taſſus acuti ingenij vir, & de poeſi optime meritus, oculos ſubfluidos habuit 326
Totilas roſeo illuſtriq; vultu fuit 158
Torua, epitheton leænæ 98
Τραχίζειν, quid proprie ſit 191
Τράχηλος, ceruix 200
Triſtis viri figura 384
Trogi & Philonis vana opinio, qui in animæ nutritiuæ operibus ex plantis ſigna colligi poſſe cogitarunt 78
Troglodyticus bos 78
Troilus magnus & pulcherrimus fuit 149. 276
Turcarum capita globi fere imaginem exprimunt 59
Tydeus minor corpore, ſed fortior animo fuit 273
Typhonis color ruffus 79

V.

Valla pueriliter lapſus 106. *Vide* Georg. Valla
Vegetius tyrones Septemtrionales eligendos iubet 23. lato pectore 228. 273
Venæ ceruicis & temporũ rubræ, iracundum oſtendunt 59. Venæ quibus circa collum & tẽpora ſunt amplæ, iracundi habentur ib.
Veneri & amaſiis limos oculos poëtæ tribuunt 238
Venter infra pectus eſt 232. eiut radix vmbilicus, ibid. Vẽter concauus & amplus, fortẽ notat ib. magnus, c r-noſus, mollis & dependẽs, ſtolidum, ſuperbũ & luxurioſum ib. venter macilentus, molles indicat 233. du-

rus, guloſum & rudem ib. mollis, animi magnitudinẽ & virtutem ib. mediocris, altitudinem intellectus & bonum conſilium ib.
Verecundi viri figura 384
Verecundia in adoleſcentibus laudatur 142
Verres qui ad fœturam eligendi 4
Veſiculę oculorũ infra, ebrioſos notãt 288. veſic. oculorum ſupra, ſomniculoſos ib.
Veſpaſianus compactis firmiſque membris fuit 237 quadrata ſtatura 297
Vibrãtes oculi, παλλομένοι Gręcis dicti 325. *Vide* Oculi.
Villicus gallinas fœcundas vt parabit 5
Vincentius Porta antiquarum imaginum explorator & adſeruator diligentiſſ. 50
Vinum cerebrũ debilitat 235
Vir magno corpore præditus eſt vultu lato ſupercilio incuruo, &c. 29. eius deſcriptio ib. viri iuſti & iniuſti figura 342. 343. probi fig. 344. fidelis & infidelis figura 345. prudentis & imprudentis 346. improbi figura 344. memoris & obliuioſi figura 353. audacis 354. timidi 355. cinædi viri 359. &c. viri fortis 361. eius ſigna à Vegetio deſcripta 364. inflati fig. 367. puſillanimi viri figur. 368. magnanimi 369. auari figur. 370. liberalis viri figur. iracundi viri figura 371. ſtolidi figura 474. mãſueti figura 375. intemperantis 376. ſtupidi 381. temperantis figura ibidem impudentis figura 382. verecundi figura 384. triſtis 385. amari figura ibid. iucundi arrogantis 387. mẽdacis figura 388. adulatoris 389. moleſti ibidem impij fig. 391. miſericordis ibid. iniurioſi viri figura 392. talorum amatoris, ibidem loquacis ib. inefficacis & efficacis 394. fatui improbi viri figura 395
Virorum fortitudine & conſilio præſignium in hiſtoriis nomenclatura 272
Viris plura ſunt dentes quam fœminis 172
Virilis figura depicta 363
Vitellius Imperator vaſto fuit capite 47. facie rubicunda 145
Vitia & bonos mores cum lacte haurimus 27
Vitruuius 23
Vitulus marinus mille colo-

res in oculis habet 310
Vlnæ, brachia & cubiti robuſti & bene articulati, optimum hominem denotant 237. vlnæ, brachia & cubiti exiles, imbecillis naturæ argumenta 238. valde carnoſæ, diſciplinæ & ſenſibus carentem, ibidem oblongæ vſque ad genua, fortitudinis & caliditatis ſignum ib.
Vlyxes vultu fuit hilari 130. tibiis fortibus 251. modica ſtatura 273. eius fortitudo ex ſuris collecta 255
Vmbilicus radix ventris 232. ſpacium ab Vmbilico vſq; ad pubem maius quam ab vmbilico pectoris imum, imbecilles & breues vitæ denotat 234. ab vmbilico ad pubem, & ab vmbilico ad imū pectoris, & hinc ad iugulū æquale, laudabilem & animi virtutem & corporis diſpoſitionem 233
Vngues curui, impudentem notant 362. anguſti, longi & curui, ferinum, ibidem rotundi, libidinoſos innuunt 263. carnoſi, ſenſibus hebetes, ibidem breues, pallidi, nigri & aſperi vngues veteratorem, ibidem lati, albi & ſubflaui, optimam hominis temperiem ibidem
Vola manus interior pars 239
Vox grauis, fortes demonſtrat 182. grauis magna, conuitiatores 184. grauis & mollis, probis moribus decorati ſunt 185 grauis & ſonora, bellicoſi ibid. vox grauis in principio, in fine acuta; queruli & indignabundi, ibidem grauis vox, concaua & flexibilis, generoſis moribus ſunt, ibidem acuta, timiditatis indicium 186. mollior fit ab organorum humectatione 188 intenſa & remiſſa, indignantis & iracundi ſignum 189. acuta, mollis & rupta ſignum cinædi eſt, ibidem vergens ad balatum, ſtolidum hominem indicat ibidem acuta & palmoſa ſtupidi eſt ib. media inter grauem & acutam, prouidum 190. media inter intenſam & remiſſam, ib. aſpera luxurioſum, ib. clara, ex ſiccitate pulmonis prouenit 191. agreſtes facit hominum mores ib. blanda, prudentem, ib. lata, dulcis, inuidum ib. debilis

Digitized by Google

& flebilis, triſtem, lucri cupidum, 192. tremula, trepiditantes & metuentes oſtendit ib. vocis articulatæ tres ſpecies; grauis, acuta, media 182

Vrſo exſertum & oblongum os tribuitur 168

Vultus index & detector conſcientiæ 127. varius & ſubtriſtis 128. ſtupidus, ibid. ſomniculoſus ib. temerarius 129. iucundus, ib. elegans, 130. illiberalis ib. venerabilis 131. auſterus ibid. bonus, & non præceps 128. humilis, 129. remiſſus, ib. grauis vultus ibid.

X.

Ξανθὸς, color flauus 306

Ξανθόχολοι 79

Xenocrates adſpectu fuit tetro & inuenuſto 151

Y.

Υ'δατώδες, *color aquinus*; Medici, *aquaticum* dicunt 305

Υ'πόχλωρος, *color ſubflauus* 155

Φ.

Φιλόκαμος 393

Φιλόκυβος. *ibid.*

X.

Χαροπὸν, fuluus color dicitur q. gratioſus 306. Latinis *rauus* dicitur, ib.

Χλωρός, *viridis color* 154

Z.

Zeno Citticus nigra fuit cute 152. crura turgida & imbecillia habuit 252. procera ſtatura & gracili corpore fuit 278

Zenyal Perſa Caſſani filius, excelſa ſtatura & grandibus oculis fuit 277

Zeuſippus curua ceruice fuit 288

Zopyrus phyſiognomon 67 Socratem luxurioſum cur vocet, ibid. ſtupidum & bardum 211

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

Digitized by Google